

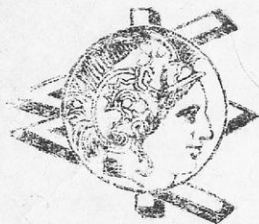
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Γ. ΓΙΑΝΝΑΚΟΥ

ΝΕΟΤΑΤΗ
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΤΗΣ ΑΠΛΗΣ ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΗΣ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΠΡΩΤΗ

ΑΘΗΝΑΙ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΙΔΕΡΗ
ΟΔΟΣ ΥΕΡΡΩΤΙΑ 41

ΣΤ. Ε. ΤΑΞΕΩΣ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΙΣΤ
ΝΕΑ
[19---?]

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Γ. ΓΙΑΝΝΑΚΟΥ

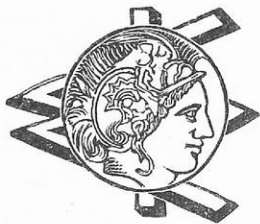
2000

ΝΕΩΤΑΤΗ
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΤΗΣ ΑΠΛΗΣ ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΗΣ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΠΡΩΤΗ

17258

ΑΘΗΝΑΙ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΙΔΕΡΗ
ΟΔΟΣ ΤΣΩΡΤΣΙΛ 44

17112

Πᾶν γνήσιον ἀνάτυπον φέρει τὴν ὑπογραφήν τοῦ συγγραφέως.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΤΗΣ ΑΠΛΗΣ ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη μὲ τὴν ἰκανότητα νὰ αἰσθάνεται νὰ σκέπτεται καὶ νὰ κρίνῃ. Ὁ νοῦς μας εἶναι τὸ ὄργανον τῶν αἰσθημάτων τῶν σκέψεων καὶ τῶν κρίσεών μας. Τὰ αἰσθήματα ὅμως, τὰς σκέψεις καὶ τὰς κρίσεις των οἱ ἄνθρωποι δὲν τὰς κρατοῦν πάντοτε διὰ τὸν ἑαυτὸν των, ἀλλὰ τὰς ἐξωτερικεύουν, τὰς φανεροῦν καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Τὴν ἐξωτερικεύσιν αὐτὴν τὴν κάμνουν διὰ τῆς γλώσσης, δηλαδὴ διὰ τοῦ προφορικοῦ λόγου.

Βεβαίως μὲ τὸν προφορικὸν λόγον μόνον εἰς τοὺς παρόντας δυνάμεθα νὰ ἐκφράσωμεν ὅ,τι θέλομεν. Πολλάκις ὅμως εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ ἐπικοινωνήσωμεν καὶ μὲ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται μακρὰν. Διὰ νὰ ἐπικοινωνῶμεν λοιπὸν μὲ τὰ μακρὰν εὐρισκόμενα πρόσωπα, ἐπενοήθησαν ὀρισμένα γραπτὰ σημεῖα, τὰ ὁποῖα ὠνομάσθησαν **γράμματα**.

Μὲ τὰ γράμματα αὐτὰ γράφομεν ὅ,τι θέλομεν νὰ μεταδώσωμεν εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι δὲν εὐρίσκονται πλησίον.

Τοιοιουτρόπως οἱ ἄνθρωποι κατώρθωσαν νὰ κάμνουν τὸν προφορικὸν λόγον καὶ γραπτὸν.

Ὡστε ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ ἐκφράσῃ τὰ αἰσθήματά του καὶ τοὺς συλλογισμούς του εἴτε προφορικῶς εἴτε γραπτῶς.

Ἐπομένως ἔχομεν καὶ δύο εἶδη λόγου.

α) τὸν **προφορικὸν** λόγον.

β) τὸν **γραπτὸν** λόγον.

Η ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Κάθε ἔθνος εἰς τὸν κόσμον ἔχει καὶ τὴν γλώσσάν του. Ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ἔχομεν τὴν Ἑλληνικὴν γλώσσαν. Μὲ αὐτὴν ἐκφράζομεν τὰ διανοήματά μας εἴτε γραπτῶς εἴτε προφορικῶς. Ἀλλὰ διὰ νὰ ὁμιλή-

σομεν ἢ νὰ γράφομεν ὀρθῶς τὴν γλῶσσάν μας, πρέπει νὰ ἀκολουθώμεν ὀρισμένους κανόνας. Τοὺς κανόνας αὐτοὺς μᾶς τοὺς διδάσκει ἡ Γραμματική.

Ἡ Γραμματικὴ διαιρεῖται εἰς δύο τμήματα : εἰς τὴν *Κυρίως Γραμματικὴν* καὶ εἰς τὸ *Συντακτικόν*.

Α'. Ἡ Κυρίως Γραμματικὴ μᾶς διδάσκει :

1 Διὰ τὰ στοιχεῖα τῶν λέξεων δηλαδὴ τοὺς φθόγγους, τὰ γράμματα καὶ τὰς μεταβολὰς τῶν. Τὸ μέρος αὐτὸ τὸ ὀνομάζομεν *Φθόγγολογικόν*.

2 Διὰ τὰς μεταβολὰς τῶν λέξεων δηλαδὴ διὰ τοὺς τύπους, ποὺ λαμβάνουν αὐτὰ μέσα εἰς τὸν λόγον. Τὸ μέρος αὐτὸ τὸ ὀνομάζομεν *Τυπικόν*.

3 Διὰ τὸν σχηματισμὸν λέξεων ἀπὸ ἄλλας λέξεις. Τὸ μέρος αὐτὸ τὸ ὀνομάζομεν *Ἐτυμολογικόν*.

Β'. Τὸ Συντακτικὸν διδάσκει, πῶς συντάσσομεν τὰς λέξεις κατὰ φυσικὴν σειρὰν, διὰ νὰ ἐκφράσωμεν ὀρθῶς τὰ νοήματά μας.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Φ Θ Ο Γ Γ Ο Λ Ο Γ Ι Κ Ο Ν

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Λόγος—προτάσεις—συλλαβαί—γράμματα

1. Λ ό γ ο ς

Παράδειγμα : Μέ τὸν τοῦν καὶ τὴν καρδίαν
τὸν Θεὸν εὐχαριστῶ,
εἰς αὐτὸν ζωὴν, ὑγίαν
καὶ τὰ πάντα χρεωστῶ.

Εἰς τὸ τετραστίχον αὐτὸ ἐκφράζομεν τὰς σκέψεις μας διὰ τὸν Θεόν. Αὐτὴ ἡ τελεία ἐκφρασις τῶν σκέψεών μας λέγεται **λόγος**.

2. Π ρ ο τ ᾶ σ ε ι ς

Παράδειγματα : Ὁ Θεὸς εἶναι παντοδύναμος.
Νὰ ἀγαπᾷς τὴν πατρίδα.
Πατρίς μας εἶναι ἡ Ἑλλάς.

Ὅταν ὁ λόγος φανερώνη μίαν μόνον σκέψιν μας λέγεται **πρότασις**.
Ὅστε πρότασις εἶναι ὁ ἀπλούστερος λόγος, ποὺ φανερώνει μίαν μόνον σκέψιν μας.

1. Ἄσκησις. Νὰ σημειώσῃτε δέκα προτάσεις μὲ τὸ εἶναι καὶ ἄλλας δέκα μὲ τὸ ἔχει.

(Παραδγ. Ὁ μαθητὴς εἶναι ἐπιμελής. Ὁ οὐρανὸς ἔχει σύννεφα).

3. Λ έ ξ ε ι ς

Παράδειγματα : Ἔχομεν ἓνα ὠραῖον κῆπον.
Ὁ κῆπος μας ἔχει ἄνθη.

Ἡ πρώτη πρότασις ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσαρα μέρη. Ἡ δευτέρα πρότασις ἀποτελεῖται ἀπὸ πέντε μέρη. Τὰ μέρη αὐτὰ λέγονται : **λέξεις**.

Ὅστε κάθε πρότασις ἀποτελεῖται ἀπὸ λέξεις.

2. *Άσκησης* : Νά εἴητε ἀπό πόσας λέξεις ἀποτελεῖται κάθε μία ἀπό τὰς ἀκολουθούσας προτάσεις :

Ἡ θεά Ἀθηνᾶ ἦτο ἀδελφή τοῦ Ἑρμοῦ. Τό ἀγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς εἰς τόν Παρθενῶνα ἦτο ἐκ χρυσοῦ καί ἐλεφαντοδόντου. Αἱ Ἀθηναῖαι κόραι ἔφερον εἰς τήν θεάν κόκκινον ἱμάτιον καί χρυσήν ζώνην. Ἡ Ἀθηνᾶ ἔλατρεύετο ὡς θεά τῆς σοφίας καί τῆς ἐργασίας. Διὰ τοῦτο καί ἐπωνομάζετο Ἑργάνη.

4. Συλλαβαί

Παράδειγμα : Παράθυρον = Πα - ρά - θυ - ρον.

Τήν λέξιν αὐτήν ἄν τήν προφέρωμεν συλλαβιστά, παρατηροῦμεν, ὅτι ἀποτελεῖται ἀπό μικρότερα τμήματα : *πα-ρά-θυ-ρον*. Τά τμήματα αὐτά λέγονται *συλλαβαί*.

Ὅστε κάθε λέξις ἀποτελεῖται ἀπό συλλαβάς.

3. *Άσκησης*. Νά χωρίσετε τὰς ἀκολουθούσας λέξεις εἰς τὰς συλλαβάς των.

Οἱ ναοί εἶχον βωμούς. Οἱ βωμοὶ τῶν ναῶν ἦσαν λίθινοι. Εἰς τοὺς βωμοὺς ἐθυσίαζον τὰ ζῶα. Ὁ ἱερεὺς ἐτέλει τήν θυσίαν. Ἡ κνῖσα ἦτο εὐχάριστος εἰς τοὺς θεοὺς. Οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν πολὺ θεοσεβεῖς, οἱ δὲ βωμοὶ καί οἱ ναοὶ εἰς τήν πόλιν των δέν ἦσαν ὀλίγοι.

5. Φθόγγοι καὶ γράμματα

Παραδείγματα : Θεός = Θ-ε-ὸ-ς

Παῖσις = Π-α-τ-ρ-ι-ς

Τὰς λέξεις αὐτὰς ἔαν τὰς προφέρωμεν πολὺ ἀργά, ἀκούομεν εἰς τὴν πρώτην τέσσαρας φωνάς : Θ-ε-ὸ-ς. Εἰς τὴν δευτέραν ἀκούομεν ἕξ φωνάς : Π-α-τ-ρ-ι-ς. Τὰς φωνάς αὐτὰς τὰς λέγομεν καὶ *φθόγγους*.

Ὅστε ἀπὸ κάθε λέξιν, ὅταν τὴν προφέρωμεν, ἀκούονται διάφοροι φθόγγοι. Τοὺς φθόγγους αὐτοὺς ἔχομεν ἰδιαίτερα σημεῖα διὰ νὰ τοὺς γράφωμεν. Καί τὰ σημεῖα αὐτὰ τὰ ὀνομάζομεν *γράμματα*.

Τὰ γράμματα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης εἶναι 24 κεφαλαῖα καὶ μικρά. Μὲ αὐτὰ γράφωμεν ὅλους τοὺς φθόγγους τῆς γλώσσης μας. Καί τὰ 24 δὲ αὐτὰ γράμματα τὰ ὀνομάζομεν *ἑλληνικὸν ἀλφάβητον*.

Τὸ ἑλληνικὸν ἀλφάβητον

Α — α	Ε — ε	Ι — ι	Ν — ν	Ρ — ρ	Φ — φ
Β — β	Ζ — ζ	Κ — κ	Ξ — ξ	Σ — σ(ς)	Χ — χ
Γ — γ	Η — η	Λ — λ	Ο — ο	Τ — τ	Ψ — ψ
Δ — δ	Θ — θ	Μ — μ	Π — π	Υ — υ	Ω — ω

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Διαίρεσις τῶν γραμμάτων

1. Φωνήεντα καὶ σύμφωνα

Τὰ 24 γράμματα τοῦ ἑλληνικοῦ ἁλφαβήτου χωρίζονται εἰς *φωνήεντα* καὶ εἰς *σύμφωνα*.

α) Τὰ *φωνήεντα* εἶναι 7, τὰ ἑξῆς : α, ε, η, ι, ο, υ, ω.

Σημ. Ὀνομάζονται φωνήεντα, διότι ἔχουν τελείαν φωνήν καὶ ἠμποροῦν καὶ μόνα τῶν νὰ ἀποτελέσουν συλλαβήν : *ἰ-α-τρος*.

β) Τὰ *σύμφωνα* εἶναι 17 τὰ ἑξῆς : β, γ, δ, ξ, θ, κ, λ, μ, ν, ξ, π, ρ, σ, τ, φ, χ, ψ.

Σημ. Ὀνομάζονται σύμφωνα, διότι δὲν ἔχουν τελείαν φωνήν καὶ μόνα τῶν δὲν ἠμποροῦν νὰ σχηματίσουν συλλαβήν.

2. Διαίρεσις τῶν συμφώνων

Ἀπὸ τὰ 17 σύμφωνα τὰ ἑννέα ἔχουν ἄσθενῆ φωνήν καὶ διὰ τοῦτο τὰ ὀνομάζομεν *ἄφωνα* : π, β, φ — κ, γ, χ — τ, δ, θ.

Τὰ ἄλλα ὀκτώ ἔχουν ἰσχυροτέραν φωνήν καὶ διὰ τοῦτο τὰ ὀνομάζομεν *ἠμίφωνα* : λ, μ, ν, ρ, σ, ξ, ψ.

Καὶ πάλιν ἀναλόγως μὲ τὸ φωνητικὸν ὄργανον, ποῦ κυρίως χρησιμοποιοῦμεν διὰ νὰ τὰ προφέρωμεν, διαιροῦνται :

Τὰ ἄφωνα

- α) Εἰς τὰ *οὔρανικά* : κ, γ, χ
- β) Εἰς τὰ *χειλικά* : π, β, φ
- γ) Εἰς τὰ *ὀδοντικά* : τ, δ, θ

Τὰ ἠμίφωνα

- α) Εἰς τὰ *ὄγρᾶ* λ, ρ
- β) Εἰς τὰ *ρινικά* μ, ν
- γ) Εἰς τὸ *συριστικὸν* σ (ς)
- δ) Εἰς τὰ *διπλᾶ* ξ, ψ

Σημ. Τὰ τρία τελευταῖα λέγονται διπλᾶ, διότι ἀποτελοῦνται ἀπὸ δύο φθόγγους : ξ = κς, ψ = πς, ζ = δς

Σημ. Καὶ ἀναλόγως μὲ τὴν ποιότητα τῆς πνοῆς, ποῦ τὰ προφέρωμεν διαιροῦνται καὶ τὰ ἄφωνα εἰς *ψιλὰ* κ, π, τ, εἰς *μέσα* γ, β, δ καὶ εἰς *δασέα* χ, φ, θ.

Πίναξ τῆς διαιρέσεως τῶν συμφώνων

Ἄ φ ω ν α Θ				ἠ μ ί φ ω ν α Σ	
	ψιλὰ	μέσα	δασέα		
Οὔρανικά	κ	γ	χ	ὄγρᾶ	λ, ρ
χειλικά	π	β	φ	ρινικά	μ, ν
ὀδοντικά	τ	δ	θ	συριστικὸν	σ (ς)
				διπλᾶ	ξ, ψ

3. Διαίρεσις τῶν φωνηέντων

Τὰ ἑπτὰ φωνήεντα διαμοῦνται :

α) Εἰς μακρά : η, ω

β) Εἰς βραχέα : ε, ο

γ) Εἰς δίχρονα : α, ι, υ

Σημ. Τὰ τρία τελευταῖα φωνήεντα λέγονται *δίχρονα*, διότι ἄλλοτε εἶναι μακρά καὶ ἄλλοτε βραχέα.

4. Αἱ δίφθογγοι

Παραδείγματα: Οἱ νέοι πρέπει νὰ σέβωνται τοὺς μεγαλύτερους.

Αἱ εὐχαὶ τῶν γονέων ἄς μᾶς συνοδεύουν εἰς τὴν ζωὴν μας.

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ παρατηροῦμεν, ὅτι δύο φωνήεντα γειτονικὰ προφέρονται μὲ μίαν φωνήν.

Ὅταν λοιπὸν δύο φωνήεντα γειτονικὰ προφέρονται μὲ μίαν φωνήν, λέγομεν, ὅτι ἀποτελοῦν **δίφθογγον**.

Αἱ δίφθογγοι τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης εἶναι ὀκτώ, αἱ ἑξῆς :

αι, ει, οι, υι, αυ, ευ, ηυ, ου.

Σημ. Πολλάκις τὰ δύο φωνήεντα τῆς δίφθογγου προφέρονται καὶ χωριστά. Διὰ νὰ τὸ διακρίνωμεν αὐτό, θέτομεν ἔπάνω εἰς τὸ δεῦτερον φωνήεν τῆς δίφθογγου τὸ διαλυτικὸν σημεῖον (·) παραδγ. Ἀγλαῖα, ἄυπνος, προῦπῆρχεν.

Ὅλαι αἱ δίφθογγοι εἶναι μακροὶ πλὴν τῆς **αι** καὶ **οι**, αἱ ὁποῖαι ὅταν εὐρίσκωνται εἰς τὸ τέλος τῆς λέξεως, εἶναι βραχεῖαι. Παραδγ. Ἀθῆναι, εἶναι, κῆποι, τοῖχοι, ὥραῖοι, ὥραῖαι.

4. Ἀσκησις. Νὰ ἀντιγράψετε εἰς τὸ τετραδῖόν σας τὰς κατωτέρω φράσεις καὶ νὰ ἀπογραμμίσετε τὰς δίφθογγους τῶν.

Οἱ ἄγροὶ καλλιεργοῦνται ἀπὸ τοὺς γεωργοὺς. Τὴν ἄνοιξιν οἱ ἄγροὶ πρασινίζουσι. Τότε καὶ οἱ γεωργοὶ εἶναι εὐχαριστημένοι. Τὸ θέρος καὶ τὸ φθινόπωρον συγκομίζουσι τοὺς καρπούς. Οἱ ἵπποι καὶ οἱ βόες βοηθοῦν τοὺς γεωργοὺς εἰς τὴν καλλιέργειαν. Ἡ γεωργία συνηθίζει τοὺς ἀνθρώπους νὰ ὑποφέρουν τὸ ψῦχος καὶ τὴν ζέστην καὶ κάμνει αὐτοὺς δυνατοὺς.

5. Ἀσκησις. Νὰ ἀντικαταστήσῃς τὰς παύλας διὰ τῶν καταλλήλων δίφθογγων εἰς τὰς ἀκολούθους φράσεις.

Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἦτο υἱὸς τοῦ Φιλίππου. Ἐγενήθη — εἰς τὴν Πέλλαν τῆς Μακεδονίας. Διδάσκαλόν τ — — χε τὸν Ἀριστοτέλη. Ἀπὸ τ — ε π — ητὰς ἡγάπα κ — ἐμελέτα τὸν Ὅμηρον. Ἐγενε βασιλ — ε — ἡλικίαν τριάκοντα ἐτῶν. Ἐβασίλ — ρεν δώδεκα ἔτη κ — ἐκυρί — σεν ὄλον τὸ Περσικὸν κράτος. Τέλος ἀπέθανεν — ε Βαβυλῶνα καὶ ἐτάφη — ε τὴν Ἀλεξάνδρ — αν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

Περὶ τῶν συλλαβῶν

1. Διαίρεσις τῶν λέξεων ἀπὸ τῶν ἀριθμῶν τῶν συλλαβῶν των

Παραδείγματα :

φῶς	μῆ - λον	θά - λασ - σα	σι - δη - ρό - δρο - μος
πῦρ	φω - νή	τρά - πε - ζα	ἄ - τμό - πλοι - ον
φλόξ	πέν - τε	αῦ - ρι - ον	τα - ξι - δεύ - ω

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ παρατηροῦμεν ὅτι :

α) Αἱ λέξεις τῆς πρώτης στήλης ἔχουν μίαν μόνον συλλαβὴν καὶ διὰ τοῦτο ὀνομάζονται **μονοσύλλαβοι** : φῶς, πῦρ, φλόξ.

β) Αἱ λέξεις τῆς δευτέρας στήλης ἔχουν δύο συλλαβάς καὶ διὰ τοῦτο ὀνομάζονται **δισύλλαβοι** : μῆ-λον, φω-νή, πέν-τε.

γ) Αἱ λέξεις τῆς τρίτης στήλης ἔχουν τρεῖς συλλαβάς καὶ διὰ τοῦτο ὀνομάζονται **τρισύλλαβοι** : Θά-λασ-σα, τρά-πε-ζα, αὔ-ρι-ον.

δ) Αἱ λέξεις τῆς τετάρτης στήλης ἔχουν περισσοτέρας τῶν τριῶν συλλαβῶν καὶ διὰ τοῦτο λέγονται **πολυσύλλαβοι** : σι-δη-ρό-δρο-μος, ἄ-τμό-πλοι-ον, τα-ξι-δεύ-ω.

6. ***Ἀσκησις.** Νὰ ἀντιγράψετε τὰς λέξεις τῶν κατωτέρω φράσεων καὶ τὰ τὰς κατατάξτε εἰς μονοσύλλαβους, δισυλλάβους κ.τ.λ.

*Ὅσα δὲν εἶναι καλὸν νὰ λέγῃς, δὲν πρέπει οὔτε νὰ τὰ ἀκούῃς. *Εκεῖνος ὁ ὅποιος δὲν σέβεται τὸν Θεόν, οὔτε τοὺς γονεῖς του τιμᾷ οὔτε εἰς τοὺς νόμους ὑπακούει. Μάθε νὰ εἶσαι καλός, ἐὰν θέλῃς νὰ ἀγαπᾷσαι. *Ἐὰν θέλῃς νὰ ἔχῃς καλὴν δόξαν, πρέπει νὰ προσπαθῇς νὰ ἐκτελῇς ἔργα ἐνάρετα.

2. Ὀνομασία τῶν συλλαβῶν

Αἱ συλλαβαὶ ἀπὸ τὴν θέσιν, ποὺ ἔχουν εἰς τὴν λέξιν λαμβάνουν καὶ τὸ ὄνομά των.

Παράδειγμα : πα-ρά-θυ-ρον

*Ἡ τελευταία συλλαβὴ τῆς λέξεως λέγεται **λήγουσα**, ἢ προηγουμένη **παραλήγουσα** καὶ ἡ πρὸ αὐτῆς **προπαραλήγουσα**.

Πίναξ ὀνομασίας τῶν συλλαβῶν

ἀρχικὴ	προπαραλήγουσα	παραλήγουσα	λήγουσα
πα	ρά	θυ	ρον
	μα	θη	τῆς

7. *Ἀσκησις.* Νὰ χαρακτηρίσετε εἰς τὸ τετραδίδόν σας ἕνα πίνακα καθὼς ὁ ἀνωτέρω καὶ νὰ κατατάξετε τὰς συλλαβὰς τῶν λέξεων, ποὺ περιέχει τὸ ἀκόλουθον ποίημα, εἰς τὴν κατάλληλον στήλην.

Ἡ ὥρα τοῦ σχολείου

1 Μαθηταί, τὸ ἔργον κράζει
καὶ ἡ ὥρα πλησιάζει.
Πλήρες καθαρῶν θρανίων
περιμένει τὸ σχολεῖον.

2 Εὐπειθῆ, καλὰ παιδιὰ,
ὕπὸ μάλῃς τὰ βιβλία
καὶ χωρὶς νὰ θορυβῆτε,
πρὸς τὴν τάξιν προχωρεῖτε.

3. Συλλαβαὶ βραχεῖαι καὶ μακραὶ

Παραδείγματα : νό-μος, λέ-γε, σο-φοί, καὶ

Ὅταν ἡ συλλαβὴ ἔχει βραχὺ φωνῆεν (ἢ δίφθογγον βραχεῖαν) λέγεται **βραχεῖα**.

Παραδείγματα : πηδῶ, ἦρος, παίζω, κήπου

Ὅταν ἡ συλλαβὴ ἔχει μακρὸν φωνῆεν (ἢ δίφθογγον μακρὰν) λέγεται **μακρά**.

Παραδείγματα : γράφω, δάσος, ὀλίγον, λίθος, φύσις, λύκος, γεμάτος, πρᾶγμα, σίτος, θῆνος, μῦθος, ψῆχος.

Ὅταν ἡ συλλαβὴ ἔχει δίχρονον φωνῆεν ἄλλοτε εἶναι μακρὰ καὶ ἄλλοτε βραχεῖα.

Σημ. Διὰ νὰ δείξωμεν ὅτι τὸ δίχρονον φωνῆεν μιᾶς συλλαβῆς εἶναι μακρὸν, θέτομεν ὑπεράνω τὸ σημεῖον —. Παραδγ. χώρᾱ, τῆμῆ, κῦμάτων. Διὰ νὰ δείξωμεν, ὅτι τὸ δίχρονον φωνῆεν μιᾶς συλλαβῆς εἶναι βραχὺ θέτομεν ὑπεράνω τὸ σημεῖον - . Παραδγ. δῶρᾰ, πρᾶξις, πῆχθς.

8. *Ἀσκησις.* Νὰ ἀντιγράψετε τὰς κατωτέρω φράσεις καὶ νὰ ὑπογραμμίσετε εἰς τὰς λέξεις των μόνον τὰς μακρὰς συλλαβὰς.

Τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ. Τὸ τέλος τῆς προσευχῆς. Ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ μονογενὴς. Αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ. Ὁ Πέτρος καὶ ἡ φωνὴ τοῦ πετεινοῦ. Ὁ Παῦλος ἐλέγετο Σαῦλος. Αἱ πέντε μωραὶ κόραι δὲν εἶχον ἔλαιον. Ἐλέησόν με ὁ Θεός. Ἡ Θεοτόκος εἶναι μήτηρ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Ὁ ποιητὴς τοῦ κόσμου εἶναι ὁ Θεός.

4. Ὁ συλλαβισμὸς

Συλλαβισμὸς λέγεται ὁ τρόπος τοῦ χωρισμοῦ τῶν λέξεων εἰς τὰς συλλαβὰς των.

Ὁ συλλαβισμὸς γίνεται ὡς ἑξῆς :

1. Ἐν σύμφωνον ὅταν εὐρίσκεται μεταξὺ δύο φωνηέντων συλλαβίζεται μὲ τὸ δεύτερον. Παραδγ. μα-θη-τής, παί-ξω.
2. Δύο ὅμοια σύμφωνα, ὅταν εὐρίσκωνται μεταξὺ δύο φωνηέν-

των, χωρίζονται εἰς τὸν συλλαβισμόν. Παραδγ. Ἑλ-λη-νες, γράμ-μα, ἄγ-γε-λος.

3. Ὄταν δύο ἀνόμοια σύμφωνα εὐρίσκονται μεταξύ δύο φωνηέντων, συλλαβίζονται μὲ τὸ δεύτερον φωνήεν, ἐὰν ὑπάρχη ἑλληνικὴ λέξις, πὺν νὰ ἀρχίσῃ μὲ τὰ σύμφωνα αὐτά. Παραδγ. κα-πνός, πέ-τρα. Ἐὰν ὅμως δὲν ὑπάρχη, τότε χωρίζονται. Παραδγ. λαμ-βά-νω, ἄρ-τος.

Σημ. Τὰ σύμφωνα γμ, χμ, θμ, τν, φν, εἰς τὸν συλλαβισμόν δὲν χωρίζονται : Παραδ. πρᾶ-γμα, αἰ-χμή, βα-θμός, φά-την δά-φνη.

4. Τρία σύμφωνα, ὅταν εὐρίσκονται μεταξύ δύο φωνηέντων, συλλαβίζονται μὲ τὸ δεύτερον, ἐὰν ὑπάρχη ἑλληνικὴ λέξις νὰ ἀρχίσῃ ἀπὸ τὰ τρία ἢ ἔστω καὶ ἀπὸ τὰ δύο πρῶτα σύμφωνα. Παραδγ. σπῆ-πτρον, ἄ-στρον. Ἐὰν ὅμως δὲν ὑπάρχει λέξις ἑλληνικὴ, τότε τὸ πρῶτον χωρίζεται. Παραδγ. ἄν-θρωπος, δέν-δρον.

Σημ. Ὄταν δύο λέξεις εἶναι ἐνωμέναι καὶ ἀποτελοῦν μίαν λέξιν χωρίζονται συνήθως εἰς τὰ μέρη των : Παραδγ. δυσ-τυχής, παν-άγαθος, ἐξ-έρχομαι.

9. **Ἀσκησις.* Νὰ χωρίσετε συμφώνως μὲ τοὺς κανόνας τοῦ συλλαβισμοῦ τὰς λέξεις εἰς τὸ ἀκόλουθον ἀνέκδοτον.

Λεωνίδας καὶ Θεμιστέας. Ὅτε ὁ Λεωνίδας εἰς τὰς Θερμοπόλας εἶδεν, ὅτι περικυκλοῦται ὑπὸ τῶν Περσῶν, ἐκράτησε μόνον τοὺς Σπαρτιάτας καὶ τοὺς Θεσπιεῖς, ὅλους δὲ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας συμμάχους τοὺς ἔστειλεν ὀπίσω. Τότε ἠθέλησε νὰ ἀποστείλῃ μαζί μὲ αὐτοὺς καὶ τὸν μάντιν Θεμιστέαν. Ἀλλὰ ἐκεῖνος τοῦ ἀπεκρίθη : « Ἐγὼ θὰ μείνω ἐδῶ ὡς στρατιώτης καὶ ὄχι ὡς μάντις ἥ θὰ ἀκολουθήσω σὲ καὶ τοὺς ἄλλους συντρόφους καὶ ἡ τύχη ἢ ἰδική σας θὰ εἶναι καὶ ἰδική μου!»

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

Οἱ τόνοι καὶ τὰ πνεύματα

1. Οἱ τόνοι τῶν λέξεων

Παράδειγμα : Νὰ σέβασθε πρὸ πάντων τὸν Θεόν.

Εἰς κάθε λέξιν τοῦ ἀνωτέρω παραδείγματος προφέρομεν μίαν συλλαβὴν δυνατώτερον ἀπὸ τὰς ἄλλας. Ἐπὶ τῆς συλλαβῆς αὐτῆς θέτομεν ἓν σημεῖον, τὸ ὁποῖον ὀνομάζομεν *τόνον*.

Σημ. Ὁ τόνος τίθεται εἰς τὸ φωνήεν τῆς συλλαβῆς, ἢ ὁποία προφέρεται δυνατώτερον.

Οἱ τόνοι εἶναι τρεῖς

{	ὄξεια (') λέγω
	βαρεῖα (') πολὺ
	περισπωμένη (^) γελῶ

Σημ. 1. Οἱ λέξεις τονίζονται ἢ εἰς τὴν λήγουσαν ἢ εἰς τὴν παραλήγουσαν ἢ εἰς τὴν προπαραλήγουσαν.

Σημ. 2. Εἰς τὰς διφθόγγους ὁ τόνος τίθεται πάντοτε εἰς τὸ δεύτερον φωνῆεν των. Παραδγ. παιδεύω, ὠραῖος

2. Ὁ τόνος τῆς προπαραληγουσῆς

Παραδείγματα : θάλασσα, κύματα, παντόπουλον.

Ἡ προπαραλήγουσα ὅταν τονίζεται δέχεται πάντοτε ὄξειαν.

Σημ. 1. Ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι μακρὰ ἢ προπαραλήγουσα δὲν τονίζεται. Παραδγ. ἀνθρώπων, κυμάτων.

Σημ. 2. Ἡ λέξις ἢ ὁποία τονίζεται εἰς τὴν προπαραλήγουσαν λέγεται *προπαραξύτονος*.

10. Ἄσκησις. Τονίσατε ὁρθῶς τὰς ἀκολουθοῦσας λέξεις.

Κωμοπολις, μεγαλοπολις, ταξειδιον, αὐτοκινητον, σιδηροδρομος, ἀνερχονται, κατερχονται, ἀγνωστοι, ἀνθρωποι, ἀναριθμητοι, ἐργοστασια, καταστηματα, ἐμπορευματα.

11. Ἄσκησις. Νὰ εὑρετε ἀπὸ τὸ ἀναγνωστικόν σας καὶ νὰ γράψετε εἰς τὸ τετραδῖον τῆς γραμματικῆς 15 λέξεις προπαραξυτόνομα.

3. Ὁ τόνος τῆς παραληγουσῆς

Ἡ παραλήγουσα ὅταν τονίζεται δέχεται ἢ ὄξειαν ἢ περισπωμένην.

Παραδείγματα :

δρόμος	κῆπος
παίζω	ὠραῖος

1. Ὅταν ἡ παραλήγουσα εἶναι βραχεῖα καὶ τονίζεται δέχεται πάντοτε ὄξειαν. Παραδγ. δρόμος, λέξις.

2. Ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι μακρὰ καὶ τονίζεται ἢ παραλήγουσα δέχεται πάντοτε ὄξειαν. Παραδγ. παίζω, θήκη.

Σημ. Ἡ λέξις ἢ ὁποία ἔχει ὄξειαν εἰς τὴν παραλήγουσαν λέγεται *παραξύτονος*. Παραδγ. θρανίον, πέννα, γράφω.

4. Ἡ τονιζομένη μακρὰ παραλήγουσα δέχεται περισπωμένην, ὅταν καὶ ἡ λήγουσα εἶναι βραχεῖα. Παραδγ. κῆπος, ὠραῖος, τοῖχος.

Σημ. Ἡ λέξις ἢ ὁποία ἔχει περισπωμένην εἰς τὴν παραλήγουσαν λέγεται *προπερισπωμένη*.

12. Ἄσκησις. Νὰ τονίσατε ὁρθῶς τὰς λέξεις τῆς ἀκολουθοῦσας ἀσκήσεως.

Ὁ κηπουρός ἔχει ἓνα ὠραῖον κηπον, ὁ ὅποιος γυρῶ περιβαλλεται με φρακτῆν. Ἐμπροσθεν διερχεται δημοσιος δρομος. Μεσα ὁ κηπος ἔχει διαφορα δενδρα ὀπωροφορα. Ὁ κηπουρος τὴν ἀνοίξιν κλαδευει

τα δένδρα. Τότε πλῆθος κλώνοι πιπτουν κάτω. Ἐνας ἔργατης καθαρίζει το ἔδαφος ἀπο τους ἀχρηστούς κλώνους. Με το κλαδεύμα τα δένδρα ζωπρευουν. Το θερος ὠριμάζουν αἱ ὄπωραι. Τότε ὁ ἰδιοκτητῆς ἀπολαμβάνει τους κοπούς τους ὁποιους κατεβαλεν.

4. Ὁ τόνος τῆς ληγοῦσης

Ἡ λήγουσα ὅταν τονίζεται, δέχεται ἢ ὀξεῖαν ἢ περισπωμένην.

Παραδείγματα : οὐρανὸς τραγουδῶ
μαθητῆς περιπατῶ

1. Ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι βραχεῖα, δέχεται πάντοτε ὀξεῖαν.

Σημ. 1. Τὴν βαρεῖαν τὴν λαμβάνει μόνον ἡ λήγουσα, ὅταν δὲν ἀκολουθῇ τελεία ἢ ἄλλο σημεῖον στίξεως. Παραδγ. ἐπιμελῆς μαθητῆς, καθαρὸς οὐρανός.

Σημ. 2. Ὅσαι λέξεις τελειῶνουν εἰς *ευ* καὶ *ου* καὶ τονίζονται ἐπὶ τῆς ληγοῦσης, δέχονται πάντοτε περισπωμένην. Παραδγ. Βασιλεῦ πανταχοῦ. Ἐξαιρεῖται ἡ λέξις : ἰδοῦ.

Σημ. 3. Ἡ λέξις ἢ ὁποία ἔχει ὀξεῖαν εἰς τὴν λήγουσαν λέγεται *ὀξύτονος*, ὅταν δὲ ἔχη περισπωμένην λέγεται *περισπωμένη*.

Σημ. 4. Ὅταν ἡ λέξις δὲν τονίζεται εἰς τὴν λήγουσαν λέγεται *βαρύτονος*. Παραδγ. ἄνθρωπος, μήλον, Γεώργιος.

13. **Ἀσκήσις.** *Νὰ τονίσῃτε ὀρθῶς τὰς λέξεις τῆς ἀκολουθοῦν ἀσκήσεως.*

Σήμερον ἔχομεν ὠραῖον καιρὸν. Αὐριον θα ὑπαγωμεν ἐκδρομῆν. Εἰς το βουνον θα ἀναπνευσωμεν καθαρὸν ἀερα. Ἡ ἀνοιξις εἶναι ἡ ὠραιότερα των ἐποχων του ἔτους. Τα δένδρα ἔχουν πρασινον ἔνδυμα. Ἡ χλοη ὁμοιάζει με ταπητα τον ὅποιον διακοσμουν τα πολυχρωμα ἀνθη. Τα πτηνα με το κελαδημα των εἶναι οἱ μουσικοι της ἀνοιξεως και ὕμνουν τον πλαστην.

14. **Ἀσκήσις.** *Νὰ εὑρετε ἀπὸ τὸ ἀναγνωστικόν σας καὶ νὰ γράψετε ὃ λέξεις προπαραξεντόνους, ὃ παραξεντόνους, ὃ δξεντόνους, ὃ προπερισπωμένας καὶ ὃ περισπωμένας.*

5. Ἄτονοι λέξεις

Ἐπάροχον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ὀκτὼ λέξεις μονοσύλλαβοι αἱ ὁποῖαι δὲν δέχονται τόνον καὶ διὰ τοῦτο λέγονται *ἄτονοι*. Αἱ ὀκτὼ ἄτονοι λέξεις εἶναι αἱ ἑξῆς :

ὀ, ἦ, οἶ, αἶ, ἐν εἰς ἐκ (ἐξ), ὤς.

6. Τὰ πνεύματα

Παραδείγματα : ἐργάζομαι, ἀκούω, ἱατρός, εὐχή, εὐχαριστῶ, ὑπουργεῖον, ἡμέρα, ἴδρυμα, ὠραῖος.

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ παρατηροῦμεν, ὅτι αἱ λέξεις, πού ἄρ-

χίζουν από φωνήεν, δέχονται ἐπ' αὐτοῦ ἐν σημείον. Τὸ σημείον αὐτὸ τὸ ὀνομάζομεν *πνεῦμα*.

Τὰ πνεύματα εἶναι δύο : ἡ *ψιλῆ* (') καὶ ἡ *δασεῖα* (').

Αἱ περισσύτεραι λέξεις δέχονται ψιλῆν.

Σημ. Αἱ λέξεις ποὺ ἀρχίζουσι ἀπὸ δίφθογγον δέχονται τὸ πνεῦμα εἰς τὸ δεύτερον φωνήεν τῆς δίφθογγου. Παραδγ. *αὔρα*, εἶναι.

"Οἷαι αἱ λέξεις ποὺ ἀρχίζουσι ἀπὸ υ, δέχονται δασεῖαν. Παραδγ. ὕπνος, ὑποφέρω, ὑπολογαγός, ὕστερον, ὑγεία."

15. *"Ασκησις.* Νὰ ἐπογομμίσετε τὰς ἀτόνους λέξεις τὰς ὁποίας ἔχει τὸ σημεῖον μάθημα τῆς ἀναγνώσεώς σας.

16. *"Ασκησις.* Νὰ εὔρετε ἀπὸ τὸ ἀναγνωστικόν σας καὶ τὰ ἀντιγράψετε εἰς τὸ τετράδιον τῆς γραμματικῆς 10 λέξεις μὲ ψιλῆν καὶ 5 λέξεις μὲ δασεῖαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Τὰ σημεία τῆς στίξεως

Εἰς τί χρησιμεύουν τὰ σημεία τῆς στίξεως καὶ ποῖα εἶναι

"Όταν ὀμιλῶμεν ὁ τόνος τῆς φωνῆς μας δὲν εἶναι συνεχῶς ὁ ἴδιος, διότι ἄλλοτε διακόπτομεν, διὰ τὰ ἀναπνεύσωμεν, ἄλλοτε σταματῶμεν τελείως, διὰ τὰ ἀλλάξωμεν θέμα συζητήσεως, ἄλλοτε πάλιν ἐρωτῶμεν, ἢ δεικνύομεν τὸν θαυμασμόν μας κτλ.

Τὰς μεταβολὰς αὐτὰς τῆς φωνῆς μας τὰς σημειῶνομεν καὶ ὅταν γράφωμεν μὲ ἰδιαιτέρη σημεῖα, τὰ ὁποῖα τὰ ὀνομάζομεν *σημεῖα τῆς στίξεως*.

Τὰ σημεῖα τῆς στίξεως εἶναι τὰ ἑξῆς :

1. Ἐ τελεία (.)	7. Τὰ διαλυτικὰ (..)
2. Ἐ ἄνω τελεία (^)	8. Τὸ ἐνωτικὸν (-)
3. Τὸ κόμμα (,)	9. Ἐ παύλα (—)
4. Τὸ Ἐρωτηματικὸν (;)	10. Τὰ εἰσαγωγικὰ « »
5. Τὸ θαυμαστικὸν (!)	11. Ἐ παρένθεσις ()
6. Τὰ ἀποσιωπητικὰ (.....)	12. Ἐ παρὰγράφος (§)

17. *"Ασκησις.* Νὰ ὀνομάσετε τὰ σημεῖα τῆς στίξεως τὰ ὁποῖα θὰ συναντήσετε εἰς τὸ σημεῖον μάθημα τῆς ἀναγνώσεώς σας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄.

Τὰ πάθη τῶν φθόγγων

1. Ἐκθλιψις

Παραδείγματα : κατὰ ἔτος = κατ' ἔτος
 ἐπὶ αὐτοῦ = ἐπ' αὐτοῦ
 ὑπὸ ἑμοῦ = ὑπ' ἑμοῦ

Ὄταν μία λέξις τελειώσῃ εἰς βραχὺ φωνῆεν, ἀποβάλλει αὐτὸ, εἴαν καὶ ἡ ἐπομένη λέξις ἀρχίζῃ ἀπὸ φωνῆεν. Ἡ ἀποβολὴ αὐτὴ λέγεται **ἐκθλιψις**.

Ἐπεὶ τὸ ἀποβληθέντος φωνήεντος τίθεται τὸ σημεῖον τῆς ἐκθλίψεως : **ἡ ἀπόστροφος** (').

Σημ. Ἐάν πρὸ τοῦ ἀποβαλλομένου φωνήεντος ὑπάρχῃ π ἢ τ καὶ ἡ ἐπομένη λέξις ἔξη δασεῖαν, τότε τὸ μὲν π τρέπεται εἰς φ, τὸ δὲ τ τρέπεται εἰς θ. Παραδγ. μετὰ ἡμῶν=(μετ' ἡμῶν)=μεθ' ἡμῶν, ὑπὸ ἡμῶν=(ὑπ' ἡμῶν)=ὑφ' ἡμῶν.

18. **Ἀσκησις.** *Νὰ κάμειτε τὴν ἐκθλιψιν εἰς τὰς ἀκολούθους λέξεις.*

Παρὰ αὐτοῦ, ἀλλὰ ὅμως, ἀλλὰ ἀνεχώρησεν, κατὰ ἐκάστην, κατὰ ὄραν, ἀντὶ αὐτοῦ, παρὰ ἐκείνου, ἀλλὰ ἐγώ, κατὰ ὕπνον, διὰ ἐπιστολῆς, κατὰ ὁδόν.

19. **Ἀσκησις.** *Νὰ ἀντικαταστήσετε τὴν ἀπόστροφον μὲ τὸ ἐκθλιβέν φωνῆεν εἰς τὸ ἀκόλουθον θέμα :*

Ἦλθον κατ' ἐπανάληψιν εἰς τὴν οἰκίαν σου, ἀλλ' ὅμως δὲν σε συνήντησα. Μετ' εὐχαριστήσεως θὰ συνωμίλουν μαζί σου. Θὰ ἀναχωρήσω μετ' ὀλίγας ἡμέρας δι' Ἀμερικὴν. Ἀπ' ἐκεῖ θὰ ἐπικοινωνῶ μετὰ σοῦ δι' ἀλληλογραφίας. Κατ' ἀρχὰς θὰ σοῦ ἐκθέσω μετ' ἀκριβείας τὰς ἐντυπώσεις δι' ὅλα τὰ περίεργα τοῦ Νέου κόσμου. Ἄλλ' οὐδὲλως θὰ παραλείπω νὰ σοῦ γράφω καὶ διὰ τὰς σπουδὰς μου καθὼς καὶ διὰ τὰς προόδους μου. Πιστεύω δ' ὅτι καὶ σὺ θὰ μ' ἐνθυμήσῃαι τακτικὰ καὶ θὰ μοῦ ἀπαντᾷς.

2. Συναίρεσις

Παραδείγματα : τιμᾶω = τιμῶ
 σικέα = σικῆ
 νικᾷει = νικᾷ

Εἰς μερικὰς λέξεις συγχωνεύονται πολλάκις δύο φωνήεντα ἢ ἓν φωνῆεν καὶ μία δίφθογγος εἰς ἓν καὶ μόνον μακρὸν φωνῆεν ἢ εἰς μίαν δίφθογγον.

Ἡ συγχώνευσις αὐτὴ λέγεται *συναίρεσις*, ἢ δὲ συλλαβὴ ἡ ὁποία προκύπτει ἀπὸ τὴν συναίρεσιν λέγεται *συννηρημένη* συλλαβή.

Σημ. Ἡ συννηρημένη συλλαβὴ εἶναι λήγουσα καὶ τονίζεται περισπᾶται. Παραδγ. ἀμυγδαλέα—ἀμυγδαλῆ, ποιέω—ποιῶ.

20. **Ἀσκησις.* *Νὰ κἀμετε τὴν συναίρεσιν εἰς τὰς ἀκολούθους λέξεις.*

Ἐκτιμάω, ἐκτιμάει, ἀγαπάω, ἐρωτάω, πολεμάει, κυβερνάω, κυβερνάετε, κεντάω κεντάει κεντάετε.

3. Εὐφωνικὰ σύμφωνα

Παραδείγματα : Ὁ Ἰωάννης ἔγραψεν ἐπιστολὴν
Ὁ Ἰωάννης ἔγραψε τὸ μάθημά του.
εἴκοσι θρανία—εἴκοσιν ἄνδρες

Μερικαὶ λέξεις αἱ ὁποῖαι τελειοῦν εἰς -ε, -ι, -σι, δέχονται εἰς τὸ τέλος τὸ σύμφωνον *ν*, ὅταν ἡ ἐπομένη λέξις ἀρχίζει ἀπὸ φωνῆεν.

Τὸ *ν* αὐτὸ λέγεται *εὐφωνικόν*, διότι προστίθεται χάριν εὐφωνίας δηλ. πρὸς ἀποφυγὴν χασμωδίας.

Σημ. 1. Ἡ λέξις *ἐκ* ὅταν εὐρίσκεται πρὸ φωνήεντος, γίνεται *ἐξ*. Παραδγ. ἐκ Πειραιῶς, ἐξ Ἀθηνῶν.

Σημ. 2. Εὐφωνικόν *ς* δέχονται αἱ λέξεις *οὕτω* καὶ *μέχρι*. Παραδγ. Οὕτω λέγει—οὕτως ἔλεγεν. Μέχρι Λαρίσης—μέχρις Ἀθηνῶν.

21. **Ἀσκησις.* *Τοποθετήσατε τὰ εὐφωνικὰ σύμφωνα εἰς τὴν κατωτέρω ἄσκησιν :*

Εἶπ— ὁ Κύριος τὴν παραβολὴν ταύτην. Ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας μέχρ—
τῆς Γαλιλαίας. Οὗτ— πράττε καὶ θά εἰσέλθης εἰς τὴν βασιλείαν τῶν
οὐρανῶν. Ὑπὲρ τοῖς Βασιλεῦσ—ἡμῶν. Μετέβησαν σὺν γυναιξ—καὶ τέ-
κνοις. Ἐπίβλεψον Κύριε ἐ— οὐρανοῦ. Οἱ Ἰσραηλίται ἐ— τῆς Αἰγύπτου
ἐπέστρεψαν εἰς τὴν γῆν Χαναάν.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΤΥΠΙΚΟΝ

Τὰ μέρη τοῦ λόγου καὶ διαίρεσις αὐτῶν

Ὅταν ὀμιλοῦμεν ἢ ὅταν γράφωμεν χρησιμοποιοῦμεν λέξεις. Αἱ λέξεις ὅμως αὐταὶ διαφέρουν μεταξύ τους. Δὲν εἶναι ὅλοι τοῦ αὐτοῦ εἴδους, διότι ἄλλη ἀνήκει εἰς ἓν εἶδος καὶ ἡ ἄλλη εἰς ἄλλο.

Τὰ εἶδη αὐτὰ τῶν λέξεων ὀνομάζονται *μέρη τοῦ λόγου*.

Τὰ μέρη τοῦ λόγου εἶναι δέκα, τὰ ἑξῆς :

α) ἄρθρον, οὐσιαστικόν, ἐπίθετον, ἀντωνυμία, ῥῆμα, μετοχή.

β) πρόθεσις, ἐπίρρημα, σύνδεσμος, ἐπιφώνημα.

Ἐκ τῶν αὐτῶν τὰ μὲν ἑξῆς πρῶτα κλίνονται καὶ διὰ τοῦτο τὰ ὀνομαζομεν *κλιτὰ* μέρη τοῦ λόγου. Τὰ δὲ ἄλλα τέσσαρα δὲν κλίνονται καὶ διὰ τοῦτο τὰ ὀνομαζομεν *ἄκλιτα*.

ΤΑ ΚΛΙΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Τί διακρίνομεν εἰς τὰ κλιτὰ μέρη τοῦ λόγου

1. Θέμα—Χαρακτήρ—Κατάληξις

Παραδείγματα :	ἡ	καλ-ῆ	ἄμπελ-ος		λέγ-ω
	τῆς	καλ-ῆς	ἄμπελ-ου		λέγ-εις
	τὴν	καλ-ῆν	ἄμπελ-ον		λέγ-ει

Εἰς κάθε κλιτὴν λέξιν διακρίνομεν

α) τὸ *θέμα*, δηλαδὴ τὸ ἀμετάβλητον μέρος τῆς λέξεως : καλ-, ἄμπελ-, λέγ-

β) τὸν *χαρακτήρα*, δηλ. τὸ τελευταῖον γράμμα τοῦ θέματος : κα-λ, λε-γ

γ) τὴν *κατάληξιν*, δηλ. τὸ μεταβαλλόμενον τελικὸν μέρος τῆς λέξεως : καλ-ῆ, ἄμπελ-ος, λέγ-ω.

22. Ἀσκήσεις. Νὰ ἀντιγράψετε εἰς τὸ τετράδιόν σας τὰς ἀκολούθους λέξεις.
Ἐπειτα νὰ χωρίσετε τὸ θέμα ἀπὸ τὴν κατάληξιν καὶ νὰ ὑπογραμμίσετε τὸν χωρι-
κτῆρα των.

Σταθμός, σταθμοῦ, σταθμόν, σταθμοί, σταθμοῦς—ἔχω, ἔχεις, ἔχει,
ἔχομεν, ἔχετε, ἔχουν—μαθητής, μαθητοῦ, μαθητήν, μαθηταί, μαθητῶν,
μαθητάς—βιβλίον, βιβλίου, βιβλία, βιβλίοις.

2. Διαίσεις τῶν κλιτῶν—Πρωτικά

Τὰ κλιτὰ μέρη τοῦ λόγου διαιροῦνται εἰς δύο μεγάλας κατηγο-
ρίας : εἰς τὰ *πρωτικά* καὶ εἰς τὰ *ρήματα*.

Πρωτικά εἶναι : τὸ ἄρθρον, τὸ οὐσιαστικόν, τὸ ἐπίθετον, ἡ ἀντωνυμία καὶ ἡ μετοχή. Λέγονται δὲ πρωτικά διότι ἔχουν *πτώσεις*.

Τὰ πρωτικά ἔχουν μεταξύ των τὰ ἐξῆς γνωρίσματα, τὰ ὁποῖα λέ-
γονται *παρεπόμενα* τῶν πρωτικῶν.

α) Τὸ *γένος*, δηλ. κάθε πρωτικὸν θὰ εἶναι ἢ *ἄρσενικοῦ* ἢ *θηλυ-
κοῦ* ἢ *οὐδετέρου* γένους.

β) Τὸν *ἀριθμόν*, δηλ. κάθε πρωτικὸν θὰ εἶναι ἢ *ἐνικοῦ* ἀριθμοῦ
ἢ *πληθυντικοῦ*.

γ) Τὴν *πτῶσιν*, δηλ. κάθε πρωτικὸν ἔχει συνήθως πέντε πτώσεις
τὴν *ὀνομαστικὴν*, τὴν *γενικὴν*, τὴν *δοτικὴν*, τὴν *αἰτιατικὴν* καὶ τὴν
κλητικὴν.

δ) Τὴν *κλίσιν*. Εἶναι δὲ αἱ κλίσεις τρεῖς : ἡ *πρώτη* ἢ *δευτέρα*
καὶ ἡ *τρίτη* κλίσις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Τὸ ἄρθρον

1. Ποίας λέξεις ὀνομάζομεν ἄρθρα

Παραδείγματα : ὁ λαγός ἢ ἀγέλας τὸ σχολεῖον
ὁ ποντικός ἢ περιστερά τὸ βιβλίον

Αἱ μονοσύλλαβοι λέξεις *δ*, *ἦ*, τὸ τὰς ὁποίας θέτομεν ἔμπροσθεν ἄλλων λέξεων διὰ νὰ φανερώσουν τὸ γένος αὐτῶν, λέγονται *ἄρθρα*.

Τὰ ἄρθρα εἶναι τρία :

α) Τὸ ἄρθρον *δ* τὸ ὁποῖον θέτομεν ἔμπροσθεν τῶν λέξεων τοῦ
ἄρσενικοῦ γένους. Παραδγ. *δ* λαγός. *δ* ποντικός.

β) Τὸ ἄρθρον *ἦ*, τὸ ὁποῖον θέτομεν ἔμπροσθεν τῶν λέξεων τοῦ
θηλυκοῦ γένους. Παραδγ. *ἦ* ἀγέλας, *ἦ* περιστερά.

γ) Τὸ ἄρθρον **τὸ**, τὸ ὁποῖον θέτομεν ἔμπροσθεν τῶν λέξεων τοῦ οὐδετέρου γένους. Παραδγ. **τὸ** σχολεῖον, **τὸ** βιβλίον.

2. Ἡ κλίσις τῶν ἄρθρων

Τὰ τρία ἄρθρα κλίνονται ὡς ἑξῆς :

Πτώσεις	ἀ ρ σ ε ν ι κ ὸ ν		θ η λ υ κ ὸ ν		ο ὐ δ έ τ ε ρ ο ν	
	ἐνικὸς	πληθυντ.	ἐνικὸς	πληθυντ.	ἐνικὸς	πληθυντικὸς
Ὄνομαστικὴ	ὁ	οἱ	ἡ	αἱ	τὸ	τὰ
Γενική	τοῦ	τῶν	τῆς	τῶν	τοῦ	τῶν
Δοτικὴ	τῷ	τοῖς	τῇ	ταῖς	τῷ	τοῖς
Αἰτιατικὴ	τόν	τούς	τήν	τάς	τό	τά
Κλητικὴ	ὦ	ὦ	ὦ	ὦ	ὦ	ὦ

23 Ἔσκησις. Χωρίζετε εἰς τὸ τετραδίον σας τρεῖς στήλας· μίαν διὰ τὸ ἀρσενικὸν γένος, μίαν διὰ τὸ θηλυκὸν καὶ τὴν τρίτην διὰ τὸ οὐδέτερον. Κατόπιν κατατάξτε τὰς ἀκολουθοῦσας λέξεις εἰς τὴν κατάλληλον στήλην κατὰ τὸ γένος τῶν.

Ὁ μαθητής, τὸ παράθυρον, ἡ κόρη, ὁ γεωργός, ἡ ἀηδὼν, τὸ πρόβατον, ἡ τράπεζα, ἡ αἴθουσα, τὸ κιβώτιον, ἡ ἡμέρα, τὸ ὄρος, ἡ κορυφή, τὸ δένδρον, ὁ λόφος, ὁ ἄνεμος, τὸ σύννεφον.

24 Ἔσκησις. Προσθέσατε τὸ κατάλληλον ἄρθρον εἰς τὰς ἑξῆς λέξεις : πατήρ, μήτηρ, παιδίον, Ἰωάννης, καλός, ζωηρός, ὠραία, θεῖος, θεία, ποτήριον, ὕδωρ, κῆπος, ἄνθος, κόκκινον, κίτρινον, χῶμα, χόρτον, κηπουρός, ἥλιος, θερμότης, ἀήρ, ἐργασία, γαλήνη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

Τὸ οὐσιαστικὸν

1. Ποῖαι λέξεις λέγονται οὐσιαστικὰ καὶ εἰς τί τὰ διαιροῦμεν

Παραδείγματα :

πατήρ	λύκος	τοῖχος
παιδίον	ἄρνιον	κιμωλία
Γεώργιος	χελιδὼν	κιβώτιον

Αἱ λέξεις τῆς πρώτης στήλης εἶναι ὀνόματα ἀνθρώπων, αἱ λέξεις τῆς δευτέρας στήλης εἶναι ὀνόματα ζώων καὶ τῆς τρίτης εἶναι ὀνόματα πραγμάτων.

Αἱ λέξεις αὐταὶ ποὺ φανεροῦν ὀνόματα ἀνθρώπων, ζώων ἢ πραγμάτων, λέγονται **οὐσιαστικά**.

Τὰ οὐσιαστικὰ ὀνόματα τὰ σημαίνοντα πρόσωπα, ζῶα ἢ πρά-

γματα, τὰ ὁποῖα ἀντιλαμβανόμεθα μὲ τὰς αἰσθήσεις μας, τὰ ὀνομάζομεν *συγκεκριμένα* οὐσιαστικά.

Ἐπάρχουν ὅμως καὶ οὐσιαστικά τὰ ὁποῖα δὲν ἀντιλαμβανόμεθα μὲ τὰς αἰσθήσεις μας. Παραδγ. ἐργασία, εὐτυχία, εὐσέβεια. Τὰ οὐσιαστικά αὐτὰ φανερώουν : ἐνέργειαν, κατάστασιν ἢ ἰδιότητα καὶ λέγονται *ἀφηρημένα* οὐσιαστικά.

Τὰ οὐσιαστικά ὀνόματα γενικῶς τὰ διαιροῦμεν εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας : εἰς *κοινὰ* (προσηγορικὰ) καὶ εἰς *κύρια*.

α) *Κοινὰ* ὀνόματα λέγονται ὅσα φανερώουν ὁμοειδῆ πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα. Παραδγ. μαθητής, πρόβατον, ρίζα, ἄνθος.

Σημ. 1. Εἰς τὰ κοινὰ ὑπάγονται καὶ τὰ ἀφηρημένα π.χ. ἀλήθεια, χαρά, ἐργασία.

β) *Κύρια* ὀνόματα λέγονται ὅσα φανερώουν ἕν ὀρισμένον πρόσωπον, ζῶον ἢ πρᾶγμα. Παραδγ. Θεμιστοκλῆς, Περικλῆς, Ἀθῆναι.

Σημ. 2. Εἰς τὰ κύρια ὀνόματα τὸ ἀρχικὸν γράμμα γράφεται κεφαλαίον. Παραδγ. Κωνσταντῖνος, Θεσσαλονίκη, Αὐγουστος.

Σημ. 3. Κύρια ὀνόματα εἶναι :

1. Τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, τοῦ Χριστοῦ, τῆς Παναγίας καὶ ὅλων τῶν Ἁγίων.

2. Τὰ ὀνόματα τῶν ἐορτῶν : Παραδγ. Πάσχα, Χριστοῦγεννα.

3. Τὰ ὀνόματα καὶ τὰ ἐπώνυμα τῶν ἀνθρώπων.

4. Τὰ ὀνόματα τῶν ἡμερῶν τῆς ἐβδομάδος καὶ τῶν μηνῶν τοῦ ἔτους.

5. Τὰ ὀνόματα τῶν κρατῶν, τῶν χωρῶν, τῶν πόλεων καὶ τῶν χωρίων.

6. Τὰ ὀνόματα τῶν ἀνθρώπων, ποὺ φανερώουν ἐθνικὴν καταγωγὴν : Ἕλλην, Σπαρτιάτης, Γάλλος, Ἄγγλος, Ἀμερικανός.

7. Τὰ ὀνόματα τῶν ἠπείρων, τῶν ὠκεανῶν καὶ τῶν θαλασσῶν.

8. Τὰ ὀνόματα τῶν ὀρέων, τῶν ποταμῶν, τῶν λιμνῶν, τῶν κόλπων, τῶν νήσων καὶ τῶν ἀκρωτηρίων.

25 Ἄσκησης. Νὰ εἴρετε ἀπὸ τὸ ἀναγνωστικόν σας καὶ νὰ γράψετε εἰς τὸ τετράδιον τῆς γραμματικῆς 10 συγκεκριμένα οὐσιαστικά καὶ 10 ἀφηρημένα.

26 Ἄσκησης. Νὰ εἴρετε ἀπὸ τὸ μάθημα τῆς Ἱστορίας 10 ὀνόματα κύρια καὶ ἀπὸ τὸ μάθημα τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας 10 ὀνόματα κοινὰ.

27 Ἄσκησης. Νὰ μάθετε τὴν ὀρθογραφίαν τῶν ἡμερῶν τῆς ἐβδομάδος καὶ τῶν μηνῶν τοῦ ἔτους.

2. Αἱ κλίσεις τῶν οὐσιαστικῶν ὀνομάτων

Ἀπὸ τὰ οὐσιαστικά ὀνόματα ἄλλα εἶναι ἀρσενικά, ἄλλα εἶναι θηλυκὰ καὶ ἄλλα οὐδέτερα. Παραδγ. ὁ ἄνθρωπος, ἡ ἄλπη, τὸ δῶρον. Δὲν κλίνονται ὅμως ὅλα κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον. Διὰ τοῦτο οἱ

γραμματικοὶ τὰ ἐχώρισαν εἰς τρεῖς μεγάλας ομάδας, τὰς ὁποίας ὠνόμασαν *κλίσεις*.

Κάθε κλίσις περιλαμβάνει, ὅσα ὀνόματα κλίνονται κατὰ τὸν ἴδιον σχεδὸν τρόπον καὶ τοῦτο φαίνεται ἀπὸ τὰς καταλήξεις τῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

Π ρ ὶ κ λ ῖ σ ι ς

1. Τί ὀνόματα περιλαμβάνει ἡ πρώτη κλίσις

Παραδείγματα :

<i>ἄρσενικά</i>		<i>θηλυκά</i>	
ὁ ταμί-ας	ὁ δικαστ-ῆς	ἡ χαρ-ὰ	ἡ στιγμ-ή
ὁ λογί-ας	ὁ κριτ-ῆς	ἡ ρίζ-α	ἡ πηγ-ή

Τὰ ὀνόματα αὐτὰ εἶναι τῆς πρώτης κλίσεως.

Ὡστε ἡ πρώτη κλίσις περιλαμβάνει *ἄρσενικά* ὀνόματα τὰ ὁποῖα τελειώνουν εἰς -ας καὶ εἰς -ῆς καὶ *θηλυκά* τὰ ὁποῖα τελειώνουν εἰς -α καὶ εἰς -η. Οὐδέτερα δὲν ἔχει.

2. Ἄρσενικά πρωτόκλιτα ὀνόματα

Ἐνικὸς ἀριθμὸς					
Ὄνομ.	ὁ	ταμί-ας	κριτ-ῆς	στρατιώτ-ης	εὐπατρίδ-ης
Γενική	τοῦ	ταμί-ου	κριτ-οῦ	στρατιώτ-ου	εὐπατρίδ-ου
Δοτική	τῷ	ταμί-α	κριτ-ῆ	στρατιώτ-η	εὐπατρίδ-η
Αἰτιατ.	τόν	ταμί-αν	κριτ-ῆν	στρατιώτ-ην	εὐπατρίδ-ην
Κλητική	ὦ	ταμί-αι	κριτ-ά	στρατιώτ-α	εὐπατρίδ-η
Πληθυντικὸς ἀριθμὸς					
Ὄνομ.	οἱ	ταμί-αι	κριτ-αῖ	στρατιώτ-αι	εὐπατρίδ-αι
Γενική	τῶν	ταμι-ῶν	κριτ-ῶν	στρατιωτ-ῶν	εὐπατρίδ-ῶν
Δοτική	τοῖς	ταμί-αις	κριτ-αῖς	στρατιώτ-αῖς	εὐπατρίδ-αῖς
Αἰτιατ.	τούς	ταμί-ας	κριτ-άς	στρατιώτ-ας	εὐπατρίδ-ας
Κλητική	ὦ	ταμί-αι	κριτ-αῖ	στρατιώτ-αι	εὐπατρίδ-αι

Παρατηρήσεις :

1. Ἡ κλητικὴ τῶν ὀνομάτων εἰς -ῆς λήγει εἰς -α βραχύ. Παραδγ. ὦ στρατιῶτα, ὦ πολῖτα, ὦ δεσμῶτα, ὦ γυμνασιάρχα.

Ἐξαιροῦνται καὶ ἔχουν τὴν κλητικὴν εἰς -η, ὅσα τελειώνουν εἰς -δης. Παραδγ. ὦ Ἀριστείδη, ὦ Μιλτιάδῃ, ὦ εὐπατρίδῃ.

2. Ἡ κατάληξις -ας τῆς πρώτης κλίσεως εἶναι πάντοτε μακρά. Παραδγ. τοὺς τελώνας, τοὺς στρατιώτας.

3. Ἡ γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ τῶν πρωτοκλίτων τονίζεται πάντοτε εἰς τὴν λήγουσαν καὶ περισπᾶται. Παραδγ. τῶν κριτῶν, τῶν ταμιῶν, τῶν στρατιωτῶν.

Σημ. Τὰ κύρια ὀνόματα κλίνονται συνήθως μόνον εἰς τὸν ἀριθμόν, ὅπου τὰ εὐρίσκομεν (ὁ Ἰωάννης, αἱ Ἀθηναί).

28 Ἐπισημ. *Νὰ εὑρετε καὶ τὰ σημειώσετε εἰς τὸ τετραδίον σας τὰς καταλήξεις τῶν ἀρσενικῶν ὀνομάτων τῆς πρώτης κλίσεως.*

29 Ἐπισημ. *Νὰ κλίνετε μερικὰ ἀπὸ τὰ κατωτέρω ὀνόματα.*

α) Κατὰ τὸ ταμίης : ὁ λοχίας, ὁ νεανίας, ὁ καρχαρίας, ὁ κροταλίαις, ὁ κοχλίας, ὁ κτηματίας, ὁ εἰσοδηματίας, ὁ Ἀνδρέας.

β) Κατὰ τὸ κριτής : ὁ δικαστής, ὁ ποιητής, ὁ θεατής, ὁ μαθητής, ὁ μαχητής, ὁ νικητής, ὁ ἐνοικιαστής, ὁ φοιτητής.

γ) Κατὰ τὸ στρατιώτης : ὁ δεσμώτης, ὁ νομάρχης, ὁ νομοθέτης, ὁ τελώνης, ὁ ναύτης, ὁ πολίτης, ὁ κυβερνήτης, ὁ Σουλιώτης.

δ) Κατὰ τὸ εὐπατρίδης : Ἀριστείδης, ὁ Μιλτιάδης.

3. Θηλυκὰ πρωτόκλιτα ὀνόματα

Θηλυκὰ πρωτόκλιτα μετὰ κατάληξιν -η

Ὄνομα	Ἐνικός ἀριθμός			Πληθυντικός ἀριθμός		
	ἡ	φων-ῆ	νίκ-η	αἱ	φων-αἱ	νίκ-αι
Γενικὴ	τῆς	φων-ῆς	νίκ-ης	τῶν	φων-ῶν	νικ-ῶν
Δοτικὴ	τῇ	φων-ῆ	νίκ-ῃ	ταῖς	φῶν-αῖς	νικ-αῖς
Αἰτιατ.	τήν	φων-ὴν	νίκ-ην	τάς	φων-άς	νικ-ας
Κλητικὴ	ὦ	φων-ῆ	νίκ-η	ὦ	φων-αἱ	νικ-αι

Θηλυκὰ πρωτόκλιτα εἰς -α

Ὄνομα	Ἐνικός ἀριθμός			Πληθυντικός ἀριθμός		
	ἡ	φρουρ-ᾶ	χώρ-α	αἱ	φρουρ-αἱ	χώρ-αι
Γενικὴ	τῆς	φρουρ-ᾶς	χώρ-ας	τῶν	φρουρ-ῶν	χώρ-ῶν
Δοτικὴ	τῇ	φρουρ-ᾶ	χώρ-α	ταῖς	φρουρ-αῖς	χώρ-αῖς
Αἰτιατ.	τήν	φρουρ-ᾶν	χώρ-αν	τάς	φρουρ-ᾶς	χώρ-ας
Κλητικὴ	ὦ	φρουρ-ᾶ	χώρ-α	ὦ	φρουρ-αἱ	χώρ-αι

Κλίσεις τῶν συνηρημένων

Ἐνικός ἀριθμός				Πληθυντικός ἀριθμός
Ὄνομ.	ὁ βορράς	ἡ Ἀθηνᾶ	ἡ συκῆ	αἱ συκαί
Γενική	τοῦ βορρά	τῆς Ἀθηνᾶς	τῆς συκῆς	τῶν συκῶν
Δοτική	τῷ βορρᾷ	τῇ Ἀθηνᾷ	τῇ συκῇ	ταῖς συκαῖς
Αἰτιατ.	τὸν βορρᾶν	τὴν Ἀθηνᾶν	τὴν συκῆν	τάς συκάς
Κλητική	ὦ βορρά	ὦ Ἀθηνᾶ	ὦ συκῆ	ὦ συκαί

Παρατηρήσεις.

1. Τὰ συνηρημένα οὐσιαστικά εἶναι ἐλάχιστα καὶ συναίρουνται εἰς ὅλας τὰς πτώσεις.

2. Τὸ συνηρημένον φωνῆεν ἢ ἡ δίφθογγος περισπᾶται.

Σημ. 1. Συνηρημένον εἶναι καὶ τὸ ὄνομα (Ἑρμέας=) Ἑρμῆς, τὸ ὁποῖον κλίνεται ὡς ἐξῆς : ὁ Ἑρμῆς τοῦ Ἑρμοῦ τῷ Ἑρμῇ τὸν Ἑρμῆν ὦ Ἑρμῆ.

Σημ. 2. Τὸ συνηρημένον (γέας=) γῆ κλίνεται ὡς ἐξῆς : Ἐνικός ἢ γῆ, τῆς γῆς, τῇ γῆ, τὴν γῆν, ὦ γῆ. Πληθυντικός (μένει ἀσυναίρετος καὶ σημαίνει : τὰ κτήματα) αἱ γέαι, τῶν γεῶν, ταῖς γέαις, τὰς γέας, ὦ γέαι.

Σημ. 3. Κατὰ τὸ συνηρημένον βορράς κλίνονται καὶ μερικά ἀσυναίρετα κύρια ὀνόματα : ὁ *Θωμάς*, ὁ *Λουκάς*, ὁ *Μηνᾶς*. Ὁμοίως κλίνεται καὶ τὸ ὄνομα ὁ *Ρήγας*.

32. Ἄσκησις. Νὰ κληθῶν τὰ κατωτέρω συνηρημένα ὀνόματα.

Κατὰ τὸ : Ἀθηνᾶ : ἡ Ναυσικᾶ.

Κατὰ τὸ : συκῆ : ἡ λεοντῆ, ἡ ἀμυγδαλῆ, ἡ γαλῆ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Δευτέρα κλίσις

1. Τί ὀνόματα περιλαμβάνει ἡ δευτέρα κλίσις

Παραδείγματα.

ἀρσενικά	θηλυκά	οὐδέτερα
ὁ στρατ-ός	ἡ ἄμπελ-ος	τὸ δῶρ-ον
ὁ ἄνθρωπ-ος	ἡ κιβωτ-ός	τὸ πτερ-όν

Τὰ ὀνόματα αὐτὰ εἶναι τῆς δευτέρας κλίσεως.

Ὡστε ἡ δευτέρα κλίσις περιλαμβάνει ἀρσενικά καὶ θηλυκά ὀνόματα, τὰ ὁποῖα τελειώνουν εἰς -ος καὶ οὐδέτερα τὰ ὁποῖα τελειώνουν εἰς -ον.

2. Ἄρσενικά δευτερόκλιτα ὀνόματα

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

᾽Όνομ.	ὁ	στρατ-ὸς	νόμ-ος	ἄνεμ-ος	κῆπος
Γενική	τοῦ	στρατ-οῦ	νόμ-ου	ἀνέμ-ου	κῆπου
Δοτική	τῷ	στρατ-ῷ	νόμ-ω	ἀνέμ-ω	κῆπῳ
Αἰτιατ.	τόν	στρατ-ὸν	νόμ-ον	ἄνεμ-ον	κῆπον
Κλητική	ὦ	στρατ-ὲ	νόμ-ε	ἄνεμ-ε	κῆπε

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

᾽Όνομ.	οἱ	στρατ-οἱ	νόμ-οι	ἄνεμ-οι	κῆποι
Γενική	τῶν	στρατ-ῶν	νόμ-ων	ἀνέμ-ων	κῆπων
Δοτική	τοῖς	στρατ-οῖς	νόμ-οις	ἀνέμ-οις	κῆποις
Αἰτιατ.	τούς	στρατ-οὺς	νόμ-ους	ἀνέμ-ους	κῆπους
Κλητική	ὦ	στρατ-οἶ	νόμ-οι	ἄνεμ-οι	κῆποι

3. Θηλυκά δευτερόκλιτα ὀνόματα

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

᾽Όνομ.	ἡ	ὄδ-ὸς	νόσ-ος	ἄμπελος	νῆσος
Γενική	τῆς	ὄδ-οῦ	νόσ-ου	ἀμπέλου	νήσου
Δοτική	τῇ	ὄδ-ῷ	νόσ-ω	ἀμπέλῳ	νήσῳ
Αἰτιατ.	τήν	ὄδ-ὸν	νόσ-ον	ἄμπελον	νήσον
Κλητική	ὦ	ὄδ-ὲ	νόσ-ε	ἄμπελε	νήσε

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

᾽Όνομ.	αἱ	ὄδ-οἱ	νόσ-οι	ἄμπελοι	νῆσοι
Γενική	τῶν	ὄδ-ῶν	νόσ-ων	ἀμπέλων	νήσων
Δοτική	ταῖς	ὄδ-οῖς	νόσ-οις	ἀμπέλαις	νήσοις
Αἰτιατ.	τάς	ὄδ-οὺς	νόσ-ους	ἀμπέλους	νήσους
Κλητική	ὦ	ὄδ-οἶ	νόσ-οι	ἄμπελοι	νήσοι

4. Οὐδέτερα δευτερόκλιτα ὀνόματα

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

᾽Όνομ.	τὸ	πτην-ὸν	βιβλί-ον	τὰ	πτην-ἄ	βιβλί-α
Γενική	τοῦ	πτην-οῦ	βιβλί-ου	τῶν	πτην-ῶν	βιβλί-ων
Δοτική	τῷ	πτην-ῷ	βιβλί-ῳ	τοῖς	πτην-οῖς	βιβλί-οις
Αἰτιατ.	τόν	πτην-ὸν	βιβλί-ον	τὰ	πτην-ἄ	βιβλί-α
Κλητική	ὦ	πτην-ὸν	βιβλί-ον	ὦ	πτην-ἄ	βιβλί-α

	Ἐνικὸς ἀριθμὸς			Πληθυντικὸς ἀριθμὸς		
Ὄνομ.	τὸ	θέατρον	δῶρον	τὰ	θέατρο-α	δῶρα
Γενικὴ	τοῦ	θεάτρου	δώρου	τῶν	θεάτρο-ων	δώρων
Δοτικὴ	τῷ	θεάτρῳ	δώρῳ	τοῖς	θεάτρο-οις	δώροις
Αἰτιατ.	τὸ	θέατρον	δῶρον	τὰ	θέατρο-α	δῶρα
Κλητικὴ	ὦ	θέατρον	δῶρον	ὦ	θέατρο-α	δῶρα

Γενικαὶ παρατηρήσεις.

1. Ὅσα ὀνόματα τονίζονται εἰς τὴν γενικὴν καὶ δοτικὴν καὶ τῶν δύο ἀριθμῶν ἐπὶ τῆς ληγούσης περιόπῳνται. Παραδγ. τοῦ στρατοῦ, τῷ στρατῷ, τῶν πτηνῶν, τοῖς πτηνοῖς.

2. Τὰ οὐδέτερα ἔχουν καὶ εἰς τοὺς δύο ἀριθμοὺς τρεῖς πτώσεις ὁμοίας : τὴν ὀνομαστικὴν, τὴν αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν. Παραδγ. τὸ θέατρον, τὸ θεάτρον, ὦ θεάτρον, τὰ θέατρα, τὰ θέατρα, ὦ θέατρα.

3. Ἡ κατάληξις **-α** τῶν οὐδετέρων εἶναι πάντοτε βραχεῖα. Παραδγ. τὰ δῶρα, τὰ πλοῖα, τὰ μῆλα.

33 Ἔσκησις. Νὰ εὑρετε καὶ νὰ γράψετε εἰς τὸ τετραδίον σας κατὰ στήλας ἰδιαιτέρως τὰς καταλήξεις τῶν ἀρσενικῶν, τῶν θηλυκῶν καὶ τῶν οὐδετέρων ὀνομάτων τῆς δευτέρας κλίσεως.

34 Ἔσκησις. Νὰ κλιθοῦν μερικὰ ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα ὀνόματα.

α) Κατὰ τὰ : στρατός, νόμος, ἄνεμος, κῆπος : ὁ ποταμός, ὁ γεωργός, ὁ ἀδελφός, ὁ ναός, ὁ ἀγρός, ὁ κηπουρός, ὁ καρπός — ὁ λόγος, ὁ λίθος, ὁ πόνος, ὁ ἵππος, ὁ βράχος, ὁ λόφος, ὁ λύκος — ὁ ἔμπορος, ὁ πόλεμος, ὁ κίνδυνος, ὁ ἄγγελος, ὁ κάτοικος, ὁ ἔπαινος, ὁ θόρυβος — ὁ δῆμος, ὁ δοῦλος, ὁ τοίχος, ὁ οἶκος, ὁ κλῶνος, ὁ ὦμος, ὁ οἶνος.

β) Κατὰ τὰ : ὁδός, νόσος, ἄμπελος, νῆσος : ἡ κιβωτός, ἡ δοκός, ἡ τροφός, ἡ νηπιαγωγός — ἡ ράβδος, ἡ δρόσος, ἡ ἄρκτος, ἡ νοσοκόμος — ἡ ἔλαφος, ἡ διάμετρος, ἡ εἴσοδος, ἡ πρόοδος — ἡ ψῆφος, ἡ Δηλός, ἡ Λῆμνος.

γ) Κατὰ τὰ : πτηνόν, βιβλίον, θέατρον, δῶρον : τὸ φυτόν, τὸ ἔρπετόν, τὸ ὄν, τὸ πτερόν, τὸ λουτρόν — τὸ θρανίον, τὸ φύλλον, τὸ θηρίον, τὸ ῥόδον, τὸ ξύλον — τὸ τετραδίον, τὸ πρόσωπον, τὸ μάρμαρον, τὸ σπήλαιον, τὸ λάβαρον — τὸ πλοῖον, τὸ σχολεῖον, τὸ μῆλον, τὸ νεῦρον, τὸ γραφεῖον, τὸ λαχεῖον.

35 Ἔσκησις. Νὰ ὑπογραμμίσετε ὅσα ὀνόματα δευτερόκλιτα θὰ εὑρετε εἰς τὸ τελευταῖον μᾶθημα τῆς καθαρευούσης καὶ νὰ καθορίσετε τίνας γένους εἶναι, τίνας ἀριθμοῦ καὶ ποίας πτώσεως.

5. Συνηρημένα ὀνόματα τῆς δευτέρας κλίσεως

Μερικὰ ὀνόματα τῆς δευτέρας κλίσεως, τὰ ὅποια πρὸ τῶν καταλήξεων ἔχουν φωνῆν (ο ἢ ε), συναιροῦν αὐτὸ μὲ τὰς καταλήξεις καὶ

διὰ τοῦτο λέγονται συνηρημένα. Παραδγ. ὁ (πλόος=) πλοῦς, τὸ (δοτέον=) ὄστουν.

Κλίσις τῶν συνηρημένων

ἄρσενικόν			οὐδέτερον	
	Ἐνικός	Πληθυντικός	Ἐνικός	Πληθυντικός
Ὄνομ.	ὁ πλοῦς	οἱ πλοῖ	τὸ ὄστουν	τὰ ὄστᾶ
Γενική	τοῦ πλοῦ	τῶν πλῶν	τοῦ ὄστοῦ	τῶν ὄστῶν
Δοτική	τῷ πλῶ	τοῖς πλοῖς	τῷ ὄστῳ	τοῖς ὄστοις
Αἰτιατ.	τὸν πλοῦν	τούς πλοῦς	τὸ ὄστουν	τὰ ὄστᾶ
Κλητική	—	—	—	—

Παρατηρήσεις.

1. Τὰ συνηρημένα τῆς δευτέρας κλίσεως, ὅταν τονίζονται εἰς τὴν λήγουσαν, περισπῶνται.

2. Δὲν ἔχουν κλητικὴν οὔτε εἰς τὸν ἐνικὸν οὔτε εἰς τὸν πληθυντικόν.

Σημ. Τὰ συνηρημένα ὀνόματα τῆς δευτέρας κλίσεως εἶναι τὰ ἑξῆς :

α) Ἄρσενικά : ὁ πλοῦς, ὁ ροῦς, ὁ θροῦς, ὁ ἔκπλους.

β) Οὐδέτερα : τὸ ὄστουν.

36 Ἄσκησις. Νὰ ἀντιγραφοῦν εἰς τὸ τετραδίου τὰ κατωτέρω ὀνόματα καὶ νὰ προσετιθοῦν αἱ καταλήξεις, οἱ τόνοι καὶ τὰ πνεύματα.

	Ἐνικός ἀριθμός		Πληθυντ. ἀριθμός	
Ὄνομ.	ο ουραν	η σύνοδ-	οι ουραν	αι σύνοδ-
Γενική	του ουραν	της συνόδ-	των ουραν	των συνόδ-
Δοτική	τω ουραν	τη συνόδ-	τοῖς ουρα-	ταῖς συνόδ-
Αἰτιατ.	τον ουραν	την σύνοδ-	τους ουραν	τας συνόδ-
Κλητική	ω ουραν	ω σύνοδ-	ω ουραν	ω σύνοδ-

37 Ἄσκησις. Νὰ σχηματίσετε μὲ ὀδαισιτικά δευτερόκλιτα ἀνὰ δέκα ζεύγη προτάσεων πρὸς διάκρισιν τῶν καταλήξεων, αἱ ὁποῖαι ἔχουν τὴν ἰδίαν προφορὰν ἀλλὰ διαφορετικὸν τόνημα καὶ γραφήν. (Παραδγ. α) καλλιερῶ τὸν κῆπον—β) τὰ ἀνθη τῶν κήπων εἶναι εὐσομα).

38 Ἄσκησις. Νὰ θέσετε τὰς κατωτέρω φράσεις εἰς τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν καὶ εἰς τὴν ἀντίστοιχον πτώσιν των. (Παραδγ. Ἡ ἔλαφος ἔχει ὑψηλὰ κέρατα—αἱ ἔλαφοι ἔχουν ὑψηλὰ κέρατα).

Ἡ ἔλαφος ἔχει ὑψηλὰ κέρατα. Ἐχθρὸς τῆς ἐλάφου εἶναι ὁ λύκος. Ὁ λαγῶς ζῆ εἰς τὰ δάση. Διατι τὴν ἔλαφον καὶ τὸν λαγῶν τὰ ὀνομάζωμεν φυτοφάγα ζῶα, καὶ διατι τὸν λύκον σαρκοφάγον· Ἡ ἔλαφος εἶναι ζῶον ὑπερήφανον. Ἡ κατοικία τοῦ ἀγρίου ζώου εἶναι τὸ δάσος. Ὁ ποντικός εἶναι ζῶον τροκτικόν—καθὼς καὶ ὁ λαγῶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'

Τρίτη κλίσις

1. Τί ὀνόματα περιλαμβάνει ἡ τρίτη κλίσις

Ἔσα ὀνόματα δὲν ἀνήκουν εἰς τὴν πρώτην καὶ δευτέραν κλίσιν, τὰ περιλαμβάνει ἡ τρίτη.

Παραδείγματα.

ὁ ρήτωρ,	ὁ ποιμὴν,	ὁ ἥρωσ,	ὁ θώραξ,	ὁ ἄραψ
ὁ κλητὴρ,	ὁ ἀγών,	ἡ ἀκτίς,	ἡ πέτριξ,	ἡ λαΐλαψ
τὸ δέμα,	ἡ ἡχώ,	τὸ ἄστυ.		

Τὰ ὀνόματα αὐτὰ εἶναι τῆς τρίτης κλίσεως.

Ἔστε ἡ τρίτη κλίσις περιλαμβάνει ὀνόματα καὶ τῶν τριῶν γενῶν τὰ ὁποῖα τελειώνουν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν εἰς ἓν ἀπὸ τὰ σύμφωνα : ρ, ν, σ, ξ, ψ, εἴτε εἰς ἓν ἀπὸ τὰ φωνήεντα : α, υ, ω.

2. Διαίσεις τῶν τριτοκλίτων ὀνομάτων

Παραδείγματα.

Ἔνομ. ὁ ρήτωρ γεν. τοῦ ρήτορ-ος Ἔνομ. ἡ πόλις γεν. τῆς πόλε-ως
Ἔνομ. ἡ ἀκτίς γεν. τῆς ἀκτῖν-ος Ἔνομ. ὁ ἥρωσ γεν. τοῦ ἥρω-ος

Παρατηρήσεις.

1. Τὰ τριτοκλίτα ὀνόματα εἰς τὴν γενικὴν ἔχουν μίαν συλλαβὴν περισσοτέραν καὶ διὰ τοῦτο λέγονται **περιττοσύλλαβα**.

2. Ἔταν ἀπὸ τὴν γενικὴν τῶν τριτοκλίτων ἀφαιρέσωμεν τὴν κατάληξιν -ος (ἢ -ως) ἀπομένει τὸ θέμα. Παραδγ. φύλαξ—**φύλακ-ος**, ἥρωσ—**ἥρω-ος**, βασιλεὺς—**βασιλέ-ως**.

3. Ἔ χαρακτηρὸ τοῦ θέματος εἰς ἄλλα μὲν εἶναι φωνήεν (ι, υ, ο, ω) καὶ αὐτὰ λέγονται **φωνηεντόληκτα**. Παραδγ. ἥρωσ—ἥρω-ος. Εἰς ἄλλα δὲ εἶναι σύμφωνον (κ, γ, χ, —π, β, φ, —τ, δ, θ, —ρ, ν, σ) καὶ αὐτὰ λέγονται **συμφωνόληκτα**. Παραδγ. ρήτορ-ος **κόρακ-ος**.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Φωνηεντόληκτα τριτόκλιτα

1. Αί καταλήξεις των

Τὰ φωνηεντόληκτα τριτόκλιτα ὀνόματα εἶναι ἀρσενικοῦ ἢ θηλυκοῦ γένους.

Τὰ φωνηεντόληκτα τῆς τρίτης κλίσεως λήγουν εἰς :

- α) -εὺς γεν. -εως : ὁ βασιλεὺς τοῦ βασιλέως
 β) -ις γεν. -εως : ἡ πόλις τῆς πόλεως
 γ) -υς γεν. -εως : ὁ πῆχυς τοῦ πήχεως
 δ) -υς γεν. -υος : ὁ ἰχθύς τοῦ ἰχθύος

2. Κλίσις τῶν φωνηεντολήκτων

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

	-εὺς γεν. -εως	-ις γεν. -εως	-υς γεν. -εως
Ὄνομ.	ὁ βασιλεὺς	ἡ πρᾶξις	ὁ πῆχυς
Γενική	τοῦ βασιλέως	τῆς πράξεως	τοῦ πήχεως
Δοτική	τῷ βασιλεῖ	τῇ πράξει	τῷ πήχει
Αἰτιατ.	τὸν βασιλέα	τὴν πρᾶξιν	τὸν πῆχυν
Κλητική	ὦ βασιλεῦ	ὦ πρᾶξι	ὦ πῆχyu

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	οἱ βασιλεῖς	αἱ πρᾶξις	οἱ πῆχεις
Γενική	τῶν βασιλέων	τῶν πράξεων	τῶν πήχεων
Δοτική	τοῖς βασιλεῦσι	ταῖς πράξεσι	τοῖς πήχεσι
Αἰτιατ.	τούς βασιλεῖς	τάς πράξεις	τούς πήχεις
Κλητική	ὦ βασιλεῖς	ὦ πρᾶξεις	ὦ πήχεις

εἰς -υς γεν. -υος

Ἐνικὸς ἀριθμὸς Πληθυντ. ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ὁ ἰχθύς	ἡ δρυς	οἱ ἰχθύες	αἱ δρύες
Γενική	τοῦ ἰχθύος	τῆς δρυός	τῶν ἰχθύων	τῶν δρυῶν
Δοτική	τῷ ἰχθύϊ	τῇ δρυϊ	τοῖς ἰχθύσι	ταῖς δρυσι
Αἰτιατ.	τὸν ἰχθύν	τὴν δρῦν	τούς ἰχθύς	τάς δρύς
Κλητική	ὦ ἰχθύ	ὦ δρῦ	ὦ ἰχθύες	ὦ δρύες

Παρατηρήσεις.

1. Τὰ φωνηεντόληκτα τονίζουσι κατ' ἐξαίρεσιν τὴν γενικὴν καὶ τῶν δύο ἀριθμῶν εἰς τὴν προπαραλήγουσαν, ἃν καὶ ἡ λήγουσα εἶναι μακρά. Παραδγ. ἀσκήσεως—ἀσκήσεων, πήχεως—πήχεων.

2. Ἔχουσι τὴν κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ ὁμοίαν μὲ τὸ θέμα τῶν. Παραδγ. ὦ πρᾶξι, ὦ πῆχῳ, ὦ δροῦ.

3. Ὅλῳ αἱ μονοσύλλαβοι πτώσεις τῶν φωνηεντόληκτων καθὼς καὶ ἡ αἰτιατικὴ τοῦ πληθυντικοῦ τῶν εἰς -ης-υος περισπῶνται. Παραδγ. ἡ δροῦς τὴν δροῦν, ὁ μῦς. τοὺς ἰχθυῦς, τὰς κλιτύς.

Σημ. 1. Οὐδέτερον φωνηεντόληκτον εἶναι μόνον τὸ ἄστυ τὸ ὁποῖον κλίνεται ὡς ἐξῆς :

Ἐνικός : τὸ ἄστυ, τοῦ ἄστεως, τῷ ἄστει, τὸ ἄστυ, ὦ ἄστυ.

Πληθυντ. : τὰ ἄστη, τῶν ἄστεων, τοῖς ἄστεσι, τὰ ἄστη, ὦ ἄστη.

Σημ. 2. Φωνηεντόληκτα εἶναι καὶ τὰ ἐξῆς θηλυκὰ τὰ ὁποῖα κλίνονται μόνον εἰς τὸν ἐνικὸν ἀριθμὸν : ἡ ἠχώ, ἡ πειθῶ, ἡ λεχώ, ἡ φειδῶ, ἡ Λητώ, ἡ Σαπφώ.

Ἐνικός : ἡ ἠχώ, τῆς ἠχοῦς, τῇ ἠχοῖ, τὴν ἠχώ, ὦ ἠχοῖ.

Σημ. 1. Φωνηεντόληκτον εἶναι καὶ τὸ ὄνομα ἥρωσις, τὸ ὁποῖον κλίνεται ὡς ἐξῆς :

Ἐνικός : ὁ ἥρωσις, τοῦ ἥρωσιος, τῷ ἥρωσι, τὸν ἥρωσι, ὦ ἥρωσι.

Πληθυντ. : οἱ ἥρωσιες, τῶν ἥρωσιων, τοῖς ἥρωσι, τοὺς ἥρωσι, ὦ ἥρωσι.

Ὅμοίως κλίνονται : ὁ θῶσις, ὁ Τρῶσις καὶ ὁ Μίνωσις.

Σημ. 4. Τὰ ὀνόματα βοῦσις καὶ τίγρις κλίνονται ὡς ἐξῆς :

α) Ἐνικός : ὁ βοῦσις, τοῦ βοῦσιος, τῷ βοῖσι, τὸν βοῦσι, ὦ βοῖσι.

Πληθυντ. : οἱ βόσιες, τῶν βοῦσιων, τοῖς βοῖσι, τοὺς βοῖσι, ὦ βόσι.

β) Ἐνικός : ἡ τίγρις, τῆς τίγριος, τῇ τίγρι, τὴν τίγριν, ὦ τίγρι.

Πληθυντ. : αἱ τίγριες, τῶν τίγριων, ταῖς τίγρισι, τὰς τίγρις, ὦ τίγρις.

39 Ἀσκησις. Νὰ κλίνετε μερικὰ ἀπὸ τὰ κατωτέρω ὀνόματα :

α) Κατὰ τὸ : βασιλεύς—ὁ γραφεύς, ὁ γραμματεύς, ὁ ἱππεύς, ὁ κουρεύς, ὁ ἀλιεύς, ὁ ἱερεύς, ὁ γονεύς, ὁ βαφεύς, ὁ κεραμεύς, ὁ διερμηνεύς.

β) Κατὰ τὸ : πρᾶξις καὶ ἄσκησις—ἡ τάξις, ἡ λέξις, ἡ σκέψις, ὁ μάντις, ὁ ὄφις, ἡ λύσις, ἡ φύσις, ἡ πίστις, ἡ γνῶσις—ἡ ἀπόφασις, ἡ δέησις, ἡ ποίησις, ἡ ἐξέτασις, ἡ δύναμις, ἡ κατάστασις.

γ) Κατὰ τὸ : πῆχῳσις—ὁ πέλεκυς, ὁ πρέσβυς.

δ) Κατὰ τὸ : ἰχθυῦσις καὶ δροῦσις—ἡ κλιτύς, ἡ ἰλύς, ἡ ἰσχύς, ἡ ἀχλύς. ὁ βότρυς, ἡ Ἐρινύς, ἡ ὄφρυς, ἡ ὄσφυς—ὁ μῦς.

40 Ἀσκησις. Νὰ θέσῃτε τὰς ἐντὸς παρενθέσεως λέξεις τῶν κατωτέρω φράσεων εἰς τὴν κατάλληλον πτῶσιν τῶν.

Ὁ Ἡφαιστος ἔσχισε τὴν κεφαλὴν τοῦ Διὸς διὰ τοῦ (πέλεκυς) καὶ ἐγεννήθη ἡ Ἀθηνᾶ. Οὐδὲν σοβαρὸν ἔργον ἔπραττον οἱ Ἀρχαῖοι ἄνευ τῆς συμβουλῆς τῶν (μάντις). Αἱ ἀρεταὶ αὐξάνουσι διὰ τῆς (μάθησις) καὶ

διά τῆς (ἄσκησις). Τὴν (πίστις) πρέπει νὰ τὴν συνοδεύουν τὰ ἔργα. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι προικισμένος διὰ πέντε (αἴσθησις), δηλ. τῆς (ὄρασις), τῆς ἀκοῆς, τῆς (γεῦσις), τῆς ἀφῆς καὶ τῆς (ὄσφρησις). Μὲ τὴν (ἄσκησις) τελειοποιοῦνται αἱ (αἴσθησις) τῶν ἀνθρώπων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄.

Συμφωνόληκτα τριτόκλητα

1. Ἡ διαίρεσις τῶν συμφωνολήκτων

Τὰ συμφωνόληκτα διαιροῦνται εἰς δύο ομάδας.

A'. Ἀφωνόληκτα	{ οὐρανικόληκτα (με χαρακτῆρα : κ, γ, χ) χειλικόληκτα (με χαρακτῆρα : π, β) ὀδοντικόληκτα (με χαρακτῆρα : τ, δ, θ).
B'. Ἡμιφωνόληκτα	{ ἐνρινόληκτα (με χαρακτῆρα ν) ὑγρόληκτα (με χαρακτῆρα ρ) σιγμόληκτα (με χαρακτῆρα σ)

2. Κλίσις τῶν συμφωνολήκτων

A'. Ἀφωνόληκτα

1. Οὐρανικόληκτα (με χαρακτῆρα κ, γ, χ)

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ὁ φύλαξ	ἡ φλόξ	ἡ πτέρυξ	ὁ ὄνυξ
Γενικὴ	τοῦ φύλακ-ος	τῆς φλογ-ός	τῆς πτέρυγ-ος	τοῦ ὄνυχ-ος
Δοτικὴ	τῶ φύλακ-ι	τῆ φλογ-ι	τῆ πτέρυγ-ι	τῶ ὄνυχι
Αἰτιατ.	τὸν φύλακ-α	τὴν φλόγ-α	τὴν πτέρυγ-α	τὸν ὄνυχα
Κλητικὴ	ὦ φύλαξ	ὦ φλόξ	ὦ πτέρυξ	ὦ ὄνυξ

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	οἱ φύλακ-ες	αἱ φλόγ-ες	αἱ πτέρυγ-ες	οἱ ὄνυχες
Γενικὴ	τῶν φύλακ-ων	τῶν φλογ-ῶν	τῶν πτερύγ-ων	τῶν ὄνυχων
Δοτικὴ	τοῖς φύλαξ-ι	ταῖς φλοξ-ι	ταῖς πτέρυξ-ι	τοῖς ὄνυξι
Αἰτιατ.	τοὺς φύλακ-ας	τὰς φλόγ-ας	τὰς πτέρυγ-ας	τοὺς ὄνυχας
Κλητικὴ	ὦ φύλακ-ες	ὦ φλόγ-ες	ὦ πτέρυγ-ες	ὦ ὄνυχες

2. Χειλικόληπτα (μέ χαρακτήρα π, β)

	Ἐνικός ἀριθμός		Πληθυντ. ἀριθμός	
Όνομ.	ὁ κώνωψ	ὁ ἄραψ	οἱ κώνωπ-ες	οἱ ἄραβ-ες
Γενική	τοῦ κώνωπ-ος	τοῦ ἄραβ-ος	τῶν κωνώπ-ων	τῶν ἀράβ-ων
Δοτική	τῷ κώνωπ-ι	τῷ ἄραβ-ι	τοῖς κώνωπ-ι	τοῖς ἄραβ-ι
Αἰτιατ.	τὸν κώνωπ-α	τὸν ἄραβ-α	τούς κώνωπ-ας	τούς ἄραβ-ας
Κλητική	ὦ κώνωψ	ὦ ἄραψ	ὦ κώνωπ-ες	ὦ ἄραβ-ες

Παρατηρήσεις.

1. Ὁ χαρακτήρ κ, γ, χ τῶν οὐρανικολήπτων ἐνώνεται μέ τήν κατάληξιν τῆς ὀνομαστικῆς ς καί γίνεται ξ. Παραδγ. φυλακ+ς=φύλαξ.

2. Ὁ χαρακτήρ π, β τῶν χειλικολήπτων ἐνώνεται μέ τήν κατάληξιν ς τῆς ὀνομαστικῆς καί γίνεται ψ. Παραδγ. κώνωπ+ς=κώνωψ.

3. Τά οὐρανικόληπτα καί τά χειλικόληπτα ἔχουν τήν κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ ὁμοίαν μέ τήν ὀνομαστικὴν. Παραδγ. ἦ φλόξ, ὦ φλόξ.

Σημ. Τὸ ὄνομα θριξ κλίνεται ὡς ἐξῆς :

Ἐνικός : ἡ θρίξ, τῆς τριχός, τῆ τριχί, τὴν τρίχα, ὦ θρίξ.

Πληθυντ. : αἱ τρίχες, τῶν τριχῶν, ταῖς θριξί, τὰς τρίχας, ὦ τρίχες.

41 **Άσκησις.* Νὰ κλίετε μερικὰ ἀπὸ τὰ κατωτέρω ὀνόματα.

α) Κατὰ τὸ: φύλαξ—ὁ κόραξ, ὁ ἰέραξ, ὁ θώραξ, ὁ πίναξ, ὁ ἄνθραξ, ὁ βάμβαξ, ὁ κῆρυξ, ἡ σάρξ, ἡ ἀλώπηξ, ἡ προῖξ.

β) Κατὰ τὸ: φλόξ καὶ πτέρυξ—ἡ ράξ, ἡ φάλαγξ, ὁ πρόσφυξ, ὁ τέτιξ, ὁ λάρυγξ, ὁ φάρυγξ, ἡ μᾶστιξ.

γ) Κατὰ τὸ: ὄνυξ—ἡ διῶρυξ, ὁ βόστρυξ, καὶ ὁ βῆξ (εἰς τὸν ἐνικὸν μόνον).

42 **Άσκησις.* Νὰ κλίετε μερικὰ ἀπὸ τὰ κατωτέρω ὀνόματα.

α) Κατὰ τὸ: κώνωψ—ὁ μύωψ, ὁ πρεσβύωψ, ὁ αἰθίωψ, ὁ ἔποψ, ὁ κύκλωψ, ὁ Κέκρωψ, ἡ λαῖλαψ, ὁ γύψ.

β) Κατὰ τὸ: ἄραψ—ὁ χάλυψ, ἡ φλέψ.

43 **Άσκησις.* Νὰ σχηματίσετε ἀνὰ δύο προτάσεις μέ πτώσεις ἀπὸ κάθε μίαν τῶν ἀκολουθῶν λέξεων :

φύλαξ, ἰέραξ, πίναξ, ἄνθραξ, φάλαγξ, κύκλωψ, ἄραψ, φλέψ, κῆρυξ πρόσφυξ. (Παραδγ. Οἱ φύλακες εἶναι πάντοτε ἄγρυπνοι. — Θὰ ἀντικαταστήσωμεν τοὺς φύλακας).

3. Ὀδοντικόληκτα (μὲ χαρακτηριστῆρα τ, δ, θ)

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ὁ λέβης	ἡ χάρις	τὸ σῶμα	τὸ κρέας
Γενική	τοῦ λέβητος	τῆς χάριτος	τοῦ σώματος	τοῦ κρέατος
Δοτική	τῷ λέβητι	τῇ χάριτι	τῷ σώματι	τῷ κρέατι
Αἰτιατ.	τὸν λέβητα	τὴν χάριν	τὸ σῶμα	τὸ κρέας
Κλητική	ὦ λέβης	ὦ χάρι	ὦ σῶμα	ὦ κρέας

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	οἱ λέβητες	αἱ χάριτες	τὰ σώματα	τὰ κρέατα
Γενική	τῶν λέβητων	τῶν χαρίτων	τῶν σωμάτων	τῶν κρεάτων
Δοτική	τοῖς λέβησι	ταῖς χάρισι	τοῖς σώμασι	τοῖς κρέασι
Αἰτιατ.	τούς λέβητας	τάς χάριτας	τὰ σώματα	τὰ κρέατα
Κλητική	ὦ λέβητες	ὦ χάριτες	ὦ σώματα	ὦ κρέατα

Ἐνικὸς ἀριθμὸς Πληθυντ. ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ἡ ἐλπίς	ἡ παιδιάς	αἱ ἐλπίδες	αἱ παιδιάδες
Γενική	τῆς ἐλπίδος	τῆς παιδιάδος	τῶν ἐλπίδων	τῶν παιδιάδων
Δοτική	τῇ ἐλπίδι	τῇ παιδιάδι	ταῖς ἐλπίσι	ταῖς παιδιασι
Αἰτιατ.	τὴν ἐλπίδα	τὴν παιδιάδα	τάς ἐλπίδας	τάς παιδιάδας
Κλητική	ὦ ἐλπίς	ὦ παιδιάς	ὦ ἐλπίδες	ὦ παιδιάδες

Παρατηρήσεις.

1. Τὰ ὀδοντικόληκτα ἀρσενικά καὶ θηλυκὰ ὀνόματα κανονικῶς σχηματίζουν τὴν αἰτιατικὴν τοῦ ἐνικοῦ εἰς *α*. (Παραδγ. τὸν λέβητα, τὴν ἐλπίδα) καὶ τὴν κλητικὴν ὁμοίαν μὲ τὴν ὀνομαστικὴν. (Παραδγ. ὦ λέβης, ὦ ἐλπίς.

2. Ἐξαιροῦνται καὶ σχηματίζουν τὴν αἰτιατικὴν τῶν εἰς *-α* καὶ εἰς *-ν* τὰ βαρύτενα εἰς *-ις*. Παραδγ. ἡ χάρις, τὴν χάριν (χάριτα), ἡ ἔρις, τὴν ἔριν (ἔριδα). Τὰ βαρύτενα αὐτὰ ὀδοντικόληκτα σχηματίζουν καὶ τὴν κλητικὴν τῶν χωρὶς *-ς*. Παραδγ. ἡ χάρις, ὦ χάρι—ἡ ἔρις, ὦ ἔρι.

Σημ. 1. Ὅμοίως σχηματίζουν τὴν κλητικὴν τῶν τὰ ὀνόματα *παῖς* καὶ *τυραννίς*. Παραδγ. ὦ παῖ, ὦ τυραννί.

Σημ. 2. Ὀδοντικόληκτον μὲ χαρακτηριστῆρα *-θ* εἶναι μόνον τὸ ὄνομα *ἄρσις*, τὸ ὁποῖον κλίνεται ὡς ἐξῆς :

Δ. Γ. Γαννάκου—Γραμματικὴ τῆς ἀπλῆς καθαρευούσης

3

Ἐνικός: ἡ ὄρνις, τῆς ὄρνιθος, τῆ ὄρνιθι, τὴν ὄρνιθα, ᾧ ὄρνι.

Πληθυντικός: αἱ ὄρνιθες, τῶν ὄρνιθων, ταῖς ὄρνισι, τὰς ὄρνιθας, ᾧ ὄρνιθες.

Σημ. 3. Ἀπὸ τὰ λήγοντα εἰς -ις γεν. -ιδος ὀξύτερα θηλυκὰ ὀδον-
τικὸλόγητα ἔχουν τὸ ι μακρὸν τὰ ἔξης: ἀψίς, βαλβίς, κηλίς, κνημία,
κρηπίς, νησίς, σφραγίς, χειρίς, ψηφίς. (ἀψίδος, κηλίδος, κνημίδος...).

3. Τὰ -α εἰς τὸ τέλος τῶν οὐδέτερων εἶναι πάντοτε βραχύ.
Παραδγ. σῶμα, κῦμα.

Σημ. 4. Τὰ λήγοντα εἰς -μα οὐδέτερα ὀδοντικὸλόγητα ἔχουν τὸ
διχρονον τῆς παραληγούσης μακρὸν. Παραδγ. δρᾶμα, κῦμα, πρᾶγμα,
κλίμα.

44* Ἀσκήσις. Νὰ κλίνετε μερικὰ ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα ὀνόματα :

α) Κατὰ τὸ : λέβης: ὁ πένης, ὁ τάπης, ὁ εἰλως (εἰλωτος), ὁ ἰδρῶς
(ἰδρωτός), ἡ ὠραιότης, ὁ γέλως (γέλωτος), ἡ ἔσθης.

β) Κατὰ τὸ : χίρις: ἡ ἕρις (ἕριδος), ἡ νεάνις (νεάνιδος), ἡ Ἄρτεμις.

γ) Κατὰ τὸ : σῶμα: τὸ βῆμα, τὸ μάθημα, τὸ ποίημα, τὸ πνεῦμα,
τὸ κρίμα, τὸ πρᾶγμα, τὸ δρᾶμα, τὸ χρῶμα, τὸ γεῦμα.

δ) Κατὰ τὸ : κρέας: τὸ τέρας, τὸ πέρας, τὸ γέρας, τὸ γῆρας,
τὸ κέρας.

ε) Κατὰ τὰ : ἐλις καὶ πεδιάς: ἡ νησίς, ἡ σφραγίς, ἡ ψαλίς, ἡ
ἐφημερίς, ἡ θυρίς, ἡ καταγιγίς—ἡ Ἑλλάς, ἡ ἔβδομάς, ἡ μονάς, ἡ λαμπάς,
ἡ κοιλιάς, ἡ ἑκατοντάς.

4. Ὀδοντικὸλόγητα (μὲ χαρακτηριστ. νι)

Ἐνικός ἀριθμός

Ὄνομ.	ὁ λέων	γίγας	ἄνδριάς	τὸ καθήκον
Γενική	τοῦ λέοντος	γίγαντος	ἄνδριάντος	τοῦ καθήκοντος
Δοτική	τῷ λέοντι	γίγαντι	ἄνδριόντι	τῷ καθήκοντι
Αἰτιατ.	τὸν λέοντα	γίγαντα	ἄνδριάντα	τὸ καθήκον
Κλητική	ὦ λέων	γίγαν	ἄνδριάς	ὦ καθήκον

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὄνομ.	οἱ λέοντες	γίγαντες	ἄνδριάντες	τὰ καθήκοντα
Γενική	τῶν λέόντων	γιγάντων	ἄνδριάντων	τῶν καθήκόντων
Δοτική	τοῖς λέουσι	γίγασι	ἄνδριασι	τοῖς καθήκουσι
Αἰτιατ.	τούς λέοντας	γίγαντας	ἄνδριάντας	τὰ καθήκοντα
Κλητική	ὦ λέοντες	γίγαντες	ἄνδριάντες	ὦ καθήκοντα

Παρατηρήσεις.

Τὰ ὀδοντικόληκτα μὲ χαρακτηριστὰ *ντ* σχηματίζουν τὴν κλητικὴν

α) τὰ μὲν ὀξυτόνα ὁμοίαν μὲ τὴν ὀνομαστικὴν. Παραδγ. ὁ ἀνδριάς,
ὁ ἀνδριάς—ὁ ἱμάς, ὁ ἱμάς

β) τὰ δὲ βαρύτενα ὁμοίαν μὲ τὸ θέμα χωρὶς ὅμως τὸ τελευταῖον *-τ*.
Παραδγ. ὁ λέων (θέμα : λεοντ) ὦ λέων, ὁ γίγας (θέμα : γιγαντ) ὦ
γίγαν.

Σημ. Εἰς τὴν δοτικὴν τοῦ πληθυντικοῦ τὸ *ντ* πρὸ τῆς καταλήξεως
-σι ἀποβάλλεται καὶ τὸ προηγούμενον φωνὴν ἐκτείνεται εἰς μακρόν :
Παραδ. ὁ ἀνδριάς (θέμα : ἀνδριάντ+σι=) ἀνδριάσι, τὸ καθήκον (θέμα :
καθηκοντ+σι=) καθήκουσι.

45" *Ἀσκήσις*. Νὰ κληθῶν μερικὰ ἀπὸ τὰ κατωτέρω ὀνόματα.

α) Κατὰ τὸ : *λέων* : ὁ δράκων, ὁ γέρον, ὁ θεράπων.

β) Κατὰ τὸ : *γίγας* : ὁ ἐλέφας, ὁ ἀδάμας, ὁ ἄτλας.

γ) Κατὰ τὸ : *ἀνδριάς* : ὁ ἱμάς.

δ) Κατὰ τὸ : *καθῆκον* : τὸ προϊόν, τὸ προσόν, τὸ συμφέρον.

5. Ἀνώμαλα ὀδοντικόληκτα

Εἰς τὰ ὀδοντικόληκτα κατατάσσονται καὶ τὰ κατωτέρω ὀνόματα
τὰ ὁποῖα κλίνονται ἀνωμίλως.

1. Ὁ *ἄναξ* (=βασιλεὺς) τοῦ ἄνακτος, τῷ ἄνακτι, τὸν ἄνακτα, ὦ ἄναξ.
Π λ η θ. οἱ ἄνακτες, τῶν ἀνάκτων, τοῖς ἀναξι, τοὺς ἄνακτας ὦ
ἄνακτες.
2. Ἡ *νύξ*, τῆς νυκτός, τῇ νυκτί, τὴν νύκτα, ὦ νύξ. Π λ η θ. αἱ νύκτες,
τῶν νυκτῶν, ταῖς νυξί, τὰς νύκτας, ὦ νύκτες.
3. Τὸ *γάλα*, τοῦ γάλακτος, τῷ γάλακτι, τὸ γάλα, ὦ γάλα. Π λ η θ. τὰ
γάλακτα, τῶν γαλάκτων, τοῖς γάλαξι, τὰ γάλακτα, ὦ γάλακτα.
4. Τὸ *γόνυ*, τοῦ γόνατος, τῷ γόνατι, τὸ γόνυ, ὦ γόνυ. Π λ η θ. τὰ γό-
νατα, τῶν γονάτων, τοῖς γόνασι, τὰ γόνατα, ὦ γόνατα.
5. Τὸ *γεγονός*, τοῦ γεγονότος, τῷ γεγονότι, τὸ γεγονός, ὦ γεγονός.
Π λ η θ. τὰ γεγονότα, τῶν γεγονότων, τοῖς γεγονόσι, τὰ γεγο-
νότα, ὦ γεγονότα.
6. Τὸ *δόρυ*, τοῦ δόρατος, τῷ δόρατι, τὸ δόρυ, ὦ δόρυ. Π λ η θ. τὰ δό-
ρατα, τῶν δοράτων, τοῖς δόρασι, τὰ δόρατα, ὦ δόρατα.
7. Ἡ *κλείς*, τῆς κλειδός, τῇ κλειδί, τὴν κλειδα, ὦ κλείς. Π λ η θ. αἱ
κλείδες, τῶν κλειδῶν, ταῖς κλεισί, τὰς κλειδας, ὦ κλείδες.
8. Ὁ *Ξενοφῶν*, τοῦ Ξενοφώντος, τῷ Ξενοφῶντι, τὸν Ξενοφῶντα, ὦ
Ξενοφῶν.
9. Τὸ *μέλι*, τοῦ μέλιτος, τῷ μέλιτι, τὸ μέλι, ὦ μέλι.
10. Ὁ *ὀδούς*, τοῦ ὀδόντιος, τῷ ὀδόντι, τὸν ὀδόντα, ὦ ὀδούς. Π λ η θ.
οἱ ὀδόντες, τῶν ὀδόντων, τοῖς ὀδοῦσι, τοὺς ὀδόντας, ὦ ὀδόντες.

11. Τὸ οὖς (τὸ αὐτί), τοῦ ὠτός, τῷ ὠτί, τὸ οὖς, ὡ οὖς. Π λ η θ. τὰ ὠτα, τῶν ὠτων, τοῖς ὠσί, τὰ ὠτα, ὡ ὠτα.
12. Ὁ ποὺς, τοῦ ποδός, τῷ ποδί, τὸν πόδα, ὡ πούς. Π λ η θ. οἱ πόδες, τῶν ποδῶν, τοῖς ποσί, τοὺς πόδας, ὡ πόδες.
13. Ὁ παῖς, τοῦ παιδός, τῷ παιδί, τὸν παῖδα, ὡ παῖ. Π λ η θ. οἱ παῖδες, τῶν παιδων, τοῖς παισί, τοὺς παῖδας, ὡ παῖδες.
14. Τὸ ὕδωρ, τοῦ ὕδατος, τῷ ὕδατι, τὸ ὕδωρ, ὡ ὕδωρ. Π λ η θ. τὰ ὕδατα, τῶν ὕδατων, τοῖς ὕδασι, τὰ ὕδατα, ὡ ὕδατα.
15. Τὸ φρέαρ, τοῦ φρέατος, τῷ φρέατι, τὸ φρέαρ, ὡ φρέαρ. Π λ η θ. τὰ φρέατα, τῶν φρεάτων, τοῖς φρέασι, τὰ φρέατα, ὡ φρέατα.
16. Τὸ φωνήεν, τοῦ φωνήεντος, τῷ φωνήεντι, τὸ φωνήεν, ὡ φωνήεν. Π λ η θ. τὰ φωνήεντα, τῶν φωνήεντων, τοῖς φωνήεσι, τὰ φωνήεντα, ὡ φωνήεντα.
17. Τὸ φῶς, τοῦ φωτός, τῷ φωτί, τὸ φῶς, ὡ φῶς. Π λ η θ. τὰ φῶτα, τῶν φῶτων, τοῖς φῶσί, τὰ φῶτα, ὡ φῶτα.

6. Αἱ καταλήξεις τῆς τρίτης κλίσεως

Αἱ καταλήξεις τῆς τρίτης κλίσεως καὶ διὰ τὰ τρία γένη εἶναι αἱ ἑξῆς :

Ἐνικὸς ἀριθμὸς			Πληθυντ.		ἀριθμὸς
ἀρσενικὸν καὶ θηλυκὸν			οὐδέτερον	ἀρσενικὸν καὶ θηλυκὸν	οὐδέτερον
Ὄνομ.	-ς	—	—	-ες	-α
Γενική	-ος ἢ	ως	-ος ἢ	-ων	-ων
Δοτική	-ι	—	-ι	-σι	-σι
Αἰτιατ.	-α ἢ	ν	—	-ας ἢ	-α
Κλητική	-ς	—	—	ες	-α

Β'. Ἡμιφωνόληκτα

1. Ἐνρινόληκτα (με χαρακτηριστῆρα ν)

α) Ὁμάς με καταλήξεις -ων-ονος, ων.ωνος, καὶ αν-ανος

Ἐνικὸς ἀριθμὸς		Πληθυντ.		ἀριθμὸς
Ὄνομ.	ὁ ἡγεμὼν	ὁ γείτων	οἱ ἡγεμόνες	οἱ γείτονες
Γενική	τοῦ ἡγεμόνος	τοῦ γείτονος	τῶν ἡγεμόνων	τῶν γειτόνων
Δοτική	τῷ ἡγεμόνι	τῷ γείτονι	τοῖς ἡγεμόσι	τοῖς γείτοσι
Αἰτιατ.	τὸν ἡγεμόνα	τὸν γείτονα	τοὺς ἡγεμόνας	τοὺς γείτονας
Κλητική	ὦ ἡγεμὼν	ὦ γείτων	ὦ ἡγεμόνες	ὦ γείτονες

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ὁ	κώδων	ἀγών	τιτάν
Γενική	τοῦ	κώδωνος	ἀγῶνος	τιτάνος
Δοτική	τῷ	κώδωνι	ἀγῶνι	τιτάνι
Αἰτιατ.	τόν	κώδωνα	ἀγῶνα	τιτᾶνα
Κλητική	ὦ	κώδων	ἀγών	τιτάν

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	οἱ	κώδωνες	ἀγῶνες	τιτᾶνες
Γενική	τῶν	κωδώνων	ἀγώνων	τιτάνων
Δοτική	τοῖς	κώδωσι	ἀγῶσι	τιτᾶσι
Αἰτιατ.	τούς	κώδωνας	ἀγῶνας	τιτᾶνας
Κλητική	ὦ	κώδωνες	ἀγῶνες	τιτᾶνες

β) Ὅμας με καταλήξεις -ην-ηνος, -ην-ενος, -ις -ινος

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ὁ	κηφὴν	μὴν	λιμὴν	ἡ ἀκτίς
Γενική	τοῦ	κηφῆνος	μηνός	λιμένος	τῆς ἀκτίνας
Δοτική	τῷ	κηφῆνι	μηνί	λιμένι	τῇ ἀκτίνι
Αἰτιατ.	τόν	κηφῆνα	μῆνα	λιμένα	τὴν ἀκτίνα
Κλητική	ὦ	κηφὴν	μὴν	λιμὴν	ὦ ἀκτίς

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	οἱ	κηφῆνες	μῆνες	λιμένες	αἱ ἀκτίνες
Γενική	τῶν	κηφῆνων	μηνῶν	λιμένων	τῶν ἀκτίνων
Δοτική	τοῖς	κηφῆσι	μησὶ	λιμέσι	ταῖς ἀκτίσι
Αἰτιατ.	τούς	κηφῆνας	μῆνας	λιμένας	τάς ἀκτίνας
Κλητική	ὦ	κηφῆνες	μῆνες	λιμένες	ὦ ἀκτίνες

Παρατηρήσεις.

1. Ἡ κλητική τῶν ἐνρινολήκτων εἶναι ὁμοία μετὴν ὀνομαστικῆν. Παραδγ. ὁ κηφὴν, ὦ κηφὴν—ὁ ἡγεμών, ὦ ἡγεμών.

Ἐξαιροῦνται τὰ εἰς -ως-ονος βαρύτενα τῶν ὁποίων ἡ κλητική τοῦ ἐνικου λήγει εἰς -ον. Παραδγ. ὁ γείτων, ὦ γείτον—ὁ βραχίων, ὦ βραχίον.

2. Ὅλα τὰ λήγοντα εἰς -ις-ινος ἔχουν τὸ πρὸ τοῦ χαρακτηριστικῶν φωνῆν ι μακρόν. Παραδγ. ἀκτίνες, ἴνες.

3. Τὰ λήγοντα εἰς -ανος ἔχουν τὸ πρὸ τοῦ χαρακτῆρος φωνήεν α μακρόν. Παράδγ. τιτᾶνος, παιᾶνος.

Σημ. Κατὰ τὰ ἐνρινόληκτα κλίνονται καὶ τὰ ἐξῆς ἀνώμαλα ὀνόματα :

1. Ὁ κύων, τοῦ κυνός, τῷ κυνί, τὸν κύνα, ᾧ κύον. Π λ η θ. οἱ κύνες, τῶν κυνῶν, τοῖς κυσί, τοὺς κύνας, ᾧ κύνες.
2. Ὁ Ἀπόλλων, τοῦ Ἀπόλλωνος, τῷ Ἀπόλλωνι, τὸν Ἀπόλλωνα. ᾧ Ἀπολλον.
3. Ὁ Ποσειδῶν, τοῦ Ποσειδῶνος, τῷ Ποσειδῶνι, τὸν Ποσειδῶνα. ᾧ Πόσειδον.
4. Ὁ Ἀγαμέμνων, τοῦ Ἀγαμέμνονος, τῷ Ἀγαμέμνονι, τὸν Ἀγαμέμνονα. ᾧ Ἀγάμεμνον.

46 Ἀσκησις. Νὰ κλίνετε μερικὰ ἀπὸ τὰ κατωτέρω ὀνόματα :

α) Κατὰ τὸ : ἡμεῶν : ὁ κανῶν, ὁ κηδεμῶν, ἡ ἀηδῶν, ἡ χιών, ἡ χειλιδῶν, ἡ εἰκῶν, ἡ σιαγῶν.

β) Κατὰ τὸ : γειῶν : ὁ ἄκμων, ὁ τέκτων, ὁ ἀρχιτέκτων, ὁ ἄξων, ὁ πνεύμων, ὁ βραχίων, ὁ πέπων.

γ) Κατὰ τὰ : κῶδων καὶ ἀγῶν : ὁ καύσων, ὁ ρῶθων, ὁ σάπων, ὁ πῶγων, ὁ ἄμβων, ὁ Πλάτων—ὁ αἰῶν, ὁ χειμῶν, ὁ ἀμπελῶν, ὁ ἐλαιῶν, ὁ χιτῶν, ὁ ἀνθῶν, ὁ κοιτῶν.

δ) Κατὰ τὸ : τιτᾶν : ὁ πελεκάν, ὁ παιάν, ὁ Εὐρυτάν, ὁ Ἀκαρνάν.

ε) Κατὰ τὰ : κηρῆν καὶ μῆν : ὁ πυρῆν, ὁ λειχῆν, ὁ σωλῆν—ὁ χῆν. ὁ σφῆν.

στ) Κατὰ τὸ : λιμῆν : ὁ πυθμῆν, ὁ αὐχῆν, ὁ ποιμῆν, ὁ ἀδῆν.

ζ) Κατὰ τὸ : ἀκτίς : ὁ δελφίς, ἡ ρίς (τῆς ρινός) ἡ ἴς (τῆς ἰνός).

2. Ὑγρόληκτα (μὲ χαρακτῆρα ρ)

Ἐνι κ ὁ ς ἀριθμὸς

Ὄν.	ὁ	χαρακτῆρ	αἰθῆρ	ρήτορ	ἡ χειρ	τὸ ἔαρ
Γεν.	τοῦ	χαρακτῆρος	αἰθέρος	ρήτορος	τῆς χειρὸς	τοῦ ἔαρος
Δοτ.	τῷ	χαρακτῆρι	αἰθέρι	ρήτορι	τῇ χειρὶ	τῷ ἔαρι
Αἰτ.	τὸν	χαρακτῆρα	αἰθέρα	ρήτορα	τὴν χειρα	τὸ ἔαρ
Κλητ.	ᾧ	χαρακτῆρ	αἰθῆρ	ρήτορ	ᾧ χειρ	ᾧ ἔαρ

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὄν.	οἱ	χαρακτῆρες	αἰθέρες	ρήτορες	αἱ χεῖρες	
Γεν.	τῶν	χαρακτῆρων	αἰθέρων	ρητόρων	τῶν χειρῶν	
Δοτ.	τοῖς	χαρακτῆρσι	αἰθέρσι	ρήτορσι	ταῖς χερσὶ	
Αἰτ.	τούς	χαρακτῆρας	αἰθέρας	ρήτορας	τάς χεῖρας	
Κλητ.	ᾧ	χαρακτῆρες	αἰθέρες	ρήτορες	ᾧ χεῖρες	

Παρατηρήσεις.

1. Τὰ ὑγρόληκτα σχηματίζουν τὴν κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ ὁμοίαν μετὴν ὀνομαστικῆν. Παραδγ. ὁ χαρακτήρ, ᾧ χαρακτήρ—ὁ αἰθῆρ, ᾧ αἰθῆρ.

Ἐξαιροῦνται τὰ εἰς -ωρ-ορος τὰ ὁποῖα σχηματίζουν τὴν κλητικὴν τῶν εἰς -ορ. Παραδγ. ὁ ρήτωρ, ᾧ ρῆτορ.

Σημ. 1. Τὸ ὄνομα : ὁ σωτήρ κλίνεται κατὰ τὸ : χαρακτήρ, ἔχει ὅμως κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ : ᾧ σῶτερ.

Σημ. 2. Τὸ ὄνομα : ἀστήρ κλίνεται κατὰ τὸ αἰθῆρ, ἔχει ὅμως δοτικὴν τοῦ πληθυντικοῦ : τοῖς ἀστράσι.

47 Ἐκδοκίαι. Νὰ κλίνετε μερικὰ ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα ὀνόματα.

α) Κατὰ τὸ : χαρακτήρ : ὁ κρατήρ, ὁ λαμπτήρ, ὁ σωτήρ, ὁ κλητήρ, ὁ σπινθήρ, ὁ ζωστήρ, ὁ λουτήρ.

β) Κατὰ τὸ : αἰθῆρ : ὁ ἀήρ, ὁ ἀστήρ.

γ) Κατὰ τὸ : ρήτωρ : ὁ παντοκράτωρ, ὁ αὐτοκράτωρ, ὁ πράκτωρ, ὁ δικτάτωρ, ὁ ἀλέκτωρ, ὁ κοσμήτωρ, ὁ γεννῆτωρ.

δ) Κατὰ τὸ : χεῖρ : ἡ φθεῖρ, καὶ κατὰ τὸ : ξαρ : τὸ νέκταρ.

3. Συγκοπτόμενα ὑγρόληκτα (μετὰ χαρακτῆρα ρ)

Ἀπὸ τὰ ὑγρόληκτα ὀνόματα τῆς τρίτης κλίσεως τὰ ἑξῆς : πατήρ, μήτηρ, θυγάτηρ, γαστήρ, ἀνῆρ, Δημήτηρ σχηματίζονται ἀνωμόλως καὶ λέγονται **συγκοπτόμενα**.

Σημ. 1. Τὰ ὀνόματα αὐτὰ ἔχουν δύο θέματα : ἰσχυρόν εἰς -ηρ ἀπὸ τοῦ ὁποῖου σχηματίζεται μόνον ἡ ὀνομαστικὴ καὶ ἀσθενῆς εἰς -ερ ἀπὸ τοῦ ὁποῖου σχηματίζονται ὅλαι αἱ ἄλλαι πτώσεις τῶν.

Σημ. 2. Εἰς τὴν γενικὴν ὅμως καὶ τὴν δοτικὴν τοῦ ἐνικοῦ καθὼς καὶ εἰς τὴν δοτικὴν τοῦ πληθυντικοῦ συγκόπτουν δηλ. ἀποβάλλουν τὸ ε τοῦ θέματος καὶ διὰ τοῦτο ἀνωμάσθησαν συγκοπτόμενα. Παραδγ. ὁ πατήρ. Θέμα ἀσθενῆς πατερ—γεν. πατερ+ος=πατρός, δοτ. πατερ+ι=τῷ πατρί.

Τὰ ἑξ αὐτὰ συγκοπτόμενα ὀνόματα κλίνονται ὡς ἑξῆς :

	Ἐνικὸς ἀριθμὸς			Πληθυντ. ἀριθμὸς		
Ὄνομ.	ὁ	πατήρ	ἀνῆρ	οἱ	πατέρες	ἄνδρες
Γενικῆ	τοῦ	πατρός	ἀνδρός	τῶν	πατέρων	ἀνδρῶν
Δοτικῆ	τῷ	πατρί	ἀνδρὶ	τοῖς	πατέρας	ἀνδράσι
Αἰτιατ.	τόν	πατέρα	ἄνδρα	τούς	πατέρας	ἄνδρας
Κλητικῆ	ᾧ	πάτερ	ἄνερ	ᾧ	πατέρες	ἄνδρες

Ἑνικὸς ἀριθμὸς				
Ὄνομ. Γενική	ἡ	μήτηρ	θυγάτηρ	γαστήρ
Δοτική	τῆς	μητρὸς	θυγατρὸς	γαστρὸς
Αἰτιατ. Κλητική	τῇ	μητρὶ	θυγατρὶ	γαστρὶ
	τὴν	μητέρα	θυγάτερα	γαστέρα
	ᾧ	μητρί	θυγάτερι	γαστρί
		μητέρι	θυγάτερι	γαστρί
		μητέρι	θυγάτερι	γαστρί
Πληθυντικὸς ἀριθμὸς				
Ὄνομ. Γενική	αἱ	μητέρες	θυγάτερες	γαστέρες
Δοτική	τῶν	μητέρων	θυγατέρων	γαστέρων
Αἰτιατ. Κλητική	ταῖς	μητέρας	θυγάτερας	γαστέρας
	τάς	μητέρας	θυγάτερας	γαστέρας
	ᾧ	μητέρες	θυγάτερες	γαστέρες

Τὸ κύριον ὄνομα Δημήτηρ κλίνεται μόνον εἰς τὸν ἐνικὸν ἀριθμὸν.
ἡ Δημήτηρ, τῆς Δήμητρος, τῇ Δήμητροι, τὴν Δήμητρα, ᾧ Δήμητρο.

48 Ἐπιθέσεις. Νὰ θέσετε εἰς τὴν κατάλληλον πτώσιν τὰς ἐντὸς παρενθέσεως λέξεις τῶν κατωτέρω φράσεων :

Ἡ Περσεφόνη ἦτο θυγάτηρ τῆς (Δημήτηρ). Οἱ ἀρχαῖοι ὠνόμαζον τὸν Δία (πατὴρ) τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων. Οἱ ἀγαθοὶ (ἀνὴρ) ἀναδεικνύονται ἀπὸ τὰ ἔργα των. Οἱ (πατὴρ) καὶ αἱ (μήτηρ) φροντίζουν διὰ τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων των. Ἡ τρίτη ἐντολὴ λέγει : εἴματα τὸν (πατὴρ) καὶ τὴν (μήτηρ) σου διὰ νὰ εὐτυχήσης. Αἱ καλαὶ (θυγάτηρ) βοηθοῦν τὰς (μήτηρ) εἰς τὰς οἰκιακὰς ἐργασίας. Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ἀνεδείχθησαν ἑπτὰ σοφοὶ (ἀνὴρ). Πρέπει νὰ ἔχωμεν ὡς ὑποδείγματα εἰς τὴν ζωὴν μας τὸν βίον τῶν μεγάλων (ἀνὴρ).

4. Συγμόληκτα (μὲ χαρακτηρισ)

Ἑνικὸς		Πληθυντ.			Ἑνικὸς		ἀριθμὸς
Ὄν.	τὸ	γένος	τὰ	γένη	ὁ	Σωκράτης	Ἡρακλῆς
Γεν.	τοῦ	γένους	τῶν	γενῶν	τοῦ	Σωκράτους	Ἡρακλέους
Δοτ.	τῷ	γένει	τοῖς	γένεσι	τῷ	Σωκράτει	Ἡρακλεῖ
Αἰτ.	τὸ	γένος	τὰ	γένη	τὸν	Σωκράτη	Ἡρακλή
Κλητ.	ᾧ	γένος	ᾧ	γένη	ᾧ	Σώκρατες	Ἡράκλεις

Παρατηρήσεις.

1. Τὰ οὐδέτερα ὀνόματα τὰ λήγοντα εἰς -ος γεν. -ους καὶ τὰ ἀρσε-

νικά εις -ης γεν. -ους (ἢ -ῆς γεν. -εους) ἔχουν θεματικὸν χαρακτήρα σ καὶ διὰ τοῦτο λέγονται *σιγμόληκτα*. Παραδγ. γένος: θέματα: γενεο- καὶ γενεο-, Σωκράτης: θέματα: Σωκρατησ- καὶ Σωκρατεσ-, Ἡρακλῆς: θέματα: Ἡρακλησ- καὶ Ἡρακλεεσ-.

2. Τὰ ἀρσενικὰ σιγμόληκτα εἰς τὴν κλητικὴν ἀναβιβάζουν τὸν τόνον των. Παραδγ. ὦ Σώκρατες, ὦ Ἡράκλεις.

Σημ. 1. Κατὰ τὴν κλίσιν τῶν ὀνομάτων αὐτῶν ὁ χαρακτήρ σ δταν εὔρεθῃ μεταξύ δύο φωνέντων ἀποβάλλεται: τότε καὶ τὰ δύο γειτονικά φωνήεντα συναίρουσιν: τὸ ε+ο=ου (γενεσ+ος=γένεος=γένους) τὸ ε+ι=ει (γενεσ+ι=γένει) τὸ ε+α=η (γενεσ+α=γενεα=γένη), τὸ ε+ω=ω (γενεσ+ων=γενεων=γενῶν).

Σημ. 2. Εἰς τὴν δοτικὴν τοῦ πληθυντικοῦ τὰ δύο σ ἀπλοποιοῦνται εἰς ἓν. Παραδγ. γενεσ+σι=γένεσσι=γένεσι.

Σημ. 3. Ἡ γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ εἰς μερικά ὀνόματα μένει ἀσυναίρετος. Παραδγ. τὸ ὄρος, τῶν ὄρων—τὸ ἄνθος, τῶν ἀνθέων.

Σημ. 4. Σιγμόληκτα εἶναι καὶ τὰ μοναδικὰ θηλυκὰ ἢ αἰδώσ (=ἐντροπή) καὶ ἢ Ἡῶς (=αὐγή) τὰ ὁποῖα κλίνονται μόνον εἰς τὸν ἐνικὸν ἀριθμὸν ὡς ἑξῆς:

Ἐ ν ι κ ὁ ς : ἢ αἰδώσ, τῆς αἰδοῦς, τῆ αἰδοῖ, τὴν αἰδῶ, ὦ αἰδώς.

Ἐ ν ι κ ὁ ς : ἢ Ἡῶς, τῆς Ἡοῦς, τῆ Ἡοῖ, τὴν Ἡῶ, ὦ Ἡῶς.

Σημ. 5. Ἐκ τῶν οὐδετέρων εἰς -ος ἔχουν τὸ δίχρονον τῆς παραληγουσῆς μακρὸν τὰ ἀκόλουθα ὀνόματα: τὸ κύρος, τὸ μῖσος, τὸ ρίγος, τὸ στίφος, τὸ φύκος, τὸ ψύχος.

49 *Ἄσκησις.* Νὰ κλιθοῦν μερικὰ ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα ὀνόματα:

α) Κατὰ τὸ: γένος: τὸ βέλος, τὸ τέλος, τὸ πλῆθος, τὸ ψύχος, τὸ ἄνθος, τὸ ὄρος, τὸ μήκος, τὸ πλάτος, τὸ δάσος, τὸ χεῖλος.

β) Κατὰ τὸ: Σωκράτης: ὁ Πολυκράτης, ὁ Δημοσθένης, ὁ Διογένης, ὁ Κλεομένης.

γ) Κατὰ τὸ: Ἡρακλῆς: ὁ Περικλῆς, ὁ Σοφοκλῆς, ὁ Ἀνδροκλῆς.

5. Γενικαὶ παρατηρήσεις εἰς τὰ ὀνόματα τῆς τρίτης κλίσεως

1. Αἱ καταλήξεις τῶν ἀρσενικῶν καὶ τῶν θηλυκῶν τριτοκλίτων ὀνομάτων εἶναι ὅμοιαι. Τῶν οὐδετέρων διαφέρουν μόνον εἰς τὴν ὀνομαστικὴν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ.

2. Αἱ καταλήξεις -ι, -σι, -α, -ας τῆς τρίτης κλίσεως εἶναι βραχεῖαι. Παραδγ. τῆ ἀκτῖνι, ταῖς ἀκτίσι—τὸν σωτήρα, τοὺς σωτήρας.

Σημ. 1. Τὰ ἀκόλουθα μονοσύλλαβα ὀνόματα τῆς τρίτης κλίσεως περισπῶνται: ὁ βοῦς, ἡ γλαῦξ, ἡ δρυς, ὁ μῦς, τὸ οὖς, ὁ παῖς, τὸ πῦρ, τὸ φῶς, ὁ Θραξ.

Σημ. 2. Περισπῶνται καὶ τὰ ἐξῆς δισύλλαβα θηλυκά : ἡ πρᾶξις, ἡ θλίψις, ἡ ρίψις, ἡ ἴρις, ἡ μίξις, ἡ ψύξις.

Σημ. 3. Τὰ ἀκόλουθα ὀνόματα τῆς τρίτης κλίσεως κλίνονται ἀνω-
μάλως :

Ἐ πῦρ, τοῦ πυρός, τῷ πυρί, τὸ πῦρ, ᾧ πῦρ. Π λ η θ. τὰ πυρά, τῶν
πυρῶν, τοῖς πυροῖς, τὰ πυρά, ᾧ πυρά.

Ὁ μάρτυς, τοῦ μάρτυρος, τῷ μάρτυρι, τὸν μάρτυρα, ᾧ μάρτυς. Π λ η θ.
οἱ μάρτυρες, τῶν μαρτύρων, τοῖς μάρτυσι, τοὺς μάρτυρας, ᾧ
μάρτυρες.

Ὁ Ἰησοῦς, τοῦ Ἰησοῦ, τῷ Ἰησοῦ, τὸν Ἰησοῦν, ᾧ Ἰησοῦ.

Ὁ Ζεὺς, τοῦ Διός, τῷ Δίί, τὸν Δία, ᾧ Ζεῦ.

Ὁ Ἄρης, τοῦ Ἄρεως, τῷ Ἄρει, τὸν Ἄρη, ᾧ Ἄρες.

Ἡ γυνή, τῆς γυναικός, τῇ γυναικί, τὴν γυναῖκα, ᾧ γύναι. Π λ η θ. αἱ
γυναῖκες, τῶν γυναικῶν, ταῖς γυναίξι, τὰς γυναῖκας, ᾧ γυναῖκες.

Ἡ τριήρης, τῆς τριήρους, τῇ τριήρει, τὴν τριήρη, ᾧ τριῆρες. Π λ η θ.
αἱ τριῆρεις, τῶν τριήρων, ταῖς τριήρεσι, τὰς τριῆρεις, ᾧ τριῆρεις.

50 Ἄσκησις. *Νὰ υπογραμμίσαι τὰ ὀνόματα τῆς τρίτης κλίσεως, τὰ ὁποῖα
ἴα συναντήσαι εἰς τὴν καινὴν ἄσκησιν καὶ νὰ καθορίσαι εἰς ποίαν καιροσίαν
ἐνήκουν :* (φωνηενιτόληγτα—συμφωνόληγτα καὶ ἀπὸ ποῖα).

Τὸ θάρρος εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς νίκης. Λάκαινα γυνὴ παραδίδουσα
τὴν ἀσπίδα εἰς τὸν υἱὸν τῆς, ὁ ὁποῖος ἀνεχώρει διὰ τὸν πόλεμον εἴ-
πεν : «Ὁ πατὴρ σου πάντοτε τὴν ἔσωζε· καὶ σὺ νᾶ τὴν σώζης, ἄλλως
κᾶ μὴ ἐπανέλθης εἰς τὴν πόλιν». Τιμιώτερον τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μη-
τρὸς εἶναι ἡ Πατρίς. Λέγεται ὅτι ὁ Δράκων ἔγραψε τοὺς νόμους του
μὲ ἀῖμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Τὸ ἐπίθετον

1. Ποῖαι λέξεις λέγονται ἐπίθετα

Παραδείγματα :

ὁ καλὸς πατήρ	ὁ μαρμάρινος ναός
ἡ καλή μήτηρ	ἡ μαρμαρίνη στήλη
τὸ καλὸν παιδίον	τὸ μαρμάρινον ἄγαλμα

Εἰς τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα παρατηροῦμεν ὅτι αἱ λέξεις **καλός, καλή, καλὸν** συνοδεύουν τὰ οὐσιαστικά (πατήρ, μήτηρ, παιδίον) καὶ φανερόνουν τὴν **ιδιότητά** των. Ἐπίσης αἱ λέξεις **μαρμάρινος, μαρμαρίνη, μαρμάρινον** συνοδεύουν τὰ οὐσιαστικά (ναός, στήλη, ἄγαλμα) καὶ φανερόνουν τὴν **ποιότητά** των.

Αὐταὶ λοιπὸν αἱ λέξεις, αἱ ὅποια φανερόνουν τὴν ιδιότητα ἢ τὴν ποιότητα τῶν οὐσιαστικῶν λέγονται **ἐπίθετα**.

Τὰ ἐπίθετα ἔχουν τρία γένη: **ἀρσενικόν, θηλυκόν** καὶ **οὐδέτερον**. Παραδγ. ὁ τίμιος, ἡ τιμία, τὸ τίμιον—ὁ ὑψηλός, ἡ ὑψηλή, τὸ ὑψηλόν.

Σημ. Τὸ ἐπίθετον εὐκόλως τὸ διακρίνομεν ἀπὸ τὸ οὐσιαστικόν, διότι τὸ ἐπίθετον ἔχει τρία γένη: ὁ **λαμπρός**, ἡ **λαμπρά**, τὸ **λαμπρόν**. Ἐνῶ τὸ οὐσιαστικόν εὐρίσκεται εἰς ἓν μόνον γένος. Παραδγ. ὁ ἄνεμος (μόνον εἰς τὸ ἀρσενικόν γένος), ἡ βροχή (μόνον εἰς τὸ θηλυκόν γένος), τὸ βιβλίον (μόνον εἰς τὸ οὐδέτερον).

51^α Ἀσκησις. Νὰ ἀντιγράψετε εἰς τὸ τετράδιόν σας τὰς κατωτέρω φράσεις καὶ νὰ βιογραμμώσετε τὰ ἐπίθετα, ποὺ ἔχουν.

Ἡ δικαιοσύνη εἶναι ἡ πρώτη ἀρετὴ. Ἡ παιδεία κάμνει τὸν ἄνθρωπον καλλίτερον. Οἱ πρεσβύτεροι εἶναι φρονιμώτεροι ἀπὸ τοὺς νεωτέρους. Οἱ μεγαλύτεροι ἐκπαιδεύουν τοὺς μικρότερους. Ὁ ἄνθρωπος δὲν γεννᾶται τέλειος. Διὰ τῶν κακῶν κερδῶν δὲν γίνεται κανεὶς εὐτυχιμένος. Πρέπει νὰ ἔχωμεν τὴν καρδίαν καθαρὰν καὶ τὸ πνεῦμα ταπεινόν. Ἡ φρόνησις εἶναι ἡ δυνατὴ ἄγκυρα τῆς ζωῆς.

2. Διαίρεσις τῶν ἐπιθέτων

Παραδείγματα :

ὁ ἀγαθός	ὁ γλυκὺς	ὁ ἐνδοξός	ὁ ἐπιμελής
ἡ ἀγαθὴ	ἡ γλυκεία	ἡ ἐνδοξός	ἡ ἐπιμελής
τὸ ἀγαθόν	τὸ γλυκὺ	τὸ ἐνδοξόν	τὸ ἐπιμελές

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ παρατηροῦμεν ὅτι :

α) Ἄλλα ἐπίθετα ἔχουν διὰ κάθε γένος ἰδιαιτέραν κατάληξιν καὶ διὰ τοῦτο λέγονται **τρικατάληκτα**.

β) Ἄλλα ἐπίθετα ἔχουν τὴν ἰδίαν κατάληξιν διὰ τὸ ἀρσενικὸν καὶ θηλυκὸν γένος καὶ ἄλλην διὰ τὸ οὐδέτερον. Διὰ τοῦτο λέγονται **δικατάληκτα**.

Σημ. Ὑπάρχουν καὶ μερικά **μονοκατάληκτα** ἐπίθετα μὲ ἀρσενικὸν καὶ θηλυκὸν γένος μόνον. Παραδγ. ὁ φυγᾶς, ἡ φυγᾶς—ὁ ἄρπαξ, ἡ ἄρπαξ.

52 Ἐπιθέσεις. Νὰ εἰσάγετε ἀπὸ τὸ ἀναγνωστικὸν τῆς καθαρευούσης καὶ νὰ γράψετε εἰς τὸ τετραδίου σας 5 τρικατάληκτα ἐπίθετα καὶ 5 δικατάληκτα καὶ εἰς τὰ εἰρησά γένη των.

3. Κλίσις τῶν ἐπιθέτων

Τὰ ἐπίθετα κλίνονται περίπου ὅπως καὶ τὰ οὐσιαστικά.

α'. Δευτερόκλιτα ἐπίθετα

1. Τρικατάληκτα

Καταλήξεις -ος -η -ον

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ὁ καλὸς	ἡ καλή	τὸ καλὸν
Γενική	τοῦ καλοῦ	τῆς καλῆς	τοῦ καλοῦ
Δοτική	τῷ καλῷ	τῇ καλῇ	τῷ καλῷ
Αἰτιατ.	τὸν καλὸν	τὴν καλήν	τὸ καλὸν
Κλητική	ὦ καλὲ	ὦ καλή	ὦ καλὸν

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	οἱ καλοὶ	αἱ καλαὶ	τὰ καλὰ
Γενική	τῶν καλῶν	τῶν καλῶν	τῶν καλῶν
Δοτική	τοῖς καλοῖς	ταῖς καλαῖς	τοῖς καλοῖς
Αἰτιατ.	τούς καλοὺς	τάς καλάς	τὰ καλὰ
Κλητική	ὦ καλοὶ	ὦ καλαὶ	ὦ καλὰ

Καταλήξεις -ος -α -ον

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομα	ὁ ἅγιος	ἡ ἁγία	τὸ ἅγιον
Γενική	τοῦ ἁγίου	τῆς ἁγίας	τοῦ ἁγίου
Δοτική	τῷ ἁγίῳ	τῇ ἁγίᾳ	τῷ ἁγίῳ
Αἰτιατ.	τὸν ἅγιον	τὴν ἁγίαν	τὸ ἅγιον
Κλητική	ὦ ἅγιε	ὦ ἁγία	ὦ ἅγιον

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομα	οἱ ἅγιοι	αἱ ἁγίαι	τὰ ἅγια
Γενική	τῶν ἁγίων	τῶν ἁγίων	τῶν ἁγίων
Δοτική	τοῖς ἁγίοις	ταῖς ἁγίαις	τοῖς ἁγίοις
Αἰτιατ.	τούς ἁγίους	τάς ἁγίας	τά ἅγια
Κλητική	ὦ ἅγιοι	ὦ ἁγίαι	ὦ ἅγια

2. Τριτόκλιτα συνηρημένα

Καταλήξεις -οῦς -ῆ -οῦν

Καταλήξεις -οῦς -ᾶ -οῦν

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

χρυσοῦς	χρυσῆ	χρυσοῦν	ἀργυροῦς	ἀργυρᾶ	ἀργυροῦν
χρυσοῦ	χρυσῆς	χρυσοῦ	ἀργυροῦ	ἀργυρᾶς	ἀργυροῦ
χρυσῶ	χρυσῆ	χρυσῶ	ἀργυρῶ	ἀργυρᾷ	ἀργυρῶ
χρυσοῦν	χρυσῆν	χρυσοῦν	ἀργυροῦν	ἀργυρᾶν	ἀργυροῦν

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

χρυσοῖ	χρυσαῖ	χρυσᾶ	ἀργυροῖ	ἀργυραῖ	ἀργυρᾶ
χρυσῶν	χρυσῶν	χρυσῶν	ἀργυρῶν	ἀργυρῶν	ἀργυρῶν
χρυσοῖς	χρυσαις	χρυσοῖς	ἀργυροῖς	ἀργυραις	ἀργυροῖς
χρυσοῦς	χρυσᾶς	χρυσᾶ	ἀργυροῦς	ἀργυρᾶς	ἀργυρᾶ

3. Δικατάληκτα

Καταλήξεις -ος -ον

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ὁ ἔνδοξος	ἡ ἔνδοξος	τὸ ἔνδοξον
Γενική	τοῦ ἔνδοξου	τῆς ἔνδοξου	τοῦ ἔνδοξου
Δοτική	τῷ ἔνδοξῳ	τῇ ἔνδοξῳ	τῷ ἔνδοξῳ
Αἰτιατ.	τόν ἔνδοξον	τήν ἔνδοξον	τὸ ἔνδοξον
Κλητική	ὦ ἔνδοξε	ὦ ἔνδοξε	ὦ ἔνδοξον

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	οἱ ἔνδοξοι	αἱ ἔνδοξοι	τὰ ἔνδοξα
Γενική	τῶν ἔνδοξων	τῶν ἔνδοξων	τῶν ἔνδοξων
Δοτική	τοῖς ἔνδοξοις	ταῖς ἔνδοξοις	τοῖς ἔνδοξοις
Αἰτιατ.	τούς ἔνδοξους	τάς ἔνδοξους	τὰ ἔνδοξα
Κλητική	ὦ ἔνδοξοι	ὦ ἔνδοξοι	ὦ ἔνδοξα

Παρατηρήσεις.

1. Τὰ δευτερόκλιτα ἐπίθετα, τρικατάληκτα καὶ δικατάληκτα (μὲ θηλυκὸν τῆς πρώτης), κλίνονται ὅπως καὶ τὰ οὐσιαστικά.

2. Τὰ τρικατάληκτα συνηρημένα δὲν ἔχουν κλητικὴν πτῶσιν.

Σημ. 1. Τὰ ἀκόλουθα ἐπίθετα εἶναι δικατάληκτα καὶ τρικατάληκτα :

Ὁ ἔρημος, ἡ ἔρημος (ἢ ἔρημη) τὸ ἔρημον—ὁ ἔτοιμος, ἡ ἔτοιμος (ἢ ἔτοιμη), τὸ ἔτοιμον—ὁ ἀνάξιος, ἡ ἀνάξιος (ἢ ἀναξία), τὸ ἀνάξιον—ὁ ἀντάξιος, ἡ ἀντάξιος (ἢ ἀνταξία), τὸ ἀντάξιον.

Σημ. 2. Δικατάληκτα καὶ τρικατάληκτα εἶναι ἐπίσης καὶ τὰ λήγοντα εἰς -ιμος. Παραδγ. ὁ χρήσιμος, ἡ χρήσιμος (ἢ χρησίμη), τὸ χρησίμον—ὁ γνώριμος, ἡ γνώριμος (ἢ γνωρίμη), τὸ γνώριμον.

53 Ἄσχησις. Νὰ κλίνετε μερικὰ ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα ἐπίθετα :

α) Κατὰ τὸ : καλός, καλή, καλόν : ὁ ἀγαθός, ὁ ὑψηλός, ὁ ταπεινός, ὁ δειλός, ὁ κακός, ὁ ὀλίγος, ὁ ἀγνός.

β) Κατὰ τὸ : ἄγιος, ἀγία, ἄγιον : ὁ καθαρός, ὁ ὠραῖος, ὁ τίμιος, ὁ λαμπρός, ὁ γενναῖος.

γ) Κατὰ τὸ : χρυσοῦς, χρυσῆ, χρυσοῦν : ὁ χαλκοῦς, ὁ κυανοῦς, ὁ ἀπλοῦς.

δ) Κατὰ τὸ : ἀργυροῦς, ἀργυρά, ἀργυροῦν : ὁ σιδηροῦς, ὁ πορφυροῦς.

ε) Κατὰ τὸ : ἔνδοξος, ἔνδοξον : ὁ εὐθυμος, ὁ ἄσχημος, ὁ ἡσυχος, ὁ φιλότιμος.

54 Ἀσκησις. Νὰ κλίνετε μερικὰ ἀπὸ τὰ ἐξῆς ζεύγη :

ὁ νέος χρόνος, ἡ νέα οἰκία, τὸ νέον σχολεῖον—ὁ ἄφθονος καρπός, ἡ ἄφθονος συγκομιδὴ, τὸ ἄφθονον ὕδωρ—ὁ καθημερινός περίπατος, ἡ καθημερινὴ ἐργασία, τὸ καθημερινόν φαγητόν.

β'. Τριτόκλιτα ἐπίθετα

1. Τρικατάληκτα

Καταλήξεις -ὺς -εῖα -ὺ

Ἐνικὸς ἀριθμὸς		Πληθυντ.		ἀριθμὸς	
γλυκὺς	γλυκεῖα	γλυκὺ	γλυκεῖς	γλυκεῖαι	γλυκέα
γλυκέος	γλυκείας	γλυκέος	γλυκέων	γλυκειῶν	γλυκέων
γλυκεῖ	γλυκεῖα	γλυκεῖ	γλυκέσι	γλυκεῖαις	γλυκέσι
γλυκὺν	γλυκεῖαν	γλυκὺ	γλυκεῖς	γλυκεῖας	γλυκέα
γλυκὺ	γλυκεῖα	γλυκὺ	γλυκεῖς	γλυκεῖαι	γλυκέα

Σημ. 1. Τρικατάληκτα ἐπίθετα εἰς -ὺς -εῖα -ὺ εἶναι δύο μόνον ὁ ἡμισυς, ἡ ἡμίσεια τὸ ἡμισυ—ὁ θῆλυς, ἡ θήλεια τὸ θῆλυ.

ἀρσενικόν	Ἐνικ. ὁ ἡμισυς, τοῦ ἡμίσεος, τῷ ἡμίσει, τὸν ἡμισυν, ὦ ἡμισυ. Πληθ. οἱ ἡμίσεις, τῶν ἡμίσεων, τοῖς ἡμίσεισι, τοὺς ἡμίσεισι, ὦ ἡμίσεις.
θηλυκόν	Ἐνικ. ἡ ἡμίσεια, τῆς ἡμισείας, τῇ ἡμισείᾳ, τὴν ἡμίσειαν, ὦ ἡμίσεια. Πληθ. αἱ ἡμίσειαι, τῶν ἡμισειῶν, ταῖς ἡμισείαις, τὰς ἡμισείας, ὦ ἡμίσειαι.
οὐδέτερον	Ἐνικ. τὸ ἡμισυ, τοῦ ἡμίσεος, τῷ ἡμίσει, τὸ ἡμισυ, ὦ ἡμισυ. Πληθ. τὰ ἡμίσεια (ἡμίση), τῶν ἡμισέων, τοῖς ἡμίσεισι, τὰ ἡμίσεια (ἡμίση), ὦ ἡμίσεια (ἡμίση).

Σημ. 2. Τὰ τρικατάληκτα ἐπίθετα εἰς -εῖς -εσσα -εν εἶναι δύο μόνον : ὁ χαρίεις, ἡ χαρίεσσα, τὸ χαρίεν—ὁ ἀστερόεις, ἡ ἀστερέεσσα, τὸ ἀστερόεν.

ἀρσενικόν	Ἐνικ. ὁ χαρίεις, τοῦ χαρίεντος, τῷ χαρίεντι, τὸν χαρίεντα, ὦ χαρίεν. Πληθ. οἱ χαρίεντες, τῶν χαριέντων, τοῖς χαρίεσι, τοὺς χαρίεντας, ὦ χαρίεντες.
θηλυκόν	Ἐνικ. ἡ χαρίεσσα, τῆς χαριέσσης, τῇ χαριέσσει, τὴν χαριέσσαν, ὦ χαρίεσσα. Πληθ. αἱ χαρίεσαι, τῶν χαριεσσῶν, ταῖς χαριέσαις, τὰς χαριέσσας, ὦ χαρίεσαι.
οὐδέτερον	Ἐνικ. τὸ χαρίεν, τοῦ χαρίεντος, τῷ χαρίεντι, τὸ χαρίεν, ὦ χαρίεν. Πληθ. τὰ χαρίεντα, τῶν χαριέντων, τοῖς χαρίεσι, τὰ χαρίεντα, ὦ χαρίεντα.

Παρατηρήσεις.

1. Ἡ κατάληξις τῆς γενικῆς τοῦ ἐνικοῦ -ος εἰς τὸ ἄρσενικόν καὶ τὸ οὐδέτερον τῶν ἐπιθέτων εἰς -ὺς -εῖα -ὺ γράφεται μὲ ὄμικρον.

Παροδγ. ὁ γλυκὺς, τοῦ γλυκέος—τὸ γλυκὺ τοῦ γλυκέος.

2. Ἡ κατάληξις τοῦ θηλυκοῦ τῶν ἐπιθέτων :

α) εἶναι μακρὰ ἔὰν τὸ ἄρσενικόν των εἶναι τῆς δευτέρας κλίσεως

ὁ δίκαιος ἢ δικαίᾱ
ὁ γενναῖος ἢ γενναίᾱ

β) εἶναι βραχεῖα ἔὰν τὸ ἄρσενικόν των εἶναι τῆς τρίτης κλίσεως

ὁ ταχύς ἢ ταχεῖᾱ
ὁ χαρίεις ἢ χαρίεσσᾱ

55 "Ασκήσις. Νὰ κλίνετε μερικὰ ἀπὸ τὰ κατωτέρω ἐπίθετα :

α) Κατὰ τό : γλυκός, γλυκεῖα, γλυκὺ : ὁ εὐθύς, ὁ ταχύς, ὁ βαθύς, ὁ πλατύς, ὁ ὀξύς, ὁ βραδύς.

β) Κατὰ τό : ἡμισυς, ἡμισεία, ἡμισυ : ὁ θῆλυς.

γ) Κατὰ τό : χαρίεις, χαρίεσσα, χαρίεν : ὁ ἀστερόεις.

56 "Ασκήσις. Κλίνετε μερικὰ ἀπὸ τὰ κατωτέρω ζεύγη :

ὁ βραχύς χιτῶν, ἡ βραχεῖα χλαίνη, τὸ βραχὺ φωνῆεν—ὁ βαθύς ποταμός, ἡ βαθεῖα σκέψις, τὸ βαθὺ νόημα—ὁ ταχύς ἵππος, ἡ ταχεῖα ἄμαξα, τὸ ταχὺ πλοῖον.

2. Δικατάληκτα

μὲ κατάληξις -ης -ες

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

ᾠνομ.	ὁ	ἡ	ἐπιμελῆς	τὸ ἐπιμελές
Γενικῆ	τοῦ	τῆς	ἐπιμελοῦς	τοῦ ἐπιμελοῦς
Δοτικῆ	τῷ	τῇ	ἐπιμελεῖ	τῷ ἐπιμελεῖ
Αἰτιατ.	τόν	τήν	ἐπιμελή	τὸ ἐπιμελές
Κλητικῆ	ὦ	ὦ	ἐπιμελές	ὦ ἐπιμελές

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

ᾠνομ.	οἱ	αἱ	ἐπιμελεῖς	τὰ ἐπιμελή
Γενικῆ	τῶν	τῶν	ἐπιμελῶν	τῶν ἐπιμελῶν
Δοτικῆ	τοῖς	ταῖς	ἐπιμελέσι	τοῖς ἐπιμελέσι
Αἰτιατ.	τούς	τάς	ἐπιμελεῖς	τὰ ἐπιμελή
Κλητικῆ	ὦ	ὦ	ἐπιμελεῖς	ὦ ἐπιμελή

μέ καταλήξεις -ων -ον

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ὁ	ἡ	σώφρων	τὸ σῶφρον
Γενική	τοῦ	τῆς	σώφρονος	τοῦ σώφρονος
Δοτική	τῷ	τῇ	σώφρονι	τῷ σώφρονι
Αἰτιατ.	τὸν	τήν	σώφρονα	τὸ σῶφρον
Κλητική	ὦ	ὦ	σῶφρον	ὦ σῶφρον

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	οἱ	αἱ	σώφρονες	τὰ σώφρονα
Γενική	τῶν	τῶν	σωφρόνων	τῶν σωφρόνων
Δοτική	τοῖς	ταῖς	σώφροσι	τοῖς σώφροσι
Αἰτιατ.	τούς	τάς	σώφρονας	τὰ σώφρονα
Κλητική	ὦ	ὦ	σώφρονες	ὦ σώφρονα

Παρατηρήσεις.

1. Τὰ εἰς -ης -ες δικατάληκτα τριτόκλιτα ἐπίθετα, εἴν εἶναι βαρύτονα ἀναβιβάζουν τὸν τόνον των εἰς τὴν κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ (τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ θηλυκοῦ γένους) καὶ εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ οὐδέτερου. Παραδγ. ὁ συνήθης, ὦ σύνθηες, τὸ σύνθηες.

2. Μερικὰ εἰς -ων -ον τριτόκλιτα εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ οὐδέτερου καὶ εἰς τὴν κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ (τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ θηλυκοῦ) ἀναβιβάζουν τὸν τόνον των. Παραδγ. ὁ εὐδαίμων, τὸ εὐδαίμων, ὦ εὐδαίμων.

57 Ἀσκησις. Νὰ κλίνει μερικὰ ἀπὸ τὰ κατωτέρω ἐπίθετα :

α) Κατὰ τό : ἐπιμελής, ἐπιμελής : ὁ εὐγενής, ὁ εὐσεβής, ὁ συνήθης, ὁ ἀληθής, ὁ εὐφυής.

β) Κατὰ τό : ὁ, ἡ σώφρων, τὸ σῶφρον : ὁ ἐλεήμων, ὁ εὐδαίμων, ὁ νοήμων, ὁ ἀγνώμων, ὁ εὐγνώμων, ὁ μεγαλόφρων.

γ) Ἀνώμαλα ἐπίθετα

Ὅλα σχεδὸν τὰ ἐπίθετα κλίνονται κατὰ τὰ μέχρι τοῦδε παραδείγματα. Ὑπάρχουσι ὁμως καὶ μερικὰ ἐπίθετα μὲ μικρὰς διαφορὰς κυρίως εἰς τὰς καταλήξεις τῆς ὀνομαστικῆς τοῦ ἐνικοῦ (ἀρσενικοῦ καὶ θηλυκοῦ). Τὰ ἐπίθετα αὐτὰ εἶναι ἐλάχιστα, λέγονται ἀνώμαλα καὶ κλίνονται ὡς ἑξῆς :

Δ. Γ. Γιαννάκου—Γραμματικὴ τῆς ἀπλῆς καθαρευούσης

1. πᾶς, πᾶσα, πᾶν

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ὁ πᾶς	ἡ πᾶσα	τὸ πᾶν
Γενικὴ	τοῦ παντός	τῆς πάσης	τοῦ παντός
Δοτικὴ	τῷ παντί	τῇ πάσῃ	τῷ παντί
Λίτιατ.	τόν πάντα	τήν πᾶσαν	τὸ πᾶν
Κλητικὴ	ὦ πᾶς	ὦ πᾶσα	ὦ πᾶν

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	οἱ πάντες	αἱ πᾶσαι	τὰ πάντα
Γενικὴ	τῶν πάντων	τῶν πασῶν	τῶν πάντων
Δοτικὴ	τοῖς πᾶσι	ταῖς πάσαις	τοῖς πᾶσι
Λίτιατ.	τοὺς πάντας	τάς πάσας	τὰ πάντα
Κλητικὴ	ὦ πάντες	ὦ πᾶσαι	ὦ πάντα

Σημ. Κατὰ τό : πᾶς-πᾶσα-πᾶν κλίνεται καί τό : ἅπας-ἅπασα-ἅπαν.

2. ὁ πολύς, ἡ πολλή, τὸ πολὺ

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ὁ πολύς	ἡ πολλή	τὸ πολὺ
Γενικὴ	τοῦ πολλοῦ	τῆς πολλῆς	τοῦ πολλοῦ
Δοτικὴ	τῷ πολλῷ	τῇ πολλῇ	τῷ πολλῷ
Λίτιατ.	τόν πολὺν	τήν πολλήν	τὸ πολὺ
Κλητικὴ	ὦ πολὺ	ὦ πολλή	ὦ πολὺ

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	οἱ πολλοὶ	αἱ πολλαὶ	τὰ πολλὰ
Γενικὴ	τῶν πολλῶν	τῶν πολλῶν	τῶν πολλῶν
Δοτικὴ	τοῖς πολλοῖς	ταῖς πολλαῖς	τοῖς πολλοῖς
Λίτιατ.	τοὺς πολλοὺς	τάς πολλὰς	τὰ πολλὰ
Κλητικὴ	ὦ πολλοὶ	ὦ πολλαὶ	ὦ πολλὰ

Σημ. Τὸ ἐπίθετον πολύς γράφεται μὲ ἐν λ, ὅταν μετὰ ἀπὸ τὸ λάμδα αὐτὸ ἀκολουθῇ ὕψιλον. Εἰς ὄσας ὅμως πτώσεις ἀκολουθεῖ ἄλλο φωνῆεν γράφεται μὲ δύο λ.

3. ὁ μέγας, ἡ μεγάλη, τὸ μέγα

Ἐνικὸς ἄριθμὸς

Όνομ.	ὁ μέγας	ἡ μεγάλη	τὸ μέγα
Γενική	τοῦ μεγάλου	τῆς μεγάλης	τοῦ μεγάλου
Δοτική	τῷ μεγάλῳ	τῇ μεγάλῃ	τῷ μεγάλῳ
Αἰτιατ.	τὸν μέγαν	τὴν μεγάλην	τὸ μέγα
Κλητική	ὦ μέγα	ὦ μεγάλη	ὦ μέγα

Πληθυντικὸς ἄριθμὸς

Όνομ.	οἱ μεγάλοι	αἱ μεγάλαι	τὰ μεγάλα
Γενική	τῶν μεγάλων	τῶν μεγάλων	τῶν μεγάλων
Δοτική	τοῖς μεγάλοις	ταῖς μεγάλαις	τοῖς μεγάλοις
Αἰτιατ.	τούς μεγάλους	τάς μεγάλας	τὰ μεγάλα
Κλητική	ὦ μεγάλοι	ὦ μεγάλαι	ὦ μεγάλα

4. ὁ μέλας, ἡ μέλαινα, τὸ μέλαν

ἄρσενικόν Ἐνικ. ὁ μέλας, τοῦ μέλανος, τῷ μέλανι, τὸν μέλανα, ὦ μέλαν. Πληθ. οἱ μέλανες, τῶν μελάνων, τοῖς μέλασι, τοὺς μέλανας, ὦ μέλανες.

θηλυκόν Ἐνικ. ἡ μέλαινα, τῆς μελαίνης, τῇ μελαίνῃ, τὴν μέλαιναν, ὦ μέλαινα. Πληθ. αἱ μέλαιναι, τῶν μελαινῶν, ταῖς μελαίनाις, τὰς μελαίνας, ὦ μέλαιναι.

οὐδέτερον Ἐνικ. τὸ μέλαν, τοῦ μέλανος, τῷ μέλανι, τὸ μέλαν, ὦ μέλαν. Πληθ. τὰ μέλανα, τῶν μελάνων, τοῖς μέλασι, τὰ μέλανα, ὦ μέλανα.

5. ὁ ἄρρην, ἡ ἄρρην, τὸ ἄρρεν

ἄρσενικόν Ἐνικ. ὁ ἄρρην, τοῦ ἄρρενος, τῷ ἄρρени, τὸν ἄρρενα, ὦ ἄρρην. Πληθ. οἱ ἄρρενες, τῶν ἄρρένων, τοῖς ἄρρεσι, τοὺς ἄρρενας, ὦ ἄρρενες.

θηλυκόν Ἐνικ. ἡ ἄρρην, τῆς ἄρρενος, τῇ ἄρρени, τὴν ἄρρενα, ὦ ἄρρην. Πληθ. αἱ ἄρρενες, τῶν ἄρρένων, ταῖς ἄρρεσι, τὰς ἄρρενας, ὦ ἄρρενες.

οὐδέτερον Ἐνικ. τὸ ἄρρεν, τοῦ ἄρρενος, τῷ ἄρρени, τὸ ἄρρεν, ὦ ἄρρεν. Πληθ. τὰ ἄρρενα, τῶν ἄρρένων, τοῖς ἄρρεσι, τὰ ἄρρενα, ὦ ἄρρενα.

58 **Δοκίμεις*. *Νὰ σχηματίσετε δέκα σειρὰς ἀντιθέτων ἐπιθέτων*. (Παραδγ. ὁ καλὸς—ὁ κακός, ὁ ἀγαθός, ὁ πονηρός).

59 **Δοκίμεις*. *Τὰ ἴδια ἐπίθετα τὰ τὰ γράψετε καὶ εἰς τὰ τρία γένη των*. (Παραδγ. ὁ καλός, ἡ καλή, τὸ καλόν—ὁ κακός, ἡ κακή, τὸ κακόν).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Οἱ βαθμοὶ τῶν ἐπιθέτων

1. Τὰ παραθετικά

Παραδείγματα :

- ὁ Ἰωάννης εἶναι φρόνιμος
ὁ Γεώργιος εἶναι φρονιμότερος
ὁ Ἀνδρέας εἶναι φρονιμώτατος

Εἰς τὸ πρῶτον παράδειγμα τὸ ἐπίθετον *φρόνιμος* φανερώνει, ὅτι ὁ Ἰωάννης ἔχει ἀπλῶς μόνον τὴν ιδιότητα τοῦ φρονίμου.

Εἰς τὸ δεύτερον παράδειγμα τὸ ἐπίθετον *φρονιμότερος* φανερώνει, ὅτι ὁ Γεώργιος εἶναι περισσότερον φρόνιμος ἐν συγκρίσει μὲ τὸν Ἰωάννην.

Εἰς τὸ τρίτον παράδειγμα τὸ ἐπίθετον *φρονιμώτατος* φανερώνει, ὅτι ὁ Ἀνδρέας ἔχει τὴν ιδιότητα τοῦ φρονίμου εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμόν.

Τὰ ἐπίθετα λοιπὸν ἔχουν *τρεις βαθμούς*.

α) Τὸν *θετικὸν* βαθμόν, ὁ ὁποῖος φανερώνει ἀπλῶς μόνον τὴν ιδιότητα τοῦ οὐσιαστικοῦ.

β) Τὸν *συγκριτικὸν* βαθμόν, ὁ ὁποῖος φανερώνει, ὅτι ἡ ιδιότης ἐνὸς οὐσιαστικοῦ εἶναι ἀνωτέρα ἐν συγκρίσει μὲ τὴν αὐτὴν, ιδιότητα ἐνὸς ἄλλου οὐσιαστικοῦ.

γ) Τὸν *ὑπερθετικὸν* βαθμόν, ὁ ὁποῖος φανερώνει, ὅτι ἐν οὐσιαστικὸν ἔχει μίαν ιδιότητα εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμόν.

Σημ. Ὁ συγκριτικὸς καὶ ὁ ὑπερθετικὸς βαθμὸς μὲ ἐν ὄνομα λέγονται *παραθετικά* τῶν ἐπιθέτων.

2. Αἱ καταλήξεις τῶν παραθετικῶν

Α' Παραδείγματα :

α)	ξηρός	ξηρότερος	ξηρότατος
	γενναῖος	γενναϊότερος	γενναϊότατος
	ἐνδοξος	ἐνδοξότερος	ἐνδοξότατος
β)	νέος	νεώτερος	νεώτατος
	σοφός	σοφώτερος	σοφώτατος

Τὰ δευτερόκλιτα ἐπίθετα σχηματίζουν τὰ παραθετικά των :

α) Μὲ τὰς καταλήξεις -ότερος, -ότατος, ὅταν ἡ προηγουμένη συλλαβὴ εἶναι μακρὰ ἢ θέσει μακρὰ. (Παραδγ. γενναϊότερος, γενναϊότατος— ἐνδοξότερος, ἐνδοξότατος.

Σημ. 1. Θέση μακρὰ λέγεται ἡ συλλαβὴ, ἡ ὁποία ἔχει μὲν βραχὺ φωνῆεν, ἀλλὰ κατόπιν αὐτοῦ ἀκολουθοῦν δύο ἢ περισσότερα σύμφωνα ἢ ἓν διπλοῦν. Παραδγ. σεμνός, λαμπρός, ἐνδοξος.

β) Μὲ τὰς καταλήξεις -ώτερος, -ώτατος, ὅταν ἡ προηγουμένη συλλαβὴ εἶναι βραχεῖα. (Παραδγ. νεώτερος, νεώτατος).

Σημ. 2. Ὅσα ἐπίθετα λήγουν εἰς -τιμος, -θυμος, -ψυχος, -κινδυνος, -χυμος, -λυπος ἔχουν τὸ δίχρονον τῆς παραληγούσης μακρὸν καὶ σχηματίζουν τὰ παραθετικά των εἰς -οτερος, -οτατος. Παραδγ. εὐθυμος, εὐθυμότερος, εὐθυμότατος—ἐντιμος, ἐντιμότερος, ἐντιμότατος.

Σημ. 3. Ἐπίσης ἔχουν τὸ δίχρονον τῆς παραληγούσης μακρὸν τὰ ἐπίθετα : ἀνιαρός, ἰσχυρός, λιτός, τρανός.

Σημ. 4. Πάντα τὰ ἐπίθετα τὰ ὁποῖα ἔχουν καταλήξεις εἰς -ιος, -ικος, -ιμος καὶ -ινος ἔχουν τὸ δίχρονον βραχὺ. Παραδγ. φυσικώτερος, φυσικώτατος—τιμιώτερος, τιμιώτατος—χρησιμώτερος, χρησιμώτατος.

Β' Παραδείγματα :

α)	γλυκὺς	γλυκύτερος	γλυκύτατος
	ταχὺς	ταχύτερος	ταχύτατος
β)	ἐπιμελής	ἐπιμελέστερος	ἐπιμελέστατος
	εὐδαίμων	εὐδαιμονέστερος	εὐδαιμονέστατος

α) Τὰ τριτόκλιτα ἐπίθετα εἰς -υς (-εῖα, -ὺ) σχηματίζουν τὰ παραθετικά των μὲ τὰς καταλήξεις -ύτερος, -ύτατος.

β) Τὰ τριτόκλιτα (δικατάληκτα) ἐπίθετα εἰς -ης (-εῖς) καὶ -ων (-ον) σχηματίζουν τὰ παραθετικά των μὲ τὰς καταλήξεις -έστερος, -έστατος.

Σημ. 1. Πολλά επίθετα, επειδή φανερώνουν ποιότητα ή ιδιότητα, ή οποία δέν παρουσιάζει βαθμούς, δέν ἔχουν παραθετικά. Τοιαῦτα επίθετα εἶναι τὰ ἑξῆς :

α) *Οσα φανερώνουν ὕλην : ξύλινος, χρυσοῦς, σιδηροῦς.

β) *Οσα φανερώνουν συγγένειαν : πατρικός, ἀδελφικός, παιδικός.

γ) *Οσα φανερώνουν τόπον ἢ χρόνον : θαλάσσιος, νυκτερινός, βραδυνός.

δ) Τά σύνθετα επίθετα μέ τό : παν-, ὑπερ-, κατα-, τρις- : Παραδγ- πάνσοφος, ὑπεράνθρωπος, κατάλευκος, τρισάθλιος.

Σημ. 2. Τά παραθετικά τῶν ἐπιθέτων πολλακίς σχηματίζονται καί περιφραστικῶς μέ τὰ ἐπιρρήματα *μᾶλλον* καί *μάλιστα* : Παραδγ. σοφός—μᾶλλον σοφός (=σοφώτερος), μάλιστα σοφός (=σοφώτατος) συμφέρων—μᾶλλον συμφέρων—μάλιστα συμφέρων.

3. Ἀνώμαλα παραθετικά

Μερικά ἐπίθετα σχηματίζουν ἀνωμάλως τὰ παραθετικά των ὡς ἑξῆς :

Θετικός	Συγκριτικός	Ὑπερθετικός
ἀγαθός	ἀγαθώτερος, βελτίων	βέλτιστος, ἄριστος, ἀγαθός
ἀπλοῦς	ἀπλούστερος	ἀπλούστατος [τατος
αἰσχρός	αἰσχρότερος	αἰσχρότατος, αἰσχιστος
ἴδιος	ἰδιαιτέρος	
καλός	καλλίτερος	κάλλιστος
μέγας	μεγαλύτερος (μειζων)	μέγιστος
ταχύς	ταχύτερος (ταχίων)	τάχιστος
κακός	χειρότερος (χειρών)	χειρίστος, κάκιστος
μικρός	μικρότερος	μικρότατος, ἐλάχιστος
ὀλίγος	ὀλιγώτερος	ὀλίγιστος
πολύς	πλειότερος, περισσότερος	πλειότατος
—	ἀνώτερος	ἀνώτατος
—	κατώτερος	κατώτατος
—	ὑπέρτερος	ὑπέρτατος

60 Ἔσκησις. Νά γράψετε εἰς τὸ τετραδίων σας τὰ παραθετικά τῶν κατωτέρω ἐπιθέτων μαζί μέ τὸ ὀνομαστικόν των. (Παραδγ. ὁ γενναῖος στρατιώτης, ὁ γενναίωτερος στρατιώτης, ὁ γενναιώτατος στρατιώτης).

ὁ γενναῖος στρατιώτης, ὁ ἔνδοξος ἀνὴρ, ὁ ἐπιμελής μαθητής, ὁ μέγας ὄκεανός, ὁ σκληρὸς λίθος, ὁ πρόθυμος ὑπηρετής, ὁ ἱερὸς σκοπός, ὁ ταχύς ἵππος, τὸ παλαιὸν βιβλίον, ἡ λαμπρὰ νίκη.

61 Ἔσκησις. Νά γράψετε εἰς τὸ τετραδίων σας τοὺς βαθμοὺς τῶν ἀνωτέρω ἐπιθέτων μαζί μέ τὸ ὀνομαστικόν των εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ πληθυντικοῦ. (Παραδγ. οἱ γενναῖοι στρατιῶται, οἱ γενναιώτεροι στρατιῶται, οἱ γενναιώτατοι στρατιῶται).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄.

Ἀριθμητικά

1. Ποῖαι λέξεις λέγονται ἀριθμητικά
καὶ διαίρεσις αὐτῶν

Παραδείγματα :

Ἡ ἑβδομάς ἔχει ἑπτὰ ἡμέρας
Τὸ ἔτος ἔχει δώδεκα μῆνας
Ὁ μῆν ἔχει τριάκοντα ἡμέρας.

Αἱ λέξεις ἑπτὰ, δώδεκα, τριάκοντα φανερώουσι ἀριθμούς, διὰ τοῦτο ὀνομάζονται ἀριθμητικά.

Τὰ ἀριθμητικά εἶναι τριῶν εἰδῶν :

- α) ἀριθμητικά ἐπίθετα
- β) ἀριθμητικά οὐσιαστικά
- γ) ἀριθμητικά ἐπιρροήματα.

2. Ἀριθμητικά ἐπίθετα

Τὰ ἀριθμητικά ἐπίθετα τὰ διακρίνομεν εἰς 1) ἀπόλυτα, 2) τακτικά, 3) πολλαπλασιαστικά καὶ 4) ἀναλογικά.

1. Ἀπόλυτα ἀριθμητικά : Τὰ ἀπόλυτα φανερώουσι ἁπλῶς τὸ πλῆθος τῶν οὐσιαστικῶν διὰ τὰ ὁποῖα ὀμιλοῦμεν. Παραδγ. ἐν σχολείῳ, δύο δένδρα, τρία παράθυρα, τέσσαρα θρανία, πέντε μαθηταί.

Σημ. 1. Ἀπὸ τὰ ἀπόλυτα ἀριθμητικά κλίνονται τό : εἰς, μία, ἐν—τρεις τρία—τέσσαρες, τέσσαρα, ὡς ἑξῆς :

Ἐνικός ἀριθμ.		Πληθυντικός ἀριθμός					
	ἀρσ.	θηλ.	οὐδ.	ἀρσεν. θηλυκ.	οὐδέτ.	ἀρσενικόν θηλυκόν	οὐδέτερον
Ὀν.	εἰς	μία	ἐν	τρεις	τρία	τέσσαρες	τέσσαρα
Γεν.	ἑνός	μιάς	ἑνός	τριῶν	τριῶν	τεσσάρων	τεσσάρων
Δοτ.	ἐνὶ	μιᾷ	ἐνὶ	τρισὶ	τρισὶ	τέσσασι	τέσσασι
Αἰτ.	ἕνα	μίαν	ἐν	τρεις	τρία	τέσσαρας	τέσσαρα

Σημ. 2. Ἀπὸ τὸ πέντε μέχρι τὸ ἑκατὸν τὰ ἀπόλυτα εἶναι ἄκλιτα, Ἀπὸ τὸ διακόσια μέχρι τὸ χίλια κλίνονται εἰς τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν ὡς τρικατάληκτα δευτερόκλιτα ἐπίθετα. Παραδγ. οἱ διακόσιοι, αἱ διακόσιοι, τὰ διακόσια.

62 *Ασκήσεις. *Απαντήσατε με ολοκληρώτους προτάσεις εις τὰς κατωτέρω ἐρωτήσεις. (=τὸ ἔτος ἔχει πενήτηντα δύο ἑβδομάδας).

Πόσας ἑβδομάδας ἔχει τὸ ἔτος ; Πόσοι ἦσαν οἱ Ὀλύμπιοι θεοί ; Πόσας ὥρας ἔχει τὸ ἡμερονύκτιον ; Πόσα πρῶτα λεπτά ἔχει ἡ ὥρα ; Πόσας παλάμας ἔχει τὸ μέτρον ; Πόσα εἶναι τὰ μέρη τοῦ λόγου ; Πόσα εἶναι αἱ κλίσεις τῶν οὐσιαστικῶν ; Πόσα γράμματα ἔχει τὸ ἀλφάβητον ; Πόσα εἶναι τὰ φωνήεντα ; Πόσα τὰ σύμφωνα ;

2. Τακτικὰ ἀριθμητικά. Τὰ τακτικὰ ἀριθμητικά φανερόνουν τὴν τάξιν ἢ τὴν σειράν, πού ἔχουν τὰ οὐσιαστικά διὰ τὰ ὁποῖα ὀμιλοῦμεν. Παραδγ. Ὁ Ἰωάννης εἶναι εἰς τὴν δευτέραν τάξιν, Ὁ Μάρτιος εἶναι ὁ τρίτος μὴν τοῦ ἔτους.

Τὰ τακτικὰ ἀριθμητικά ἔχουν τρία γένη : ἀρσενικόν, θηλυκόν καὶ οὐδέτερον : πρῶτος, πρώτη, πρῶτον—δευτέρος, δευτέρα, δεύτερον—τρίτος, τρίτη, τρίτον—τέταρτος, τετάρτη, τέταρτον. Κλίνονται δὲ ὅπως τὰ τρικατάληκτα δευτερόκλιτα ἐπίθετα.

Πίναξ τῶν ἀριθμητικῶν

Ἀραβικοὶ ἀριθμοὶ	Ἑλληνικοὶ ἀριθμοὶ	Ἀπόλυτα	Τακτικὰ
1	α'	εἷς, μία, ἓν	πρῶτος
2	β'	δύο	δευτέρος
3	γ'	τρεις, τρία	τρίτος
4	δ'	τέσσαρες, τέσσαρα	τέταρτος
5	ε'	πέντε	πέμπτος
6	ς'	ἕξ	ἕκτος
7	ζ'	ἑπτὰ	ἑβδομος
8	η'	ὀκτώ	ὄγδοος
9	θ'	ἐννέα	ἐνάτος
10	ι'	δέκα	δέκατος
11	ια'	ἐνδεκά	ἐνδέκατος
12	ιβ'	δωδέκα	δωδέκατος
13	ιγ'	δέκα τρία	δέκατος τρίτος
14	ιδ'	δέκα τέσσαρα	δέκατος τέταρτος
15	ιε'	δέκα πέντε	δέκατος πέμπτος
16	ισ'	δέκα ἕξ	δέκατος ἕκτος
17	ις'	δέκα ἑπτὰ	δέκατος ἑβδομος
18	ιη'	δέκα ὀκτώ	δέκατος ὄγδοος
19	ιθ'	δέκα ἐννέα	δέκατος ἐνάτος
20	κ'	εἴκοσι	εἰκοστός
21	κα'	εἴκοσι ἕνα	εἰκοστός πρῶτος
22	κβ'	εἴκοσι δύο	εἰκοστός δεύτερος

Πίναξ τῶν ἀριθμητικῶν

Ἀραβικοὶ ἀριθμοὶ	Ἑλληνικοὶ ἀριθμοὶ	Ἀπόλυτα	Τακτικὰ
30	λ'	τριάκοντα	τριακοστός
40	μ'	τεσσαράκοντα	τεσσαρακοστός
50	ν'	πεντήκοντα	πεντηκοστός
60	ξ'	έξήκοντα	έξηκοστός
70	ζ'	έβδομήκοντα	έβδομηκοστός
80	η'	όγδοήκοντα	όγδοηκοστός
90	θ'	ένενήκοντα	ένενηκοστός
100	ι'	έκατόν	έκατοστός
200	κ'	διακόσιοι-αι-α	διακοσιοστός
300	λ'	τριακόσιοι-αι-α	τριακοσιοστός
400	μ'	τετρακόσιοι-αι-α	τετρακοσιοστός
500	ν'	πεντακόσιοι-αι-α	πεντακοσιοστός
600	ξ'	έξακόσιοι-αι-α	έξακοσιοστός
700	ζ'	έπτακόσιοι-αι-α	έπτακοσιοστός
800	η'	όκτακόσιοι-αι-α	όκτακοσιοστός
900	θ'	έννεακόσιοι-αι-α	έννεακοσιοστός
1000	α'	χίλιοι-αι-α	χιλιοστός
2000	β'	δύο χιλιάδες	δισχιλιοστός
3000	γ'	τρεις χιλιάδες	τρισχιλιοστός

Παρατηρήσεις.

1. Τὰ ἀριθμητικά ἔχουν ὅλα δασεῖαν ἐκτός ἀπὸ τὸ *δωτώ*, ἔννεα καὶ *εἴκοσι*. Τὸ πνεῦμα τοῦ ἀπολύτου τὸ διατηροῦν καὶ τὰ ἄλλα ἀριθμητικά ἐπίθετα, τὰ οὐσιαστικά καὶ τὰ ἐπιρρήματα.

2. Τὸ ἔννεα, ἔννεακόσιοι καὶ ἔννεακοσιοστός γράφονται μὲ δύο ν. Ὅλα δὲ τὰ ἄλλα παράγωγά του γράφονται μὲ ἓν ν (ἔνατος, ἔνενηκοντα).

3. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ οἱ Βυζαντινοὶ μετεχειρίζοντο ὡς ἀριθμοὺς τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου, ὅπως φαίνεται εἰς τὸν ἀνωτέρω πίνακα.

Σημ. Τὸ σημεῖον ζ' = 6 λέγεται *στίγμα*. Τὸ σημεῖον ι' = 90 λέγεται *κόππα*. Καὶ τὸ σημεῖον ϑ' = 900 λέγεται *σαμπι*.

4. Χρῆσις τῶν ἀραβικῶν ἀριθμῶν ἤρχισε περίπου τὸν 16ον αἰῶνα μ. Χ.

63 **Άσκησης.* Νὰ γράψετε τὰ ὀνόματα τῶν δώδεκα μηνῶν κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν τῶν σειρῶν μὲ δλοκλήρους προτάσεις. (Παραδγ. Ὁ Ἰανουάριος εἶναι ὁ πρῶτος μὴν τοῦ ἔτους.

3. *Πολλαπλασιαστικά ἀριθμητικά.* Τὰ πολλαπλασιαστικά φανερώνουν ἀπὸ πόσα μέρη ἀποτελεῖται ἓν πρᾶγμα. Παραδγ. διπλῆ μερίς φραγητοῦ. Τριπλοῦν ἄλμα. Τὰ πολλαπλασιαστικά ἔχουν καταλήξεις -πλοῦς, -πλή, πλοῦν : ἀπλοῦς, διπλοῦς, τριπλοῦς, τετραπλοῦς, πενταπλοῦς, ἑξαπλοῦς κλπ. Κλίνονται δὲ ὅπως τὰ συνηρημένα ἐπίθετα τῆς δευτέρας κλίσεως : ἀπλοῦς, ἀπλή, ἀπλοῦν.

4. *Ἀναλογικά ἀριθμητικά.* Τὰ ἀναλογικά φανερώνουν, πόσας φορές ποσὸν τι εἶναι μεγαλύτερον ἐνὸς ἄλλου. Παραδγ. Ἡ χειμερινὴ νύξ εἶναι *διπλασία* τῆς ἡμέρας. Ὁ ἀγρὸς ἔδωκε καρπὸν *πενταπλάσιον* τοῦ περυσينوῦ.

Τὰ ἀναλογικά ἔχουν καταλήξεις : -πλάσιος, πλάσια, -πλάσιον καὶ κλίνονται ὅπως τὰ δευτεροκλίτα ἐπίθετα.

3. Ἀριθμητικά οὐσιαστικά

Τὰ ἀριθμητικά οὐσιαστικά εἶναι ὅλα θηλυκοῦ γένους καὶ φανερώνουν μίαν ἀριθμητικὴν ποσότητα ὡς σύνολον. Παραδγ. *μονάς, δυάς, τριάς, τετράς, πεντάς, ἑξάς, δεκάς, δωδεκάς, ἑκατοντάς, χιλιάς.*

Ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀριθμοὺς δὲν σχηματίζονται οὐσιαστικά,

Τὰ συνηθέστερα ἀριθμητικά οὐσιαστικά εἶναι τὰ ἀνωτέρω.

4. Ἀριθμητικά ἐπιρροήματα

Τὰ ἀριθμητικά ἐπιρροήματα φανερώνουν πόσας φορές γίνεται μία πράξις καὶ καταλήγουν εἰς -ακίς. Παραδγ. τετράκις ἐπανάλαβε τὴν ἐρώτησιν.

Ἡ σειρά τῶν ἀριθμητικῶν ἐπιρροημάτων εἶναι ἡ ἑξῆς :

ἑπτάς, δίς, τρίς, τετράκις, πεντάκις, ἑξάκις, ἐπτάκις, ὀκτάκις, ἐννεάκις, δεκάκις, ἑνδεκάκις, δωδεκάκις. . . . ἑκατοντάκις, χιλιάκις.

64 *Ἐπιρροήματα.* Νὰ γράψετε εἰς μίαν στήλην τοῦ τετραδίου σας τοὺς κάτωθι ἀριθμοὺς καὶ ἀπέναντι ὀλογράφως τὰ ἀντίστοιχα ἀπόλυτα καὶ τακτικά των. (Παραδγ. 4—τέσσαρα—τέταρτος), 4, 5, 8, 10, 12, 15, 18, 20, 25, 30, 43, 55, 61, 72, 88, 97, 100.

65 *Ἐπιρροήματα.* Νὰ γράψετε εἰς μίαν στήλην τοῦ τετραδίου σας τοὺς κάτωθι ἀριθμοὺς καὶ ἀπέναντι τὰ ἀντίστοιχα ἀναλογικά των καὶ εἰς τὰ τρία γένη. (Παραδγ. 6—ἑξαπλάσιος, ἑξαπλάσια, ἑξαπλάσιον) 6, 7, 8, 10, 12, 15, 18, 20, 30, 50, 60, 90, 100, 1000.

66 *Ἐπιρροήματα.* Νὰ γράψετε ὀλογράφως τὰς ἑξῆς χρονολογίας :

Ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία ἔγινε τὸ ἔτος 480 π. Χ. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἀπέθανεν τὸ ἔτος 323 π. Χ. Ἡ Ἑλλάς ὑπετάχθη εἰς τοὺς Ῥωμαίους τὸ ἔτος 146 π. Χ. Ἡ Κωνσταντινούπολις ἐκτίσθη τὸ ἔτος 230 μ. Χ. καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1453 μ. Χ. ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Τούρκων. Τὸ ἔτος 1821 μ. Χ. ἔγινε ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Ἡ ἀντωνυμία

1. Ποῖαι λέξεις ὀνομάζονται ἀντωνυμίαι καὶ διαίρεσις αὐτῶν

Ἡ ἀντωνυμία εἶναι τὸ τέταρτον κατὰ σειρὰν ἀπὸ τὰ μέρη τοῦ λόγου.

Παραδείγματα :

ἐγὼ	μελετῶ	ἐκεῖνοι	παίζουν
σύ	ὀμιλεῖς	ποῖος	ψιθυρίζει ;
αὐτὸς	γράφει	πόσοι	γράφουν ;

Αἱ λέξεις *ἐγώ, σύ, αὐτός, ἐκεῖνοι, ποῖος, πόσοι*, τὰς ὁποίας μεταχειρίζομεθα ἀντὶ τῶν ὀνομάτων λέγονται *ἀντωνυμίαι*.

Αἱ ἀντωνυμίαι ἀναλόγως τῆς σημασίας τῶν διακρίνονται εἰς ὀκτὼ εἶδη, τὰ ἑξῆς :

1. Προσωπικαὶ	5. Ἀλληλοπαθεῖς
2. Δεικτικαὶ	6. Ἐρωτηματικαὶ
3. Κτητικαὶ	7. Ἀναφορικαὶ
4. Αὐτοπαθεῖς	8. Ἀόριστοι

2. Προσωπικαὶ ἀντωνυμίαι

Παραδείγματα :

Ἐγὼ (ὁ Δημήτριος) γράφω. σὺ (ὁ Ἰωάννης) μελετᾷς. αὐτὸς (ὁ Πέτρος) ὀμιλεῖ.

Αἱ λέξεις *ἐγώ, σύ, αὐτός*, λέγονται ἀντὶ τῶν προσώπων : Δημήτριος, Ἰωάννης, Πέτρος καὶ διὰ τοῦτο ὀνομάζονται *προσωπικαὶ ἀντωνυμίαι*.

Σημ. Αἱ προσωπικαὶ ἀντωνυμίαι φανερώνουν τὰ πρόσωπα τοῦ λόγου. Εἶναι δὲ τὰ πρόσωπα τοῦ λόγου τρία. 1ον ἐγώ, 2ον σύ, 3ον αὐτός.

- 1) Τὸ α' πρόσωπον εἶναι ἐκεῖνο, ποῦ ὀμιλεῖ : ἐγὼ γράφω.
- 2) Τὸ β' πρόσωπον εἶναι ἐκεῖνο, ποῦ ἀκούει : σὺ νὰ μελετᾷς.
- 3) Τὸ γ' πρόσωπον εἶναι ἐκεῖνο διὰ τὸ ὁποῖον γίνεται ὁ λόγος : αὐτὸς εἶναι ἐπιμελής μαθητής.

Αἱ προσωπικαὶ ἀντωνυμίαι εἶναι τρεῖς : ἐγώ, σὺ, αὐτός καὶ κλί-
νεται ὡς ἑξῆς :

Ἑνικὸς ἀριθμὸς					
α' πρόσωπον		β' πρόσωπον		γ' πρόσωπον	
᾽Ον.	ἐγώ	σὺ	αὐτός	αὐτή	αὐτό
Γεν.	ἐμοῦ ἢ μοῦ	σοῦ	αὐτοῦ	αὐτῆς	αὐτοῦ
Δοτ.	ἐμοί ἢ μοί	σοί	αὐτῶ	αὐτῇ	αὐτῶ
Αἰτ.	ἐμέ ἢ μέ	σέ	αὐτόν	αὐτήν	αὐτό

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς					
᾽Ον.	ἡμεῖς	ὑμεῖς ἢ σεῖς	αὐτοὶ	αὐταὶ	αὐτὰ
Γεν.	ἡμῶν	ὑμῶν	αὐτῶν	αὐτῶν	αὐτῶν
Δοτ.	ἡμῖν	ὑμῖν	αὐτοῖς	αὐταῖς	αὐτοῖς
Αἰτ.	ἡμᾶς ἢ μᾶς	ὑμᾶς ἢ σᾶς	αὐτούς	αὐτάς	αὐτὰ

Παρατηρήσεις.

Ἡ προσωπικὴ ἀντωνυμία : αὐτός, αὐτή, αὐτό συχνὰ ἀποκόπτεται τὸ *αὐ-* καὶ μένουσι οἱ τύποι εἰς τὸν ἐνικόν : *τοῦ, τῆς, τῶ, τῆ, τόν, τήν, τὸ* καὶ εἰς τὸν πληθυντικόν : *τῶν, τοῖς, ταῖς, τούς, τὰς, τὰ*.
Παραδγ. Ἐμελέτησα τὸ μάθημά μου καὶ *τὸ* ἔμαθα. *Τοῦ* ἔδωσα τὸ βιβλίον μου. Ἡ χελιδὼν *τήν* ἔκτισε τὴν φωλεάν της.

Σημ. 1. Οἱ συγκεκομημένοι αὐτοὶ τύποι τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας ὁμοιάζουν μὲ τὰ ἄρθρα, ἀλλὰ εὐκόλως δυνάμεθα νὰ τοὺς ἀναγνωρίσωμεν, διότι εὐρίσκονται πάντοτε πρὸ τῶν ρημάτων. Παραδ. *Τὸν* περιμένομεν νὰ ἔλθῃ αὔριον.

Σημ. 2. Ἡ ἀντωνυμία : αὐτός, αὐτή, αὐτό συνοδεύεται ἀπὸ τὸ ἄρθρον καὶ τότε σημαίνει : ὁ *ἴδιος* : Παραδγ' Ἡ αὐτή (= ἡ ἴδια) ἄσκησις νὰ ἐπαναληφθῇ. Τὴν αὐτὴν (= τὴν ἴδιαν) ἡμέραν ἑορτάζομεν τὴν μνήμην τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Παύλου.

67 ᾽Ασκησις. Νὰ προσθέσετε, ὅπου ἔπαρχοι παῖδα εἰς τὰς κατωτέρω φράσεις, τὴν κατάλληλον ἀντωνυμίαν.

— εἶμεθα μαθηταὶ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου. — εἶναι ἐπιμελής μαθητῆς. — ἡ μαθήτρια εἶναι ἐπιμελής καὶ φρόνιμος. — μελετῶ τακτικὰ τὰ μαθήματά μου. Οἱ διδάσκαλοι — ἀγαποῦν καὶ — τοὺς σεβόμεθα. — αἱ μαθήτριά εἶναι τῆς ἑκτῆς τάξεως. Ἡ Πατρίς — ἐκπαιδεύει διὰ νὰ — ὑπηρετήσετε, ὅταν θὰ μεγαλώσετε. Νὰ — ἐπιστρέψῃς τὸ βιβλίον, τὸ ὁποῖον — ἔδωκα.

3. Δεικτικά ἄντωνυμῖαι

Παραδείγματα : αὕτη ἡ μαθήτρια, τοῦτο τὸ βιβλίον ἐκεῖνος ὁ χάρις.

Αἱ λέξεις : αὕτη, τοῦτο ἐκεῖνος, τὰς ὁποίας μεταχειρίζομεθα διὰ νὰ δείξωμεν ἓνα ἀντικείμενον, λέγονται **δεικτικά** ἄντωνυμῖαι.

Αἱ δεικτικά ἄντωνυμῖαι εἶναι αἱ ἑξῆς :

1. Ἐκεῖνος, ἐκεῖνη, ἐκεῖνο
2. Οὗτος, αὕτη, τοῦτο.
3. Τοσοῦτος, τосαύτη, τосοῦτον
4. Τοιοῦτος, τοιαύτη, τοιοῦτον
5. Τόσος, τόση, τόσον.

Αἱ δεικτικά ἄντωνυμῖαι κλίνονται ὅπως τὰ δευτερόκλιτα ἐπίθετα, ἔκτος ἀπὸ τήν : οὗτος, αὕτη, τοῦτο, ἡ ὁποία κλίνεται ὡς ἀκολουθῶς.

	Ἐνικὸς	ἄριθμὸς	Πληθυντ.	ἄριθμὸς		
Ὄνομ.	οὗτος	αὕτη	τοῦτο	οὗτοι	αὗται	ταῦτα
Γενική	τούτου	ταύτης	τούτου	τούτων	τούτων	τούτων
Δοτική	τούτῳ	ταύτῃ	τούτῳ	τούτοις	ταύταις	τούτοις
Αἰτιατ.	τοῦτον	ταύτην	τοῦτο	τούτους	ταύτας	ταῦτα

68 Ἀσκῆσις. Νὰ κλίνετε καὶ τὰς τέσσαρας ἄλλας δεικτικὰς ἄντωνυμῖας καὶ εἰς τὰ τρία γένη των.

4. Κτητικά ἄντωνυμῖαι

Παραδείγματα :

ὁ πατήρ μου	ὁ ἰδικός μου πατήρ
ἡ οἰκία σου	ἡ δική σου οἰκία
τὸ βιβλίον μας	τὸ ἰδικόν μας βιβλίον

Αἱ λέξεις *μου, σου, μας, ἰδικός μου, ὁ ἰδικός σου, ὁ ἰδικός μας*, τὰς ὁποίας μεταχειρίζομεθα διὰ νὰ φανερώσωμεν, ὅτι ἐν πρώτῳ (ζῶον ἢ πρᾶγμα) ἀνήκει εἰς κάποιον κτήτορα, λέγονται **κτητικά** ἄντωνυμῖαι.

Αἱ κτητικά ἄντωνυμῖαι εἶναι αἱ ἑξῆς :

1. Οἱ συγκεκομημένοι τύποι τῆς προσωπικῆς ἄντωνυμῖας : *μου, με, σου, σε, του, της—μας, σας, των.*

Σημ. 1. Αἱ κτητικαὶ αὐταὶ ἀντωνυμίαι ἀκολουθοῦν πάντοτε τὸ οὐσιαστικόν (ἢ τὸ ἐπίθετον) εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκουν καὶ μένουں ἀκλιτοί. Παραδγ. τὸ σχολεῖον *μας*, τοῦ σχολείου *μας*—τὸ καλόν *μου* βιβλίον, τοῦ καλοῦ *μου* βιβλίου.

Τὸ ἐπίθετον *ὁ ἰδικός, ἡ ἰδική, τὸ ἰδικόν* μετὰ τῶν συγκεκριμένων τύπων τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας: *μου, σου, του (της)*—*μας, σας, των*, σχηματίζει τὰς ἀκολουθοῦσας κτητικὰς ἀντωνυμίας διὰ τὰ τρία πρόσωπα.

α' Πρόσωπον

Δι' ἓνα κτήτορα: *ὁ ἰδικός μου, ἡ ἰδική μου, τὸ ἰδικόν μου.*

Διὰ πολλοὺς κτήτορας: *ὁ ἰδικός μας, ἡ ἰδική μας, τὸ ἰδικόν μας.*

β' Πρόσωπον

Δι' ἓνα κτήτορα: *ὁ ἰδικός σου, ἡ ἰδική σου, τὸ ἰδικόν σου.*

Διὰ πολλοὺς κτήτορας: *ὁ ἰδικός σας, ἡ ἰδική σας, τὸ ἰδικόν σας.*

γ' Πρόσωπον

Δι' ἓνα κτήτορα: *ὁ ἰδικός του (της), ἡ ἰδική του (της), τὸ ἰδικόν του (της).*

Διὰ πολλοὺς κτήτορας: *ὁ ἰδικός των, ἡ ἰδική των, τὸ ἰδικόν των.*

Σημ. 2. Αἱ ἀντωνυμίαι αὐταὶ κλίνονται ὅπως καὶ τὰ δευτερόκλιτα ἐπίθετα (ὁ καλός, ἡ καλή, τὸ καλόν).

69 Ἐσκησις. Εἰς τὰς κατωτέρω φράσεις νὰ ἀντικαταστήσετε τὰς ἀντωνυμίας: *σοῦ, μας, σας, της* κλπ. διὰ τῶν ἀντωνυμιῶν *ὁ ἰδικός σου, ὁ ἰδικός μας* κτλ.

Πρέπει νὰ ἐκτελῶμεν τακτικῶς τὰ καθήκοντά *μας* πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τοὺς γονεῖς *μας*. Οἱ καλοὶ χριστιανοὶ ἀναγνωρίζουν τὰ σφάλματά *των* καὶ μετανοοῦν. Νὰ ἔχετε πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν εὐτυχίαν *σας* καὶ τὴν πρόοδον τῆς Πατρίδος *μας*. Θὰ ἐπαινῆσαι ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν ἀνθρώπων, ἐὰν κοσμήῃς τὸν βίον *σου* μὲ καλὰ ἤθη. Δὲν θὰ εἶναι ἀληθῆς ἡ ἀρετὴ *σου*, ὅταν τὴν ἐπιδεικνύῃς μόνον διὰ τῶν λόγων.

5. Αὐτοπαθεῖς ἀντωνυμίαι

Παραδείγματα:

βλέπω τὸν ἑαυτὸν *μου*

ἐπαινῶ τὸν ἑαυτὸν *του*

φροντίζεις διὰ τὸν ἑαυτὸν *σου*

ὁμιλοῦμεν μὲ τὸν ἑαυτὸν *μας*

Αἱ λέξεις: *τὸν ἑαυτὸν μου, τὸν ἑαυτὸν σου, τὸν ἑαυτὸν του, τὸν ἑαυτὸν μας*, αἱ ὁποῖαι φανερόνουν, ὅτι τὸ ἴδιον πρόσωπον ἐνεργεῖ καὶ τὸ ἴδιον πάσχει, λέγονται *αὐτοπαθεῖς* ἀντωνυμίαι.

Αἱ αὐτοπαθεῖς ἀντωνυμίαι εἶναι αἱ ἑξῆς :

α' πρόσωπον : ὁ ἑαυτός μου—ὁ ἑαυτός μας

β' πρόσωπον : ὁ ἑαυτός σου—ὁ ἑαυτός σας

γ' πρόσωπον : ὁ ἑαυτός του (της)—ὁ ἑαυτός των

Αἱ αὐτοπαθεῖς ἀντωνυμίαι κλίνονται ὡς ἑξῆς :

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

α' πρόσωπον

β' πρόσωπον

Ὄνομ.
Γενικὴ
Αἰτιατ.

ὁ ἑαυτός μου (μας)
τοῦ ἑαυτοῦ μου (μας)
τὸν ἑαυτόν μου (μας)

ὁ ἑαυτός σου (σας)
τοῦ ἑαυτοῦ σου (σας)
τὸν ἑαυτόν σου (σας)

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.
Γενικὴ
Αἰτιατ.

οἱ ἑαυτοί μας
τῶν ἑαυτῶν μας
τοὺς ἑαυτούς μας

οἱ ἑαυτοί σας
τῶν ἑαυτῶν σας
τοὺς ἑαυτούς σας

γ' πρόσωπον

Ἑνικὸς

Πληθυντικὸς

Ὄνομ.
Γενικὴ
Αἰτιατ.

ὁ ἑαυτός του (της)
τοῦ ἑαυτοῦ του (της)
τὸν ἑαυτοῦ του (της)

οἱ ἑαυτοί των
τῶν ἑαυτῶν των
τοὺς ἑαυτούς των

6. Ἀλληλοπαθῆς ἀντωνυμία

Παραδείγματα :

ἀγαπᾶτε ἀλλήλους

αἱ χεῖρες νίπτουν ἀλλήλας

Αἱ λέξεις *ἀλλήλων*, *ἀλλήλας* φανεροῦν ὅτι δύο πρόσωπα (ζῶα ἢ πράγματα) ἐνεργοῦν καὶ ἡ ἐνέργεια τοῦ μὲν πρώτου πηγαίνει εἰς τὸ δευτέρον, τοῦ δὲ δευτέρου εἰς τὸ πρῶτον.

Αἱ λέξεις αὗται εἶναι αἱ πτώσεις μιᾶς ἀντωνυμίας ἡ ὁποία λέγεται *ἀλληλοπαθῆς* καὶ κλίνεται ὡς ἑξῆς :

71 Ἐσκήσεις. Νὰ σχηματίσετε δέκα προτάσεις μὲ τὰς ἀνωτέρω ἐρωτηματικὰς ἀντωνυμίας. (Παραδῶν. Ποῖος ἦτο ὁ ἀνδρειότερος τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον ;)

8. Ἐναφορικαὶ ἀντωνυμίαι

Παραδείγματα :

Πρέπει νὰ μετανοῇ ἐκεῖνος, ὅστις ἀμνηστῆται.

Ὁ Κένταυρος, ὁ ὁποῖος ἀνέθρεψε τὸν Ἀχιλλέα, ἐλέγετο Χείρων. Κερδίζει τόσα, ὅσα τοῦ χρειάζονται διὰ νὰ ζῆ.

Αἱ λέξεις : ὅστις, ὁποῖος, ὅσα, τὰς ὁποίας χρησιμοποιοῦμεν ὅταν θέλωμεν νὰ ἀναφέρωμεν ἓν πρόσωπον (ζῶον ἢ πρᾶγμα) διὰ τὸ ὁποῖον ὁμιλήσαμεν εἰς προηγουμένην πρότασιν λέγονται *ἐναφορικαὶ ἀντωνυμίαι*.

Αἱ ἐναφορικαὶ ἀντωνυμίαι εἶναι αἱ ἐξῆς :

1. ὁ ὁποῖος, ἡ ὁποία, τὸ ὁποῖον
2. ὅσος, ὅση, ὅσον
3. ποῦ
4. ὅστις, ἥτις, ὅτι

Αἱ δύο προῦται ἐκ τῶν ἐναφορικῶν ἀντωνυμιῶν κλίνονται, ὅπως τὰ τρικατάληκτα ἐπίθετα τῆς δευτέρας κλίσεως. Ἡ τρίτη εἶναι ἄκλιτος. Ἡ δὲ τετάρτη κλίνεται ὡς ἀκολουθῶς :

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

	ἀρσενικὸν	θηλυκὸν	οὐδέτερον
Ὄνομ.	ὅστις	ἥτις	ὅ,τι
Γενική	οὗτινος	ἧστινος	οὗτινος
Δοτική	ὧτινι	ἧτινι	ὧτινι
Αἰτιατ.	ὄντινα	ἦντινα	ὄ,τι

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

	ἀρσενικὸν	θηλυκὸν	οὐδέτερον
Ὄνομ.	οὗτινες	αὗτινες	ἅτινα
Γενική	ὧντινων	ὧντινων	ὧντινων
Δοτική	οἷσισι	αἷσισι	οἷσισι
Αἰτιατ.	οὗστινας	ἅστινας	ἅτινα

Σημ. 1. Ἡ ἀντωνυμία, ὅστις, ἥτις, ὅτι, εἶναι σύνθετος ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν ἀντωνυμίαν *ὅς, ἥ, ὅ* καὶ τὴν ἀόριστον *τίς, τί*. Κλίνονται δὲ χωριστὰ ἀλλὰ γράφονται ὡς μία λέξις.

Σημ. 2. Τὸ οὐδέτερον τῆς ἀναφορικῆς ἀντωνυμίας : *ὅ,τι* ἔχει ὑποδιαστολὴν διὰ νὰ τὸ διακρίνωμεν ἀπὸ τὸν εἰδικὸν σύνδεσμον *ὅτι*.

73 **Ἀσκησις*. *Νὰ κλίνετε τὰς ἀναφορικὰς ἀντωνυμίας : ὁ ὁποῖος καὶ ὅσος καὶ εἰς τὸ τρίτα γένη των.*

9. Ἀόριστοι ἀντωνυμιαί

Παραδείγματα :

Κανεῖς δὲν ἐγενήθη σοφὸς

Ἐκαστος ὡς βοηθῆ τὸν πλησίον του.

Ἀνθρώπος τις κατέβηκεν ἀπὸ Ἱερουσαλήμ εἰς Ἱεριχώ.

Αἱ λέξεις : *κανεῖς, εκαστος, τίς*, αἱ ὁποῖαι λέγονται δι' ἓν πρόσωπον ἀόριστον, χωρὶς νὰ τὸ ὀνομάξουν, καλοῦνται *ἀόριστοι ἀντωνυμιαί*.

Αἱ ἀόριστοι ἀντωνυμιαί εἶναι αἱ ἑξῆς :

1. τίς (ἄρσ. καὶ θηλ.) τί (οὐδ.)	8. ἀμφοτέροι, ἀμφοτέραι, ἀμφοτέρα
2. κανεῖς, καμμία, κανὲν	9. ἄλλος, ἄλλη, ἄλλο
3. καθεῖς, καθεμία, καθὲν	10. πᾶς, πᾶσα, πᾶν (=καθεῖς)
4. οὐδεῖς, οὐδεμία, οὐδὲν	11. ὁ δεῖνα, ἡ δεῖνα, τὸ δεῖνα
5. μηδεῖς, μηδεμία, μηδὲν	12. μερικοί, μερικαί, μερικά
6. ἕκαστος, ἕκαστη, ἕκαστον	13. κάποιος, κάποια, κάποιο
7. ἕτερος, ἕτερα, ἕτερον	14. ἐκάτερος, ἐκάτερα, ἐκάτερον.

Σημ. 1. Ὡς ἀόριστος ἀντωνυμία χρησιμοποιεῖται καὶ τὸ ἀριθμητικόν : *εἷς, μία, ἓν*, ὅταν φανερώνη ἀορίστως ἓνα ἀντικείμενον (πρόσωπον ζῶον ἢ πρᾶγμα).

Σημ. 2. Ἀπὸ τὰς ἀορίστους ἀντωνυμίας ἄλλαι μὲν κλίνονται ὡς δευτερόκλιτα ἐπίθετα, ἄλλαι δὲ ὅπως τὸ ἀριθμητικόν : *εἷς, μία, ἓν*.

Σημ. 3. Ἡ ἀόριστος ἀντωνυμία : *τίς, τί*, κλίνεται ὡς ἀκολουθῶς :

	Ἐνικὸς ἀριθμὸς		Πληθυντ. ἀριθμὸς	
	ἄρσεν. καὶ θηλ.	οὐδέτερον	ἄρσεν. καὶ θηλ.	οὐδέτερον
Ὄνομα.	τίς	τί	τινὲς	τινά
Γενική	τινός	τινός	τινῶν	τινῶν
Δοτική	τινί	τινί	τισὶ	τισί
Αἰτιατ.	τινά	τί	τινάς	τινά

72 " *Ασκήσις*. *Νὰ κλίνετε καὶ εἰς τὰ τρία γένη των τὰς ἀκολουθούσας ἀορίστους ἀντωνυμίας. Εἰς τὸν ἐνικὸν τὰς : οὐδεῖς, μηδεῖς, κανεῖς, καθεῖς. Εἰς τὸν πληθυντικὸν τὰς : μερικοί, ἀμφότεροι.*

74 " *Ασκήσις*. *Εἰς τὰς κατωτέρω φράσεις τὰ εἴθετε τὰς ἀορίστους ἀντωνυμίας καὶ τὰ καθορίσατε τίτος γένους, τίτος ἀριθμοῦ καὶ ποῖας πτώσεως εἶναι ἡ καθεμία.*

"Ὅπως ὁ ἀὴρ ἐξογκώνει τοὺς κενοὺς ἀσκούς, τοιοῦτοτρόπως ἐξογκώνει ἀνθρώπους τινὰς ἀνοήτους ἢ ὑπερηφάνεια. Οὐδεὶς ἐκ τῶν ἀνθρώπων ζῆ τὸν βίον του χωρὶς λύπην. Πρέπει νὰ ἀκούη τις πολλὰ καὶ νὰ λέγῃ ὀλίγα. Καθεὶς ἄς καταγίνεται εἰς τὴν τέχνην τὴν ὁποίαν γνωρίζει. Μερικοὶ λαοὶ ἀπολίτιστοι πιστεύουν εἰς τὰ εἶδωλα.

10. Ἑγκλιτικαὶ λέξεις

Παραδείγματα :

Θεέ μου, βοήθησέ με !

Φυτὰ τινα τοῦ κήπου μας εἶναι ἀνθισμένα.

Μερικαὶ μονοσύλλαβοι καὶ δισύλλαβοι λέξεις προφέρονται τόσον στενὰ μετὰ τῆς προηγουμένης λέξεως, ὥστε ὁ τόνος των ἢ ἀποβάλλεται ἢ ἀναβιβάζεται εἰς τὴν λήγουσαν τῆς προηγουμένης.

Αἱ μονοσύλλαβοι καὶ δισύλλαβοι αὐταὶ λέξεις λέγονται : *ἐγκλιτικαὶ* ἢ *ἐγκλιτικὰ* καὶ εἶναι αἱ ἐξῆς :

α) Οἱ τύποι τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν : *μοῦ, μοί, μέ, σοῦ, σοί, σέ, τοῦ, τῆς, τό, μᾶς, σᾶς, τῶν, τοὺς, τὰς, τά.*

β) Ἡ ἀόριστος ἀντωνυμία : *τίς, τι* εἰς ὅλας τὰς πτώσεις της.

γ) Τὰ ἐπιρρήματα : *ποῦ, πῶς, ποτέ.*

1. Πότε τὰ ἐγκλιτικὰ ἀποβάλλουν τὸν τόνον των :

α'. Ὅταν ἡ προηγουμένη λέξις εἶναι ὀξύτονος ἢ περισπωμένη παραδγ. κηπουρός τις, κηπουροὶ τινες, τιμῶ σε, τιμῶ τινα.

β'. Ὅταν ἡ προηγουμένη λέξις εἶναι παροξύτονος ἢ δὲ ἐγκλιτικὴ μονοσύλλαβος. Παραδγ. τὰ βιβλία μου, — οἱ φίλοι μου.

2. Πότε τὰ ἐγκλιτικὰ ἀναβιβάζουν τὸν τόνον των :

α'. Ὅταν ἡ προηγουμένη λέξις εἶναι προπαροξύτονος ἢ προπερισπωμένη ὁ τόνος τοῦ ἐγκλιτικοῦ ἀναβιβάζεται εἰς τὴν λήγουσαν τῆς προηγουμένης ὡς ὀξεῖα. Παραδγ. ἀνθρωπός τις, ἀνθρωποὶ τινες, — δῶρόν τι, δῶρά τινα.

β'. Ὅταν ἡ προηγουμένη εἶναι ἄτονος ἢ ἐγκλιτικὴ. Παραδγ. ἐξηλθὼν ἐκ τινος καλύβης, στενοὶ τινὲς ποτε φίλοι.

3. Πότε τὰ ἔγκλιτικά φυλάττουν τὸν τόνον των.

Ἔλα τὰ δισύλλαβα ἔγκλιτικά φυλάττουν τὸν τόνον των, ὅταν ἢ προηγουμένη λέξις εἶναι παροξύτονος. Παραδγ. ἄνθη τινύ.

75 Ἔσκησις. Νὰ κλίετε καὶ εἰς τοὺς δύο ἀριθμοὺς τὰ κατωτέρω οὐσιαστικά μὲ τὰς ἀορίστους ἀντωνυμίας των :

Ἄνθρωπός τις, οἰκία τις, κῆπός τις, πηγὴ τις.

76 Ἔσκησις. Νὰ τονιοθοῦν ὀρθῶς αἱ λέξεις τῆς ἀκολουθοῦν ἀσκήσεως, εἰς τὰς ὁποίας δὲν ἔχει τετὴν τόνος καὶ νὰ γίνῃ ἡ ἔγκλισις ὅπου ἀπαιτεῖται :

Ἦμεραν τινα ἡλιολουστον τῆς ἀνοιξεως φιλοι τινες ἐξηλθον εἰς περιπατον. Ἄφου ἐπροχωρησαν ἄρκετα ἐφθασαν τέλος εἰς τινα λοφον καὶ ἐσταματησαν πλησιον πηγης τινος. Το τοπιον ἦτο ὑπερονον. Ἡ πεδιας ἠπλουτο ἐμπροσθεν των ὡς πρασινη θαλασσα. Οἱ γεωργοι ἐφαινοντο ἀσχολουμενοι εἰς τὰς ἐργοσιας των. Ὁ λοφος ἦτο καταφυτος. Δεινδρα τινα ἦσαν ἀνθισμενα καὶ ἐσκορπιζον τὴν εὐωδιον των. Ἐκ τινος παρακειμενου ρυακιου ἤκουετο ὁ ψιθυρος τοῦ κελαρυζοντος ὕδατος, ἐνῶ τὰ πτηνα μεσα εἰς τὰ φυλλωματα κατεγινοντο ἀμεριμνα καὶ εὐχαριστημενα εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς φώλας των καὶ εἰς τὸ κελαδημα των. Εἰς τὴν θαυμασιαν αὐτην τοποθεσιαν ἐμειναν οἱ καλοι φιλοι ὅλην τὴν ἡμεραν διὰ νὰ ἀπολαουσουν τὰ καλλη τῆς φυσεως καὶ νὰ ἀναπνεουσουν τον δροσερον καὶ ζωογονον ἄερα τῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ΄.

Τὸ ρήμα

1. Ποῖαι λέξεις ὀνομάζονται ρήματα

Παραδείγματα :

ὁ μαθητὴς γράφει τὴν ἀσκησίαν του.
ὁ Ἰωάννης ἐτιμωρήθη διὰ τὴν ἀταξίαν του.
ἡ θάλασσα ἠσυχάζει.

Εἰς τὸ ἀ΄ παράδειγμα ἡ λέξις *γράφει* φανερώνει τὴν ἐνέργειαν τοῦ μαθητοῦ.

Εἰς τὸ β΄ παράδειγμα ἡ λέξις *ἐτιμωρήθη* φανερώνει τί ἔπαθε ὁ Ἰωάννης.

Εἰς τὸ γ΄ παράδειγμα ἡ λέξις *ἠσυχάζει* φανερώνει εἰς ποίαν κατάστασιν εὐρίσκεται ἡ θάλασσα.

Αἱ λέξεις αἱταί, αἱ ὁποῖαι μᾶς φανεροῦνουν, ὅτι ἔνα πρόσωπον ζῶον ἢ πρᾶγμα ἐνεργεῖ ἢ πάσχει ἢ εὐρίσκεται εἰς μίαν κατάστασιν, λέγονται *ρήματα*.

Σημ. Εὐκόλως ἀναγνωρίζομεν, ἂν μία λέξις εἶναι ρῆμα, ὅταν ἠμποροῦμεν νὰ τὴν κλίνωμεν μετὰ τὴν ἀντωνυμίαν : ἐγώ, ἐσύ, αὐτός. Παραδγ. ἐγὼ γράφω, σὺ γράφεις, αὐτός γράφει, ἐμεῖς γράφομεν κτλ.

77 ***Ἀσκησις.** Νὰ εὑρετε τὰ ρήματα, τὰ ὁποῖα ἔχει τὸ σημερινὸν μάθημα τῆς ἀγαγνώσεώς σας.

2. Τὰ παρεπόμενα τοῦ ρήματος

Καὶ τὰ ρήματα εἶναι ἀπὸ τὰ κλιτὰ μέρη τοῦ λόγου, ἀλλὰ δὲν κλίνονται ὅπως τὰ οὐσιαστικά καὶ τὰ ἐπίθετα.

Εἰς τὴν κλίσιν τῶν ρημάτων διακρίνομεν τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικά :

1. τὴν διάθεσιν	4. τὸν χρόνον
2. τὴν φωνὴν	5. τὸν ὀρθομόν
3. τὴν ἔγκλισιν	6. τὸ πρόσωπον

Αὐτὰ τὰ ἑξ χαρακτηριστικά ὀνομάζονται *παρεπόμενα* τοῦ ρήματος.

1. Ἡ διάθεσις τοῦ ρήματος.

α΄. Ὄταν τὸ ρῆμα φανερώνη ἐνέργειαν, λέγεται *ἐνεργητικὸν* ἢ

ἐνεργητικῆς διαθέσεως. Παραδγ. Ὁ Πέτρος ποτίζει τὰ ἄνθη του.
Ἡ Φωτεινὴ ράπτει τὸ φόρεμά της.

β'. Ὄταν τὸ ρῆμα φανερώη πάθος, λέγεται *παθητικὸν ἢ παθητικῆς διαθέσεως.* Παραδγ. Ὁ Δημήτριος *ἐμωρορήθη.* Ἡ σανὶς *ἐκόπη.*

γ'. Ὄταν τὸ ρῆμα φανερώη, ὅτι τὸ ὑποκείμενον δηλ. τὸ πρόσωπον, τὸ ζῶον ἢ τὸ πρᾶγμα ἐνεργεῖ, ἢ δὲ ἐνεργεῖα του ἐπιστρέφει εἰς τὸ ἴδιον, λέγεται *μέσον ρῆμα ἢ μέσης διαθέσεως.* Παραδγ. Ἡ Μαρία *κτενίζεται.* Ὁ Πατὴρ *ἐνδύεται.*

δ'. Ὄταν τὸ ρῆμα δὲν φανερώη οὔτε ἐνεργεῖαν, οὔτε πάθος, ἀλλὰ ἁπλῶς μίαν κατάστασιν οὐδετέραν, λέγεται *οὐδέτερον ἢ οὐδετέρας διαθέσεως.* Παραδγ. Ἡ θάλασσα *ἠουχάζει.* Ὁ γάτος *κοιμάται.*

2. Ἡ φωνὴ τοῦ ρήματος.

Παραδείγματα :

ἐγὼ διδάσκω	ἐγὼ διδάσκομαι
ἐγὼ γυμνάζω	ἐγὼ γυμνάζομαι
ἐγὼ θυσιάζω	ἐγὼ θυσιάζομαι.

Ἄν προσέξωμεν τὴν κατάληξιν τῶν ἀνωτέρω ρημάτων δυνάμεθα νὰ τὰ διαιρέσωμεν εἰς δύο κατηγορίας, τὰς ὁποίας ὀνομάζομεν *φωνάς.*

Ἡ πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει ὅσα ἔχουν κατάληξιν —ω καὶ λέγεται *φωνὴ ἐνεργητικῆ.* Παραδγ. λέγω, κτυπῶ, δίδω.

Ἡ δευτέρα κατηγορία περιλαμβάνει ὅσα ἔχουν κατάληξιν —ομαι καὶ λέγεται *φωνὴ παθητικῆ.* Παραδγ. διδάσκομαι, ἐκπαιδεύομαι.

78 *Ἄσκησις.* Νὰ εἴητε ἀπὸ τὸ ἀναγνωστικόν σας καὶ νὰ γράψετε εἰς τὸ τετράδιον τῆς γραμματικῆς 10 ρήματα ἐνεργητικῆς φωνῆς καὶ παραπλεύρους εἰς ἄλλην στήλην 10 ρήματα παθητικῆς φωνῆς.

3. Ἡ ἔγκλισις τοῦ ρήματος.

Α'. Εἰς κάθε φωνὴν διακρίνομεν τρεῖς ἔγκλισεις.

α'. Τὴν *ὀριστικὴν.* Ὄταν τὸ ρῆμα εὐρίσκεται εἰς τὴν ὀριστικὴν ἔγκλισιν, φανερώνει τὴν πρᾶξιν ὡς βεβαίαν καὶ ὀρισμένην. Παραδγ. παίζω, ἔπαιζον, θὰ παίξω, ἔπαιξα.

β'. Τὴν *ὑποτακτικὴν.* Ἡ ὑποτακτικὴ ἔγκλισις ἐκφράζει τὴν ἐννοίαν τοῦ ρήματος ὡς ἐξαερωμένην ἀπὸ ἄλλην ἐνεργεῖαν εἰς τὴν ὁποίαν ὑποτάσσεται. Παραδγ. περιμένω νὰ ἔλθῃ ὁ ἀδελφός μου, Τρέξε νὰ προλάβῃς.

γ'. Τὴν *προστακτικὴν*. Ἡ προστακτικὴ ἔγκλισις ἐκφράζει προσταγὴν. Παραδγ. Γράφετε γρήγορα. Ἐλθὲ ἀμέσως.

Β'. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰς τρεῖς αὐτὰς ἐγκλίσεις ἔχουν τὰ ῥήματα καὶ ἓνα τύπον, ὁ ὁποῖος ὁμοιάζει μὲ ἐπίθετον. Παραδγ. Τὸ ῥῆμα γράφω ἔχει ῥηματικὸν ἐπίθετον, ὁ γράφων, ἢ γράφουσα, τὸ γράφον.

Τὸ ῥηματικὸν αὐτὸ ἐπίθετον λέγεται *μετοχή*, διότι μετέχει καὶ τοῦ ῥήματος καὶ τοῦ ἐπιθέτου.

1. Ὅτι μετέχει τοῦ ῥήματος τὸ βλέπομεν, διότι ἔχει φωνὴν καὶ χρόνον. Παραδγ.

φ ω ν ῆ :	χ ρ ό ν ο ς :	μ ε τ ο χ ῆ
Ἐνεργητ. :	εἰς τὸ παρὸν :	ὁ γράφων, ἢ γράφουσα, τὸ γράφον
	εἰς τὸ παρελθόν :	ὁ γράψας, ἢ γράψασα, τὸ γράψαν
Παθητικὴ :	εἰς τὸ παρὸν :	ὁ γροφόμενος, ἢ γροφόμενη, τὸ γροφόμενον
» :	εἰς τὸ παρελθόν :	ὁ γεγραμμένος, ἢ γεγραμμένη, τὸ γεγραμμένον

2. Ὅτι μετέχει δὲ τοῦ ἐπιθέτου τὸ βλέπομεν, διότι ἔχει τρία γένη μὲ τρεῖς καταλήξεις καὶ κλίνεται ὡς ὄνομα ἐπίθετον εἰς τὸν ἐνικὸν καὶ τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν.

79 **Δοκίμοις*. Νὰ μάθειε τὴν σειρὰν τῶν τριῶν ἐγκλίσεων καὶ τῆς μετοχῆς καθὼς καὶ τὴν ὀρθογραφίαν των.

4. Ὁ χρόνος τοῦ ῥήματος.

Παραδείγματα :

ἐγὼ ποτίζω τὰ ἄνθη (ἢ ἐνέργεια τοῦ ῥήματος γίνεται εἰς τὸ παρὸν)
 ἐγὼ ἐπότισα τὰ ἄνθη (ἢ ἐνέργεια τοῦ ῥήματος γίνεται εἰς τὸ παρελθ.)
 ἐγὼ θὰ ποτίσω τὰ ἄνθη (ἢ ἐνέργεια τοῦ ῥήματος θὰ γίνῃ εἰς τὸ μέλλον)

Τὸ ῥῆμα λοιπὸν ἐκφράζει καὶ τὸν χρόνον κατὰ τὸν ὁποῖον γίνεται ἢ προᾶξις.

Εἶναι δὲ οἱ χρόνοι τοῦ ῥήματος ὀκτὼ καὶ εἰς τὴν ἐνεργητικὴν καὶ εἰς τὴν παθητικὴν φωνήν, οἱ ἑξῆς:

1. Ὁ *ἐνεστώς*, φανερώνει, ὅτι ἡ ἐνέργεια τοῦ ῥήματος γίνεται τώρα, εἰς τὸ παρὸν. Παραδγ. ἐγὼ γυμνάζω, ἐγὼ γυμνάζομαι.
2. Ὁ *παρατακτικός*, φανερώνει, ὅτι ἡ ἐνέργεια τοῦ ῥήματος ἐγένετο κατὰ διάρκειαν εἰς τὸ παρελθόν. Παραδγ. ἐγὼ ἐγύμναζον, ἐγὼ ἐγυμναζόμην.
3. Ὁ *μέλλων διαρκής*, φανερώνει, ὅτι ἡ ἐνέργεια θὰ γίνεται εἰς τὸ μέλλον ἀδιακόπως. Παραδγ. ἐγὼ θὰ γυμνάζω, θὰ γυμνάζομαι.
4. Ὁ *μέλλων στιγμιαίος*, φανερώνει, ὅτι ἡ ἐνέργεια θὰ γίνῃ ἀπλῶς εἰς τὸ μέλλον. Παραδγ. ἐγὼ θὰ γυμνάσω, θὰ γυμνασθῶ.

5. Ὁ ἀόριστος, φανερώνει, ὅτι ἡ ἐνέργεια ἐγένεν ἀπλῶς εἰς τὸ παρελθόν. Παραδγ. ἐγὼ ἐγύμνασα, ἐγὼ ἐγυμνάσθην.
6. Ὁ παρακείμενος, φανερώνει, ὅτι ἡ ἐνέργεια ἐγένε εἰς τὸ παρελθόν καὶ τώρα εἶναι πλέον τελειωμένη. Παραδγ. ἔχω γυμνάσει, ἔχω γυμνασθῆ.
7. Ὁ ὑπερσυντέλικος, φανερώνει, ὅτι ἡ ἐνέργεια εἶχε τελειώσει κατὰ τὸ παρελθόν, πρὶν γίνῃ κάποια ἄλλη πράξις. Παραδγ. εἶχα γυμνάσει τοὺς στρατιώτας, πρὶν ἀναχωρήσουν. Οἱ στρατιῶται εἶχον γυμνασθῆ, πρὶν ἀναχωρήσουν.
8. Ὁ τετελεσμένος μέλλον, φανερώνει, ὅτι ἡ ἐνέργεια θὰ τελειώσῃ εἰς τὸ μέλλον, πρὶν ἀρχίσῃ μιὰ ἄλλη πράξις. Παραδγ. θὰ ἔχω γυμνάσει τοὺς μαθητάς, ὅταν θὰ ἔλθῃς

80 Ἀσκησις. Νὰ μάθετε τὴν σειρὰν τῶν χρόνων καὶ τὴν ὀρθὴν γραφὴν των.

5. Ἀριθμὸς καὶ πρόσωπον τοῦ ῥήματος

Τὰ πρόσωπα τοῦ λόγου εἶναι τρία διὰ τὸν ἐνικὸν ἀριθμὸν καὶ τρία διὰ τὸν πληθυντικόν. Μᾶς βοηθοῦν δὲ εἰς τὴν κλίσιν τοῦ ῥήματος.

Παράδειγμα :

Ἐνικὸς ἀριθμὸς	Πληθυντ. ἀριθμὸς
α' πρόσωπον : ἐγὼ λέγω	α' πρόσωπον : ἡμεῖς λέγομεν
β' πρόσωπον : σὺ λέγεις	β' πρόσωπον : οἱ εἰς λέγετε
γ' πρόσωπον : αὐτὸς λέγει	γ' πρόσωπον : αὐτοὶ λέγουν.

3. Ὁ σχηματισμὸς τῶν παρεπομένων τοῦ ῥήματος

Εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν παρεπομένων τοῦ ῥήματος (δηλ. τῆς φωνῆς τῆς ἐγκλίσεως, τοῦ χρόνου, τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τοῦ προσώπου) διακρίνομεν τὰ κατωτέρω στοιχεῖα :

- α'. τὸ θέμα, τὸν χαρακτήρα καὶ τὴν κατάληξιν.
β'. τὴν αὔξησιν καὶ τὸν ἀναδιπλασιασμόν.
γ'. τὰ βοηθητικὰ μόρια καὶ τὰ βοηθητικὰ ῥήματα.

α) Τὸ θέμα, ὁ χαρακτήρ, ἡ κατάληξις

Παράδειγματα :

βλέπ-ω	λύ-ω	ἐκτιμά-ω
βλέπ-εις	λύ-εις	ἐκτιμά-εις
βλέπ-ει	λύ-ει	ἐκτιμά-ει

1. Τὸ ἀμετάβλητον μέρος τοῦ ρήματος λέγεται **θέμα** : Παραδγ. βλεπ-, λυ-, ἐκτιμα-.

2. Τὸ τελευταῖον γράμμα τοῦ θέματος λέγεται **χαρακτήρ** : Παραδγ. βλεπ-, λυ-, ἐκτιμα-.

°Όταν ὁ χαρακτήρ εἶναι φωνῆεν τὸ ρῆμα λέγεται **φωνηεντόληκτον** : λύ-ω, ἐκτιμά-ω, ἀκού-ω.

°Όταν ὁ χαρακτήρ εἶναι σύμφωνον, τὸ ρῆμα λέγεται **συμφωνόληκτον** : βλέπ-ω, λέγ-ω, δίδ-ω.

Τὰ συμφωνόληκτα δυνάμεθα νὰ τὰ χωρίσωμεν ἀναλόγως τοῦ χαρακτῆρος των εἰς : οὐρανικόληκτα, χειλικόληκτα, ὀδοντικόληκτα, ἐνρινόληκτα καὶ ὑγρόληκτα.

3. Τὸ τελευταῖον μέρος τοῦ ρήματος, τὸ ὁποῖον ἀλλάσσει κατὰ τὴν κλίσιν λέγεται **κατάληξις** : Παραδγ. βλέπ-ω, λύ-ω, ἐκτιμά-ω.

Σημ. Ἀπὸ τὴν κατάληξιν διακρίνομεν κυρίως : τὴν φωνήν, τὴν ἔγκλισιν, τὸν χρόνον, τὸν ἀριθμὸν καὶ τὸ πρόσωπον τοῦ ρήματος.

§1 Ἀσκησις. Νὰ γράψετε εἰς τὸ τετράδιόν σας κατὰ στήλας τὰ ἀκόλουθα ρήματα χωρίζοντες αὐτὰ εἰς φωνηεντόληκτα καὶ εἰς συμφωνόληκτα καὶ νὰ ὑπογραμμίσετε τὸν χαρακτήρα των.

—δένω, τιμάω, ἀμείβω, πλέκω, φωνάζω, σχηματίζω, αὐξάνω, γράφω, χωρίζω, τρέχω, λούω, παιδεύω, κοπιάζω, ἀκούω, παίζω, βασιλεύω, θέλω, ρίπτω, κλείω, λύω.

β'. Ἡ αὔξεις καὶ ὁ ἀναδιπλασιασμός

1. Συλλαβική αὔξεις

Παραδείγματα :

Ἐνεστώς	Παρατατικὸς	Ἄοριστος
γράφω	ἔγραφον	ἔγραφα
χωρίζω	ἐχώριζον	ἐχώρισα

°Όσα ρήματα ἀρχίζουν ἀπὸ σύμφωνον, λαμβάνουν εἰς τὸν παρατατικὸν καὶ τὸν ἄοριστον ἓν ε πρὸ τοῦ θέματος. Αὐτὸ τὸ ε ὀνομάζεται **συλλαβική αὔξεις**.

Σημ. 1. °Όσα ρήματα ἀρχίζουν ἀπὸ ρ εἰς τὸν παρατατικὸν καὶ τὸν ἄοριστον μαζί με τὴν αὔξησιν διπλασιάζουν καὶ τὸ ρ. Παραδγ. ρίπτω, ἔρριπτον, ἔρριψα.

Σημ. 2. Ἀνώμαλον αὔξησιν ἔχουν τὰ ρήματα : δύναμαι, ἠδυνάμην—θέλω, ἤθελον.

2. Χρονική αύξησης

Τὰ ρήματα τὰ ὁποῖα ἀρχίζουν ἀπὸ φωνῆεν ἀντὶ συλλαβικῆς αὐξήσεως, ἐκτείνουν τὸ ἀρχικὸν βραχὺ φωνῆεν τοῦ θέματος εἰς μακρόν. Ἡ ἕκτασις αὐτῆ λέγεται *χρονικὴ αὐξησης*.

Εἰς τὴν χρονικὴν αὐξησην :

τὸ α	γίνεται	ἢ ἀκούω	ἤκουον
τὸ ε	»	ἢ ἐλπίζω	ἤλπιζον
τὸ ο	»	ὦ ορίζω	ὠρίζον
τὸ αἰ	»	ἢ αἰσθάνομαι	ἤσθανόμην
τὸ εὐ	»	ἢ εὐχόμαι	ἤυχόμην
τὸ αὐ	»	ἢ αὐξάνω	ἤξανον
τὸ οἰ	»	ὦ οἰκτίρω	ὠκτιρον

Σημ. 1. Τὰ ἀκόλουθα ρήματα ἔχουν ἀνώμαλον αὐξησην: ἔχω, εἶχον—ἔλκω, εἶλκον—ἐργάζομαι, εἰργαζόμην—ἐορτάζω, ἐώρταζον, ἐώρτασα.

Σημ. 2. Τὰ ρήματα τὰ ὁποῖα εἶναι σύνθετα μὲ προθέσεις λαμβάνουν τὴν αὐξησην μετὰ τὴν πρόθεσιν. Παραδγ. ἀναγράφω—ἀνέγραψον, διαχωρίζω—διεχώριζον.

Σημ. 3. Ἡ αὐξησης γίνεται μόνον εἰς τὴν ὀριστικὴν ἔγκλισιν.

82. Ἐσκήσεις. *Νὰ γράψετε τὸν παρατατικὸν καὶ τὸν ἀόριστον τῶν κάτωθι ῥημάτων εἰς σήλας προσέχοντες εἰς τὴν αὐξησην τὴν ὁποῖαν πρέπει καθένα νὰ λάβῃ.*

(Παραδγ. ποτίζω, ἐπότιζον, ἐπότισα)

—ποτίζω, ἀγοράζω, ἀκούω, κλαίω, περιγράφω, ἀναγνωρίζω, καθορίζω, ράπτω, γυμνάζω, εὐχόμαι, λύω, διαλύω, περιτειχίζω, καταστρέφω, τρέχω, φωτίζω, μορφώνω.

3. Ἀναδιπλασιασμός.

Παραδείγματα.

γράφομαι	γεγραμμένος
λύομαι	λελυμένος

Ἐν ὅσοις ῥήμασι ἀρχίζονται ἀπὸ ἑνὸς συμφωνοῦ ἢ ἀπὸ δύο ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἑν εἶναι ἄφωνον καὶ τὸ δεύτερον ἕγγον, διπλασιάζουν τὸ ἀρχικὸν συμφωνοῦ μὲ ἑν εἰς τὴν μετοχὴν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου. Παραδγ. παιδεύομαι—πεπαιδευμένος, βλάπτομαι—βεβλαμμένος.

Ἡ ἐπανάληψις αὐτῆ τοῦ ἀρχικοῦ συμφωνοῦ μὲ ἑν ε, ἢ ὁποῖα γίνεται εἰς τὴν μετοχὴν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου, λέγεται *ἀναδιπλασιασμός*.

Σημ. 1. Ἐάν τὸ ἀρχικὸν συμφωνοῦ τοῦ ρήματος εἶναι δασύ

(χ και θ) εις τον αναδιπλασιασμον τρεπεται εις το αντιστοιχον ψιλόν. Παραδγ. χωρίζομαι—κεχωρισμένος, θάπτομαι—τεθαμμένος.

Σημ. 2. Τα ρήματα *αναγνωρίζομαι* και *κτώμαι* έχουν παθ. μετοχήν παρακειμένου: *ἀνεγνωρισμένος—κεκτημένος.*

Σημ. 3. Ἀντι αναδιπλασιασμοῦ λαμβάνει ἡ παθητικὴ μετοχὴ τοῦ παρακειμένου μόνον αὐξησιν:

α) *Συλλαβικὴν*, ὅταν τὸ ρῆμα ἀρχίζη ἀπὸ ρ ἢ ἀπὸ διπλοῦν: ζ, ξ, ψ, ἢ ἀπὸ τρία σύμφωνα. Παραδγ. *ράπτομαι—ἐρραμμένος, ζώνομαι—ἐζωσμένος, ξηραίνομαι—ἐξηραμένος, ψήνομαι—ἐψημένος, στρέφομαι—ἐστραμμένος.* Καὶ ὅσα ρήματα ἀρχίζουν ἀπὸ δύο σύμφωνα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ δεύτερον δὲν εἶναι ὑγρὸν ἢ ξνριον λαμβάνουν συλλαβικὴν αὐξησιν. Παραδγ. *κτίζομαι—ἐκτισμένος.*

β) *Χρονικὴν*, ὅταν τὸ ρῆμα ἀρχίζη ἀπὸ φωνῆν ἢ δίφθογγον. Παραδγ. *ὀρίζομαι—ὄρισμένος, αὐξάνομαι—ἠύξημένος.*

Σημ. 4. Εἰς τὰ σύνθετα ρήματα μετὰ προθέσεων ὁ ἀναδιπλασιασμός γίνεται μετὰ τὴν πρόθεσιν. Παραδγ. *συνδέομαι—συνδεδεμένος.*

Σημ. 5. Εἰς τὴν καθομιλουμένην καθαρεύουσαν σπανίως χρησιμοποιοῦμεν τὰς παθητικὰς μετοχὰς μετὰ ἀναδιπλασιασμόν. Συνηθέστερον τὰς χρησιμοποιοῦμεν χωρὶς τὸν ἀναδιπλασιασμόν. Παραδγ. (γεγραμμένος)=γραμμένος, (κεκομμένος)=κομμένος, (λελυμένος)=λυμένος. Ὅταν ὁμως εἶναι σύνθετοι μετὰ προθέσεις, φυλάττουν πάντοτε τὸν ἀναδιπλασιασμόν τῶν. Παραδγ. *συνδέομαι—συνδεδεμένος, ἀναγράφομαι—ἀναγεγραμμένος.*

83 Ἐσκῆσις. Σχηματίζετε τὰς παθητικὰς μετοχὰς τῶν κάτωθι ρημάτων. —δένομαι, γράφομαι, φθείρομαι, φωτίζομαι, μορφώνομαι, ράπτομαι, βρέχομαι, ψηφίζομαι, καλύπτομαι, διαλύομαι, διδάσκομαι, φυλάττομαι, ἀποκόπτομαι, τιμῶμαι, ζυγίζομαι.

γ) Βοηθητικὰ μόρια καὶ βοηθητικὰ ρήματα

Οἱ δίσφοροι χρόνοι τοῦ ρήματος κατὰ τὴν κλίσιν τῶν ἄλλοτε εἶναι ἅπλοὶ καὶ ἄλλοτε σύνθετοι. Ὅταν εἶναι ἅπλοὶ λέγονται *μονολεκτικοί*, ὅταν δὲ εἶναι σύνθετοι λέγονται *περιφραστικοί*.

Παραδείγματα :

Μονολεκτικοὶ χρόνοι

Περιφραστικοὶ χρόνοι

ἐγερτῶς

δένω

μέλλων διαρκῆς

θα δένω

παρατατικὸς ἔδενον

μέλλων στιγμιαῖος

θα δέσω

ἀόριστος ἔδεσα

παρακειμένος

ἔχω δέσει

Διὰ τὰ σχηματίζομεν τοὺς περιφραστικούς τύπους τοῦ ρήματος χρησιμοποιοῦμεν :

α) *Τὰ βοηθητικὰ μόρια :* Τὸ μόριον *θα* διὰ τοὺς δύο μέλλον-

τας (παραδγ. θά λύω—θά λύσω). Τὸ μόριον *νά* διὰ τὴν ὑποτακτικὴν (παραδγ. *νά* λύω—*νά* λύσω). Τὸ μόριον *ἄς* διὰ τὴν προστακτικὴν (παραδγ. *ἄς* λύη—*ἄς* λύση).

β) *Τὰ βοηθητικὰ ρήματα*. Τὸ βοηθητικὸν ρῆμα *ἔχω* διὰ τὸν ἐνεργητικὸν παθητικὸν παρακείμενον καὶ ὑπερσυντέλικον (παραδγ. *ἔχω* λύσει—*εἶχον* λύσει, *ἔχω* λυθῆ—*εἶχον* λυθῆ) καὶ τὸ βοηθητικὸν ρῆμα *εἶμαι* διὰ τὸν παθητικὸν παρακείμενον καὶ ὑπερσυντέλικον (παραδγ. *εἶμαι* λελυμένος—*ἦμην* λελυμένος).

4. Κλίσις τῶν βοηθητικῶν ρημάτων

Τὰ βοηθητικὰ ρήματα εἶναι δύο: τὸ *ἔχω* καὶ τὸ *εἶμαι*.

Σημ. Λέγονται βοηθητικά, διότι μᾶς βοηθοῦν εἰς τὴν κλίσιν τῶν ἄλλων ρημάτων.

α'. Τὸ ρῆμα *ἔχω*

Ὅριστικὴ	Ὑποτακτικὴ	Προστακτικὴ	Μετοχὴ
<i>ἔχω</i>	<i>νά ἔχω</i>		
<i>ἔχεις</i>	<i>νά ἔχῃς</i>	<i>ἔχε</i>	<i>ὁ ἔχων</i>
<i>ἔχει</i>	<i>νά ἔχῃ</i>	<i>ἄς ἔχῃ</i>	<i>ἡ ἔχουσα</i>
<i>ἔχομεν</i>	<i>νά ἔχωμεν</i>		<i>τὸ ἔχον</i>
<i>ἔχετε</i>	<i>νά ἔχετε</i>	<i>ἔχετε</i>	
<i>ἔχουν</i>	<i>νά ἔχουν</i>	<i>ἄς ἔχουν</i>	

Παρατατικός: *εἶχον, εἶχες, εἶχε, εἶχομεν, εἶχετε, εἶχον.*

Μέλλων: *θά ἔξω, θά ἔχῃς, θά ἔχῃ, θά ἔχωμεν, θά ἔχετε, θά ἔχουν.*

β'. Τὸ ρῆμα *εἶμαι*

Ὅριστικὴ	Ὑποτακτικὴ	Προστακτικὴ	Μετοχὴ
<i>εἶμαι</i>	<i>νά εἶμαι</i>		
<i>εἶσαι</i>	<i>νά εἶσαι</i>	<i>ἔσο ἢ ἄς εἶσαι</i>	<i>ὁ ὢν</i>
<i>εἶναι</i>	<i>νά εἶναι</i>	<i>ἔστω ἢ ἄς εἶναι</i>	<i>ἡ οὔσα</i>
<i>εἶμεθα</i>	<i>νά εἶμεθα</i>		<i>τὸ ὄν</i>
<i>εἴσθε</i>	<i>νά εἴσθε</i>	<i>ἔστε ἢ ἄς εἴσθε</i>	
<i>εἶναι</i>	<i>νά εἶναι</i>	<i>ἔστωσαν ἢ ἄς εἶναι</i>	

Παρατατικός: *ἦμην, ἦσο, ἦτο, ἦμεθα, ἦσθε, ἦσαν.*

Μέλλων: *θά εἶμαι, θά εἶσαι, θά εἶναι, θά εἶμεθα, θά εἴσθε, θά εἶναι*

84 **Άσκησης*. Νὰ κλίετε εἰς τὸ τετραδίον σας τὰ δύο βοηθητικά ῥήματα καὶ νὰ μάθετε τὴν ὀρθογραφίαν των.

5. Διαίρεσις τῶν ῥημάτων

Τὰ ῥήματα κατὰ τὴν κλίσιν των παρουσιάζουν ὄρισμένας διαφοράς. Διὰ τὴν εὐκολωτέραν των ἐκμάθησιν οἱ Γραμματικοὶ τὰ ἐχώρισαν εἰς δύο μεγάλας ομάδας : εἰς *βαρύτενα* καὶ εἰς *περισπώμενα*.

Ἡ πρώτη ὁμὰς λέγεται *συζυγία τῶν βαρυτόνων* ἢ δὲ δευτέρα, *συζυγία τῶν περισπωμένων*.

α) *Βαρύτενα* ὀνομάζονται ὅσα ῥήματα παροξύνονται εἰς τὴν ἐνεργητικὴν φωνήν, ἢ προπαροξύνονται εἰς τὴν παθητικὴν : παραδγ. λύω—λύομαι, γράφω—γράφομαι.

β) *Περισπώμενα* ὀνομάζονται ὅσα ῥήματα περισπῶνται εἰς τὴν ἐνεργητικὴν φωνήν, ἢ προπερισπῶνται εἰς τὴν παθητικὴν : παραδγ. ἐκτιμῶ—ἐκτιμῶμαι, τιμωρῶ—τιμωροῦμαι.

85 **Άσκησης*. Νὰ εἴχετε ἀπὸ τὰ ἀναγνωστικά σας πέντε βαρύτενα ῥήματα εἰς -ω καὶ πέντε εἰς -ομαι. Ἐπίσης πέντε περισπώμενα ῥήματα εἰς -ῶ καὶ πέντε εἰς -ῶμαι ἢ -οῦμαι καὶ νὰ γράψετε κατὰ λέξεις εἰς τὸ τετραδίον σας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ΄.

Κλίσεις τῶν ρημάτων

1. Πρώτη συζυγία—Βαρύτονα

Ἐνεργητικὴ φωνή				
	Ὅριστικὴ	Ἐποτακτικὴ	Προστακτικὴ	Μετοχὴ
Ἐνεστώς	λύ-ω	νά λύ-ω		
	λύ-εις	νά λύ-ης	λύ-ε	ὁ λύ-ων
	λύ-ει	νά λύ-η	ᾶς λύ-η	ἡ λύ-ουσα
	λύ-ομεν	νά λύ-ομεν		τὸ λύ-ον
	λύ-ετε	νά λύ-ετε	λύ-ετε	
	λύ-ουν	νά λύ-ουν	ᾶς λύ-ουν	
Παρατατικὸς	ἔλυ-ον, ἔλυ-ες, ἔλυ-ε, ἐλύ-ομεν, ἐλύ-ετε, ἔλυ-ον			
Μέλλον Διαρκῆς	θὰ λύ-ω, θὰ λύ-ης, θὰ λύ-η, θὰ λύ-ομεν, θὰ λύ-ετε, θὰ λύ-ουν			
Μέλλον Στιγμαῖος	θὰ λύ-σω, θὰ λύ-σης, θὰ λύ-σῃ, θὰ λύ-σωμεν, θὰ λύ-σετε, θὰ λύ-σουν			
Ἀοριστός	ἔλυ-σα	νά λύ-σω		
	ἔλυ-σες	νά λύ-σης	λύ-σε	ὁ λύ-σας
	ἔλυ-σε	νά λύ-σῃ	ᾶς λύ-σῃ	ἡ λύ-σασα
	ἐλύ-σαμεν	νά λύ-σωμεν		τὸ λύ-σαν
	ἐλύ-σατε	νά λύ-σετε	λύ-σατε	
	ἔλυ-σαν	νά λύ-σουν	ᾶς λύ-σουν	
Παρακείμενος	ἔχω λύ-σει	νά ἔχω λύσει		
	ἔχεις λύ-σει	νά ἔχῃς λύσει		
	ἔχει λύ-σει	νά ἔχῃ λύσει		
	ἔχομεν λύ-σει	νά ἔχωμεν λύσει		
	ἔχετε λύ-σει	νά ἔχετε λύσει		
	ἔχουν λύ-σει	νά ἔχουν λύσει		
Ἐπικείμενος	εἶχον λύσει, εἶχες λύσει, εἶχε λύσει, εἶχομεν λύσει, εἶχετε λύσει, εἶχον λύσει.			
Τετελεσμένος Μέλλον	θὰ ἔχω λύσει, θὰ ἔχῃς λύσει, θὰ ἔχῃ λύσει, θὰ ἔχωμεν λύσει, θὰ ἔχετε λύσει, θὰ ἔχουν λύσει			

Παθητική φωνή

	Ὀριστική	Ὑποτακτική	Προστακτική	Μετοχή
Ἐνεστώς	λύ-ομαι λύ-εσαι λύ-εται λυ-όμεθα λύ-εσθε λύ-ονται	νά λύ-ομαι νά λύ-εσαι νά λύ-εται νά λυ-όμεθα νά λύ-εσθε νά λύ-ονται	νά λύ-εσαι ἄς λύ-εται λύ-εσθε ἄς λύ-ονται	ὁ λυ-όμενος ἡ λυ-ομένη τὸ λυ-όμενον
Παρατατικός	ἔλυ-όμην, ἔλυ-εσο, ἔλυ-ετο, ἔλυ-όμεθα, ἔλυ-εσθε, ἔλυ-οντο			
Μέλλον Διαρκείας	θά λύ-ομαι, θά λύ-εσαι, θά λύ-εται θά λυ-όμεθα, θά λυ-εσθε, θά λυ-ονται			
Μέλλον Στιγμιαῖος	θά λυ-θῶ, θά λυ-θῆς, θά λυ-θῆ θά λυ-θῶμεν, θά λυ-θῆτε, θά λυ-θούν			
Ἀόριστος	ἔλυ-θην ἔλυ-θης ἔλυ-θη ἔλυ-θημεν ἔλυ-θητε ἔλυ-θησαν	νά λυ-θῶ νά λυ-θῆς νά λυ-θῆ νά λυ-θῶμεν νά λυ-θῆτε νά λυ-θούν	νά λυ-θῆς ἄς λυ-θῆ λυ-θῆτε ἄς λυ-θούν	ὁ λυ-θείς ἡ λυ-θείσα τὸ λυ-θέν
Παρακείμενος	ἔχω λυθῆ ἔχεις λυθῆ ἔχει λυθῆ ἔχομεν λυθῆ ἔχετε λυθῆ ἔχουν λυθῆ	νά ἔχω λυθῆ νά ἔχεις λυθῆ νά ἔχει λυθῆ νά ἔχομεν λυθῆ νά ἔχετε λυθῆ νά ἔχουν λυθῆ		ὁ λελυ-μένος (ὁ λυμένος) ἡ λελυ-μένη (ἡ λυμένη) τὸ λελυ-μένον (τὸ λυμένον)
Ὑπερσυν-τέλικος	εἶχον λυθῆ, εἶχες λυθῆ, εἶχε λυθῆ, εἶχομεν λυθῆ, εἶχετε λυθῆ, εἶχουν λυθῆ.			
Τετελεσμένος Μέλλον	θά ἔχω λυθῆ, θά ἔχεις λυθῆ, θά ἔχει λυθῆ θά ἔχομεν λυθῆ, θά ἔχετε λυθῆ, θά ἔχουν λυθῆ			

Παρατηρήσεις εις τὴν κλίσιν τῶν ρημάτων.

1. Ὁ παρατατικός, οἱ δύο μέλλοντες, ὁ ὑπερσυντέλικος καὶ ὁ τετελεσμένος μέλλον σχηματίζονται μόνον εἰς τὴν ὀριστικὴν.

2. Εἰς τοὺς περιφραστικούς χρόνους τῶν τριῶν ἐγκλίσεων, ὅταν προηγῶνται ταῦ ῥήματος τὰ μόρια: **θά, νά, ἄς** (ἵνα ἄν), τότε αἱ κατάληξεις **-ης -η -ομεν -ομεθα** γράφονται μὲ ἦτα καὶ ὠμέγα, (θά γράφης, θά γράφη, θά γράφωμεν, θά γράφωμαι, θά γραφώμεθα).

3. Οἱ χρόνοι τοῦ ῥήματος εἰς ὅλας τὰς ἐγκλίσεις σχηματίζονται ἀπὸ δύο θέματα: ἀπὸ τὸ θέμα τοῦ ἐνεστώτος καὶ ἀπὸ τὸ θέμα τοῦ ἀορίστου.

Σημ. 1. Ἀπὸ τὸ θέμα τοῦ ἐνεστώτος σχηματίζονται: ὁ ἐνεστὼς εἰς ὅλας τὰς ἐγκλίσεις, ὁ παρατατικός καὶ ὁ μέλλον διαρκῆς (θέμα **λυ—: λύ-ω**). Ἀπὸ τὸ θέμα τοῦ ἀορίστου σχηματίζονται: ὁ ἀόριστος, ὁ μέλλον στιγμιαίος, ὁ παρακείμενος, ὁ ὑπερσυντέλικος καὶ ὁ τετελεσμένος μέλλον (θέμα **λυσ—: ἔ-λυσ-α**).

4. Ἡ προστακτικὴ δὲν ἔχει πρῶτον πρόσωπον οὔτε εἰς τὸν ἐνικόν οὔτε εἰς τὸν πληθυντικὸν ἀριθμόν.

5. Ὁ παθητικός παρακείμενος ὁ ὑπερσυντέλικος καὶ ὁ τετελεσμένος μέλλον σχηματίζονται καὶ μὲ τὸ βοηθητικὸν ῥῆμα **εἶμαι** ὡς ἐξῆς.

Παθητ. παρακείμενος: εἶμαι λελυμένος (= ἔχω λυθῆ), εἶσαι λελυμένος, εἶναι λελυμένος, εἶμεθα λελυμένοι, εἶσθε λελυμένοι, εἶναι λελυμένοι.

Παθητ. ὑπερσυντέλικος: ἦμην λελυμένος (= εἶχον λυθῆ), ἦσο λελυμένος, ἦτο λελυμένος, ἦμεθα λελυμένοι, ἦσθε λελυμένοι, ἦσαν λελυμένοι.

Παθητ. τετελ. μέλλον: θά εἶμαι λελυμένος (= θά ἔχω λυθῆ), θά εἶσαι λελυμένος, θά εἶναι λελυμένος, θά εἶμεθα λελυμένοι, θά εἶσθε λελυμένοι, θά εἶναι λελυμένοι.

Σημ. 2. Τὸ τρίτον πληθυντικὸν πρόσωπον τοῦ ἐνεστώτος ἔχει κατάληξιν συνήθως **-ουν**. Πολλάκις ὁμως καὶ κατάληξιν **-ουσι** καὶ **-ωσι**. Παραδγ. λύουν καὶ λύουσι, νά λύουν καὶ νά λύωσι. Ἐπίσης τὸ δεύτερον πληθυντικὸν πρόσωπον τοῦ ἐνεστώτος τῆς ὑποτακτικῆς ἔχει καὶ κατάληξιν **-ητε, -ησθε** καὶ **σητε**. Παραδγ. νά λύετε καὶ νά λύητε, νά λύεσθε καὶ νά λύσθε, νά λύοτε καὶ νά λύσητε.

2. Ἀνωμαλίες εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν συμφωνολήκτων

α) Εἰς τὰ *χειλικόληκτα*, δηλ. ὅσα ἔχουν χαρακτηριστὰ π, β, φ.

1. Ὁ θεματικὸς χαρακτήρ π, β, φ μετὰ τῆς καταλήξεως -σα τοῦ ἀορίστου συγχωνεύεται εἰς ψ. παραδγ. τρέπω: ἐτρέπ+σα=ἔτρεψα, τρίβω: ἐτριβ+σα=ἔτριψα, γράφω: ἔγραφ+σα=ἔγραψα.

2. Ὁ χαρακτήρ π, β, φ πρὸ τῆς καταλήξεως -μένος τῆς μετοχῆς τοῦ παθ. παρακειμένου ἀφομοιοῦται: τετριβ+μένος=τετριμμένος.

Σημ. Ὅμοίως σχηματίζουσι τὴν μετοχὴν τῶν καὶ τὰ λήγοντα εἰς -πτῶ: βλάπτομαι—βεβλαμμένος.

3. Ὁ χαρακτήρ π, β, φ πρὸ τῆς καταλήξεως -θην τοῦ παθ. ἀορίστου τρέπεται εἰς φ παραδγ. πέμπω: (ἐπέμπθην)=ἔπέμφθην.

β) Εἰς τὰ *σθονικόληκτα*, δηλ. ὅσα ἔχουν χαρακτηριστὰ κ, γ, χ.

1. Ὁ χαρακτήρ κ, γ, χ μετὰ τῆς καταλήξεως -σα τοῦ ἀορίστου συγχωνεύεται εἰς ξ. παραδγ. πλέκω: ἔπλεκ+σα=ἔπλεξα, βρέχω: ἔβροχ+σα=ἔβροξα.

2. Ὁ χαρακτήρ κ, γ, χ πρὸ τῆς καταλήξεως -μένος τῆς μετοχῆς τοῦ παθ. παρακειμένου τρέπεται εἰς γ. παραδγ. βρέχω—βεβρογμένος περιπλέκω—περιπεπλεγμένος

Σημ. Ὅμοίως σχηματίζουσι τὸν ἔνεργ ἀορίστον καὶ τὴν μετοχὴν τοῦ παθ. παρακειμένου καὶ τὰ λήγοντα εἰς -τιω ἢ -σω καὶ μερικὰ εἰς -ζω. παραδγ. κηρύττω, ἐκήρυξα, κηκρυγμένος—ὑποστηρίζω, ὑπεστήριξα, ὑπεστηρίγμένος.

3. Ὁ χαρακτήρ κ, γ, χ πρὸ τῆς καταλήξεως -θην τοῦ παθητ. ἀορίστου τρέπεται εἰς χ. παραδγ. πλέκω—ἐπλέχθην.

γ) Εἰς τὰ *δδονικόληκτα*, δηλ. ὅσα ἔχουν χαρακτηριστὰ δ, θ.

1. Ὁ χαρακτήρ δ, θ ὅταν εὔφθῃ πρὸ τῆς καταλήξεως -σα ἀποβάλλεται. Παραδγ. σπεύδω: (ἔσπευδσα)=ἔσπευσα, πείθω: (ἔπειθσα)=ἔπεισα.

2. Ὁ χαρακτήρ δ, θ πρὸ τῆς καταλήξεως -μένος τῆς μετοχῆς τοῦ παθητ. παρακειμένου τρέπεται εἰς σ. Παραδγ. σπεύδω—ἔσπευσμένος πείθω—λελεισμένος.

3. Ὁ χαρακτήρ δ, θ πρὸ τῆς καταλήξεως -θην τοῦ παθητ. ἀορίστου τρέπεται εἰς σ. Παραδγ. πείθω—ἔτείσθην.

Σημ. 1. Κατὰ τὰ δδοντικόληκτα σχηματίζονται καὶ τὰ περισσώτερα ρήματα, πού λήγουσι εἰς -ζω (ποτίζω, ἐποτίσθην, νεποτισμένος).

Σημ. 2. Τὰ εἰς -ίζω ρήματα γράφονται με γιώτα.

Παραδγ. ποτίζω, καθαρίζω, βυτανίζω κλπ. Ἐξαιροῦνται τὰ: ἀθροίζω, ἀναβλύζω, γογγύζω, κατακλύζω, κελαρύζω, δακρύζω, συγχύζω, δανείζω

δ) Τὰ ὑγρόληκτα καὶ ἐνεργόληκτα, δηλ. ὅσα ἔχουν χαρακτηριστῆρα λ, ρ—μ, ν, σχηματίζουν τὸν ἐνεργητικὸν ἀόριστον εἰς -α. Παραδγ. δέρω, ἔδειρα, ἀγγέλλω—ἤγγελα, κρίνω—ἐκρίνα.

Σημ. 1. Τὰ ρήματα τὰ λήγοντα εἰς -λλω γράφονται εἰς τὸν ἐνε-
στῶτα, παρατατικὸν καὶ μέλλ. διαρκῆ με δύο λ. Παραδγ. στέλλω,
ἔστελλον, θά στέλλω. Ἐξαιροῦνται τὰ: θέλω, ὀφείλω, ὠφελεῶ.

Σημ. 2. Ὅσα ὑγρόληκτα ἔχουν πρὸ τοῦ χαρακτηριστῆρος ε, τὸ τρέ-
που εἰς τὸν ἐνεργητικὸν ἀόριστον εἰς εε. Παραδγ. στέλλω—ἔστειλα.
δέρω—ἔδειρα.

3. Ἐνεργητικὸς ἀόριστος β'

Μερικὰ ρήματα δὲν σχηματίζουν ἐνεργητικὸν ἀόριστον εἰς -σα ἢ
-α ἀλλὰ τὰ σχηματίζουν με κατάληξιν -ον. Παραδγ. μαθάνω ἀόρ.
ἔμαθον, πίνω ἀόρ. ἔπιον, φεύγω ἀόρ. ἔφυγον.

Ὁ ἀόριστος αὐτὸς ὀνομάζεται *ἐνεργητικὸς ἀόριστος β'* καὶ κλι-
νεται ὡς ἑξῆς :

	Ὅριστική	Ὑποτακτική	Προστακτική	Μετοχή
ἐνεργητικὸς ἀόριστος β'	ἔμαθον	νὰ μάθω		
	ἔμαθες	νὰ μάθης	μάθε	ὁ μαθὼν
	ἔμαθε	νὰ μάθῃ.	ἄς μάθῃ	ἡ μαθοῦσα
	ἔμάθουμεν	νὰ μάθωμεν		τὸ μαθὼν
	ἔμάθατε	νὰ μάθετε	μάθετε	
	ἔμαθον	νὰ μάθουν	ἄς μάθουν	

Παρατηρήσεις.

Τὸ δεύτερον ἐνικὸν πρόσωπον τῆς προστακτικῆς εἰς τοὺς ἐνεργη-
τικὸς ἀορίστους β' : ἤλθον, εὔρον, εἶπον, εἶδον, τονίζεται ἐπὶ τῆς λη-
γούσης : ἔλθέ, εὔρέ, εἶπέ, ἰδέ, τοῦ δὲ ἐνεργ. ἀορ. β' ἔλαβον ἔχει δύο
τύπους : λαβε καὶ λαβέ.

Ὁ ἐνεργ. ἀόριστος β' εἶδον μόνον εἰς τὴν ὀριστικὴν γράφεται με
ει. Εἰς τὰς ἄλλας ἐγκλίσεις γράφεται με ε. Παραδγ. νὰ ἰδῶ, νὰ ἰδῆς—
ἰδέ, ἄς ἰδῆ, ἰδέτε—ὁ ἰδών.

86 Ἐσκῆσις. Νὰ κλινετὲ τὸν παρατατικὸν καὶ τὸν ἐνεργ. ἀόριστον β' ἀπὸ
τὰ ἀκόλουθα ρήματα.

—λαμβάνω, εὐρίσκω, φεύγω (ἀόρ. β' ἔφυγον), λέγω (ἀόρ. β' εἶπον)
πάσχω, τρώγω (ἀόρ. β' ἔφαγον), πίνω.

4. Παθητικὸς ἀόριστος β'

Μερικὰ συμφωνόληκτα ρήματα σχηματίζουν τὸν παθητικὸν ἀόριστον μὲ κατάληξιν -ην (ἀντὶ -θην). Παραδγ. γράφομαι, ἐγράφην—στέλλομαι, ἐστάλην—κόπτομαι, ἐκόπην. Ὁ ἀόριστος αὐτὸς ὀνομάζεται παθητικὸς ἀόριστος β' καὶ κλίνεται ὡς ἑξῆς :

	Ὁριστική	Ὑποτακτική	Προστακτική	Μετοχή
Παθ. ἀόριστος β'	ἐγράφην	νά γραφῶ		
	ἐγράφης	νά γραφῆς	νά γραφῆς	ὁ γραφεὶς
	ἐγράφη	νά γραφῆ	ἄς γραφῆ	ἡ γραφεῖσα
	ἐγράφημεν	νά γραφώμεν		τὸ γραφέν
	ἐγράφητε	νά γραφῆτε	γραφῆτε	
	ἐγράφησαν	νά γραφοῦν	ἄς γραφοῦν	

Παρατηρήσεις.

Ὅσα ρήματα σχηματίζουν παθ. ἀόριστον β' καὶ ἔχουν πρὸ τοῦ χαρακτήρος των ε ἢ ει τὸ τρέπουν εἰς α. Παραδ. στέλλω, ἐστάλην—φθείρω, ἐφθάσθην—τρέφω, ἐτρέφην.

Τὰ ρήματα πλήττομαι καὶ ἐκπλήττομαι ἔχουν παθ. ἀορ. β' ἐπλήγην—ἔξεπλάγην.

87 Ἄσκησις. Νὰ σχηματίσετε τὸν παθητικὸν ἀόριστον β' ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα ρήματα καὶ νὰ κλίνετε δύο ἐξ αὐτῶν εἰς ὅλας τὰς ἐγκλίσεις τοῦ χρόνου τούτου. στρέφομαι, βρέχομαι, βάφομαι, τρέφομαι, σήπομαι, κόπτομαι. σπείρομαι, φαίνομαι, βλέπτομαι, ἐγγράφομαι.

5. Δευτέρα συζυγία—περισπώμενα (ἢ συνηρημένα)

Διαιρέσεις τῶν περισπωμένων ἢ συνηρημένων ρημάτων

Περισπώμενα ρήματα λέγονται ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα α) εἰς τὸν ἐνεστώτα τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς τονίζονται εἰς τὴν λήγουσαν καὶ περισπῶνται. Παραδγ. μελετῶ, πωλῶ καὶ β) εἰς τὸν ἐνεστώτα τῆς παθητικῆς φωνῆς τονίζονται εἰς τὴν παραλήγουσαν καὶ περισπῶνται. Παραδγ. τιμῶμαι, κοιμῶμαι.

Τὰ περισπώμενα ρήματα εἶναι ὅλα φωνηεντόληκτα. Ἐπειδὴ δὲ συναίρουσιν τὸν χαρακτήρα των μὲ τὴν κατάληξιν διὰ τοῦτο λέγονται καὶ συνηρημένα.

Παραδ. τιμά—ω=τιμῶ, ποιέω—ῶ=ποιῶ, δηλό—ω=δηλῶ, τιμάομαι=τιμῶμαι.

Τὰ συνηρημένα ῥήματα τὰ διαιροῦμεν εἰς τρεῖς τάξεις.

α) Τῆς πρώτης τάξεως ἔχουν χαρακτῆρα -α (τιμά—ω=τιμῶ).

β) Τῆς δευτέρας τάξεως ἔχουν χαρακτῆρα -ε (κινέ—ω=κινῶ).

γ) Τῆς τρίτης τάξεως ἔχουν χαρακτῆρα -ο (δηλό—ω=δηλῶ).

Τὰ περισπώμενα ἢ συνηρημένα ῥήματα παρουσιάζουν διαφορὰν εἰς τὴν κλίσιν τοῦ ἐνεστώτος καὶ τοῦ παρατατικοῦ τῆς ἐνεργητικῆς καὶ παθητικῆς φωνῆς. Εἰς τοὺς ἄλλους ὁμοῦς χρόνους κλίνονται ὅπως καὶ τὰ βαρύτονα.

6. Κλίσις τῶν περισπωμένων ῥημάτων

Τάξις α' (μὲ χαρακτῆρα -α: τιμάω=τιμῶ)

Ἐνεργητικὴ φωνή

	Ὅριστικὴ	Ὑποτακτικὴ	Προστακτικὴ	Μετοχὴ
Ἐνεστώσ	τιμῶ	νά τιμῶ		ὁ τιμῶν ἢ τιμῶσα τὸ τιμῶν
	τιμᾶ	νά τιμᾶς	τίμα	
	τιμᾷ	νά τιμᾷ	ᾶς τιμᾶ	
	τιμῶμεν	νά τιμῶμεν		
	τιμᾶτε	νά τιμᾶτε	τιμᾶτε	
	τιμοῦν	νά τιμοῦν	ᾶς τιμοῦν	

Παρατατικός: ἐτίμων, ἐτίμας, ἐτίμα, ἐτιμῶμεν, ἐτιμᾶτε, ἐτίμων.

Παθητικὴ φωνή

	Ὅριστικὴ	Ὑποτακτικὴ	Προστακτικὴ	Μετοχὴ
Ἐνεστώσ	τιμῶμαι	νά τιμῶμαι		ὁ τιμώμενος ἢ τιμώμενη τὸ τιμώμενον
	τιμᾶσαι	νά τιμᾶσαι	νά τιμᾶσαι	
	τιμᾶται	νά τιμᾶται	ᾶς τιμᾶται	
	τιμώμεθα	νά τιμώμεθα		
	τιμᾶσθε	νά τιμᾶσθε	νά τιμᾶσθε	
	τιμῶνται	νά τιμῶνται	ᾶς τιμῶνται	

Παρατατικός: ἐτιμώμην, ἐτιμᾶσο, ἐτιμᾶτο, ἐτιμώμεθα, ἐτιμᾶσθε, ἐτιμῶντο.

88 Ἀσκήσις. Νά κλίετε μερικά ἀπό τὰ ἀκόλουθα ῥήματα κατὰ τὴν τιμῶ.
—μελετῶ, νικῶ, ἀγαπῶ, ἐκτιμῶ, χαλῶ, μειδιῶ, φιλονικῶ

Τάξις β' (μὲ χαρακτῆρα -ε: κινέω—ῶ)

Ἐνεργητικὴ φωνή

	Ὅριστικὴ	Ἑποτακτικὴ	Προστακτικὴ	Μετοχὴ
Ἐνεστῶς	κινῶ	νά κινῶ		
	κινεῖς	νά κινῆς	νά κινῆς	ὁ κινῶν
	κινεῖ	νά κινῆ	ᾄς κινῆ	ἡ κινούσα
	κινούμεν	νά κινῶμεν		τὸ κινοῦν
	κινεῖτε	νά κινῆτε	κινεῖτε	
	κινοῦν	νά κινοῦν	ᾄς κινοῦν	

Παρατατικός: ἐκίνουν, ἐκίνεις, ἐκίνει, ἐκινούμεν, ἐκινεῖτε, ἐκίνουν.

Παθητικὴ φωνή

	Ὅριστικὴ	Ἑποτακτικὴ	Προστακτικὴ	Μετοχὴ
Ἐνεστῶς	κινούμαι	νά κινῶμαι		
	κινεῖσαι	νά κινῆσαι	νά κινῆται	ὁ κινούμενος
	κινεῖται	νά κινῆται	ᾄς κινῆται	ἡ κινουμένη
	κινούμεθα	νά κινῶμεθα		τὸ κινούμενον
	κινεῖσθε	νά κινῆσθε	νά κινῆσθε	
	κινοῦνται	νά κινῶνται	ᾄς κινοῦνται	

Παρατατικός: ἐκινούμην, ἐκινεῖσο, ἐκινεῖτο,
ἐκινούμεθα, ἐκινεῖσθε, ἐκινούντο.

89 Ἀσκήσις. Νά κλιθῶν μερικά ἀπό τὰ ἀκόλουθα ῥήματα κατὰ τὴν τιμῶ.
—ἀφαιρῶ, φιλῶ, ἀκολουθῶ, ὁμολογῶ, ποιῶ, ἄρκω, πωλῶ, ἐπαινῶ.

Τάξις γ' (μὲ χαρακτηριστῆρα -ο : δηλώ-ω)

Ἑνεργητικὴ φωνή				
	Ὅριστικὴ	Ἑποτακτικὴ	Προστακτικὴ	Μετοχή
Ἑνεσιῶς	δηλῶ	νά δηλῶ		ὁ δηλῶν
	δηλοῖς	νά δηλοῖς	νά δηλοῖς	ἡ δηλοῦσα
	δηλοῖ	νά δηλοῖ	ἄς δηλοῖ	τὸ δηλοῦν
	δηλοῦμεν	νά δηλώμεν		
	δηλοῦτε	νά δηλοῦτε	δηλοῦτε	
	δηλοῦν	νά δηλοῦν	ἄς δηλοῦν	

Παρατατικός : ἐδήλουν, ἐδήλους, ἐδήλου, ἐδηλοῦμεν, ἐδηλοῦτε, ἐδήλου

Παθητικὴ φωνή				
	Ὅριστικὴ	Ἑποτακτικὴ	Προστακτικὴ	Μετοχή
Ἑνεσιῶς	δηλοῦμαι	νά δηλοῦμαι		ὁ δηλούμενος
	δηλοῦσαι	νά δηλοῦσαι	νά δηλοῦσαι	ἡ δηλουμένη
	δηλοῦται	νά δηλοῦται	ἄς δηλοῦται	τὸ δηλούμενον
	δηλούμεθα	νά δηλούμεθα		
	δηλοῦσθε	νά δηλοῦσθε	νά δηλοῦσθε	
	δηλοῦνται	νά δηλοῦνται	ἄς δηλοῦνται	

Παρατατικός : ἐδηλούμην, ἐδηλοῦσο, ἐδηλοῦτο, ἐδηλούμεθα, ἐδηλοῦσθε, ἐδηλοῦντο.

90 Ἐσκήσεις. Νά κλιθῶν μερικὰ ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα ρήματα κατὰ τό : δηλῶ, πληρῶ, ἀξιῶ, σημειῶ, ἀνορθῶ, ἐκμισθῶ, βεβαιῶ.

Γενικαὶ παρατηρήσεις διὰ τὰ περισπώμενα

1. Εἰς τὰ περισπώμενα ρήματα τὸ ἐκ τῆς συναιρέσεως προερχόμενον φωνὴν ἢ δίφθογγον, ἐὰν τονίζεται περισπᾶται. Παραδγ. νικάω-νικᾶεις—νικᾶεις—νικᾶεις—δμολογέομεν-δμολογοῦμεν.

2. Ὅλα τὰ εἰς -οω ρήματα τῆς γ' τάξεως εἰς τὴν ἄλλην καθαρεύουσαν συνήθως τελειώνουν εἰς -ωνω. Παραδγ. δηλώω—δηλῶ=

δηλώνω, ἀνορθόω—ἀνορθῶ=ἀνορθώνω. Χρησιμοποιούνται ὅμως καὶ οἱ παλαιότεροι τύποι κυρίως τῶν ρημάτων : βεβαιῶ, δηλῶ, ἀξιῶ.

3. Συννηρημένον ῥήμα εἶναι καὶ τὸ ζῶ, τὸ ὁποῖον κλίνεται ὡς ἑξῆς :

- Ἐνεστώσ ὀριστικῆς : ζῶ, ζῆς, ζῆ, ζῶμεν, ζῆτε, ζοῦν.
 » ὑποτακτικῆς : νὰ ζῶ, νὰ ζῆς, νὰ ζῆ, νὰ ζῶμεν, νὰ ζῆτε, νὰ ζοῦν.
 » προστακτικῆς : νὰ ζῆς, ζήτω ἢ ἄς ζῆ, νὰ ζῆτε, ἄς ζοῦν.
 Μετοχή : ὁ ζῶν, ἡ ζῶσα, τὸ ζῶν.

Παρατατικός ὀριστ. : ἔζων, ἔζης, ἔζη, ἔζομεν, ἔζητε, ἔζων.

91 Ἔσκησις. Νὰ κλιθῆ ὁ ἀσυναίρετος ἐνεστώσ τῶν ἀκολουθῶν ρημάτων :
 —ἐκτιμάω, ἀγαπάω—ἐπαινέω, καλέω—βεβαιῶ, ἀξιῶ.

7. Ἡ δυνητικὴ ἔγκλισις

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰς τρεῖς γνωστὰς μας ἔγκλισεις ὑπάρχει καὶ μία τετάρτη, ἡ ὁποία φανερῶνει, ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ αὐτὸ ποὺ σημαίνει τὸ ῥήμα. Ὀνομάζεται δὲ διὰ τοῦτο *δυνητικὴ ἔγκλισις* Παραδγ. *Θὰ ἔγραφον*, ἐὰν εἶχα φῶς. —*Θὰ εἶχα λύσει* τὸ πρόβλημα, ἐὰν ἠμποροῦσα.

Ἡ δυνητικὴ ἔγκλισις σχηματίζεται μὲ τὸ βοηθητικὸν μόριον *θὰ* καὶ τὸν παρατατικὸν ἢ ὑπερσυντέλιον ἐκάστης φωνῆς ὡς ἑξῆς :

Ἐνεργητικὴ φωνὴ		Παθητικὴ φωνὴ		
	Παρατατικός	Ἐπερσυντέλιος	Παρατατικός	Ἐπερσυντέλιος
Δ υ ν η τ ι κ ή	θὰ ἔλθον	θὰ εἶχον λύσει	θὰ ἔλυόμην	θὰ εἶχον λυθῆ
	θὰ ἔλυες	θὰ εἶχες λύσει	θὰ ἔλυεσο	θὰ εἶχες λυθῆ
	θὰ ἔλυε	θὰ εἶχε λύσει	θὰ ἔλυετο	θὰ εἶχε λυθῆ
	θὰ ἔλύομεν	θὰ εἴχομεν λύσει	θὰ ἔλυόμεθα	θὰ εἴχομεν λυθῆ
	θὰ ἔλύετε	θὰ εἴχετε λύσει	θὰ ἔλυεσθε	θὰ εἴχετε λυθῆ
	θὰ ἔλυον	θὰ εἶχον λύσει	θὰ ἔλυοντο	θὰ εἶχον λυθῆ

92 Ἔσκησις. Νὰ σχηματίσῃ ἀπὸ τρεῖς ἑμφράσεις, αἱ ὁποῖαι νὰ περιέχουν τὴν δυνητικὴν εἰς τὸν παρατατικόν, καὶ τρεῖς εἰς τὸν ὑπερσυντέλιον τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς. Ἰσαριθμοὺς δὲ ὁμοίως καὶ τῆς παθητικῆς φωνῆς.

(Παραδγ. Θὰ ἐπῆγαινον περίπατον, ἐὰν ὁ καιρὸς ἦτο κατάλληλος,

8. Τὸ ἀπαρέμφατον

Τὰ ῥήματα ἔκτος ἀπὸ τὸ ρηματικὸν ἐπίθετον δηλ. τὴν μετοχὴν ἔχουν καὶ ἓνα τύπον ρηματικοῦ οὐσιαστικοῦ, τὸ ὁποῖον χορησιμοποιεῖται εἰς τὴν καθομιλουμένην πολὺ σπανίως.

Τὸ ρηματικὸν αὐτὸ οὐσιαστικὸν συνοδεύεται μὲ τὸ οὐδέτερον ἄρθρον τὸ καὶ ἐπειδὴ μένει πάντοτε ἄκλιτον καὶ δὲν φανερόναι (δηλ. δὲν παρεμφαίνει) οὔτε πρόσωπον οὔτε ἀριθμὸν, ὠνομάσθη ὀνοματικὸν ἀπαρέμφατον. Παραδγ. τὸ λύειν, τὸ γράφειν, τὸ μορφώνεσθαι, τὸ μελετᾶν, τὸ ὠφελεῖσθαι.

Τὰ ἀπαρέμφατα εἶναι δύο: ἓν τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς καὶ τὸ ἄλλο τῆς παθητικῆς· ἔχουν δὲ τὰς ἀκολουθοῦσας καταλήξεις εἰς τὰ βαρύτενα καὶ εἰς τὰ περισπώμενα ῥήματα.

*Απαρέμφατα ἐνεργητικῆς φωνῆς

	βαρύτενα	περισπώμενα		
	κατάληξις -ειν	Α' τάξις κατάληξις -αν	Β' τάξις κατάληξις -εῖν	Γ' τάξις κατάληξις -οῦν
Ἐνεστώσ	τὸ γράφ-ειν τὸ διδάσκ-ειν	τὸ τιμ-ᾶν τὸ νικ-ᾶν	τὸ ὠφελ-εῖν τὸ ποι-εῖν	τὸ δηλ-οῦν τὸ βεβαι-οῦν

*Απαρέμφατα παθητικῆς φωνῆς

	βαρύτενα	περισπώμενα		
	κατάληξις -εσθαι	Α' τάξις κατάληξ. -ᾶσθαι	Β' τάξις κατάληξ. εῖσθαι	Γ' τάξις κατάληξις -οῦσθαι
Ἐνεστώσ	τὸ γράφ-εσθαι τὸ διδάσκ-εσθαι	τὸ τιμ-ᾶσθαι τὸ νικ-ᾶσθαι	τὸ ὠφελ-εῖσθαι τὸ ποι-εῖσθαι	τὸ δηλ-οῦσθαι τὸ βεβαι-οῦσθαι

93 *Άσκησις. Νά ἐπιγραμμίσαιε τὰ ἀπαρέμφατα, τὰ ὁποῖα θὰ συναντήσασαιε εἰς τὰς ἀκολουθοῦσας φράσεις :

— Ἐκεῖνος ἔχει τὸ λύειν καὶ τὸ δεσμεῖν. Τὸ σιγᾶν εἶναι καλλίτερον ἀπὸ τὸ λαλεῖν. Ἄπαγορεύεται τὸ καπνίζειν. Τὸ ὑγιαίνειν εἶναι καλὸν τὸ δὲ νοσεῖν κακόν. Τὸ ἐξαιαρτεῖν δις δὲν ἀρμόζει εἰς φρόνιμον ἄνθρωπον. Τὸ τιμᾶν τοὺς γονεῖς παντοῦ συνηθίζεται. Τὸ πλανᾶσθαι εἶναι ἀνθρώπινον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ΄.

Ἡ Μετοχή

1. Αἱ μετοχαὶ καὶ αἱ καταλήξεις τῶν

Μετοχαὶ εἴπομεν ὅτι ὀνομάζονται ἐκεῖνοι οἱ τύποι τοῦ ρήματος οἱ ὅποιοι μετέχουν καὶ τοῦ ρήματος καὶ τοῦ ὀνόματος. Ἐκ τῆς ὀνόματι δηλ. ἔχουν: τὸ θέμα, τὴν φωνὴν καὶ τὸν χρόνον. Ἐκ τῆς μετοχῆς δὲ τὸ ὄνομα ἔχουν: τὸ γένος, τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν πτώσιν.

Αἱ συνηθέστεραι καταλήξεις τῶν μετοχῶν εἶναι αἱ ἑξῆς:

Εἰς τὰ βαρύτερα ρήματα

Ἐνεργητικῆ φωνῆ:

1. Ἐνεστώς: *-ων -ουσα -ον*: ὁ λύ-ων, ἡ λύ-ουσα, τὸ λύ-ον
2. Ἀόριστος: *-σας -σασα -σαν*: ὁ λύ-σας, ἡ λύ-σασα, τὸ λύ-σαν
3. Ἀόριστ. β': *-ῶν -οῦσα -όν*: ὁ λαβ-ῶν, ἡ λαβ-οῦσα, τὸ λαβ-όν.

Παθητικῆ φωνῆ:

1. Ἐνεστώς: *-όμενος -ομένη -όμενον*: ὁ λυ-όμενος, ἡ λυ-ομένη, τὸ λυ-όμενον.
2. Ἀόριστος: *-θείς -θεισα -θέν*: ὁ λυ-θείς, ἡ λυ-θεισα, τὸ λυ-θέν.
3. Ἀόριστος β': *-εῖς -εῖσα -έν*: ὁ γραφ-εῖς, ἡ γραφ-εῖσα, τὸ γραφ-έν.
4. Παρακείμενος: *-μένος -μένη -μένον*: ὁ λελυ-μένος, ἡ λελυ-μένη, τὸ λελυ-μένον.

Εἰς τὰ περισπώμενα ρήματα

Ἐνεργητικῆ φωνῆ:

- Α' Τάξις. Ἐνεστώς: *-ῶν -ῶσα -ῶν*: ὁ τιμ-ῶν, ἡ τιμ-ῶσα, τὸ τιμ-ῶν
- Β' » » *-ῶν -οῦσα -οῦν*: ὁ κιν-ῶν, ἡ κιν-οῦσα, τὸ κιν-οῦν.
- Γ' » » *-ῶν -οῦσα -οῦν*: ὁ δηλ-ῶν, ἡ δηλ-οῦσα, τὸ δηλ-οῦν.

Παθητικῆ φωνῆ:

- Α' Τάξις. Ἐνεστώς: *-ώμενος -ωμένη -ώμενον*: ὁ τιμ-ώμενος, ἡ τιμ-ωμένη, τὸ τιμ-ώμενον.
- Β' » » *-ούμενος -ουμένη -ούμενον*: ὁ κιν-ούμενος, ἡ κιν-ουμένη, τὸ κιν-ούμενον.
- Γ' » » *-ούμενος -ουμένη -ούμενον*: ὁ δηλ-ούμενος, ἡ δηλ-ουμένη, τὸ δηλ-ούμενον.

Σημ. Τὰ περισπώμενα σχηματίζουν τὰς μετοχὰς τῶν ἄλλων χρόνων τῶν ὅπως καὶ τὰ βαρύτονα. Παραδγ. ὁ τιμήσας ἢ τιμήσασα, τὸ τιμήσαν—ὁ τιμηθεὶς, ἢ τιμηθεῖσα, τὸ τιμηθέν—ὁ τετιμημένος, ἢ τετιμημένη, τὸ τετιμημένον κτλ.

94 *Ἐσκησις.* *Νὰ σχηματίσετε τὰς μετοχὰς τῆς ἐνεργητικῆς καὶ τῆς παθητικῆς φωνῆς τῶν ἀκολουθῶν ῥημάτων.*

—γράφω, γράφομαι—δένω, δένομαι—ποτίζω, ποτίζομαι

2. Ἡ κλίσις τῶν μετοχῶν

Αἱ μετοχαὶ κλίνονται ὅπως τὰ τρικατάληκτα ἐπίθετα.

α) Ὅσαι ἔχουν καταλήξεις -όμενος, -ομένη, -όμενον καὶ -μένος, -μένη, -μένον, κλίνουν τὸ ἄρσενικὸν καὶ τὸ οὐδέτερον γένος τῶν κατὰ τὴν δευτέραν κλίσιν, τὸ δὲ θηλυκὸν τῶν κατὰ τὴν πρώτην. Παραδγ. ὁ λυ-όμενος, ἢ λυ-ομένη, τὸ λυ-όμενον καὶ ὁ λελυ-μένος, ἢ λελυ-μένη, τὸ λελυ-μένον.

β) Ὅσαι αἱ ἄλλαι κλίνουν τὸ μὲν θηλυκὸν τῶν κατὰ τὴν πρώτην κλίσιν, τὸ δὲ ἄρσενικὸν καὶ οὐδέτερον κατὰ τὴν τρίτην ὡς ἀκολουθῶς.

1. Μετοχαὶ ἐνεργητικαὶ μὲ κατάληξιν -ων. -ουσα, -ων

Ἐνικὸς ἀριθμὸς				
Ὄνομ.	ὁ λύων	ἡ λύουσα	τὸ λύων	
Γενικῆ	τοῦ λύοντος	τῆς λύουσας	τοῦ λύοντος	
Δοτικῆ	τῷ λύοντι	τῇ λύουσῃ	τῷ λύοντι	
Αἰτιατ.	τὸν λύοντα	τὴν λύουσαν	τὸ λύων	
Κλητικῆ	ὦ λύων	ὦ λύουσα	ὦ λύων	

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς				
Ὄνομ.	οἱ λύοντες	αἱ λύουσαι	τὰ λύοντα	
Γεν.	τῶν λύόντων	τῶν λύουσῶν	τῶν λύόντων	
Δοτ.	τοῖς λύουσι	ταῖς λύούσαις	τοῖς λύουσι	
Αἰτ.	τοὺς λύοντας	τὰς λύούσας	τὰ λύοντα	
Κλητ.	ὦ λύοντες	ὦ λύουσαι	ὦ λύοντα	

Σημ. Ἡ μόνη διαφορὰ ἢ ὁποία ὑπάρχει εἰς τὴν κλίσιν τῆς μετοχῆς αὐτῆς ἀπὸ τὰ ὀνόματα τῆς τρίτης κλίσεως εἶναι ὅτι σχηματίζει τὴν κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ εἰς τὸ ἄρσενικὸν γένος ὁμοίαν μὲ τὴν ὀνομαστικὴν: Παραδγ. ὁ λύων, ὦ λύων.

2. Μετοχαί ἐνεργητικαί μέ κατάληξιν -σας -σασα -σαν

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ὁ λύσας	ἡ λύσασα	τὸ λῦσαν
Γεν.	τοῦ λύσαντος	τῆς λυσάσης	τοῦ λύσαντος
Δοτ.	τῷ λύσαντι	τῇ λυσάσῃ	τῷ λύσαντι
Αἰτ.	τὸν λύσαντα	τὴν λύσασαν	τὸ λῦσαν
Κλητ.	ὦ λύσας	ὦ λύσασα	ὦ λῦσαν

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	οἱ λύσαντες	αἱ λύσασαι	τὰ λύσαντα
Γεν.	τῶν λυσάντων	τῶν λυσασῶν	τῶν λυσάντων
Δοτ.	τοῖς λύσασι	ταῖς λυσάσαις	τοῖς λύσασι
Αἰτ.	τοὺς λύσαντας	τάς λυσάσας	τὰ λύσαντα
Κλητ.	ὦ λύσαντες	ὦ λύσασαι	ὦ λύσαντα

Σημ. Ἡ μετοχὴ αὐτὴ κλίνεται ὅπως καὶ τὸ ἐπίθετον ὁ πᾶς, ἢ πᾶσα, τὸ πᾶν.

3. Μετοχαί παθητικαί μέ κατάληξιν -θείς -θεισα θέν.

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ὁ λυθείς	ἡ λυθεισα	τὸ λυθέν
Γεν.	τοῦ λυθέντος	τῆς λυθείσης	τοῦ λυθέντος
Δοτ.	τῷ λυθέντι	τῇ λυθείσῃ	τῷ λυθέντι
Αἰτ.	τὸν λυθέντα	τὴν λυθεισαν	τὸ λυθέν
Κλητ.	ὦ λυθείς	ὦ λυθεισα	ὦ λυθέν

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	οἱ λυθέντες	αἱ λυθεισαι	τὰ λυθέντα
Γεν.	τῶν λυθέντων	τῶν λυθεισῶν	τῶν λυθέντων
Δοτ.	τοῖς λυθείσι	ταῖς λυθείσαις	τοῖς λυθείσι
Αἰτ.	τοὺς λυθέντας	τάς λυθείσας	τὰ λυθέντα
Κλητ.	ὦ λυθέντες	ὦ λυθεισαι	ὦ λυθέντα

95 Ἄσκησις. *Νά κλίνετε καί εἰς τὰ τρία γένη των ἀνά μίαν ἀπό τὰς μετοχάς τῶν ἀκολουθῶν ὀημάτων.*

πλέκω (ὁ πλέκων, ὁ πλέξας, ὁ πλεχθεῖς), τρέφω (ὁ τρέφων, ὁ θρέψας, ὁ τρεφόμενος, ὁ τραφεῖς, ὁ ἀνατεθραμμένος), στέλλω (ὁ στέλλων, ὁ στείλλας, ὁ στελλόμενος ὁ σταλείς, ὁ ἀπεσταλμένος) λαμβάνω (ὁ λαμβάνων, ὁ λαβών, ὁ λαμβανόμενος, ὁ ληφθεῖς).

96 Ἄσκησις. Ἐναγρωγίσαιε τὰ ῥήματα τῆς ἀκολουθοῦ διηγήσεως, δηλ. τίνος φωνῆς, τίνος ἐγγλίσεως, χρόνου, ἀριθμοῦ καὶ προσώπου εἶναι τὸ καθέν.

Ἡ περιέργος πίθηκος : Ἄνθρωπός τις εἰσηλθεν εἰς τι δάσος διὰ νὰ κόψῃ ξύλα. Ἄφου εἰργάσθη ἐπ' ἄρκετόν, ἐδίψασεν. Ἄφηκε τότε τὸν πέλεκυν αὐτοῦ ἐσφηνωμένον εἰς τὸ σχίσμα ἑνὸς κορμοῦ καὶ ἀπεμακρύνθη διὰ νὰ πῆ ὕδωρ εἰς τὴν παρακειμένην πηγὴν. Ἀπὸ τὸ ὕψος ἑνὸς δένδρου παρετήρει τὸν ξυλοκόπον ἐργαζόμενον εἰς πίθηκος. Ὅταν ὅμως τὸν εἶδε ἀπομακρυνόμενον, κατέβη ἀμέσως ἀπὸ τὸ δένδρον του, ἦλθε καὶ ἐκάθισε ἐπὶ τοῦ σχιζομένου κορμοῦ καὶ προσεπάθει νὰ ἀφαιρέσῃ τὸν πέλεκυν, διὰ νὰ μιμηθῇ τὴν ἐργασίαν τοῦ ξυλοκόπου.

Καὶ πράγματι κατάρθωσε τοῦτο. Ἄλλὰ κατὰ τύχην ἢ οὐρά του εἶχεν εἰσέλθῃ εἰς τὸ σχίσμα καὶ καθὼς ἐξέβαλε τὸν πέλεκυν, ὁ κορμὸς ἔκλεισεν καὶ ἡ οὐρά τοῦ πιθήκου ἔμεινεν ἐσφηνωμένη ἐντὸς τοῦ σχίσματος. Τότε ἤρχισε νὰ φωνάζῃ δυνατὰ ἀπὸ τοὺς πόνους. Ἀμέσως ὁ ξυλοκόπος ἔτρεξε καὶ συνέλαβε αὐτόν.

Τοιουτοτρόπως ὁ πίθηκος διὰ τὴν περιέργειάν του ἔχασε τὴν ἐλευθερίαν του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ΄.

Ἄνωμαλα ρήματα

Κατάλογος ἀνωμάτων ρημάτων

Ὑπάρχουν εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν πολλὰ ρήματα, τὰ ὁποῖα σχηματίζουν μερικοὺς χρόνους τῶν ἀνωμάτων. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὀνομάζονται *ἀνώμαλα ρήματα*.

Τὰ συνηθέστερα ἀνώμαλα ρήματα εἶναι τὰ ἀκόλουθα :

1. **ἄγω** (= ὀδηγῶ, φέρω), παρατ. ἤγον, ἀόρ. β' ἤγαγον, μετοχ. ὁ ἀγαγών, ἡ ἀγαγοῖσα, τὸ ἀγαγόν.
2. **ἀναβαίω**. ἀόριστος β' ἀνέβην, μετοχὴ ὁ ἀναβάς, ἡ ἀναβᾶσα, τὸ ἀναβάν.
3. **ἀποθνήσκω**, ἀόριστος β' ἀπέθανον.
4. **ἀφικνοῦμαι** (= φθάνω), ἀόρ. ἀφίχθην, μετοχὴ ὁ ἀφιχθεὶς, ἡ ἀφιχθεῖσα, τὸ ἀφιχθέν.
5. **ἀφίνω**, παθ. ἀόρ. ἀφέθην.
6. **βάλλω**. παρατατ. ἔβαλλον, ἀόριστος β' ἔβαλον, παθητ. ἀόριστος ἐβλήθην, παθ. μετοχὴ παρακειμ. ὁ βεβλημένος, ἡ βεβλημένη, τὸ βεβλημένον.
7. **βλέπω**, ἀόριστος εἶδον, ὑποτακτικὴ νὰ ἰδῶ, προστακτικὴ ἰδέ, μετοχὴ ὁ ἰδών, ἡ ἰδοῦσα, τὸ ἰδόν.
8. **γίνομαι**, ἀόριστος ἔγινα, παθ. ἀόριστος ἐγενόμην, παθ. μετοχὴ παρακ. ὁ γεγενημένος, ἡ γεγενημένη, τὸ γεγενημένον.
9. **δεικνύω**, παθ. ἀόρ. ἐδείχθην, μετοχὴ παρακειμ. ὁ δεδειγμένος, ἡ δεδειγμένη, τὸ δεδειγμένον.
10. **εἶλω** (= σύρω) παρατ. εἶκον, ἀόρ. εἶλυσα.
11. **έρχομαι**, παρατ. ἤρχομην, ἀόρ. ἤλθον, προστακτικὴ ἔλθέ, μετοχὴ ὁ ἔλθων, ἡ ἔλθοῦσα, τὸ ἔλθόν.

12. *εὐρίσκω*, παρ. εὐρισκον, ἄορ. β' εὐρον, προστακτ. εὐρέ, μετοχή ὁ εὐρών, ἢ εὐροῦσα, τὸ εὐρόν.
13. *θάπτω*, παθ. ἄορ. β' ἐτάφην, μετοχή ὁ ταφεῖς, ἢ ταφεῖσα, τὸ ταφέν, μετοχή παθ. παρακ. ὁ τεθαμμένος, ἢ τεθαμμένη, τὸ τεθαμμένον.
14. *θεύω*, ἄορ. ἐτέθην, παθ. μετοχή παρακ. ὁ θεθειμένος, ἢ θεθειμένη, τὸ θεθειμένον.
15. *καίω*, ἄορ. β' ἐκάην καὶ ἐκαύθην, μετοχή παθ. παρακ. ὁ κεκαυμένος, ἢ κεκαυμένη, τὸ κεκαυμένον.
16. *λαμβάνω*, ἄορ. ἔλαβον, προστ. λάβε καὶ λαβέ, μετοχή ὁ λαβών, ἢ λαβοῦσα, τὸ λαβόν, μετοχή παθ. παρακ. ὁ εἰλημμένος, ἢ εἰλημμένη, τὸ εἰλημμένον.
17. *λέγω*, ἄορ. εἶπον, προστ. εἰπέ, μετοχή ὁ εἰπών, ἢ εἰποῦσα, τὸ εἰπόν, ἄορ. ἐλέχθην, μετοχή παθ. παρακ. ὁ εἰρημένος, ἢ εἰρημένη, τὸ εἰρημένον.
18. *λείπω*, παρ. ἔλειπον, ἄορ. ἔλιπον, παθ. ἄορ. ἐλείφθην.
19. *μανθάνω*, παρ. ἐμάνθανον ἄορ. ἔμαθον.
20. *μένω*, παρ. ἔμενον ἄορ. ἔμεινα, μετοχή, ὁ μείνας, ἢ μείνασα, τὸ μεῖναν.
21. *πάσχω*, παρ. ἔπισχον ἄορ. ἔπαθον.
22. *πείθω*, παθ. ἄορ. ἐπίσθην, μετοχή ὁ πεισθεῖς, ἢ πεισθεῖσα, τὸ πεισθέν, μετοχή παθ. παρακ. ὁ πεπεισμένος, ἢ πεπεισμένη, τὸ πεπεισμένον.
23. *πραττω*, παθ. ἄορ. ἐπράχθην, μετοχή ὁ πραχθεῖς, ἢ πραχθεῖσα, τὸ πραχθέν, μετοχή παθ. παρακ. ὁ πεπραγμένος, ἢ πεπραγμένη, τὸ πεπραγμένον.
24. *σήπομαι*, παθ. ἄορ. β' ἐσάπην, μετοχή, ὁ σαπεῖς, ἢ σαπεῖσα, τὸ σαπέν.
25. *συλλέγω*, παρ. συνέλεγον, μετοχή παθ. παρακ. ὁ συνελεγμένος, ἢ συνελεγμένη, τὸ συνελεγμένον.

26. *τέμνω* (=κόπτω), ἀόρ. ἔταμον, παθ. ἀόρ. ἐτιμήθην, μετοχή παθ. παρακ. ὁ τετμημένος, ἡ τετμημένη, τὸ τετμημένον.
27. *τήκομαι*, παθ. ἀόρ. β' ἐτάκην καὶ ἐτήχθην.
28. *τυγχάνω*, ἀόρ. β' ἔτυχον, μετοχή ὁ τυχών, ἡ τυχοῦσα, τὸ τυχόν.
29. *τρέφω*, ἀόρ. ἔθρεφα.
30. *τρώγω*, ἀόρ. β' ἔφαγον.
31. *ὑπόσχομαι*, παθ. ἀόρ. ὑπεσχέθην, μετοχή ὁ ὑποσχεθεὶς, ἡ ὑποσχεθεῖσα, τὸ ὑποσχεθέν.
32. *φεύγω*, παρατ. ἔφευγον, ἀόρ. β' ἔφυγον, μετοχή ὁ φυγών, ἡ φυγοῦσα, τὸ φυγόν.
33. *φθείρω*, ἀόρ. ἐφθείρα, παθ. ἀόρ. β' ἐφθάρην, μετοχή ὁ φθαρεὶς, ἡ φθαρεῖσα, τὸ φθαρέν, μετοχή παθ. παρακ. ὁ ἐφθαρομένος, ἡ ἐφθαρομένη, τὸ ἐφθαρομένον.
34. *χαίρω*, παρατ. ἔχαιρον, ἀόρ. ἐχάρην, μετοχή ὁ χαρεὶς, ἡ χαρεῖσα, τὸ χαρέν.

Σημ. Οἱ ὑπόλοιποι χρόνοι τῶν ἀνωμάτων ρημάτων σχηματίζονται κανονικῶς ὅπως εἰς ὅλα τὰ βαρύτερα, δηλ. εἴτε ἀπὸ τὸ θέμα τοῦ ἐνεστώτος, εἴτε ἀπὸ τὸ θέμα τοῦ ἀορίστου.

ΤΑ ΑΚΛΙΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Πόσα και ποῖα εἶναι

Τὰ ἀκλιτα μέρη τοῦ λόγου εἶναι τέσσαρα: 1) ἡ πρόθεσις, 2) τὸ ἐπίρρημα, 3) ὁ σύνδεσμος, 4) τὸ ἐπιφώνημα.

Σημ. Τὰ τέσσαρα αὐτὰ μέρη τοῦ λόγου λέγονται ἀκλιτα, διότι δὲν κλίνονται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ΄.

Αἱ προθέσεις

1. Ποῖαι λέξεις ὀνομάζονται προθέσεις καὶ πόσαι εἶναι

Παραδείγματα.

Οἱ στρατιῶται ἀγωνίζονται ὑπὲρ πίστεως καὶ παιδείας

Ἡ Ἑλλὰς περιβρέχεται ἀπὸ θάλασσαν

Ὁ Παρθενὸν εὗρίσκειται εἰς τὴν Ἀκρόπολιν.

Αἱ ἀκλιτοὶ λέξεις ὑπὲρ, ἀπό, εἰς λέγονται *προθέσεις*.

Αἱ προθέσεις τίθενται πρὸ τῶν ὀνομάτων ἢ τῶν ἐπιρρημάτων καὶ φρασεῶν μαζί με αὐτά: *τόπον, χρόνον, τρόπον, ποσόν, αἰτίαν* κτλ.

Αἱ προθέσεις εἶναι δύο εἰδῶν: *κύρια* καὶ *καταχρηστικά*.

1. Αἱ *κύρια* προθέσεις εἶναι 18 αἱ ἑξῆς:

ἐν, εἰς, ἐκ ἢ ἐξ, σύν, πρὸς, πρὸ—ἀνά, κατά, διά, μετά, παρὰ, ἀντί, ἀμφί, ἐπί, περί, ἀπό, ὑπό, ὑπέρ.

2. Αἱ *καταχρηστικά* εἶναι 6 αἱ ἑξῆς:

ἐνεκα ἢ ἐνεκεν, μέχρι, χάριν, ἄνευ, χωρὶς, πλὴν.

97 Ἐσοῦσι. Νὰ ἀποστηθίσετε τίς προθέσεις μετὰ τὴν σειρὰν των καὶ νὰ μάθετε τὴν ὀρθογραφίαν των.

2. Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν προθέσεων

1. Αἱ προθέσεις ὅταν συνοδεύουν ἄλλας λέξεις, ἄλλοτε μὲν εὗρίσκονται χωρισμέναι ἀπὸ αὐτάς. Παραδ. ἐκ τοῦ σχολείου, πρὸ τῆς ἐκ·

κλησίας. Ἄλλοτε δὲ εὐρίσκονται ἔνωμένοι μαζί των εἰς μίαν λέξιν σύνθετον. Παραδγ. πρόλογος, περιγράφω.

Σημ. 1. Αἱ προθέσεις ὅταν εὐρίσκονται πρὸ τοῦ ρήματος εἶναι πάντοτε ἔνωμένοι μετ' αὐτοῦ εἰς μίαν σύνθετον λέξιν. Παραδγ. πρό- λέγω, παραλαμβάνω, ὑποφέρω, ἀντιγράφω.

Σημ. 2. Αἱ προθέσεις ὅταν τελειώνουν εἰς φωνήεν ἢ δὲ ἐπομένη λέξις ἀρχίζῃ ἐπίσης ἀπὸ φωνήεν, τότε ἀποβάλλουν τὸ τελευταῖον των φωνήεν καὶ εἰς τὴν θέσιν του τίθεται ἢ ἀπόστροφος. Πάσχει δηλ. τὸ φωνήεν ἐκθλιψιν. Παραδγ. Μετ' ὀλίγον. Δι' ὀλίγας ἡμέρας.

98 Ἐσκήσεις. *Νὰ ἀντιγράψετε εἰς τὸ τετράδιόν σας καὶ τὰ χωρίοιτε μὲ παῦ- λαν τὰς προθέσεις ἀπὸ τὰς ἀκολουθούσους συνθέτους λέξεις :* (Παραδγ. περιγράφω = περι-γράφω).

—περιγράφω, συντρέχω, ἔκθλιψις, ἀντίληψις, περίσδος, καταγράφω, ἐκλέγω, μετὰβαινω, διαγραφῆ, ὑποκάτω, περιπατῶ, ἀμφιβάλλω, πρόθε- σις, κατάρχησις, διαχωρίζω, ὑπεράνθρωπος, σύνταξις, εἰσοδος, ἔξοδος περιβρέχω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'

Τὰ ἐπιρρήματα

1. Πόσα εἶναι τὰ εἶδη τῶν ἐπιρρημάτων καὶ ποῖα

Παραδείγματα :

*Ὁ Θεὸς εἶναι πανταχοῦ παρῶν
Αὔριον θὰ κάμωμεν ἐκδρομὴν
Μελεῖτε ἐπιμελῶς τὰ μαθήματά σας*

Αἱ ἄκλιτοι λέξεις *πανταχοῦ, αὔριον, ἐπιμελῶς*, αἱ ὁποῖαι προσ- διορίζουν καλλίτερα τὰ ρήματα ἢ τὰ ὀνόματα λέγονται *ἐπιρρήματα*.

Τὰ ἐπιρρήματα προσδιορίζουν τὰ ρήματα, τὰ ὀνόματα (ἢ καὶ ἄλλα ἐπιρρήματα) κατὰ τόπον, χρόνον, ποσόν, τρόπον κ.τ.λ. Διὰ τοῦτο τὰ διαιροῦμεν εἰς ἐπιρρήματα :

1) *τοπικά*, 2) *χρονικά*, 3) *τροπικά*, 4) *ποσοτικά*, 5) *βεβαιω- τικά*, 6) *διστακτικά*, 7) *ἀρνητικά*.

1. Τὰ *τοπικά* ἐπιρρήματα φανερόνουν τόπον : ἐδῶ, ἐκεῖ, ἐντός, ἐκτός, ἄνω, κάτω, γύρω, πλησίον, παντοῦ, πανταχοῦ, ἐνταῦθα, μεταξύ, ἀνατολικῶς, δυτικῶς κ.τ.λ.

2. Τὰ *χρονικά* φανερόνουν χρόνον : τώρα, ἀμέσως, μόλις, σήμερον, χθές, αὔριον, ἐφέτος, πέρυσι, ἐνίστε, ποτέ, ἐνωρίς, ἀργά, γρήγορα κ.τ.λ.

3. Τὰ *Τροπικὰ* φανερώνουν τρόπον : βραδέως, ταχέως, καλῶς, κακῶς, ἐπιμελῶς, συνεχῶς, οὕτως, τοιουτοτρόπως, εὐτυχῶς, ἀκριβῶς, ὡς ἐξῆς κ.τ.λ.
4. Τὰ *ποσοτικὰ* φανερώνουν ποσόν : ὀλίγον, πολύ, λίαν, πλεόν, περισσότερον, ὀλιγότερον, διόλου, τοσάκις, πολλάκις, ὁσάκις, πεντάκις, δεκάκις κ.τ.λ.
5. Τὰ *βεβαιωτικά* φανερώνουν βεβαίωσιν : ναί, μάλιστα, βεβαίως, βεβαιότατα, ὀρισμένως, τῷ ὄντι, πράγματι κ.τ.λ.
6. Τὰ *διστακτικά* φανερώνουν δισταγμόν : ἴσως, τυχόν, δῆθεν, πιθανόν.
7. Τὰ *ἀρηγητικά* φανερώνουν ἀρηγησιν : δέν, μή, ὄχι, οὐχί.

2. Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν ἐπιρρημάτων

1. Πολλὰ ἐπιρρήματα παράγονται ἀπὸ ἐπίθετα καὶ σχηματίζουν παραθετικά ὅπως ἐκεῖνα. Παραδγ. (ὁ δίκαιος) δικαίως, δικαιότερον, δικαιοτάτα· ὁ (ἀσφαλῆς) ἀσφαλῶς, ἀσφαλέστερον, ἀσφαλέστατα· ὁ βέβαιος) βεβαίως, βεβαιότερον, βεβαιότατα.

Σημ. 1. Τὰ ἐξ ἐπιθέτων ἐπιρρήματα ἔχουν εἰς τὸ *θετικόν* των κατάληξιν -ως (π. χ. δικαίως). Τὸ *συγκριτικόν* των εἶναι ἡ ἐνική αἰτιατική τοῦ οὐδετέρου τοῦ συγκριτικοῦ βαθμοῦ· (π. χ. δικαιότερον). Τὸ δὲ *ὑπερθετικόν* των εἶναι ἡ πληθυντική αἰτιατική τοῦ οὐδετέρου τοῦ ὑπερθετικοῦ βαθμοῦ : (π. χ. δικαιοτάτα).

Σημ. 2. Τὰ παραθετικά τῶν τοπικῶν σχηματίζονται μὲ τὰς κατάληξεις -τέρω ἢ -τερον -τατα. Παραδγ. ἄνω—ἀνωτέρω, κάτω, κατωτέρω, πέρα, περαιτέρω, ἐγγυς—ἐγγύτερον—ἐγγύτατα, ὀλίγον—ὀλιγότερον—ἐλάχιστα, χαμηλὰ—χαμηλότερον—χαμηλότατα.

2. Ἡ κατάληξις -ω εἰς τὰ ἐπιρρήματα γράφεται μὲ ὀμέγα. Παραδγ. ἐδῶ, ἄνω, κάτω, γύρω.

3. Ἡ κατάληξις -ως γράφεται μὲ ὀμέγα. Παραδγ. ἀκριβῶς, ἀληθῶς, καθῶς. Ἐξαιροῦνται τὰ ἀκόλουθα : ἐμπρός, ἐντός, ἐκτός, τέλος, ἐφέτος.

4. Ἡ κατάληξις -ις γράφεται μὲ γιώτα. Παραδγ. μόλις, ἐνωρίς, πεντάκις, ἐξάκις. Ἐξαιροῦνται τὰ ἀκόλουθα : ἐπίσης, ἐξ ἀρχῆς, καταγῆς, ἐπὶ κεφαλῆς, ὡς ἐξῆς.

Σημ. 3. Εἰς τὰ ἐπιρρήματα δυνάμεθα νὰ κατατάξωμεν καὶ μερικά μόρια τὰ ὁποῖα εἰς τὴν γλῶσσαν μας εἶναι συνηθέστατα καὶ ἔχουν ποικίλας σημασίας. Τὰ μόρια αὐτὰ εἶναι τὰ ἐξῆς : θά, νά, ἄς, σάν, ὡσάν, ὡς.

99. *Ἀσκήσεις.* Νὰ χωρίσετε εἰς τὸ τετράδιόν σας τόσας στήλας, ὅσες εἶναι τὰ εἶδη τῶν ἐπιρρημάτων καὶ ἔπειτα νὰ κατατάξετε καθὲν ἀπὸ τὰ κατωτέρω ἐπιρρηματα εἰς τὴν στήλην, ποὺ ἀνήκει.

—χθές, σήμερον, ἄπαξ, περισσότερο, σπανίως, καθημερινῶς, μάλιστα, εἰκοσάκις, πολλάκις, λίαν, καλῶς, σφόδρα, δὶς, τρίς, ἐνταῦθα, τροχάδην, ἴσως, ὄχι, δυστυχῶς, δέν, πλησίον, καταγῆς, πέραν, ὀπισθεν, νῦν παντοῦ, ἔξωθεν, ἄλλοτε, δῆθεν, πράγματι, προθύμως, ἀριστερά, δεξιά, ἴσως ἀδιακόπως, πολὺ, μακράν, ναί, κατόπιν, περιῖπου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'

Οἱ σύνδεσμοι

Παραδείγματα :

Ὁ Ἰησοῦς κατέβη εἰς τὴν γῆν, ἵνα σώσῃ τὸν κόσμον

Ὁ Κύριος ἐτάφη, ἀλλὰ τὴν τρίτην ἡμέραν ἀνεστήθη

Ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος ἦσαν οἱ κορυφαῖοι τῶν Ἀποστόλων.

Αἱ λέξεις : ἵνα, ἀλλὰ, καί, τὰς ὁποίας χρησιμοποιοῦμεν διὰ νὰ συνδέσωμεν δύο προτάσεις ἢ δύο λέξεις ὀνομάζονται **σύνδεσμοι**.

Κατὰ τὴν σημασίαν, ποὺ ἔχουν οἱ σύνδεσμοι εἰς τὸν λόγον μας εἶναι δέκα εἰδῶν.

1. **Συμπλεκτικοί** : καί, οὔτε, μήτε, οὔδέ, μηδέ.
2. **Ἀντιθετικοί** : μέν, δέ, ἀλλά, ὅμως, ἀλλ' ὅμως, ἐνῶ, ἂν καί, καίτοι, μολοντί.
3. **Διαζευκτικοί** : ἢ, εἴτε-εἴτε.
4. **Συμπερασματικοί** : λοιπόν, ἄρα, ὥστε, ἐπομένως, ὅθεν.
5. **Χρονικοί** : ὅταν, ὁπότε, ὅτε, ὁπότε, ἕως, ἕως ὅτου, μέχρις ὅτου, ἀφοῦ, ἀφότου, ὥστε, πρὶν.
6. **Εἰδικοί** : ὅτι, ποῦ.
7. **Αἰτιολογικοί** : διότι, ἐπειδὴ, ἀφοῦ.
8. **Τελικοί** : ἵνα, ὅπως, νά, διὰ νά.
9. **ὑποθετικοί** : ἐάν, ἂν.
10. **Ἐπεξηγηματικοί** : δηλαδή, ἦτοι, παραδείγματος χάριν.

100 *Ἀσκήσεις.* Νὰ ἀντιγράψετε εἰς τὸ τετράδιόν σας τοὺς κατωτέρω συνδέσμους καὶ νὰ σημειώσετε ἀπέναντι, τίνος εἶδους εἶναι ὁ καθείς.

(Παραδγ. λοιπόν=συμπερασματικός)

—λοιπόν, δηλαδή, ὅτι, ἐάν, ὅπως, ὥστε, καί, μήτε, οὔτε, ἵνα, ἐπομένως, ὅταν, ἢ, μέχρις ὅτου, ἀλλὰ, οὔδέ, διότι.

101 *Ἀσκήσεις.* Νὰ εἴρωτε καὶ νὰ ἀντιγράψετε εἰς τὸ τετράδιόν σας τοὺς συνδέσμους, ποὺ ἔχει τὸ σημειωθὲν σας μάθημα τῆς ἀναγνώσεως καὶ νὰ σημειώσετε ἀπέναντι, τίνος εἶδους εἶναι ὁ καθείς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ'

Τὰ ἐπιφωνήματα

Παραδείγματα :

Ἄ ! τί θαυμάσιος ναός.

Εὖγε, Δημήτριε !

Ἄλλοίμονον εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς !

Αἱ ἄκλιτοι λέξεις *ἄ !, εὖγε, ἄλλοίμονον*, αἱ ὁποῖαι φανερώνουν ἕνα ἰσχυρὸν συναίσθημα τῆς ψυχῆς μας, λέγονται *ἐπιφωνήματα*. Μὲ τὰ ἐπιφωνήματα δηλ. ἐκφράζομεν τὴν χαρὰν μας, τὴν λύπην, τὴν ἀπορίαν κ.τ.λ. Εἶναι δὲ τὰ συνηθέστερα ἐπιφωνήματα τὰ ἑξῆς :

1. Τὰ *θαυμαστικά* : ἄ ! ὦραϊα ! εὖγε.
2. Τὰ *γελαστικά* : χὰ, χὰ, χὰ !
3. Τὰ *σχελιαστικά* : ἄλλοίμονον, φεῦ, οὐαί, ἄχ, πωπό. Αὐτὰ ἐκφράζουν πόνον ἢ λύπην.
4. Τὰ *εὐχεταικά* : εἴθε, μακάρι, ἀμήν, γένοιτο.
5. Τὸ *κλητικόν* : ὦ.

102 Ἐσκησις. Ἀπαντήσατε εἰς τὰς κατωτέρω ἐρωτήσεις :

Πόσα εἶναι τὰ μέρη τοῦ λόγου ; Νὰ τὰ ἀριθμηθεῖτε κατὰ τὴν σειρὰν των. Πόσα εἶναι τὰ κλιτά ; Ἀριθμησατέ τα. Πόσα εἶναι τὰ ἄκλιτα ; Ἀριθμησατέ τα. Διατί λέγονται κλιτά καὶ διατί ἄκλιτα ; Πόσων εἰδῶν ἐπιρρήματα διακρίνομεν καὶ ποῖα ; Ποῖαι εἶναι αἱ κύριαι προθέσεις ; Ποῖαι αἱ καταχρηστικαί ; Ἀριθμησατε τὰ εἶδη τῶν συνδέσμων κατὰ τὴν σειρὰν των. Ποῖα εἶναι τὰ συνηθέστερα εἶδη τῶν ἐπιφωνημάτων ;

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟΝ

Γενικά

Τὸ ἐτυμολογικὸν καὶ ἡ διαίρεσίς του

Ἐτυμολογικὸν ὀνομάζεται τὸ τρίτον μέρος τῆς Γραμματικῆς, τὸ ὁποῖον διδάσκει, πῶς σχηματίζονται λέξεις ἐξ ἄλλων λέξεων.

Παραδείγματα :

πόλις : πολίτης, πολιτικός, πολιτεύομαι, πολίτευμα.

γράφω : γραφεύς, γραφή, γραμμή, γράμμα, γραμματικός.

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ παρατηροῦμεν, ὅτι ἀπὸ τὸ θέμα μιᾶς ἀρχικῆς λέξεως σχηματίζονται πολλαὶ ἄλλαι συγγενεῖς μὲ προσθήκην διαφόρων καταλήξεων. Ὁ τρόπος αὐτὸς τοῦ σχηματισμοῦ τῶν λέξεων λέγεται *παραγωγή*.

Ἡ ἀρχικὴ λέξις ἀπὸ τὴν ὁποῖαν σχηματίζονται αἱ ἄλλαι, λέγεται *πρωτότυπος λέξις*. Ἡ δὲ νέα λέξις ἢ ὁποῖα γίνεται ἀπὸ τὴν πρωτότυπον, λέγεται *παράγωγος λέξις*.

Ἐπάρχουν ὅμως καὶ λέξεις, αἱ ὁποῖαι σχηματίζονται κατ' ἄλλον τρόπον.

Παραδείγματα :

φίλος + *πόνος* = *φιλόπονος*

σιδηρός + *δρόμος* = *σιδηρόδρομος*.

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ παρατηροῦμεν, ὅτι ἀπὸ τὴν ἔνωσιν δύο ἀπλῶν λέξεων σχηματίζεται μία τρίτη, ἢ ὁποῖα λέγεται *σύνθετος*.

Ὁ τρόπος αὐτὸς τοῦ σχηματισμοῦ τῶν λέξεων ὀνομάζεται *σύνθεσις*.

Αἱ περισσότεραι λέξεις τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης σχηματίζονται

ἀπὸ ἄλλας λέξεις ἢ μὲ παραγωγὴν ἢ μὲ σύνθεσιν. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ Ἑτυμολογικὸν διαιρεῖται εἰς δύο μέρη :

α) Τὴν παραγωγὴν β) τὴν σύνθεσιν.

Σημ. 1. Εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὑπάρχουν καὶ μερικαὶ λέξεις αἱ ὁποῖαι μὲ τὸν ἦχον τῶν μιμοῦνται τὰς φωνὰς διαφόρων ζώων ἢ τοὺς ἤχους φυσικῶν πραγμάτων.

Παραδείγματα. Ἀπὸ τὸ γαῦ, γαῦ ἔγινε τὸ ρῆμα : γανγίζω. Ἀπὸ τὸ κά, κά, κά τῆς ὄρνιθος ἔγινε τὸ ρῆμα : κακαρίζω. Ἀπὸ τὴν μίμησιν ἀναλόγων φωνῶν ἔγιναν τὰ ρήματα βρυχώμαι, βελάζω κτλ. Ἀπὸ τὴν μίμησιν ἐπίσης ἤχων πραγμάτων ἢ φυσικῶν φαινομένων ἔγιναν τὰ ρήματα τραίζω, κελαρύζω, βρογτώ, κροτώ κτλ.

Ὁ τρόπος αὐτὸς τοῦ σχηματισμοῦ τῶν λέξεων λέγεται *ὀνοματοποιία*. Καὶ αἱ λέξεις λέγονται *ὀνοματοπεποιημένα*.

Σημ. 2. Τέλος πρέπει νὰ προσθέσωμεν καὶ ἓνα πέμπτον εἶδος λέξεων. Τὰς ξένας λέξεις αἱ ὁποῖαι εἰσηλθον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἀπὸ ἄλλας γλώσσας. Παραδγ. Ἀμὴν, Χερουβὶμ, Μασσίας, Ἀβραάμ, ἄλτ. στόπ, δερβίση, πασᾶς κτλ.

Σημ. 3. Ὅστε τὸ σύνολον τῶν λέξεων τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἶναι πέντε εἰδῶν : α) *πρωτότυποι*, β) *παράγωγοι*, γ) *σύνθετοι*, δ) *ὀνοματοπεποιημένα*, ε) *ξένα*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

Ἡ παραγωγή

1. Πόσων εἰδῶν εἶναι αἱ παράγωγοι λέξεις

Αἱ παράγωγοι λέξεις εἶναι πέντε εἰδῶν :

α'. Οὐσιαστικά : (δικαίον=) *δικαιοσύνη*, (ἐλαία=) *ἐλαιῶν*

β'. Ἐπίθετα : (λάμπω=) *λαμπρὸς* (λίθος=) *λίθινος*

γ'. Ρήματα : (καθαρὸς=) *καθαρίζω*, (δόξα=) *δοξάζω*

δ'. Ἐπιρρήματα : (εὐχάριστος=) *εὐχαρίστως*, (τρέχω=) *τροχάδην*

2. Τὰ παράγωγα οὐσιαστικά

Οὐσιαστικά παράγονται α) ἀπὸ ἄλλα οὐσιαστικά, β) ἀπὸ ἐπίθετα, γ) ἀπὸ ρήματα.

α'. Ουσιαστικά παραγόμενα ἐξ ουσιαστικῶν

Τὰ ουσιαστικά τὰ ὁποῖα παράγονται ἐξ ἄλλων ουσιαστικῶν εἶναι :

1. **Τὰ ὑποκοριστικά.** Αὐτὰ παριστάνουν μικρότερον ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον σημαίνουν αἱ πρωτότυποι λέξεις των Παραδγ. οἶκος, οἰκίσκος—λεπίς, λεπίδιον—πεινός, πεινάριον—θύρα, θυρίς—δάσος, δασύλλιον—βάρος, βαρίδιον—ρύαξ, ρυάκιον.

Τὰ ὑποκοριστικά ἔχουν συνήθως τὰς ἐξῆς καταλήξεις :

-ιον, -ιοκος, -ίδιον, -άριον, -ις, -ῆλλον.

2. **Τὰ περιεκτικά.** Αὐτὰ σημαίνουν τὸν τόπον, ὃ ὁποῖος περιέχει πολλὰ ἀπὸ ἐκεῖνα, πού φανερώνει ἢ πρωτότυπος λέξεις. Παραδγ. εἰλαία, εἰλαίων—δρυς, δρυιδίων—ἄνθραξ, ἀνθρακιά—μύρμηξ, μυρμηκιά.

Αἱ συνήθεις καταλήξεις τῶν περιεκτικῶν εἶναι -ων καὶ -ιά.

3. **Τὰ πατρωνυμικά.** Σημαίνουν τὸν υἱὸν ἢ τὸν ἀπόγονον ἐκεῖνου, πού φανερώνει τὸ πρωτότυπον ὄνομα. Παραδγ. Ἀσκληπιός, Ἀσκληπιάδης—Πέτρος, Πετρίδης—Παῦλος, Παυλόπουλος—Ἀἴμος, Αἰμάκης—Λεβέντης, Λεβεντάκος.

Αἱ συνήθεις καταλήξεις τῶν πατρωνυμῶν εἶναι :

-ιάδης, -αδης, -εδης, -πουλος, -ακης, -ακος.

4. **Τὰ ἐθνικά.** Σημαίνουν τὴν χώραν ἢ τὴν πόλιν ἐκ τῆς ὁποίας κατίγεται τις. Παραδγ. Σπάρτη, Σπαρτιάτης—Αἴγυα, Αἰγυίντης—Μίλιτος, Μιλήσιος—Κόρινθος, Κορινθίος—Ἡπειρος, Ἡπειρώτης—Μέγαγα, Μεγαρεὺς—Ἀμερική, Ἀμερικανός—Ἀθῆναι, Ἀθηναῖος.

Αἱ συνήθεις καταλήξεις τῶν ἐθνικῶν εἶναι :

-ιάτης, -ητης, -σιος, -ιος, -ώτης, -εύς, -ανος, -αῖος.

5. **Τὰ τοπικά.** Σημαίνουν τὸν τόπον, ὅπου γίνεται ἐργασία τις, ἢ μένει πρόσωπόν τι. Καὶ λήγουν εἰς -εῖον. Παραδ. Ιατρος, Ιατροεῖον—νοσοκόμος, νοσοκομεῖον—γραφεὺς, γραφεῖον—στρατηγός, στρατηγεῖον.

103 Ἀσκησις. Νὰ σχηματίσῃτε τὰ ὑποκοριστικά τῶν κατωτέρω ουσιαστικῶν : —νέφος, δρόμος, ἄνθρωπος, ξύλον, νῆσος, κῆπος, ἀστήρ, πούς, βλαστός, φανός, πύργος, πίναξ, ρίζα, φύλλον, σάκκος, λόφος, ναός, κλάδος, ψαλῖς, βιβλίον, βλέφαρον.

104 Ἀσκησις. Νὰ σχηματίσῃτε τὰ περιεκτικά ἀπὸ τὰς ἀκολουθοῦντες λέξεις : —ἄμπελος, ἄχυρον, ἄνθος, περιστέρα, πορτοκαλέα, στρατός, πεύκη, ἄμμος, νεοσσός.

105 Ἀσκησις. Νὰ σχηματίσῃτε μόνοι σας ἀπὸ δύο πατρωνυμικά μὲ τὰς συνήθεις καταλήξεις, αἱ ὁποῖαι εἶναι σημειωμένα ἀνωτέρω.

106 Ἐπίθετα. Νὰ σχηματίζετε μόνοι σας ἀπὸ δύο ἔθνη μὲ τὰς συνήθει καταλήξεις, αἱ ὁποῖαι εἶναι σημειωμέναι ἀνωτέρω.

107 Ἐπίθετα. Νὰ σχηματίζετε τὰ τοπικά παράγωγα ἀπὸ τὰς ἑξῆς λέξεις :
—κουρεύς, βιβλιοπώλης, ἀρτοποιός, ράπτης, παντοπώλης, χρυσοχόος, δασάρχης, πατριάρχης.

β'. Οὐσιαστικά παραγόμενα ἐξ ἐπιθέτων

Παραδείγματα.

σοφός—σοφία	ἀγνός—ἀγνότης
ἀληθής—ἀλήθεια	δίκαιος—δικαιοσύνη
	ἱερὸς—ἱερωσύνη

Τὰ οὐσιαστικά τὰ παραγόμενα ἐξ ἐπιθέτων εἶναι ἀφηρημένα καὶ ἔχουν καταλήξεις *ια, -εια, -οτης, -οσύνη, -ωσύνη*.

Σημ. Τὰ οὐσιαστικά τὰ λήγοντα εἰς *-οσύνη* γράφονται μὲ ὄμικρον, ὅταν ἡ προηγουμένη συλλαβὴ εἶναι μακρὰ (δικαιοσύνη). Ἐὰν ὅμως εἶναι βραχεῖα τότε γράφεται μὲ ὦμέγα (ἱερωσύνη).

108 Ἐπίθετα. Νὰ σχηματισθοῦν τὰ παράγωγα οὐσιαστικά ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα ἐπίθετα : σῶφρων, μέτριος, λαμπρός, ἔξοχος, ἐπιμελής, εὐσεβής, καλός, ταχύς, κακός, εὐδαίμων, εὐτυχής, ἀρχαῖος, νοήμων, σεμνός, ἀμαθής, φίλος, τίμιος, νέος.

γ'. Οὐσιαστικά παραγόμενα ἐκ ρημάτων

Τὰ οὐσιαστικά τὰ παραγόμενα ἐκ ρημάτων φανερόνουν :

1. Τὸ πρόσωπον τὸ ὁποῖον ἐνεργεῖ. Παραδγ. γράφω—γραφεὺς, πέμπω—πομπός, ποιῶ—ποιητής, καλῶ—κλητὴρ, εἰσπράττω—εἰσπράκτωρ.

Αἱ συνήθεις καταλήξεις τῶν οὐσιαστικῶν αὐτῶν εἶναι :

-εύς, -ος, -της, -της, -τωρ.

2. Τὴν ἐνέργειαν. Παραδγ. χαίρω—χαρά, πλήττω—πληγή, θύω—θύσια, παιδεύω—παιδεία, λέγω—λόγος, λύω—λύσις.

Αἱ συνήθεις καταλήξεις αὐτῶν εἶναι : *-α, -η, -σια, -εια, -ος, -σις.*

3. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐνεργείας. Παραδ. γράφω—γράμμα, ποιῶ—ποίημα.

Ἡ συνήθης κατάληξις αὐτῶν εἶναι *-μα*.

4. Τὸ ὄργανον ἢ τὸν τόπον. Παραδγ. πλήττω—πληκτρον, γυνάζω—γυμναστήριον, θεῶμαι—θέατρον.

Αἱ συνήθεις καταλήξεις αὐτῶν εἶναι : *-τρον -τήριον.*

109 Ἐκφρασεις. Ἀπὸ ποῖα ῥήματα ἐσχηματίσθησαν τὰ κάτωθι παράγωγα οὐσιαστικά.

—πράκτωρ, δοτήρ, τροφός, σωτήρ, δικαστήριον, κολακεία, ἀμοιβή, πρᾶξις, ποτήριον, διανομέυς, βουλευτήριον, φορέυς, διοικητής, κρίσις, ἔπαινος, καταστροφή, γεννήτωρ, ραφή.

3. Τὰ παράγωγα ἐπίθετα

Ἐπίθετα παράγονται α) ἀπὸ οὐσιαστικά, β) ἀπὸ ῥήματα, γ) ἀπὸ ἐπιρρήματα.

α'. Ἐπίθετα παραγόμενα ἐξ οὐσιαστικῶν

Τὰ ἐπίθετα τὰ ὁποῖα παράγονται ἐξ οὐσιαστικῶν σημαίνουν :

1. Ἐκείνον ὃ ὁποῖος ἀνήκει ἢ ἔχει σχέσιν μὲ τὸ πρωτότυπον οὐσιαστικόν. Παραδγ. οὐρανός—οὐράνιος, φύσις—φυσικός, μανία—μανιακός, ἔθνος—ἐθνικός, πένθος—πένθιμος, κορυφή—κορυφαῖος.

Τὰ ἐπίθετα αὐτὰ ἔχουν καταλήξεις :

-ιος, -κος, -ιακός, -ικος, -ιμος, -αῖος.

2. Ἀφθονίαν ἢ ὁμοιότητα μὲ τὸ πρωτότυπον. Παραδγ. πέτρα—πετρῶδης, φῶς—φωτεινός, ὕψος—ὑψηλός, σιὰ—σκιερός, λύπη—λυπηρός, δάψα—διψαλέος.

Τὰ ἐπίθετα αὐτὰ ἔχουν καταλήξεις :

-ώδης, -εινός, -ηλός, -ερός, -ηρός, -λέος.

3. Τὴν ὕλην ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀποτελεῖται τι. Παραδγ. λίθος—λίθινος, χρυσός—χρυσοῦς.

Αὐτὰ τὰ ἐπίθετα ἔχουν καταλήξεις : -ινος, καὶ -οῦς.

4. Τὸν χρόνον. Παραδγ. ἔτος—εἰτήσιος, θέρος—θερινός, χειμὼν—χειμερινός.

Αὐτὰ ἔχουν καταλήξεις : -ήσιος, -ινός, -ερινός.

110 Ἐκφρασεις. Νὰ ἀντιγράψετε εἰς μίαν στήλην τὰ κατωτέρω ἐπίθετα καὶ ἀπέναντι ἐκάστου νὰ γράψετε τὸ πρωτότυπον οὐσιαστικόν του :

—κρίθινος, σκοτεινός, φθινοπωρινός, νυκτερινός, ἀνθηρός, ρωμαλέος, ἀπατηλός, ἀργυροῦς, λόγιος, ὕδατῶδης, εὐώδης, ἔσπερινός, γαλακτώδης, μάχιμος, ἠθικός, οἰκιακός, ἀληθινός, μαρμάρινος, μεσημβρινός, ἰσημερινός, ἀφρώδης, πηγαῖος, τυχαῖος, βροντερός.

111 Ἐκφρασεις. Νὰ σχηματισθοῦν παράγωγα ἐπίθετα ἀπὸ τὰ κατωτέρω οὐσιαστικά :

—σχολεῖον, μαθητής, στοργή, δρόσος, θυμός, βλάβη, φθόνος, παραλία, βάσος, χάρτης, χαλκός, ἀρχή, τέλος, ἀνιγμα, τιμή.

β'. *Επίθετα παραγόμενα ἐκ ρημάτων*

Τὰ ἐπίθετα τὰ ὁποῖα παράγονται ἐκ ρημάτων φανερόνουν :

1. Τὸν ἄξιον ἢ τὸν δυνάμενον νὰ πάθῃ ὅ,τι σημαίνει τὸ ρῆμα.
Παραδγ. διαβαίνω—διαβατός, θαυμάζω—θαυμασιός, γράφω—γραπτός
ἀφαιρῶ—ἀφαιρετέος.

Αὐτὰ ἔχουν καταλήξεις —τός καὶ —τέος.

2. Ἔχουν τὴν ἰδίαν σημασίαν μὲ τὴν μετοχὴν τοῦ ἐνεργητικοῦ
ἐνεστώτος Παραδγ. σίλλβω—σιλλπιός=(ὁ σίλλβων), λάμπω—λαμπρός
=(ὁ λάμπων), θάλλω—θαλερός (=ὁ θάλλων).

Αὐτὰ ἔχουν καταλήξεις συνήθως εἰς —τός, —ρός, —ερός.

3. Τὴν ἰκανότητα ἢ τὴν κλίσιν πρὸς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον σημαίνει
καὶ τὸ ρῆμα. Παραδγ. ἄρχω—ἀρχικός (=ὁ ἰκανός νὰ ἄρχῃ) ἐρεθίζω
—ἐρεθιστικός, ὀφελῶ—ὀφέλιμος, ἐλεῶ—ἐλεήμων, σώζω—σωτήριος.

Αὐτὰ ἔχουν καταλήξεις συνήθως :

—ικός, —τικός, —μιος, —μων, —τήριος.

γ'. *Επίθετα παραγόμενα ἐξ ἐπιρρημάτων*

Ἀπὸ ἐπιρρήματα παράγονται ἐπίθετα μὲ καταλήξεις —ῖος,
—ῖμος, —ῖρος, —νος, —ῖκος. Παραδγ. ὀπισθεν—ὀπίσθιος, πρωί—
πρωίμιος, χθὲς—χθεσινός, πέρυσι—περυσινός, καθόλου—καθολικός.

112 **Ἀσκήσις.* Νὰ σχηματίσῃ ἐπίθετα ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα ρήματα :
—τέρπω, ποτίζω, νοῶ, δύναμαι, πολλαπλασιάζω, διαιρῶ, φαίνομαι,
προσθέτω, γράφω, πολεμῶ, μάχομαι.

113 **Ἀσκήσις.* Νὰ σχηματίσῃ ἐπίθετα ἀπὸ τὰ ἐξῆς ἐπιρρήματα :
—αὔριον, ἔμπροσθεν, μεθαύριον, ἀντικρῶ, σήμερον, πάντοτε.

4. *Τὰ παράγωγα ρήματα*

Ρήματα παράγονται α) ἀπὸ ὀνόματα καὶ ἐπίθετα καὶ β) ἀπὸ
ἐπιρρήματα.

α'. *Ρήματα παραγόμενα ἐξ οὐσιαστικῶν καὶ ἐπιθέτων*

Τὰ ρήματα τὰ ὁποῖα παράγονται ἐξ οὐσιαστικῶν καὶ ἐπιθέτων
ἔχουν διαφόρους καταλήξεις. Αἱ συνηθέστεραι εἶναι αἱ ἐξῆς :

1. -ω : βασιλεὺς—βασιλεύω

2. -(αω)·ῶ : τιμῆ—(τιμάω)—τιμῶ

3. -(εω)·ῶ : κόσμος—(κοσμέω)—κοσμῶ

4. -(ου) ·ω̄ : θεμέλιον—(θεμελίω)—θεμελιῶ
5. -ευω : δοῦλος—δουλεύω
6. -ίζω, -άζω : δόξα—δοξάζω, ἥσυχος—ἥσυχάζω
7. -ίζω : ὄρος—ὀρίζω, καθαρὸς—καθαρίζω
8. -αίνω : θερμὸς—θερμαίνω, σῆμα—σημαίνω
9. -ύνω : βραδύς—βραδύνω, λαμπρὸς—λαμπρύνω
10. -σσω : φύλαξ—φυλάσσω, χάραξ—χαράσσω.

114 Ἐξασκῆσις. Νὰ σχηματίσετε παράγωγα ῥήματα ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα ὀνόματα καὶ ἐπίθετα :

—ἐλπὶς, εὐεργέτης, ἰκέτης, παπαγάλος, παχύς, ἀριστος, διπλάσιος, μάρτυς, εὐδαίμων, μέριμνα, τόλμη, ὀρμή, μακάριος, τρόμος, ἀκμή, λευκός, λεπτός, κύριος, ἐλευθερός, ξηρός.

β'. Ῥήματα παραγόμενα ἐξ ἐπιρρημάτων

Ῥήματα παράγωγα ἀπὸ ἐπιρρήματα δὲν εἶναι πολλὰ, ἔχουν δὲ τὰς ἑξῆς καταλήξεις :

1. -ίζω : δίχα, διχάζω, πλησίον—πλησιάζω.
2. -ίζω : ἐγγύς—ἐγγίζω

115. Ἐξασκῆσις. Νὰ σχηματίσετε παράγωγα ῥήματα ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα ἐπιρρήματα : χωρίς, ἀντικρῦ, χαμηλά, συχνά.

5. Τὰ παράγωγα ἐπιρρήματα

Ἐπιρρήματα παράγονται ἀπὸ ὀνομαστικά, ἀπὸ ἐπίθετα, ἀπὸ ἀντωνυμίας, ἀπὸ ῥήματα καὶ ἀπὸ ἄλλα ἐπιρρήματα. Εἶναι δὲ τεσσαρῶν εἰδῶν.

1. **Τοπικά** : οὐρανὸς—οὐρανόθεν, ἄνω—ἄνωθεν, αὐτὸς—αὐτόθι. Τὰ τοπικὰ συνήθως καταλήξεις -θεν, -θι.

2. **Χρονικά**. Αὐτὰ εἶναι ἐλάχιστα καὶ ἔχουν κατάληξιν -τε. Παράδγ. ἄλλος—ἄλλοτε, ἕκαστος—ἐκάστοτε.

3. **Τροπικά** : δίκαιος—δικαίως, εὐγενής—εὐγενῶς, βαινῶ—βάθην, ἀγέλη—ἀγελήδον, ἄμισθος—ἄμισθί, ὀνομάζω—ὀνομασί.

Τὰ τροπικά ἔχουν συνήθως καταλήξεις : -ως, -δην, -δόν, -ί, -τί.

4. **Ποσοτικά**. Αὐτὰ ἔχουν κατάληξιν -ακίς : πολὺ—πολλάκις, πέντε—πεντάκις, πόσον—ποσάκις, ἑπτὰ—ἐπτάκις.

116 Ἐξασκῆσις. Νὰ σχηματίσετε ἐπιρρήματα :

α) Τοπικά ἀπὸ τὰς λέξεις : ἐμπρός, ὀπίσω, ἄνω, κάτω, ἔσω, ἔξω, γύρω.

β) Τροπικά ἀπὸ τὰς λέξεις : βέβαιος, ἀκριβός, ἀσφαλής, μέτριος, βροχή, εὐχάριστος, ἐπιμελής, τρέχω, ἐλληνίζω, ἐλευθερός, βαρῦς.

γ) Ποσοτικά ἀπὸ τὰς λέξεις : δέκα, ὄσος, εἴκοσι, τριάκοντα, ἑκατὸν, χίλια, μύριοι, ἑκατομύριον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

Ἡ σύνθεσις

1. Αἱ σύνθετοι λέξεις καὶ τὰ μέρη των

Κατὰ τὴν σύνθεσιν ἀπὸ δύο ἀπλῶς λέξεις σχηματίζεται μία νέα ἢ ὁποία λέγεται *σύνθετος*.

Παραδείγματα :

ἵππος + ποταμὸς = ἵπποπόταμος

περὶ + γράφω = περιγράφω

ἀτμὸς + μηχανή = ἀτμομηχανή.

Εἰς τὴν σύνθετον λέξιν διακρίνομεν τὰς δύο ἀπλῶς ἀπὸ τὰς ὁποίας γίνεται. Ἡ πρώτη ἐξ αὐτῶν λέγεται *πρῶτον συνθετικόν*, ἡ δὲ δευτέρα *δεύτερον συνθετικόν*.

Τὸ πρῶτον ὅπως καὶ τὸ δεύτερον συνθετικόν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι α) πτωτικόν, β) ῥῆμα, γ) ἄκλιτον.

2. Τὸ πρῶτον συνθετικόν

α'. Τὰ πτωτικά ὡς πρῶτον συνθετικόν

Παραδείγματα :

νικηφόρος λογχοφόρος

ἀγορανόμος ἡμεροδείκτης.

Τὰ πτωτόκλιτα ὡς πρῶτα συνθετικά ἄλλοτε φυλάσσουν τὸ τελευταῖον φωνῆεν των, α ἢ η καὶ ἄλλοτε τὸ τρέπουν εἰς ο.

Σημ. 1. Τὸ ὄνομα γῆ ὡς πρῶτον συνθετικόν ἢ μένει ἀμετάβλητον (γῆπεδον) ἢ γίνεται γεω— (γεωπόνος).

Παραδείγματα :

νομοθέτης θανατηφόρος

δημοκρατία θαλαμηπόλος

Τὰ δευτερόκλιτα ὡς πρῶτα συνθετικά ἄλλοτε φυλάσσουν τὸ τελευταῖον φωνῆεν των ο καὶ ἄλλοτε τὸ τρέπον εἰς η.

Σημ. 2. Τὸ ἐπίθετον καλός, ὅταν εἶναι πρῶτον συνθετικόν, γίνεται καλλι—(καλλιγράφος, καλλιτέχνης).

Παραδείγματα :

ταξί—αρχος	νυκτι—ο—φύλαξ	λαμπαδ—η—φόρος
πυρ—φόρος	ἰχθυ—ο—πώλης	ἄρματ—η—λάτης

Τὰ τριτόκλιτα ὡς πρῶτα συνθετικά ἄλλοτε διατηροῦν τὸ θέμα τῶν, ἄλλοτε δὲ προσλαμβάνουν μετὰ ἀπὸ τὸ θέμα τῶν ο ἢ η.

Σημ. 3. Ὅταν τὸ πρῶτον συνθετικόν εἶναι τὰ ἀριθμητικά :

ἔν, δύο, τρία, τέσσαρα ἔχουν τὸν τύπον :
μονο—, δι—, τρι—, τετρα— (μονότονος, δίτροχος, τρίγωνον, τετράγωνον). Ἐπὶ τὸ πέντε μέχρι τὸ ἑκατὸν λήγουν εἰς —α (πεντάμηνον, ἐπτάλοφος, δεκάδραχμον). Τὸ ἑκατὸν ἢ μένει ἀμετάβλητον (ἑκατόγχειρ) ἢ ἔχει τὸν τύπον ἑκατοντα—(ἑκατοντάφυλλος). Ἐπὶ τὸ διακόσια καὶ ἄνω σχηματίζονται ὅπως τὰ δευτερόκλιτα (πεντακοσιομεδίμοι).

Σημ. 4. Τὰ ὀνόματα κρέας, γῆρας, ὕδωρ ὡς πρῶτα συνθετικά ἔχουν τὸν τύπον : κρεο—, γηρο—, ὕδατ—, καὶ ὕδρο—(κρεοπώλης, γηροκομεῖον, ὕδατοφράκτης, ὕδροδοχεῖον).

117 * Ἀσκησις. Νὰ σχηματίσῃτε πέντε σύνθετα μὲ πρῶτον συνθετικόν πρωτόκλιτον ὄνομα, πέντε μὲ δευτερόκλιτον, πέντε μὲ τριτόκλιτον καὶ πέντε μὲ ἀριθμητικόν.

β'. Τὰ ῥήματα ὡς πρῶτον συνθετικόν

Παραδείγματα :

φθιν—όπωρον	ἔχ—έ—φρων
πειθ—αρχῶ	Ἰλοχ—ί—λοχος
λυ—σ—ανδρος	στρεψ—ό—δικος.

Ὅταν τὸ πρῶτον συνθετικόν εἶναι ῥῆμα καὶ τὸ δεύτερον ἀρχίζῃ ἀπὸ σύμφωνον τότε ἢ μένει ἀμετάβλητον τὸ θέμα τοῦ ῥήματος ἢ προσλαμβάνει ἓνα σ.

Ὅταν ὅμως τὸ δεύτερον συνθετικόν ἀρχίζῃ ἀπὸ σύμφωνον τότε τὸ θέμα τοῦ ῥήματος προσλαμβάνει ἓν ἀπὸ τὰ φωνήεντα ε, ι, ο.

γ'. Τὰ ἄκλιτα ὡς πρῶτον συνθετικόν

Ἐπὶ τὰ ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου χρησιμοποιοῦνται ὡς πρῶτα συνθετικά.

1. Ὅλαι αἱ κύριαι προθέσεις : διά—μετρος, σύν—τροφος, προ—λέγω, κατα—θέτω.

2. Τὰ ἐπιρρήματα : ἄρτι, αἶ, εὔ, πάλιν, χαμαί, ἔνδον, Παραδ. ἀρτιμελής, αἰμνηστος, εὐτυχής, παλίρροια, χαμαιοπής, ἐνδόμυχος.

3. Τὰ ἀχώριστα μέρη τῆς ἀρχαίας γλώσσης, τὰ ὅποια δὲν εὐρίσκονται μόνον τῶν : α) ἡμι- : ἡμίθεος, β) δυσ- : δυστυχής, γ) ἀ- ἢ ἄν- : ἄκακος, ἀγράμματος, ἀνάνδρος, δ) παν- : πανάγαθος.

118 **Άσκησις*. Νὰ σχηματίσετε τὰ σύνθετα ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα ζεύγη :

κατα+πολεμῶ, ἀει+παρθένος, εὐ+κινητός, ἀ+όρατός, ἀ+δπλον, ἡμι+τέλος, ἡμι+δνος, παν+πονηρός, περι+φέρω, ἐκ+κινῶ, ρίπτω+ἀσπίς, ρίπτω+κίνδυνος, εἰς+ἄγω, ἀνα+λύω, ἐν+γράφω, παν+δημος, ἀ+θάνατος.

3. Τὸ δεύτερον συνθετικὸν

α'. Τὰ πτωτικὰ ὡς δεύτερον συνθετικὸν

1. Τὸ οὐσιαστικὸν ὡς δεύτερον συνθετικὸν μένει ἀμετάβλητον, ὅταν ἡ σύνθετος λέξις παραμένῃ οὐσιαστικόν. Παραδγ. ἀκρό-πολις, ὤμο-πλάτη. Ὅταν ὅμως ἡ σύνθετος λέξις γίνεται ἐπίθετον τότε ἡ μένει ἀμετάβλητον τὸ δεύτερον συνθετικὸν (ἄ-υπνος, ῥίψ-ασπίς) ἢ προσλαμβάνει ἐπιθετικὴν κατάληξιν, (ὑπερ+μέγεθος=ὑπερμεγέθης, ἀ+κτῆμα ἀκτῆμων).

2. Τὸ ἐπίθετον ὡς δεύτερον συνθετικὸν δὲν μεταβάλλεται : Παραδγ. κατά-λευκος, ἄ-γνωστος, ἄν-ισος.

β'. Τὰ ρήματα ὡς δεύτερον συνθετικὸν

1. Τὸ ρῆμα ὡς δεύτερον συνθετικὸν μένει ἀμετάβλητον, ὅταν τὸ πρῶτον συνθετικὸν εἶναι πρόθεσις καὶ ἡ σύνθετος λέξις εἶναι πάλιν ρῆμα : περι-κόπτω, ἀντι-γράφω.

2. Ὅταν μὲ ρῆμα ὡς δεύτερον συνθετικὸν σχηματίζεται ὄνομα οὐσιαστικὸν ἢ ἐπίθετον, τότε τὸ θέμα τοῦ ρήματος προσλαμβάνει τὰς κατάληξεις : -ος (ταχὺς+γράφω=ταχυγράφος) -ης (βιβλίον+πωλῶ=βιβλιοπώλης) -της (ἐπι-στά-της).

γ'. Τὰ ἄκλιτα ὡς δεύτερον συνθετικὸν

Τὰ ἄκλιτα ὡς δεύτερον συνθετικὸν μένου ἀμετάβλητα. Παραδγ. ὑπερ+ἄνω=ὑπεράνω, συν+ἄμα=συνάμα.

119 **Άσκησις*. Νὰ σχηματίσετε τὰ σύνθετα ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα ζεύγη :

α) πρῶτος—ἀγωνιστής, ἀ—φροντίς, -ζῶον—φυτόν, τράγος—ἐλαφος, βιβλίον—θήκη, ἵππος—δρόμος, ἀμφι—θέατρον, ἄκρα—πόλις, φίλος—χρῆμα, ἀ—βαθός, εὐ—μέγεθος, πολὺς—μηχανή, πολὺς+ἔτος, ἀ+συνήθης, ἀ—γνωστός, εὐ—πιστός.

β) παρὰ—βάλλω, διὰ—κρίνω, ἀπὸ—φεύγω, ἀμφι—βάλλω, διὰ—τρέχω, ὄργανον—παίζω, φάρμακον—ποιῶ, λάχανον—πωλῶ.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΝ

Εἰσαγωγή

Τὶ διδάσκει τὸ Συντακτικόν

Παράδειγμα : Τὸ σχῆμα τῆς γῆς εἶναι σφαιρικόν.

Ἡ φράσις αὐτὴ δίδει τέλειον νόημα, διότι αἱ λέξεις τῆς εἶναι τοποθετημέναι κατὰ φυσικὴν σειράν. Ἐν ὅμως τὰς τοποθετήσω κατὰ τὸν ἐξῆς ἀφύσικον τρόπον :

Σχῆμα τὸ εἶναι γῆς τῆς σφαιρικόν.

Τότε ἡ φράσις δὲν δίδει νόημα.

Διὰ τὸ ἐκφράσωμεν λοιπὸν εἴτε προφορικῶς εἴτε γραπτῶς, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔχομεν εἰς τὸν νοῦν μας, πρέπει νὰ χρησιμοποιήσωμεν τὰς λέξεις κατὰ τὴν φυσικὴν τῶν σειράν. Νὰ τοὺς δώσωμεν δηλαδὴ τὴν κατάλληλον πλοκήν.

Αὕτῃ ἡ ὀρθὴ πλοκὴ τῶν λέξεων λέγεται *σύνταξις*.

Ἡ σύνταξις τῶν λέξεων τῆς γλώσσης μας γίνεται κατὰ ὀρισμένους κανόνας, οἱ ὁποῖοι λέγονται *συντακτικοὶ κανόνες*.

Τὸ τελευταῖον μέρος τῆς Γραμματικῆς, τὸ ὁποῖον μᾶς διδάσκει αὐτοὺς τοὺς συντακτικούς κανόνας τὸ ὀνομάζομεν *Συντακτικόν*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α°

Ἡ ἀπλῆ καὶ ἡ σύνθετος πρότασις

1. Ὁ λόγος καὶ ἡ ἀπλῆ πρότασις

Παράδειγμα :

*Ξέθρεῖς τὴν χώραν ποῦ ἀνθεῖ
φαιδρὰ πορτοκαλίεα,
ποῦ κοκκινίζει ἡ σταφυλὴ
καὶ θάλλει ἡ ἐλαία ;
᾿Ω ! δὲν τὴν ἀγνοεῖ κανεὶς !
εἶναι ἡ γῆ ἡ Ἑλληνίς.*

Τὸ ἐξάστιχον αὐτὸ εἶναι λόγος, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὰς φράσεις μὲ ἰδικόν τῆς νόημα ἢ καθεμία. Ἡμεῖς διὰ νὰ εὗρωμεν τοὺς συντακτικοὺς κανόνας τῆς γλώσσης μας, θὰ ἀρχίσωμεν ἀπὸ ἀπλᾶς καὶ συντομωτάτας φράσεις δηλ. ἀπὸ τὸν ἀπλούστερον λόγον.

Παραδείγματα :

ἘΘεὸς εἶναι παντοδύναμος

ἘἸωάννης μελεῖ.

Καθεμία ἀπὸ τὰς δύο αὐτὰς ἀπλᾶς φράσεις ἔχει ἓν μόνον νόημα.

ἘΟρισμός. Ἐσυντομωτάτος λοιπὸν λόγος ὁ ὁποῖος ἔχει ἓν μόνον τέλειον νόημα, λέγεται **ἀπλῆ πρότασις**.

120 ἘΑσκήσις. Νὰ σχηματίσετε πέντε ἀπλᾶς προτάσεις μὲ τὰ ῥήματα : εἶναι, ἀνθίζει, κυματίζει, λάμπει, ἠσυχάζει.

2. Ἐοὶ κύριοι ὄροι τῆς ἀπλῆς προτάσεως

α'. Τὸ ὑποκείμενον

Παραδείγματα :

1) ἘΔημήτριος γράφει.

2) ἘἩ ἀηδὼν κελαδεῖ.

3) Τὸ παρᾶθυρον εἶναι ἀνοικτόν.

Ἐἰς τὴν 1 πρότασιν γίνεται λόγος διὰ τὸν Δημήτριον (πρόσωπον).

Ἐἰς τὴν 2 πρότασιν γίνεται λόγος διὰ τὴν ἀηδόνα (ζῶον). Καὶ εἰς τὴν 3 πρότασιν γίνεται λόγος διὰ τὸ παρᾶθυρον (πρᾶγμα).

ἘΟρισμός. Τὸ πρόσωπον, τὸ ζῶον ἢ τὸ πρᾶγμα διὰ τὸ ὁποῖον γίνεται λόγος εἰς μίαν πρότασιν λέγεται **ὑποκείμενον**.

Τὸ ὑποκείμενον εἶναι συνήθως ὄνομα οὐσιαστικόν ἢ ἀντωνυμία καὶ τίθεται πάντοτε εἰς πῶσιν ὀνομαστικῆν.

121 ἘΑσκήσις. Νὰ σχηματίσετε ἀπλᾶς προτάσεις μὲ τὰ ἀκόλουθα ὑποκείμενα : (Παραδῶ ἘἘ Γεώργιος προσέχει).

ἘἘ Γεώργιος, ὁ διδάσκαλος, ὁ ἱερεὺς, ἡ περιστερά, ἡ ἀγέλας, ἡ χελώνη, τὸ πρόβατον, ὁ σκύλος, τὸ ἄλογον, τὸ πλοῖον, ἐγώ, σύ, ἐκεῖνος, σεῖς, αὐταί, ἡ οἰκία, τὸ δένδρον.

β'. Τὸ κατηγορημα

Παραδείγματα :

1. ἘἩ θάλασσα ἠσυχάζει

2. ἘἘ ἥλιος λάμπει

3. ἘἘ ἵππος τρεχει.

Εἰς τὴν 1 πρότασιν τὸ ρῆμα *ἠσυχάζει* φανερώνει μίαν κατάστασιν τοῦ ὑποκειμένου (θάλασσα).

Εἰς τὴν 2 πρότασιν τὸ ρῆμα *λάμπει* φανερώνει μίαν ιδιότητα τοῦ ὑποκειμένου (ἥλιος).

Εἰς τὴν 3 πρότασιν τὸ ρῆμα *τρέχει* φανερώνει μίαν ἐνέργειαν τοῦ ὑποκειμένου (ἵπλος).

᾽Ορισμὸς 1. Τὸ ρῆμα τῆς ἀπλῆς προτάσεως φανερώνει τὴν ἐνέργειαν ἢ τὴν ιδιότητα ἢ τὴν κατάστασιν τοῦ ὑποκειμένου καὶ λέγεται *κατηγόρημα*.

᾽Ορισμὸς 2. Τὸ ὑποκείμενον καὶ τὸ κατηγόρημα λέγονται μὲ ἓν ὄνομα : *κύριοι ὄροι τῆς προτάσεως*.

122. *Ἄσκησις* Νὰ προσθέσῃ τὸ κατηγόρημα εἰς τὰ ἀκόλουθα ὑποκείμενα διὰ τὰ σχηματιζοῦν ἀπλῆι προτάσει. (Παραδγ. Ὁ ἄνεμος φυσᾷ).

Ὁ ἄνεμος — . Ὁ μύλος — . Τὸ αὐτοκίνητον — .

Τὸ πῦρ — . Τὸ ἄνθος — . Τὰ πτηνά — . Τὰ πρόβατα — .

Ἡ βροχή — . Ὁ Ἀνδρέας — . Ἡ μηχανή — . Ἡ ἄνοιξις — .

Ἡ χελιδὼν — . Τὸ πλοῖον — . Οἱ μαθηταὶ — .

γ'. Τὸ κατηγορούμενον

Πολλὰς φορὰς τὸ κατηγόρημα τῆς προτάσεως δὲν εἶναι μία λέξις ἀλλὰ δύο.

Παραδείγματα :

Ὁ ἥλιος λάμπει = ὁ ἥλιος εἶναι λαμπρὸς

Ἡ θάλασσα ἠσυχάζει = ἡ θάλασσα εἶναι ἠσυχος

᾽Ορισμὸς 1. Ὄταν τὸ κατηγόρημα εἶναι μία λέξις λέγεται *μονολεκτικόν*. Τότε οἱ ὄροι τῆς προτάσεως εἶναι δύο τὸ ὑποκείμενον καὶ τὸ κατηγόρημα.

᾽Ορισμὸς 2. Ὄταν τὸ κατηγόρημα εἶναι δύο λέξεις : ρῆμα καὶ ὄνομα (εἶναι λαμπρὸς) λέγεται *περικρασσικόν*. Τότε οἱ ὄροι τῆς προτάσεως γίνονται τρεῖς : τὸ ὑποκείμενον, τὸ *συνδεδεικόν* ρῆμα (εἶναι) καὶ τὸ *κατηγορούμενον* (λαμπρὸς).

Σημ. 1. Συνδεδεικόν λέγεται τὸ ρῆμα τὸ ὁποῖον συνδέει τὸ ὑποκείμενον μὲ τὸ κατηγορούμενον. Τὰ συνηθέστερα συνδεδεικὰ ρήματα εἶναι τὰ ἐξῆς : *εἶμαι, γίνομαι, φαίνομαι, λέγομαι, καλοῦμαι, θεωροῦμαι, ἐκλέγομαι*.

Σημ. 2. Τὸ κατηγορούμενον φανερώνει τὴν ποιότητα ἢ τὴν ιδιότητα τοῦ ὑποκειμένου καὶ εἶναι συνήθως ὄνομα ἐπίθετον.

123 *Ἀσκησις*. *Νὰ σχηματίσετε ἀπλῶς προτάσεις μὲ τρεῖς ὅρους ἐκ τῶν ὁποίων ὁ τρίτος δηλ. τὸ κατηγορούμενον γὰ εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα ἐπίθετα :*
—ἐπιμελής, ἐνάρετος, εὐσεβεῖς, καλοί, ἐργατική, ὠραῖος, γελαστός, καθαρὸν, ὄριμα, εὐώδη.

124. *Ἀσκησις*. *Νὰ ἀναγνωρίσετε τοὺς κυρίους ὅρους τῶν ἀκολουθῶν προτάσεων :*

Ἡμεῖς εἴμεθα Ἕλληνες. Ἡ σημαία κυματίζει. Ὁ Παῦλος εἶναι βασιλεὺς. Οἱ μαθηταὶ εἶναι προσεκτικοί. Ἡ Φωτεινὴ εἶναι ἐπιμελής. Ἐκεῖνος ὀνομάζεται Γρηγόριος. Τὸ παιδίον παίζει. Ἡ μέλισσα πετᾷ. Τὸ παράθυρον εἶναι κλειστόν. Ὁ οὐρανὸς εἶναι γαλανός. Σεῖς εἰσθε μαθηταί. Οἱ Σπαρτιᾶται ἦσαν ἀνδρειότατοι. Ἡ Ἑλένη μελετᾷ.

3. Ἡ σύνθετος πρότασις

α'. Προτάσεις μὲ δύο ὑποκείμενα

Παραδείγματα :

Ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Ἀριστείδης ἦσαν Ἀθηναῖοι.

Ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος ἦσαν Ἀπόστολοι.

β'. Προτάσεις μὲ δύο κατηγορούμενα

Παραδείγματα :

Ὁ Δημήτριος εἶναι ἐπιμελής καὶ προσεκτικὸς

Τὰ ρόδα εἶναι ὠραῖα καὶ μυροβόλα.

Ὁρισμός. Ἡ πρότασις ἢ ὁποία ἔχει δύο ἢ περισσότερα ὑποκείμενα ἢ κατηγορούμενα λέγεται *σύνθετος πρότασις*.

125 *Ἀσκησις*. *Νὰ σχηματίσετε πέντε συνθέτους προτάσεις μὲ δύο ὑποκείμενα καὶ ἄλλας πέντε συνθέτους προτάσεις μὲ δύο κατηγορούμενα.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

Ἡ ἐπηυξημένη πρότασις

1. Τὸ ἀντικείμενον

Παραδείγματα :

1. Ὁ κηπουρὸς ποτίζει τὰ ἄνθη.
2. Ὁ γεωργὸς ὀργώνει τὸν ἀγρὸν.

Εἰς τὴν 1 πρότασιν τὸ ρῆμα (ποτίζει) φανερώνει, ὅτι ἡ ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου (κηπουρὸς) μεταβαίνει εἰς τὰ ἄνθη, δηλαδὴ εἰς ἓνα *ἀντικείμενον*.

Εἰς τὴν 2 πρότασιν τὸ ρῆμα (ὀργώνει) φανερώνει, ὅτι ἡ ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου (γεωργὸς) μεταβαίνει εἰς τὸν ἀγρὸν, δηλ. εἰς ἓνα *ἀντικείμενον*.

Ὁρισμός. Ἀντικείμενον λοιπὸν ὀνομάζομεν τὸ πρόσωπον, τὸ ζῶον ἢ τὸ πρᾶγμα, εἰς τὸ ὁποῖον μεταβαίνει ἡ ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου.

Σημ. 1. Τὸ ἀντικείμενον εἶναι συμπλήρωμα τῆς ἐννοίας τοῦ ρήματος καὶ τίθεται συνήθως εἰς πτώσιν αἰτιατικὴν.

Σημ. 2. Ἡ πρότασις ἢ ὁποία ἔχει ἀντικείμενον λέγεται *ἐπηυξημένη* πρότασις.

126 *Ἄσκησις.* Νὰ προσθέσῃτε τὰ ἀντικείμενα εἰς τὰς ἑξῆς προτάσεις :

Οἱ πλούσιοι βοηθοῦν τοὺς — . Τὸ σχολεῖον μορφώνει τοὺς — . Ὁ ἀμπελοργὸς περιποιεῖται τὴν — . Ὁ στρατηγὸς ὀδηγεῖ τὸν — . Οἱ γονεῖς ἀνατρέφουν τὰ — . Τὰ τέκνα ἀγαποῦν τοὺς — . Ἡ χιὼν σκεπάζει τὴν — . Ὁ ἥλιος φωτίζει τὸν — . Ὁ στρατὸς νικᾷ τοὺς — . Οἱ μαθηταὶ μελετοῦν τὰ — . Οἱ νόμοι τιμωροῦν τοὺς — . Ἡ γυμναστικὴ ὠφελεῖ τὸ — . Τὰ πτηνὰ κατασκευάζουν τὰς — . Οἱ γεωργοὶ καλλιεργοῦν τοὺς — . Οἱ βόες βοηθοῦν τοὺς — . Οἱ κύνες φυλάτουν τὰ — .

2. Οἱ προσδιορισμοὶ

Αἱ προτάσεις συνήθως ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς κυρίους ὄρους των ἔχουν καὶ ἄλλας λέξεις. Αἱ λέξεις αὗται προσδιορίζουν καλλίτερον τὸ ὑπο-

κείμενον ἢ τὸ ρῆμα ἢ τὸ κατηγορούμενον ἢ τὸ ἀντικείμενον τῆς προτάσεως. Διὰ τοῦτο ὀνομάζονται προσδιορισμοί. Ἡ πρότασις ἡ ὁποία ἔχει προσδιορισμοὺς λέγεται *ἐπηυξημένη* πρότασις.

α'. Προσδιορισμὸς τοῦ ὑποκειμένου

Παράδειγμα :

Ἐπιπέδον οὐκ ἔχει ἐπιπέδον

Ἡ πρότασις αὐτὴ ἐκτὸς ἀπὸ τοῦ ὑποκειμένου (ἐπιπέδον) τὸ ρῆμα (οὐκ ἔχει) καὶ τὸ ἀντικείμενον (ἐπιπέδον) ἔχει καὶ τὸ ἐπίθετον *ἐπιπέδον*, τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τὸ ὑποκείμενον καὶ τὸ προσδιορίζει καλλίτερον. Διὰ τοῦτο λέγεται *προσδιορισμὸς τοῦ ὑποκειμένου*.

Κανὼν. Τὸ ὑποκείμενον δύναται νὰ λάβῃ προσδιορισμὸν συνήθως ἐπίθετον.

127 Ἀσκῆσις. Νὰ ἀντιγράψετε εἰς τὸ τετράδιόν σας τὰς ἀκολουθοῦσας προτάσεις καὶ νὰ ὑπογραμμίσετε τοὺς προσδιορισμοὺς τοῦ ὑποκειμένου.

Ὁ ἐπιμελής μαθητὴς ἐπαινεῖται. Ὁ μακρὸς βίος διδάσκει πολλά. Ὅλοι οἱ ἀνθρώποι ἀγαποῦν τὴν ἐλευθερίαν. Ὁ δίκαιος Ἀριστείδης ἦτο Ἀθηναῖος. Αἱ καλαὶ συναστροφαὶ ὠφελοῦν τοὺς ἀνθρώπους. Τὰ φιλόστοργα τέκνα βοηθοῦν τοὺς γονεῖς των. Οἱ γενναῖοι στρατιῶται ὑπερασπίζονται τὴν πατρίδα. Αἱ δευτέραι σκέψεις εἶναι ὀρθότεραι.

β'. Προσδιορισμὸς τοῦ ρήματος

Παράδειγμα :

Τὸ πτηρὸν ἐπέταξεν μακρὰν.

Ἡ πρότασις αὐτὴ ἐκτὸς ἀπὸ τοῦ ὑποκειμένου καὶ τοῦ ρήματος ἔχει καὶ τὸ ἐπίρρημα *μακρὰν*, τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τὸ ρῆμα καὶ τὸ προσδιορίζει καλλίτερον. Διὰ τοῦτο λέγεται *προσδιορισμὸς τοῦ ρήματος*.

Ὁ προσδιορισμὸς τοῦ ρήματος δύναται νὰ εἶναι καὶ πῶσις ὀνόματος μὲ πρόθεσιν. Παραδγ. τὸ πλοῖον ἔρχεται εἰς τὸν λιμένα.

Κανὼν. Τὸ ρῆμα λαμβάνει συνήθως ὡς προσδιορισμὸν ἐπίρρημα ἢ ὄνομα μετὰ πρόθεσεως. Ὁ προσδιορισμὸς τοῦ ρήματος φανερώνει χρόνον, τόπον, ποσόν, τρόπον κλπ.

128 Ἀσκῆσις. Νὰ ἀντιγράψετε εἰς τὸ τετράδιόν σας τὰς ἀκολουθοῦσας προτάσεις καὶ νὰ ὑπογραμμίσετε τοὺς προσδιορισμοὺς τοῦ ρήματος.

Οἱ μαθηταὶ προβιβάζονται κατ' ἔτος. Γράφω τακτικῶς τὰ μαθήματά μου. Ἡμεῖς θὰ μεταβῶμεν εἰς τὸ ὄρος. Τὸ ὄρος εἶναι μακρὰν. Οἱ στρατιῶται μάχονται ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος. Ὁ Ἰωάννης μελετᾷ καλῶς τὰ μαθήματά του. Ὁ στρατιώτης γυμνάζεται καθημερινῶς. Τὸ αὐτοκίνητον τρέχει ὀλοταχῶς. Ἐπανελάβον πολλάκις τὴν ἀνάγνωσιν. Οἱ φίλοι μου ἦλθον πρὸ ὀλίγου.

γ'. Προσδιορισμός τοῦ κατηγορουμένου

Παράδειγμα : Τὸ κωδωνοστάσιον εἶναι πολὺ ὑψηλόν.

Ἡ πρότασις αὐτὴ ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὑποκείμενον, τὸ ρῆμα καὶ τὸ κατηγορούμενον ἔχει καὶ τὸ ἐπίρρημα **πολύ**, τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τὸ κατηγορούμενον (ὑψηλόν) καὶ τὸ προσδιορίζει καλλίτερον. Διὰ τοῦτο λέγεται **προσδιορισμὸς τοῦ κατηγορουμένου**.

Ἐπιπροσδιορισμὸς τοῦ κατηγορουμένου δύναται νὰ εἶναι καὶ πῶσις ὀνόματος μὲ πρόθεσιν. Παραδ. Ὁ λαγῶδς εἶναι ταχὺς εἰς τὸν δρόμον.

Σημ. Ὅταν τὸ κατηγορούμενον εἶναι οὐσιαστικόν τότε δέχεται ὡς προσδιορισμὸν τοῦ ἐπίθετον. Παραδγ. Ὁ Νικόλαος εἶναι ἐπιμελής μαθητής.

Κανὼν. Τὸ κατηγορούμενον λαμβάνει συνήθως ὡς προσδιορισμὸν ἐπίρρημα ἢ ὄνομα μετὰ προθέσεως ἢ ἐπίθετον.

129 ***Ἀσκησις.** Νὰ ἀντιγράψετε εἰς τὸ τετράδιόν σας τὰς ἀκολουθοῦντας προτάσεις καὶ νὰ ὑπογραμμίσετε τοὺς προσδιορισμοὺς τοῦ κατηγορουμένου.

— Ὁ Ἰωάννης εἶναι πολὺ ἐπιμελής. Τὰ ρόδα εἶναι ἐξαιρετικῶς εὖοσμα. Ὁ Ὅμηρος ἦτο μέγας ποιητής. Ὁ Φειδίας ὑπῆρξε ἀνυπέμβλητος ἀνδριαντοποιός. Ὁ οὐρανός εἶναι τελειῶς καθαρός. Ὁ Ἀχιλλεὺς ἦτο πρῶτος εἰς τὴν ἀνδρείαν. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἦτο ἔνδοξος εἰς τὰ πολεμικά. Ὁ Κίμων ἦτο ἐξοχος στρατηγός. Ὁ Ὀλυμπος εἶναι ὑψηλὸν ὄρος. Ἡ Κρήτη εἶναι μεγάλη νῆσος. Ὁ Φίλιππος ὑπῆρξε μέγας πολιτικός.

δ'. Προσδιορισμός τοῦ ἀντικειμένου

Παράδειγμα : Ὁ κηπουρὸς μαζεύει τοὺς ὠρίμους καρπούς.

Ἡ πρότασις αὐτὴ ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὑποκείμενον, τὸ ρῆμα καὶ τὸ ἀντικείμενον ἔχει καὶ τὸ ἐπίθετον **ὠρίμους**, τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τὸ ἀντικείμενον (καρπούς) καὶ τὸ προσδιορίζει ἀκριβέστερον. Διὰ τοῦτο λέγεται **προσδιορισμὸς τοῦ ἀντικειμένου**.

Κανὼν. Τὸ ἀντικείμενον δύναται νὰ ἔχη ὡς προσδιορισμὸν τοῦ ἐπίθετον.

130 ***Ἀσκησις.** Νὰ ἀντιγράψετε τὰς κατωτέρω προτάσεις καὶ νὰ ὑπογραμμίσετε τοὺς προσδιορισμοὺς τοῦ ἀντικειμένου.

— Βάδιζε τὴν εὐθεῖαν ὁδόν. Ἄς μιμούμεθα τὰ καλὰ παραδείγματα. Ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ τοὺς καλοὺς ἀνθρώπους. Ὁ Δράκων ἔγραψεν αὐστηροὺς νόμους. Ἡμεῖς μελετῶμεν τὰ διδασκτικά βιβλία. Ὅλοι ἐπαινοῦν τοὺς ἐπιμελεῖς μαθητάς. Ὁ ξυλοκόπος κόπτεται τὰ ἄγρια δένδρα. Ὁ Ὀδυσσεὺς ὑπέστη πολλὰς περιπετείας. Ὁ Φίλιππος ἤνωσε ὅλους τοὺς Ἕλληνας. Ὁ Σόλων ἔθεσε λαμπροὺς νόμους. Ὁ Ἡρακλῆς ἔφερε τὰ χρυσᾶ μῆλα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Τὰ εἶδη τῶν προτάσεων καὶ ἡ σύνδεσις αὐτῶν

1. Ἡ περίοδος

Συνήθως διὰ νὰ ἐκφράσωμεν τὰ διανοήματά μας ἐν πλάτει, χρησιμοποιοῦμεν πολλὰς προτάσεις τὴν μίαν κατόπιν τῆς ἄλλης.

Παράδειγμα : Ὁ Κροῖσος ὁ βασιλεὺς τῆς Λυδίας εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἦτο τόσοσ πλοῖσιος, ὥστε τὰ πλοῦτη του κατήνησαν παρομιώδη. Ἐκυχῆτο διαρκῶς διὰ τοὺς ἀπείρους θησαυροὺς του καὶ ἐπίστευεν, ὅτι ἦτο ὁ εὐτυχέστερος τῶν ἀνθρώπων.

Ὁ λόγος αὐτὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὰς προτάσεις, αἱ ὁποῖαι χωρίζονται εἰς τὸ μέσον μὲ μίαν τελείαν.

Τὸ διάστημα ἀπὸ τὴν ἀρχὴν μέχρις ὅτου φθάσωμεν εἰς τὴν πρώτην τελείαν, λέγεται **περίοδος**. Καὶ τὸ ἄλλο διάστημα ἀπὸ τὴν τελείαν αὐτὴν μέχρι τὸ τέλος ἀποτελεῖ δευτέραν περίοδον.

Αἱ περίοδοι ἀποτελοῦνται ἀπὸ προτάσεις, αἱ ὁποῖαι χωρίζονται μεταξύ των μὲ κόμματα ἢ μὲ τὸν σύνδεσμον **καί**. Κάθε περίοδος ἀρχίζει μὲ κεφαλαῖον γράμμα καὶ τελειώνει εἰς τελείαν. Ἔχει δὲ τόσας προτάσεις, ὅσα εἶναι καὶ τὰ ῥήματά της.

Ὁρισμός. Ὅστε ὁ λόγος χωρίζεται εἰς περιόδους καὶ κάθε περίοδος εἰς προτάσεις.

131 Ἐσκησις. Ἀπὸ τὸ Ἀγαγωστικόν σας νὰ ἀντιγράψετε 3 περιόδους εἰς τὸ τετραδίον σας καὶ νὰ ὑπογραμμίσετε τὰς προτάσεις των.

2. Τὰ εἶδη τῶν προτάσεων

Παράδειγμα :

Ὁ Ἰάκωβος λύει τὰ προβλήματα του καὶ ὁ Φώτιος μελετᾷ τὴν ἱστορίαν του.

Ἐδῶ ἔχομεν δύο προτάσεις ἐκ τῶν ὁποίων ἡ κάθε μία ἐκφράζει ἓν τέλειον νόημα.

Όρισμός : Αἱ προτάσεις αἱ ὁποῖαι ἐκφράζουν μόναι τῶν τέλειον νόημα λέγονται *κύριαι* ἢ *ἀνεξάρτητοι* προτάσεις.

Παράδειγμα :

Τὰ ἄνθη ἐμαράνθησαν, ἐπειδὴ ἔμειναν ἀπότιστα.

Ἐδῶ ἔχομεν δύο προτάσεις ἐκ τῶν ὁποίων ἡ πρώτη ἐκφράζει τέλειον νόημα (τὰ ἄνθη ἐμαράνθησαν). Ἡ δευτέρα ὁμως πρότασις (ἐπειδὴ ἔμειναν ἀπότιστα) δὲν ἔχει μόνη τῆς τέλειον νόημα. Διότι τὸ νόημά της ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν πρώτην πρότασιν.

Όρισμός : Αἱ προτάσεις αἱ ὁποῖαι δὲν ἐκφράζουν μόναι τῶν τέλειον νόημα, λέγονται *δευτερεύουσαι* ἢ *ἐξηρημέναι* προτάσεις.

132 Ἀσκήσις. *Νὰ ἀντιγράψετε τὴν ἀκόλουθον ἰασησιν καὶ νὰ ἐλογοραμίσετε μόνον τὰς κυρίας προτάσεις τῆς.*

Ὁ ἐπιμελὴς μαθητὴς προσδεύει. Ἡ Φωτεινὴ θὰ προσδεύσῃ, διότι μελετᾷ. Ὁ χρόνος παρέρχεται ταχέως. Ὁ σκύλος εἶναι χρήσιμος εἰς τὸν βοσκόν, διότι φυλάττει τὸ ποῖμνιον. Καθήμεθα πλησίον εἰς τὴν πυρᾶν, ἐπειδὴ κάμνει ψῦχος. Θὰ καθίσω εἰς τὸ γραφεῖον μου, ἵνα μελετήσω τὰ μαθήματά μου. Ἡ ἐγκράτεια φέρει τὴν ὑγείαν. Νὰ συγκρατῆς τὰ πάθη, ἵνα μὴ παρασυρθῆς ἀπὸ αὐτά.

3. Ἡ σύνδεσις τῶν προτάσεων

Αἱ προτάσεις τὰς ὁποίας ἔχει κάθε περίοδος συνδέονται σχεδὸν πάντοτε μεταξύ τῶν κατὰ ὄρισμένην λογικὴν σειρᾶν. Ἡ σύνδεσις αὐτῆ τῶν προτάσεων εἰς περιόδους γίνεται κατὰ τρεῖς τρόπους.

α'. Ἀσύνδετοι προτάσεις

Παράδειγμα :

Σημαίνει ὁ Θεός, σημαίνει ἡ γῆ, σημαίνουν τὰ ἐπουράνια.

Αἱ προτάσεις αὐταὶ ἀκολουθοῦν ἢ μία τὴν ἄλλην, χωρὶς νὰ συνδέονται μεταξύ τῶν. Διὰ τοῦτο ὀνομαζόνται *ἀσύνδετοι* προτάσεις.

β'. Σύνδεσις κατὰ παράταξιν

Παραδείγματα :

1. *Ἡ γῆ εἶναι σφαιρικὴ καὶ στρέφεται περὶ τὸν ἄξονά της.*
2. *Γράψε τὴν ἐκθεσίον σου, ἢ λύσε τὰ προβλήματά σου.*
3. *Θὰ σὲ περιμένω, ἀλλὰ νὰ μὴ ἀργήσης.*

Ἡ πρώτη περίοδος ἔχει δύο προτάσεις, αἱ ὁποῖαι συνδέονται μεταξύ τῶν μὲ τὸν συμπλεκτικὸν σύνδεσμον *καὶ*.

Ἡ δευτέρα περίοδος ἔχει δύο προτάσεις, αἱ ὁποῖαι συνδέονται μεταξύ των με τὸν διαζευκτικὸν σύνδεσμον ἤ.

Ἡ τρίτη περίοδος ἔχει δύο προτάσεις, αἱ ὁποῖαι συνδέονται μεταξύ των με τὸν ἀντιθετικὸν σύνδεσμον ἀλλά.

Ὁρισμός : Ὅταν αἱ προτάσεις μιᾶς περιόδου συνδέονται μεταξύ των με συνδέσμους : σ υ μ π λ ε κ τ ι κ ο ὺ ς , δ ι α ζ ε υ κ τ ι κ ο ὺ ς ἢ ἀ ν τ ι θ ε τ ι κ ο ὺ ς ὀνομάζονται *παρατεταγμένοι* προτάσεις.

Ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς συνδέσεως τῶν προτάσεων λέγεται *σύνδεσις κατὰ παράταξιν*.

133 *Ἄσκησις*. Νὰ προσθέσετε τὸν κατάλληλον σύνδεσμον, (συμπλεκτικόν, διαζευκτικόν ἢ ἀντιθετικόν) διὰ τὰ συνδεθῶν κατὰ παράταξιν αἱ προτάσεις τῶν ἀκολούθων περιόδων :

Τὴν ἀνοιξιν ὁ ἥλιος θερμαίνει τὴν γῆν—αἱ χιόνες τῶν ὀρέων διαλύονται. Σᾶς εὐχαριστεῖ περισσότερο ἢ ἀνοιξιν—σᾶς ἀρέσει τὸ φθινόπωρον; Ἡ ἀνοιξιν ἔχει ἀνθη—δὲν ἔχει ὀπωρικά. Κατὰ τὸ θέρος ἡ ἀτμόσφαιρα εἶναι θερμὴ—κατὰ τὴν ἀνοιξιν εἶναι εὐχάριστος. Τὴν ἀνοιξιν τὰ πτηνὰ κελαδοῦν—κτίζουσι τὰς φωλέας των. Τὸ θέρος ὁ οὐρανὸς εἶναι αἴθριος—τὸν χειμῶνα καλύπτεται με σύννεφα. Οἱ ποιμένες κατὰ τὸ φθινόπωρον ἀφήνουν τὰ ὄρη—ἔρχονται εἰς τὰς πεδιάδας.

γ'. Σύνδεσις καθ' ὑπόταξιν

Παραδείγματα :

1. Μοῦ εἶπεν ὁ Ἄνδρέας, ὅτι ἐμελέτησε τὰ μαθήματά του.
2. Ἐπαυῶ τὸν Νικόλαον, διότι εἶναι ἐπιμελὴς μαθητῆς.
3. Θὰ παίξωμεν, ὅταν τελειώσωμεν τὴν μελέτην μας.
4. Ὁ βοσκὸς τρέφει τοὺς σκύλους, ἵνα φυλάττουν τὸ ποίμνιόν του.
5. Θὰ ὑπάγωμεν ἐκδρομὴν, ἐὰν ὁ καιρὸς εἶναι καλός.
6. Ἄς σοῦ δώσῃ ὁ Θεός, ὅ,τι ἐπιθυμεῖς.

Καὶ εἰς τὰς ἑξ αὐτὰς περιόδους ἡ πρώτη πρότασις εἶναι κυρία. Ἡ δὲ δευτέρα εἶναι ἐξηρητημένη, διότι μόνη τῆς δὲν ἔχει τέλειον νόημα. Τὸ νόημά τῆς ὑποτάσσεται εἰς τὴν κυρίαν καὶ τὴν συμπληρῶνει. Διὰ τοῦτο λέγεται καὶ *ὑποτεταγμένη* πρότασις.

Ἡ ἐξηρητημένη ἢ ὑποτεταγμένη πρότασις συνδέεται πρὸς τὴν κυρίαν με σύνδεσμον :

εἰδικόν :	ὅτι
αἰτιολογικόν :	διότι, ἐπειδὴ
χρονικόν :	ὅταν, ὅπου, ὅτε, ὅποτε, ἀφοῦ κτλ.
τελικόν :	ἵνα, ὅπως, διὰ τὰ
ὑποθετικόν :	ἐὰν, ἂν

ἢ μὲ ἀναφορικὴν ἀντωνυμίαν : ὅ,τι, ὁ ὅποιος, ἡ ὁποία, τὸ ὅποιον.

Ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς συνδέσεως τῶν ἐξηρητημένων προτάσεων μὲ τὰς κυρίας λέγεται *σύνδεσις τῶν προτάσεων καθ' ὑπόταξιν*.

134 Ἀσκησις. Νὰ συμπληρώσετε τὰς ἀκολουθούσας περιόδους προσθέτοντες τὰς καταλλήλους ὑποταγμένας προτάσεις.

Ἡ θάλασσα εἶναι ἥσυχος, ὅταν Θὰ ταξιδεύσωμεν αὐριον, ἐάν Δὲν ἀνεχωρήσαμεν χθές, διότι Ἐφθασε τὸ πλοῖον, τὸ ὅποιον Τὸ πρακτορεῖον εἰδοποίησεν, ὅτι Ἡμεῖς ἐτοιμαζόμεθα, ἵνα Αὐταὶ εἶναι αἱ ἀποσκευαί, τὰς ὁποίας Τὸ ταξίδιον εἶναι εὐχάριστον, ὅταν Θὰ ἐπιστρέψωμεν τὴν ἐρχομένην ἑβδομάδα, ἂν Δὲν θὰ μείνωμεν πολλὰς ἡμέρας, διότι

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

Ἡ Ἀνάλυσις τῶν μετοχῶν

α'. Μετοχαὶ ἐπιθετικάι

Παραδείγματα :

Ἐδλογημένος ὁ ἐρχόμενος (=ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἐρχεται)

Αἰσθάνεται ψυχικὴν εὐχαρίστησιν ὁ εὐεργετῶν (=ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εὐεργετεῖ).

Ὅρισμός. Αἱ μετοχαὶ αὗται αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ ἀναλυθοῦν μὲ ἀναφορικὴν ἀντωνυμίαν εἰς πρότασιν λέγονται *ἐπιθετικάι μετοχαί*. Αἱ ἐπιθετικάι μετοχαὶ συνοδεύονται ἀπὸ τὸ ἄρθρον των.

β'. Κατηγορηματικάι μετοχαὶ

Παραδείγματα :

Ἦρχισεν ὁ Κύριος διδάσκων (=νὰ διδάσκη)

Ἀπέκαμα τρέχων (=νὰ τρέχω)

Ὅρισμός. Αἱ μετοχαὶ αὗται αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ ἀναλυθοῦν μὲ τὸ νὰ λέγονται *κατηγορηματικάι μετοχαί*.

γ'. Ἐπιρρηματικάι μετοχαὶ

Παραδείγματα :

α) Οἱ Ἕλληνες νικήσαντες (=ἀφοῦ ἐνίκησαν) τοὺς Πέρσας, τοὺς ἔτρεψαν εἰς φυγὴν.

β) Τιμῶντες (=ἐὰν τιμῶμεν) τοὺς γονεῖς μας, τοὺς ἑαυτοὺς μας τιμῶμεν.

γ) Λέγω εἰς σὲ ταῦτα ἐπιθυμῶν (=ἐπειδὴ ἐπιθυμῶ) νὰ σὲ πείσω.

δ) Ἦλθον οἱ μαθηταὶ τρέχοντες εἰς τὸ σχολεῖον.

Αἱ μετοχαὶ αὐταὶ λέγονται *ἐπιρρηματικαὶ* καὶ προσδιορίζουν τὸ ρῆμα τῆς προτάσεως εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουν. Τὰς διακρίνομεν δὲ α) εἰς *χρονικὰς*, β) εἰς *ὑποθετικὰς*, γ) εἰς *αιτιολογικὰς* καὶ δ) εἰς *τροπικὰς*.

135 "Ασκησις. Νὰ ἀντιγράψετε τὰς κατωτέρω φράσεις καὶ νὰ σημειώσετε εἰς τὸ τέλος, ἐντὸς παρενθέσεως, τὸ εἶδος ἐκάστης μετοχῆς.

Ὁ Σωκράτης διῆλθε τὴν ζωὴν του ἐξετάζων μὲ ἀκριβείαν τὰ δίκαια καὶ τὰ ἀδίκαια. Ὁ πεπαιδευμένος ἄνθρωπος εἶναι φρόνιμος. Ὁ θέλων νὰ ὀμιλῇ πάντοτε γίνεται ὀχληρὸς. Ὅλιγα γνωρίζοντες πολλὰ πιστεύομεν. Καλέσας ὁ Ξενοφῶν τοὺς στρατηγούς εἶπε τὰ ἔξης. Ἐπιθυμῶ, ὅπως ἀκριβῶς ὁ Ὀδυσσεὺς κοιμώμενος νὰ φθάσω εἰς τὴν Ἑλλάδα. Λέγω ταῦτα θέλων νὰ ἀποδείξω τὴν ἀλήθειαν. Νοῦς εἶναι ὁ διακοσμήσας τὰ πάντα. Οἱ Ἕλληνες λαβόντες τὰ ὄπλα ὑπερήσπισαν τὴν πατρίδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Σύνταξις ἐνεργητικῆ καὶ σύνταξις παθητικῆ

α'. Σύνταξις ἐνεργητικῆ

Παραδείγματα :

Ὁ γεωργὸς καλλιεργεῖ τὸν ἀγρόν.

Ὁ ἥλιος φωτίζει τὸν κόσμον.

Αἱ προτάσεις αὐταὶ ἔχουν τὸ ρῆμα των (καλλιεργεῖ, φωτίζει) εἰς τὴν ἐνεργητικὴν φωνὴν καὶ φανερῶνει, ὅτι τὸ ὑποκείμενόν των (ὁ γεωργός, ὁ ἥλιος) ἐνεργεῖ. Ἡ δὲ ἐνέργειά του μεταβαίνει εἰς τὸ ἀντικείμενον (τὸν ἀγρόν, τὸν κόσμον).

Ὁρισμός : Αἱ προτάσεις αἱ ὁποῖαι ἔχουν τὸ ρῆμά των εἰς τὴν ἐνεργητικὴν φωνὴν καὶ τὸ ὑποκείμενόν των ἐνεργεῖ, ἡ δὲ ἐνέργειά του μεταβαίνει εἰς ἓνα ἀντικείμενον, ὀνομάζονται *ἐνεργητικαὶ* προτάσεις. Καὶ ἡ σύνταξις των λέγεται *ἐνεργητικῆ* σύνταξις.

β'. Σύνταξις παθητικῆ

Ἐὰν τὸ ρῆμα τῆς ἐνεργητικῆς προτάσεως τὸ τρέψωμεν εἰς παθητικόν, τότε καὶ ἡ πρότασις ἀλλάζει καὶ γίνεται *παθητικῆ*.

Παραδείγματα :

Ὁ ἀγρὸς καλλιεργεῖται ἀπὸ τὸν γεωργόν.

Ὁ κόσμος φωτίζεται ἀπὸ τὸν ἥλιον.

Εἰς τὰς προτάσεις αὐτὰς τὸ ὑποκείμενον (ὁ ἀγρός, ὁ κόσμος) παθαίνει (καλλιεργεῖται, φωτίζεται). Τὸ δὲ πάθημά του προξενεῖται ἀπὸ κάποιο αἷτιον (ἀπὸ τὸν γεωργόν, ἀπὸ τὸν ἥλιον). Τὸ αἷτιον αὐτό, πού προξενεῖ τὸ πάθημα εἰς τὸ ὑποκείμενον, λέγεται *ποιητικὸν αἷτιον*.

᾽Ορισμός: Αἱ προτάσεις αἱ ὁποῖαι ἔχουν τὸ ρῆμα τῶν εἰς τὴν παθητικὴν φωνὴν καὶ φανερώνει, ὅτι τὸ ὑποκείμενόν των πάσχει, τὸ δὲ πάθος προξενεῖται ἀπὸ τὸ ποιητικὸν αἷτιον, ὀνομάζονται *παθητικαὶ* προτάσεις.

Καὶ ἡ σύνταξις των λέγεται *παθητικὴ σύνταξις*.

γ'. Τροπὴ τῆς ἐνεργητικῆς συντάξεως εἰς παθητικὴν

Παραδείγματα :

᾽Ο Ἰωάννης ἐπότισε τὰ δένδρα = τὰ δέντρα ἐποτίσθησαν
ἀπὸ τὸν Ἰωάννην

᾽Ο μαθητὴς ἔλυσε τὸ πρόβλημα = τὸ πρόβλημα ἐλύθη
ἀπὸ τὸν μαθητήν.

Κανὼν. Ἡ ἐνεργητικὴ σύνταξις τρέπεται εἰς παθητικὴν, ὅταν τὸ ρῆμα τῆς γίνῃ παθητικὸν εἰς τὸν αὐτὸν χρόνον, τὸ ἀντικείμενόν της γίνῃ ὑποκείμενον καὶ τὸ ὑποκείμενόν της ποιητικὸν αἷτιον.

δ'. Τροπὴ τῆς παθητικῆς συντάξεως εἰς ἐνεργητικὴν

Παράδειγμα :

Ἡ Ἁγία Σοφία ἐκτίσθη = ᾽Ο Ἰουστινιανὸς ἐκτίσσε
ἀπὸ τὸν Ἰουστινιανόν. τὴν Ἁγίαν Σοφίαν.

᾽Ο Χορσόης ἐνίκηθη = ᾽Ο Ἡράκλειος ἐνίκησεν
ἀπὸ τὸν Ἡράκλειον. τὸν Χορσόην.

Κανὼν. Ἡ παθητικὴ σύνταξις τρέπεται εἰς ἐνεργητικὴν ὅταν τὸ τὸ ρῆμά της γίνῃ ἐνεργητικὸν εἰς τὸν αὐτὸν χρόνον, τὸ ὑποκείμενόν της γίνῃ ἀντικείμενον καὶ τὸ ποιητικὸν αἷτιον ὑποκείμενον.

136 ᾽Ασκησις. Νὰ τρέγεται τὰς ἀκολουθοῦσας ἐνεργητικὰς συντάξεις εἰς παθητικὰς.

᾽Ο διδάσκαλος διδάσκει τοὺς μαθητάς. Οἱ μαθηταὶ γράφουν τὸ μάθημα. ᾽Ο Δημήτριος ἔλυσε τὴν ἀσκησιν. ᾽Ο Παῦλος ἔκλεισε τὴν θύραν. Ἡ Μαρία ἔστρωσε τὴν τράπεζαν. ᾽Ο Νικόλαος ἔκαθάρισε τὸν πίνακα. Οἱ μαθηταὶ ἤνοιξαν τὰ βιβλία. Ἡ μαθήτρια ἔσχεδιάσε τὸν

χάρτην. Ὁ Ἰωάννης ἠγόρασε τὸ βιβλίον. Ὁ διδάσκαλος ἠρώτησε τοὺς μαθητάς.

137 Ἄσκησις. *Νὰ τρέψετε τὰς ἀκολούθους παιητικὰς συντάξεις εἰς ἐνεργητικὰς.*

Ὁ Ἀχιλλεὺς ἀνετράφη ἀπὸ τὸν Κένταυρον Χείρωνα. Ὁ λέων τῆς Νεμέας ἐφονεύθη ἀπὸ τὸν Ἡρακλῆ. Οἱ νόμοι τῆς Σπάρτης ἐτέθησαν ἀπὸ τὸν Λυκοῦργον. Ἡ Τροία ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Οἱ χρησμοὶ ἐδίδοντο ἀπὸ τὴν Πυθίαν. Ὁ Παρθενὼν ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Περικλέους. Ὁ Δαρεῖος ἐνίκηθη ἀπὸ τὸν Μ. Ἀλέξανδρον.

ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ ΗΜΑΡΤΗΜΕΝΩΝ

Σελίς 45 ἀντί : Τριτόκλιτα συνηρημένα

διάβαζε : *Τρικατάληκτα συνηρημένα.*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς		Σελίς
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3	Κεφάλαιον ΣΤ'	
Γραμματικὴ	3	Τὰ πάθη τῶν φθόγγων	
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ		1. *Εκθλιψίς	15
Φθογγολογικόν		2. Συναίρεσις	15
Κεφάλαιον Α'		3. Εὐφωνικά σύμφωνα	16
Λόγος—προτάσεις—λέξεις— συλλαβαί—γράμματα		ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ	
1. Λόγος	5	Τυπικόν	
2. Προτάσεις	5	Τὰ μέρη τοῦ λόγου καὶ διαίρε- σις αὐτῶν	17
3. Λέξεις	5	Τὰ κλιτὰ μέρη τοῦ λόγου	
4. Συλλαβαί	6	Κεφάλαιον Α'	
5. Φθόγγοι καὶ γράμματα	6	Τί διακρίνομεν εἰς τὰ κλιτὰ μέρη τοῦ λόγου	
Κεφάλαιον Β'		1. Θέμα-χαρακτήρ-κατάληξις	17
Διαιρέσεις τῶν γραμμάτων		2. Διαιρέσεις τῶν κλιτῶν—Πτω- τικά	18
1. Φωνήεντα καὶ σύμφωνα	7	Κεφάλαιον Β'	
2. Διαιρέσεις τῶν συμφώνων	7	Τὸ ἄρθρον	
3. Διαιρέσεις τῶν φωνηέντων	8	1. Ποίαις λέξεσις ὀνομάζομεν ἄρ- θρα	18
4. Αἱ δίφθογγοι	8	2. Ἡ κλίσις τῶν ἄρθρων	19
Κεφάλαιον Γ'		Κεφάλαιον Γ'	
Περὶ τῶν συλλαβῶν		Τὸ οὐσιαστικόν	
1. Διαιρέσεις τῶν λέξεων ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν τῶν συλλαβῶν τῶν	9	1. Ποίαι λέξεις λέγονται οὐσι- αστικά καὶ εἰς τί τὰ διαί- ροῦμεν	19
2. Ὀνομασία τῶν συλλαβῶν	9	2. Αἱ κλίσις τῶν οὐσιαστικῶν ὀνομάτων	20
3. Συλλαβαὶ βραχεῖαι καὶ μακραι	10	Κεφάλαιον Δ'	
4. Ὁ συλλαβισμὸς	10	Πρώτη κλίσις	
Κεφάλαιον Δ'		1. Τί ὀνόματα περιλαμβάνει ἡ πρώτη κλίσις	21
Οἱ τόνοι καὶ τὰ πνεύματα		2. Ἀρσενικά πρωτόκλιτα ὀνό- ματα	21
1. Οἱ τόνοι τῶν λέξεων	11	3. Θηλυκὰ πρωτόκλιτα ὀνόματα	22
2. Ὁ τόνος τῆς προπαραλη- γούσης	12	4. Συνηρημένα ὀνόματα τῆς πρώτης κλίσεως	23
3. Ὁ τόνος τῆς παραληγούσης	12		
4. Ὁ τόνος τῆς ληγούσης	13		
5. *Ατονοὶ λέξεις	13		
6. Τὰ πνεύματα	13		
Κεφάλαιον Ε'			
Τὰ σημεῖα τῆς στίξεως			
1. Εἰς τί χρησιμεύουν τὰ ση- μεῖα τῆς στίξεως καὶ ποῖα εἶναι	14		

	Σελίς		Σελίς
Κεφάλαιον Ε΄		α) Δευτερόκλιτα επίθετα	44
Δευτέρα κλίσις		β) Τριτόκλιτα επίθετα	47
		γ) Ἀνώμαλα επίθετα	49
1. Τί ὀνόματα περιλαμβάνει ἡ δευτέρα κλίσις	24	Κεφάλαιον Ι΄	
2. Ἀρσενικά δευτερόκλιτα ὀνόματα	25	Οἱ βαθμοὶ τῶν ἐπιθέτων	
3. Θηλυκὰ δευτερόκλιτα ὀνόματα	25	1. Τὰ παραθετικά	52
4. Οὐδέτερα δευτερόκλιτα ὀνόματα	25	2. Αἱ καταλήξεις τῶν παραθετικῶν	53
5. Συνηρημένα ὀνόματα τῆς δευτέρας κλίσεως	26	3. Ἀνώμαλα παραθετικά	54
Κεφάλαιον ΣΤ΄		Κεφάλαιον ΙΑ΄	
Τρίτη κλίσις		Ἀριθμητικά	
1. Τί ὀνόματα περιλαμβάνει ἡ τρίτη κλίσις	28	1. Ποῖαι λέξεις λέγονται ἀριθμητικά καὶ διαίρεσις αὐτῶν	55
2. Διαίρεσις τῶν τριτοκλίτων ὀνομάτων	28	2. Ἀριθμητικά ἐπίθετα	55
Κεφάλαιον Ζ΄		3. Ἀριθμητικά ὀυσιαστικά	58
Φωνηεντόληκτα τριτόκλιτα		4. Ἀριθμητικά ἐπιρρήματα	58
1. Αἱ καταλήξεις τῶν	29	Κεφάλαιον ΙΒ΄	
2. Κλίσις τῶν φωνηεντολήκτων	29	Ἡ ἄντωνυμία	
Κεφάλαιον Η΄		1. Ποῖαι λέξεις ὀνομάζονται ἄντωνυμίαι καὶ διαίρεσις αὐτῶν	59
Συμφωνόληκτα τριτόκλιτα		2. Προσωπικαὶ ἄντωνυμίαι	59
1. Διαίρεσις τῶν συμφωνολήκτων	31	3. Δεικτικαὶ ἄντωνυμίαι	61
2. Κλίσις τῶν συμφωνολήκτων	31	4. Κητικαὶ ἄντωνυμίαι	61
Α΄ Ἀφωνόληκτα		5. Αὐτοπαθεῖς ἄντωνυμίαι	62
1. Οὐρανικόληκτα	31	6. Ἀλληλοπαθεῖς ἄντωνυμίαι	63
2. Χειλικόληκτα	32	7. Ἐρωτηματικαὶ ἄντωνυμίαι	64
3. Ὀδοντικόληκτα (με χαρακτῆρα τ, δ, θ)	33	8. Ἀναφορικαὶ ἄντωνυμίαι	65
4. Ὀδοντικόληκτα (με χαρακτῆρα ντ)	34	9. Ἀόριστοι ἄντωνυμίαι	66
5. Ἀνώμαλα ὀδοντικόληκτα	35	10. Ἐγκλιτικαὶ λέξεις	67
6. Αἱ καταλήξεις τῆς τρίτης κλίσεως	36	Κεφάλαιον ΙΓ΄	
Β΄ Ἡμιφωνόληκτα		Τὸ ρῆμα	
1. Ἐνρινόληκτα	36	1. Ποῖαι λέξεις ὀνομάζονται ρήματα	69
2. Ὑγρόληκτα	38	2. Τὰ παρεπόμενα τοῦ ρήματος	69
3. Συγκοπτόμενα ὑγρόληκτα	39	3. Ὁ σχηματισμὸς τῶν παρεπόμενων τοῦ ρήματος	72
4. Σιγμόληκτα	40	4. Κλίσις τῶν βοηθητικῶν ρημάτων	76
5. Γενικαὶ παρατηρήσεις	41	5. Διαίρεσις τῶν ρημάτων	77
Κεφάλαιον Θ΄		Κεφάλαιον ΙΔ΄	
Τὸ ἐπίθετον		Κλίσις τῶν ρημάτων	
1. Ποῖαι λέξεις λέγονται ἐπίθετα	43	1. Πρώτη συζυγία—βαρύτονα	78
2. Διαίρεσις τῶν ἐπιθέτων	43	2. Ἀνώμαλαι εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν φωνηεντολήκτων	81
3. Κλίσις τῶν ἐπιθέτων	44	3. Ἐνεργητικὸς ἀόριστος β΄	82
		4. Παθητικὸς ἀόριστος β΄	83
		5. Δευτέρα συζυγία—περισπώμενα	83

	Σελίς		Σελίς
6. Κλίσις τῶν περισπωμένων ρημάτων	84	2. Τὰ παράγωγα οὐσιαστικά	102
7. Ἡ δυνητικὴ ἔγκλισις	87	3. Τὰ παράγωγα ἐπίθετα	105
8. Τὸ ἀπαρέμφατον	88	4. Τὰ παράγωγα ρήματα	106
		5. Τὰ παράγωγα ἐπιρρήματα	107
Κεφάλαιον ΙΕ'		Κεφάλαιον Β'	
Ἡ μετοχὴ		Ἡ σύνθεσις	
1. Αἱ μετοχαὶ καὶ αἱ καταλήξεις τῶν	89	1. Αἱ σύνθετοι λέξεις καὶ τὰ μέρη τῶν	108
2. Ἡ κλίσις τῶν μετοχῶν	90	2. Τὸ πρῶτον συνθετικόν	108
		3. Τὸ δεύτερον συνθετικόν	110
Κεφάλαιον ΙΣΤ'			
Ἄνωμαλα ρήματα			
Κατάλογος ἀνωμάτων ρημάτων	93	ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ	
Τὰ ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου		Συντακτικόν	
Πόσα καὶ ποῖα εἶναι	96	Εἰσαγωγὴ	
		Τί διδάσκει τὸ Συντακτικόν	
		111	
Κεφάλαιον ΙΖ'		Κεφάλαιον Α'	
Αἱ προθέσεις		Ἡ ἀπλὴ καὶ σύνθετος πρότασις	
1. Ποῖα λέξεις ὀνομάζονται προθέσεις καὶ πόσα εἶναι	96	1. Ὁ λόγος καὶ ἡ ἀπλὴ πρότασις	111
2. Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν προθέσεων	96	2. Οἱ κύριοι ὄροι τῆς ἀπλῆς προτάσεως	112
		3. Ἡ σύνθετος πρότασις	114
Κεφάλαιον ΙΗ'		Κεφάλαιον Β'	
Τὰ ἐπιρρήματα		Ἡ ἐπισημμένη πρότασις	
1. Πόσα εἶναι τὰ εἶδη τῶν ἐπιρρημάτων καὶ ποῖα	97	1. Τὸ ἀντικείμενον	115
2. Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν ἐπιρρημάτων	98	2. Οἱ προσδιορισμοὶ	115
Κεφάλαιον ΙΘ'		Κεφάλαιον Γ'	
Οἱ σύνδεσμοι		Τὰ εἶδη τῶν προτάσεων καὶ ἡ σύνθεσις αὐτῶν	
99		1. Ἡ περίοδος	118
		2. Τὰ εἶδη τῶν προτάσεων	118
		3. Ἡ σύνθεσις τῶν προτάσεων	119
Κεφάλαιον Κ'		Κεφάλαιον Δ'	
Τὰ ἐπιφωνήματα		Ἡ ἀνάλυσις τῶν μετοχῶν	
100		121	
ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ		Κεφάλαιον Ε'	
Ἑτυμολογικόν		Σύνταξις ἐνεργητικῆ καὶ σύνταξις παθητικῆ	
Γενικά		122	
Τὸ ἑτυμολογικόν καὶ ἡ διαίρεσις αὐτοῦ	101		
Κεφάλαιον Α'			
Ἡ παραγωγὴ			
1. Πόσων εἰδῶν εἶναι αἱ παραγωγαὶ λέξεις	102		

024000025567

ΕΚΔΟΣΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ Ι. ΣΙΔΕΡΗ
ΤΣΟΡΤΣΙΑ 44 - ΑΘΗΝΑΙ - ΤΗΛΕΦ. 29.3.3

Τὰ νέα βοηθητικά βιβλία
τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου

ὑπὸ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Ν. ΓΙΑΝΝΙΑ

••

Α' ΓΡΗΓΟΡΙΑΝΙΚΑ

1. Πρώτῃ Διαθήκη γιὰ τὴν Γ' τάξη
2. Βίβλος Διαθήκη γιὰ τὴ Δ' τάξη
3. Βίβλος σὺν στηλιτογραφίᾳ γιὰ τὴν Γ' τάξη
4. Δευτέρου τῆ καὶ Κατήχηση γιὰ τὴ ΣΤ' τάξη

Β' ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ

1. Πρώτῃ καὶ δεύτερῃ γιὰ τὴν Γ' τάξη
2. Οἱ ἄρθροι τοῦ γράμματος γιὰ τὴν Δ' τάξη
3. Βύματα καὶ δρόμοι γιὰ τὴν Ε' τάξη
4. Νέα μόνον γιὰ τὴν ΣΤ' τάξη

Γ' ΦΥΣΙΚΑ

1. Ζωολογία γιὰ τὴν Ε' τάξη καὶ γιὰ τὸ 2ο χρόνο
συνδιδασκαλίας Ε' καὶ ΣΤ'
2. Φυσιολογία γιὰ τὴν Ε' τάξη καὶ γιὰ τὸ 1ο χρόνο
συνδιδασκαλίας Ε' καὶ ΣΤ'

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Γ. ΓΙΑΝΝΑΚΟΥ

1. Νεωτάτη Γραμματικὴ τῆς Δημοτικῆς γιὰ τοὺς μαθητὲς
τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου.
2. Νεωτάτη Γραμματικὴ τῆς ἀπλῆς Κοινοβιαστικῆς οὐκ
τοὺς μαθητὲς τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου.